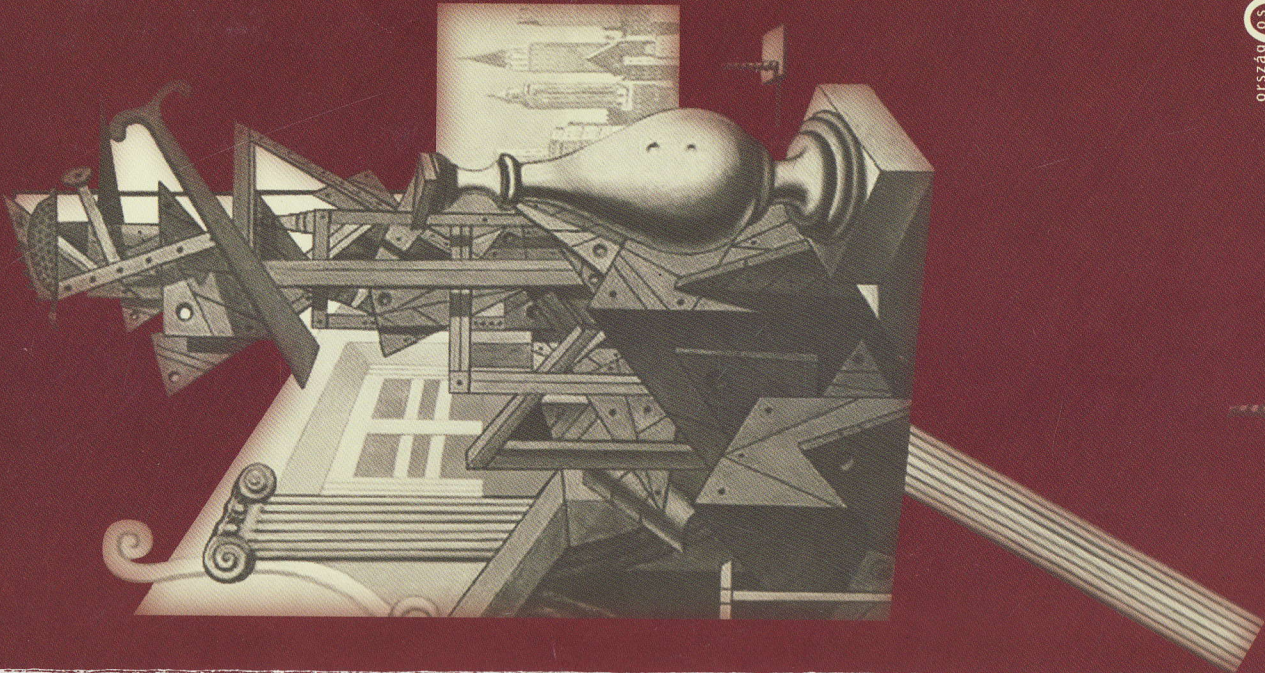

ELŐADÁS- ÖSSZEFOGLALÓK

országos tudományos konferencia
OTDK
2009

MŰEGYETEM 1782

A szakralitás lehetősége a kocsmá terében
Bukta Imre kocsmaképeinek, Krasznahorkai László
és Tarr Béla Sátántangójának intermediális vizsgálata

Szerző: Áfra János

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a kocsmát mint közösségi teret vizsgáltam, hogy rávilágítsak ennek a sajátos szociológiai fenoménnek a jelentőségére a különböző művészeti médiumokban. Ez a mind a filozófiai, mind az irodalomtudományi, mind pedig a képző- és filmművészeti szakirodalom által csak periferikusan tárgyalt téma érdekes kiindulási pontnak ígérkezett. Tanulmányom gondolatvezetésében ennek a hiátusnak a kitöltése vezérelt. Ez tette szükségessé, hogy kiindulópontom legitimitását több irányból próbáljam megerősíteni. Martin Heidegger és Mircea Eliade *egzisztenciálfilozófiai*, valamint Michel Foucault *diskurzus-analitikai* szempontú *térelméletei* nyomán úgy tűnt számomra, hogy a kocsmá *szimbolikus tere* a szakralitás sajátos formájának hordozója lehet, ezáltal a művészeti médiumokban is fontos jelentéslétesítő erőt hordoz. A kocsmát tehát nem pusztán *szociális térként* fogtam fel, hanem *fenomenológiai* és *térpoétikai* szempontból is vizsgáltam. A vizsgált művek közös tárgyalását azonban nemcsak a kocsmá *térpoétikai* problémájának megjelenése, hanem az alkotók biográfiai kapcsolata, egymáshoz fűződő barátsága is indokolta. Bukta Imre kocsmafestményei, Krasznahorkai László *Sátántangó* című regénye, valamint az ebből készült, azonos című, Tarr Béla által rendezett filmadaptáció között fontos *szemiotikai* párhuzamokat is felfedezni véltem. A művek vizsgálatakor pedig fokozatosan elszakadtam az elméleti alapvetésemhez segítségül hívott gondolkodók elméleteitől, teret engedve saját gondolataimnak. A kocsmá terének vizsgálata mellett a művek által teremtett világok metafizikai dimenzióját (vagy épp attól való megfosztottságát) is megpróbáltam feltárni a tér viszonylatában. A kocsmá *fenoménjéhez* – az egymást ki nem záró modellek nyomán – közelíthetünk *szociológiai*, *démonikus*, *heterotopikus*, *pszepidoszokrális* vagy *posztszokrális térként* is, ám – ahogy azt vizsgálataim megerősítették – nem tekinthetjük *deszokrálisnak*. Tanulmányom végére ennek alapján próbáltam a kocsmá egy nyitott definícióját körvonalazni.

Az önmagáért való művészet

Oscar Wilde esztétikája, művészetelméleti diskurzusa

Szerző: Bíró Gyula

Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola,
Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom témájaként a 19. századi, elsősorban íróként ismert és ma reneszánszát élő Oscar Wilde kevésbé feltárt és kutatott művészetelméleti munkásságát választottam. Az íróként az egész világot színpadként látató és az életet egy rossz szereposztású színdarabnak értelmező, paradoxon helyzeteket teremtő, aforizmákkal fűszerező, bájt és szépséget mindenképp fölé helyező irodalmi munkásság mögött komoly művészetelméleti téziseket, esszéket találhatunk. Dolgozatom kérdései a következők: van-e önálló wilde-i művészeti koncepció, esztétikai irányzat? Hogyan áll a szépség mindenképp felett, avagy mi is a művészet célja? A hazugság mint nem morális kategória, hanem művészi eszköz Wilde művészetelméletében. Elméleti koncepciójában milyen viszonyban áll a szépség és az élet? Tartalom és forma viszonya Wilde-nál. Alapfogalmak és -pillérek Wilde művészetelméletének értelmezéséhez. A kritika mint legmagasabb szintű művészeti alkotás, vagyis Wilde és a fiatal Lukács György elméleti alapjainak találkozása. Haszontalannak tekinthetjük-e a művészetet, és csupán nyersanyaga-e egy magasabb szintű alkotói folyamatnak és produktumnak?

A dolgozat megállapítása, hogy bár Wilde önálló esztétikai koncepciót és rendszert nem alkotott, kiválóan szintetizálta kora „divatos” filozófiai, művészetelméleti, művészeti irányzatait, visszanyúlva egészen az ókori görög művészetfelfogás egyes elemeihez. A dolgozat kísérletet tesz egy egységes wilde-i művészeti „koncepció-szűrlet” elméleti lefektetésére *A hazugság alkonya* és *A kritikus mint művész* című esszéinek bemutatásával és vizsgálatával.

Az emlékezés iszonyata

Az emlékezés motívuma

Uwe Timm *Am Beispiel meines Bruders* című autofikciójában – valamint Esterházy Péter és Peter Handke egy-egy írása vonatkozásában

Szerző: Cimer Katalin

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A dolgozatban olyan irodalmi szövegeket vizsgáltam, amelyekben az emlékezés motívuma központi helyet foglal el. Uwe Timm *Am Beispiel meines Bruders*, Esterházy Péter *Javított kiadás*, valamint Peter Handke *Vágy nélkül, boldogtalan* című életrajzi fikciójában (vagy autofikciójában) az elbeszélő a családban áthagyományozott emlékekkel, illetve azok torzulásaival szembesül. Hogy a deformációt mi okozza, arra a német történész, Margit Reiter azt a választ adta, hogy az emlékekben mindig valamilyen szerepnek (például áldozat, hős, szülő, gyermek) való megfelelés tükröződik. A szerep mivolt leleplezéséhez (és ezzel a családi mitológia részleges megsemmisítéséhez) az emlékeket ki kell emelni az otthonos közegükből, hogy más visszaemlékezésekkel, valamint tényszövegekkel relációba állhassanak. Az emlékező írásokba emelt ténytextusok egy újabb problémát is felvetnek: a tényszövegek az empirikus, a nem fikciós valósághoz való viszonyukat tekintve alapvetően különböznek a szépirodalmi szövegektől. A kérdést Thomka Beáta a narráció felől közelítve oldotta meg: a narrációs technikák, valamint az elbeszélő visszaemlékezései, direkt és indirekt kommentárjai, interpretációi teszik immanensé a tényszövegeket az életrajzi fikcióban. Az emlékek (és a múlt) szépirodalmi újraértelmezése és újraélése egyfajta megtisztítási – Harald Weinrich terminológiájával élve –, kioltási folyamat, amely csökkenti az emlékezés különböző formái, valamint az empirikus valóság múltértelmezése között húzóó távolságot.

A természeti szép Heiberg esztétikájában és a 19. századi dán aranykor

Szerző: Izmini-Nagy Ágnes
Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A tanulmány a 19. századi dán aranykorban élő és alkotó költő, író, színigazgató, esztéta Johan Ludvig Heiberg (1791–1860) munkásságát és esztétikáját mutatja be alaposabban. Először is megpróbálunk rávilágítani arra, hogy személye a korabeli Dániában mennyire jelentős szerepet játszott a művészeti életben, valamint igyekszünk kitérni arra is, hogy tevékenysége milyen mértékben hatott alakító erővel ennek az időszakra a kultúrájára és közízlésére.

A dolgozat második felében *A természetbeni szép* című írására tevődik a hangsúly, ebben a részben esszéjének részletes elemzése mellett kísérletet teszünk annak a bemutatására, hogy a korszak jelentős gondolkodói közül kik hatottak elsősorban esztétikájára és gondolkodásmódjának formálására, kiemelt figyelmet szentelve Goethének és Hegelnek.

Easton epokhé

Szerző: Jánvári Gergő Márk
Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Bret Easton Ellis három regénye (*Amerikai pszicho*, *A vonzás szabályai*, *Holdfénypark*) széles spektrumra kiterjedő elemzése során a dolgozat megpróbálja felmutatni a husserli fenomenológiával való hasonlóságokat, s hogy a bennük szereplő alakokra tökéletesen ráillik a transzcendentális fenomenológia által meghatározott ember-idea. Vagyis Patrick és Sean Bateman, illetve maga az író személye (és persze a többiek) összeegyeztethetők a husserli emberképpel, mely a *Karteziánus elmélkedésekben* jelenik meg.

A művek elemzése során felmerülő párhuzamok megragadásával, felmutatásával nyilvánvalóvá válik, hogy a megjelenésekor újszerű és szokatlan leíró stílus (mely lényegileg minden Ellis-regénynek sajátja) és

a főbb karakterek egyértelműen a kor problémáira reflektálnak, s azokat hivatottak bemutatni. Ezt összevetve a fenomenológiai párhuzamokkal, úgy tűnik, Ellis, ha nem tudatosan is, de megismétli a husserli válságtanulmányokat egy új kontextusban.

A dolgozat megpróbálja ezek során a filozófia és az irodalom rokonságát még szorosabbra vonni, s rámutatni, hogy a két ösvény, bár nem azonos módon, de mindenképpen ugyanazokat a dolgokat próbálja körüljárni.

Az olvasás olvasata Goethe Vonzások és választások című regényében

Szerző: Józsa Kitty
Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem

A tanulmány célja az olvasás témájának körbejárása Goethe *Vonzások és választások* című regényében. Bizonyos szempontból a regényt magát is ez foglalkoztatja. Az író jól megtervezett sémákkal nagyon is tudatosan igyekszik irányítani az én, vagyis az olvasó olvasási módusát. Egyes olvasati séma helyett szereplői folyton sajátos olvasási módjukat követve nyernek benyomásokat a világról, amelybe az író szötte őket. Ily módon kapnak képet a természetről, művészetekről, térképekről, szerelmes versekről, zenéről, divatról, egymásról és magukról is. Olvasás és „élés” viszonya tehát alapvető témája a regénynek. Több időt töltenek a szereplők az olvasással, mint az „élés”-sel (hangsúlyosan nem az élettel)? Feloldódik „élés”-ük az olvasásban? Az olvasás „élés”-sé válik, s az „élés” olvasássá?

Az Örökkévalóság ölelése

Egy zeneesztétikai probléma kibontása
egy kortárs mű elemzésén keresztül

Szerző: Paksa Balázs

Intézmény: Nyugat-magyarországi Egyetem,
Savaria Egyetemi Központ

A dolgozat röviden a mára már széles körben elfogadott „komolyzene–könnyűzene” kategorizálást esztétikai problémaként exponálja, vázlatosan kitér e dichotómia társadalmi és zenei vonatkozásaira, valamint egy konkrét példa nyomán megkérdőjelezi ezen elnevezések jogosságát, s a mögöttük lévő gondolkodásmód esztétikai megalapozottságát.

A dolgozat érdemi részét egy kortárs zenei darab, a Yes együttes 1977-ben született, *Awaken* című művének beható vizsgálata alkotja, mely darab zenei elemzése konkrét zenei/motivikus összefüggések feltárásában ölt testet, kottapéldák segítségével. Mivel a szokatlanul magas színvonalú zeneszerzői tudatosságot, biztos megformálást és komoly, összetett mondanivalót mutató darab besorolása hivatalosan mégiscsak „könnyűzene”, a dilemma adott. A Yes együttes *Awaken* című műve ily módon megfontolandó ellenpéldaként szolgál az egész zenei életünk alapját adó „komolyzene–könnyűzene” felosztás jogosságára.

A dolgozat végső célja, hogy egy konkrét mű elemzésének példáján keresztül, s azon túltekintve arra figyelmeztessen: esztétikai gondolkodásunk korántsem megalapozott abban a tekintetben, hogy mit tekintünk elit-, s mit tömegkultúrának.

Pán halála

Csáth Géza művészeteket tematizáló novellái
és a dekadens esztétika

Szerző: Papp Sándor

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet

TDK-dolgozatom célja, hogy Csáth Géza novelláit, belehelyezve az európai – főként a francia irodalom egy korszakát jellemző – dekadens kontextusba, kimutassam a dekadens esztétika szövegszervező elemeinek, poétikai jegyeinek működését az elemzett szövegekben.

A tényleges elemzés előtt szükséges volt megvizsgálni a dekadencia fogalmát, a kortársak és az író viszonyát az irányzathoz. Mindezek után a számomra útmutatást adó korábbi Csáth-szakirodalom viszonyrendszerében helyeztem el kutatásomat, dialógust kezdeményezve Szajbély Mihály, Dobos István és Eisemann György elemzéseivel. A dekadencia esztétikai és poétikai sajátosságainak („halálkultusz”, mesterségesség-igény, a művészetek tematizálása, „pánesztétizmus”) összefoglalása után kísérletet tettem arra, hogy főként a francia irodalom kontextusába helyezzem Csáth Géza művészetét, illetve dialógust kezdeményezzek Oscar Wilde és Csáth között. A kapott eredményeket felhasználva megvizsgáltam, hogyan alakítják a művészeteket tematizáló novellákat (*Pán halála*, *Szonáta pathétique*, *A IX. szimfónia*, *Tavaszkok*, *Tavaszi ouverture*) a dekadens szövegszervező elemek, mind a tematikai, mind a narrációs eljárások szintjén.

A dolgozat vizsgálódási köre a művészeteket tematizáló novellákra koncentrált, de az életmű egészét tekintve is érdemes lenne alkalmazni ezt a talán merésznek és újnak ható, ám mégis fontos belátásokat és eredményeket produkáló olvasói, értelmezői magatartást.

A boldogtalan boldogság

A modern mese és a tragédia Balázs Béla misztikus történeteiben

Szerző: Pintér István

Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

A 20. század eleje a nagy változások időszaka az irodalomban és a filozófiai gondolkodásban is. Az új gondolatok közlői között találjuk Balázs Bélát, akinek 1918-ban megjelent *Hét mese* című misztikus történeteit olvasva figyelmünk az emberi lélekben lejátszódó változásokra irányul. Ráadásul e modern – formailag zárt – mesékben kitüntetett szerepet játszik a tragédia, melyet Arisztotelész is a mese legfontosabb alkotóelemének tekintett. A kortárs Lukács György több írásában is méltatta Balázs Béla magyar irodalomban játszott meghatározó szerepét. Dolgozatomban ezekre az írásokra is támaszkodtam, de igyekeztem felhívni a figyelmet az e tragédiákban megnyilvánuló transzcendenciára utaló vonásokra is, melyek legtökéletesebben az *Embermese* című történetben jelennek meg.

A magányos ember – aki önmagával és körülményeivel szembesül – igyekszik utat találni másokhoz. De abban a pillanatban, amikor átléphetne az őt körülvevő falon, kételkedni kezd, és elszalasztja a kínáló lehetőséget. Később belátja tévedését, s minden erejével arra törekszik, hogy az elszalasztott pillanatot újra megteremthesse magának. Ezzel a lépésével pedig Isten helyébe kívánja helyezni magát, s cselekedete már csak tragédiához vezethet.

Disney: Oroszlánkirály

Egy rajzfilm a motívumok tükrében
Eszttétikai fejtegetések a meséről

Szerző: Szabó Szandra

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az *Oroszlánkirály* című Disney-mesén keresztül szeretném bizonyítani a meseesztétika létjogosultságát, és hogy a népmesei hagyományokat követve a műmeséknek és a rajzfilmeknek is nagy szerepük van a gyer-

mekek mindennapjaiban. Disney a rajzfilmtörténet meghatározó alakja, bevezeti a „kötelező happy endinget”, és egyéni dramaturgiájával a mai napig meghatározza a mesekultúrát.

A mesefogalmat Gadamer játékfogalma segítségével elemzem, majd rátérek az *Oroszlánkirály* részletezésére. Szimba kikerülését a családból saját fejlődése érdekében nélkülözhetetlennek találom. A kezdeti idillnek meg kell törnie a pozitív fejlődéstörténet érdekében. Szimba apjától három mérvadó tanítást kap, amelyek kötelességére, az uralkodásra szorítkoznak. A Büszke Birtokon kívül eső árnyékos helyek tipológiája és pszichoanalitikus értelmezése után a dolgozat rátér az ezzel összefüggésben álló temető-motívumra is. Majd a felnőtté válás és a Szimba önkeresésének színhelyeként is szerepet játszó erdő-képet fejtem ki részletesebben, a stabilitásból való kimozdulással egyetemben.

Egy három lépésből álló ív köti össze az elfeledni vágyott múltat a jellel, és egy nap leforgása alatt rádöbben a herceget arra, miért kell visszatérnie az otthonába, és hogy apja szónoklatai a felelősségvállalásról az élet minden területére vonatkoznak. Az elfojtott indulatok a látomás-jelenetben csúcsoznak ki, és emiatt kerül sor a végső összecsapásra a Trónszirten, ahol a jellemek teljes fekete-fehér valójukban jelennek meg.

A dolgozat továbbá túlmutat az adott mesén, és lehetőségeket vázol a szüzsé más jellegű alapjaira, ilyen például a *Kimba, a fehér oroszlán* című anime sorozat, illetve a *Hamlet* is. Esztétikai szempontból foglalkozik még a zenei világ elemzésével és a színhatások vizsgálatával is, melyek audiovizuális hatásukkal – a bonyodalmon kívül – elsősorban kötik le a néző figyelmét.

A szándékolt vázlatosság jelensége

Szerző: Tánczos Péter

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban egy sajátos művészi jelenség, a szándékoltan vázlatos műalkotás létmódját vizsgálom meg közelebbről. A dolgozat nem törekszik végleges megállapítások rögzítésére, inkább csak problémafelvetésként értelmezhető. Az alkotói oldal vizsgálatának elsődlegessége

jellemzi, illetve állandó tekintettel van a szándékoltan vázlatos mű mögött rejlő sajátos „világnézetre”.

A vizsgálódás a szerzői önarckép problémájából indul ki. A műalkotásban rejlő elhallgatást mint a jelenség domináns jellemzőjét a semmi és a hiány fogalmak felől próbálja értelmezni. Felveti a kérdést, hogy a vizsgált jelenség mennyiben nevezhető nyitott műnek, illetve miben rejlik nyitottsága. A szándékoltan vázlatos művet leginkább a benne öszszeérő művészeti tendenciák, így az ötlet, variabilitás, allegória és diletantizmus felől vizsgálja. Az önarckép problémájának újbóli felvetése után kitekint a jelenséghez tartozó befogadói attitűdre. A munka alapvetően elméleti fejtegetés, hivatkozásokkal irodalmi és képzőművészeti alkotásokra. Kiemelt szerepet kap Virginia Woolf *Jacob szobája*, illetve Salinger *Seymour: Bemutató* című műve a jelenség felfejtése során. A vizsgálódás nem szorítkozik a formai szempontokra, talán nagyobb hangsúlyt fektet más, a jelenséggel összefüggő minőségekre.

A dolgozat a művészet világában megjelenő elvarratlanság, elhallgatás és ellentmondásosság esetleges pozitívumaira és hozadékaira szeretne rávilágítani. A zárt és egységes műalkotás presztízsét és egyértelmű dominanciáját kívánja elvitatni a szándékoltan vázlatos mű világnézeti háttérének bemutatásával. Azt a kérdést is pedzegeti, hogy tekinthető-e a tárgyalt jelenség önálló műfajnak, de erre nem tud választ adni.

FILMTUDOMÁNYI TAGOZAT

Intermediális viszonyrendszerek: az időbeliség szerepe Wim Wenders és Peter Handke kapcsolatában

Szerző: Bátori Anna

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja az idő mind mentális, mind fizikai megtestesülésének vizsgálata Wim Wenders német újfilmes rendező és Peter Handke osztrák író három közös munkája alapján. *A kapus félelme a tizenegyesnél*, az *Alice a városokban* és a *Téves mozdulat* című művek időkezelését vetem össze Peter Handke három írásával: az azonos című *A kapus félelme a tizenegyesnél*, illetve a *Téves mozdulat* című alkotásokkal, melyek vizsgálatát egy harmadik mű egészíti ki: Handke *Rövid levél, hosszú búcsú* című írása, melynek hasonló felépítését és időkezelését elemzem.

Az osztrák író műveiből készült adaptációk időbeliségének kutatásakor bebizonyítom, milyen szoros kapcsolatban áll egymással az írások elbeszélésének és a filmek narrációjának formanyelve. Handke művei intermediális, kinematografikus vonásokkal rendelkeznek, melyeknek időkezelését Wenders irodalmiasítja.

A tanulmányban mindehhez Deleuze és Bergson az időről alkotott nézeteit vetem össze Peter Handke és Wim Wenders műveivel, célom mindezzel azon tézisem alátámasztása, mely szerint a művekben szereplő időkezelés a német és az osztrák nép történelmi-mentális tartamát közvetíti.

Egy forradalom (h)arcai

Szerző: Fazekas Máté

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban az 1956-os forradalmat feldolgozó, illetve ahhoz szorosan köthető filmeket elemzem és korszakolom. Így az ötvenes évek sematikus filmjei jellemzően ellenforradalomként mutatják be az eseményeket. A hatvanas–hetvenes éveket azért nem vettem bele a tipoló-

giába, mert ez alatt a húsz év alatt a szigorú cenzúra miatt nem készülhetett teljes értékű, egyértelműen a forradalommal foglalkozó mozgóképes alkotás. Speciális politikai helyzete miatt a nyolcvanas évek átmenetet alkot a kádári és a rendszerváltás utáni hivatalos álláspont között, vagyis a forradalom bizonytalan, átláthatatlan és zűrzavaros idejét eleveníti meg. A kilencvenes évek álláspontja már a rendszerváltással létrejött dogmatikus elemeket idézi, miszerint 1956 kizárólag tiszta és szent forradalom volt. A 2000-es évek első felében visszatérnek a nyolcvanas évek ábrázolásmódjához, amely érzékelteti 56 ellentmondásosságát. Az 50. évfordulóra készült filmekben a kilencvenes évek erőltetett, sőt azt meghaladó mitizálása érhető tetten, mintha az évfordulóra „nem illenék” deheroizálni. Végül az évforduló után készült filmek visszatérnek az évtized első felére jellemző összetettebb, árnyaltabb ábrázolásmódhoz.

Emellett az októberi napok, illetve következményük két speciális aspektusát is vizsgáltam, ugyancsak az adott korszakokra lebontva. Egyrészt, miért lehetséges az, hogy az 56-os filmek szinte évtizedtől függetlenül nagyon kis százalékban foglalkoznak az emigránsokkal? A forradalom után kétszázötvenezer magyar vándorolt ki, az ő sorsukat nem hogy nem dolgozzák fel, de bizonyos filmekben burkoltan hazaárulónak nevezik őket. Másrészt, miért lehet az, hogy a forradalom alatt harcoló kisfiúkat mártírként emlegetik, pedig több mint valószínű, hogy nem voltak – nem is lehettek – tisztában a politikai helyzettel, így a motivációjuk sem olyan, mint a felnőtteké? Lehet-e nemzeti hősként emlegetni azokat, akik nem voltak tudatában forradalmár szerepüknek? Kik felelősek az elesett gyerekek haláláért?

Kép és szubjektum

A CSI: Helyszínelők című televíziós sorozat a narratológia tükrében

Szerző: Gollowitzer Dóra Diána

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a *CSI: Helyszínelők*ben használt képi eszközök narratológiai vizsgálatából indulok ki, a branigani narratív szinteződést alapul véve. A korpuszból kiindulva felvázolok egy képtipológiát, majd

azokat a típusokat veszem szemügyre, amelyek használata valamilyen szempontból specifikus a sorozatban. A szereplői mentális tartalmat megjelenítő képek (flashback, hamis flashback, a bűntényt rekonstruáló képsorok) mellett ilyen az úgynevezett CSI-shot, mely hiperrealisztikus makrofelvételekből és ezek animálásából áll.

Ezek a képsorok több szempontból is érdekesekek: egyrészt jól demonstrálják a testképpel kapcsolatos problémákat, jelesen, hogy a jelenkor emberének újra kell definiálnia a testhez való viszonyát. Ennek tárgyalása során kitérek a sorozat által reprezentált testképre is. Másrészt viszont fontos megjegyezni, hogy a CSI-shotok narratológiai státusa bizonytalan, mivel nem minden esetben dönthető el egyértelműen, hogy a nondiegetikus narrátorhoz vagy egy fokalizátorhoz kapcsolhatók-e. Amellett érvelek, hogy ezek a (sokszor nem teljes jelenethosszúságú) képsorok egy köztes állapotot képviselnek az említett szintek között, mivel a bűntény rekonstrukciójának, valamint a nyomozás során bemutatott képeknek nagyon erőteljes jellemzője a szubjektivitás. Vagyis a CSI-ban egy olyan transzcendentális, technikai tekintet jön létre, amely (különösen a többszöri ismétlés miatt) nem hagyhatja érintetlenül a befogadói tekintetet sem. A sorozat által a bizonyítékba és a tudományba vetett rendíthetetlen hit továbbá egy ideologikus tudományfogalmat sejtet, amely szerint a tudomány helyes, a szubjektumtól független alkalmazása abszolút igazságokhoz vezet el a tudóst – miközben (mint az a fentiekből látható) a képi ábrázolás során maga is igen erősen épít a szubjektivitás különböző formáira. Ezt a kettősséget az evidenciákkal igyekszik elfedni, melyek értelmetlenné nyilvánítják az olyan kérdéseket és kételyeket, melyek az alkalmazott tudományos módszerekre kérdeznének rá.

Közelítések az archívumhoz Archív felvételek a BBS műhelyében

Szerző: Kádár Anna

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom a Balázs Béla Stúdió forgalmazásában 1968–1978 között készült filmekben megjelenő újr felhasznált képsorok filmi funkcióját tárja fel, felsorolva azokat az újító technikai, filmnyelvi, filmesztétikai szempontokat, amelyeket ezek a montázsok felvetnek.

Elsősorban a hatvanas–hetvenes évek filmtörténetével és az archív anyagokkal foglalkozó magyar filmelméleti gondolkodók – Báron György, Muhi Klára, Forgács András, Szilágyi Ákos, Kovács András Bálint, Gelencsér Gábor – gondolatai mentén rendeztem össze a szövegem, emellett idéztem az elemzett filmek szerzőit, főleg Bódy Gábor, Erdély Miklós és Dobai Péter elméleti írásait is. Kutatásomban ezeket a gondolatokat a „talált film” (*found footage*) problematikájával kapcsolatos angolszász irodalomban, (Jay Leyda, William C. Wees, Saron Sandusky, Rinaldo Censi, Dan Sipe írásaiban) fellelt eredményekkel is összevetem.

Dolgozatom célja, hogy az ötvenes évekre kanonizálódott filmnyelvi kifejezésmóddal való szakítás egy fontos újítását, a film anyagszerűségére, a filmkészítésre, a filmanyag saját történetére való reflexiót egy konkrét montázstechnika fejlődésének nyomkövetésével körüljárja, az archív felvételek használatának elemzése révén rámutasson a hatvanas–hetvenes évek egymással összefüggő filmtörténeti, filmnyelvi, kultúrtörténeti változásaira.

A kutatás feladata a vizsgált filmek saját nyelvezetének megismerése és megértése, a filmek kategorizálása, egy egységes gondolatmenet kidolgozása, mely alapja lehet a filmek által felvetett kérdések további kutatásának.

A dolgozat eredménye a hatvanas évektől a nyolcvanas évekig húzódó fejlődési folyamat állomásainak megnevezése, és az új filmnyelv által felvetett problémák, lehetőségek feltérképezése.

Jim Jarmusch filmjeinek filmpoétikai és kritikai elemzése

Szerző: Keresztes Gergő

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom Jim Jarmusch öt filmjének (*Permanens vakáció, Florida, a Paradicsom, Törvénytől sújtva, Mystery Train, Éjszaka a Földön*) elemzésén keresztül az egyes filmekre jellemző egyedi filmpoétikai megoldások (*testi megismerés, véletlen, transztextualitás, komikum, átmenetiség, totalitás, énsformálás, karikatúra*) szerepét, valamint a filmek narrációs stratégiáit és a filmek „univerzumában” szereplő visszatérő karakterek sajátosságait vizsgálja.

Doppelgänger a távol-keleti filmekben

Szerző: Kiss Gellért

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom célja, hogy felvázolja a Doppelgänger témájának eredetét, megvizsgálja felbukkanását a romantika irodalmában, és a hasonmás, a kettős személyiség problematikájának ábrázolási formáit, a Doppelgänger típusait. Ezután vázolom e típusok megjelenését és funkcióját néhány távol-keleti filmben, összevetem az irodalmi alapokkal, és ezekből következtetek az európai és ázsiai kulturális és gondolkodásmódbeli egyezésekre.

**A „blaxploitation” film:
afroamerikai identitás filmen az 1970-es években,
a műfaj társadalmi-filmtörténeti előzményei és hatása**

Szerző: Major Zoltán

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban olyan témával foglalkozom, melyre Magyarországon eddig kevés hangsúlyt fektettek: az 1970-es évek első felében népszerű amerikai filmműfajjal, a „blaxploitation”-nel. Kísérletet teszek annak megvizsgálására, hogyan lett belőle néhány évig Hollywood vezető ipar-cikke, hogyan alakult ki, mik voltak az előzményei. Megpróbálom megvizsgálni azt a kérdést, miért voltak imponálóak a sztereotipizált afroamerikai női és férfi ikonok a célközönség számára, holott nem sokban különböztek Hollywood rabszolgaságról szóló sablonos történeteinek karaktereitől, legalábbis alapvető vonásaikban. Bevezetőmben felvázolom a 20. század elejétől az Amerikában bekövetkezett társadalmi változásokat, különösen az afroamerikai népesség életkörülményeiben és jogainak kivívásában bekövetkezett változásokat. Rövid filmtörténeti leírást adok az első nagy botrányt kiváltó, az afroamerikai karaktert politikailag inkorrekt módon bemutató film, D. W. Griffith *Amerika hőskora* című műve és a blaxploitation filmek megjelenése (1970-es évek eleje) között eltelt időszakról. Néhány konkrét példán keresztül elemzem a blaxploitation filmek hőseit, mind a férfiak: *Sweet Sweetback's Baadasssss Song*, *Shaft*, *Super Fly*, mind a nők oldaláról: *Coffy*, *Foxy Brown*, *Cleopatra Jones*. Megvizsgálom, hogy miért tűnt el olyan hirtelen a mozikból a blaxploitation film műfaja; valóban eltűnt-e, illetve mivé alakult át.

A Balázs Béla Stúdió első két évtizede

Szerző: Nagy Tímea

Intézmény: Dunaújvárosi Főiskola

A Balázs Béla Stúdió 1959-es megalakulása óta jelentős tényező a magyar filmművészetben, filmiparban és a filmes oktatásban, Balázs Béla nevét, vagy a stúdió pontos tevékenységét mégsem sokan ismerik – ezért választottam a BBS-t dolgozatom témájául.

Megemlékezem a névadóról is, életéről és művészetéről, de munkámmal inkább a stúdió munkásságáról igyekszem átfogó képet adni: nemcsak a magyar filmművészetben betöltött jelentős szerepéről, hanem arról is, hogyan tanította meg tagjait a filmezés mellett a demokrácia alapjaira. Lehetőséget adott számtalan fiatal művésznek, hogy kifejezze véleményét, érzéseit egy olyan rendszerben, amely nem tűrte meg az ellentétes véleményeket és az oda nem illő érzéseket. Szabadságot adott olyanoknak, akiknek máshogy nem lett volna módjuk az önkifejezésre.

**A nézők érzelmi reakciója elméleti háttérének
vizsgálata a Coen testvérek *Nem vénnek való vidék*
c. filmjének elemzésén keresztül**

Szerző: Papp Eszter

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az érzelmelek vizsgálata jelentős szerepet játszik a befogadók szokásainak, elvárásainak és fogyasztói stratégiáinak megértésében. Az emocionális stimulusok alapvető motivációs forrást jelentenek a nézők számára, alapjaiban határozzák meg a közönség mozilátogatási stratégiáit. A közönség vágya az érzelmet kiváltó ingerek maximalizálása, a kockázat minimalizálása mellett – a mozi védett félhomálya pedig megadja ezt, hiszen a néző a legkisebb veszély nélkül képes átélni szerelmi tragédiákat, világméretű katasztrófákat vagy éppen egy sorozatgyilkos ámokfutását, attól függően, hogy éppen mit óhajt. Az érzelmi válaszok nem csupán a befogadók preferenciarendszerével állíthatók párhuzamba, hanem a

nézői stratégiák kialakításában is hatalmas szerepet játszanak: a mindenkori közönség úgy alakítja szokásait, hogy tevékenysége minél hatékonyabb érzélemtermelést eredményezzen. Sőt elmondható, hogy magának a gyártás folyamatának is fő meghatározója a dolgozatban tárgyalt jelenség. Például a műfaji kategóriák is kapcsolatba hozhatók a kiváltott érzelmekkel (pl. dráma, horror vagy a tearjerker kifejezés stb.), továbbá már a forgatókönyvek felépítésében is fontos tényező.

A nézői affektusok vizsgálatának tehát több módja lehetséges: egyrészt a befogadók viselkedésének tanulmányozása révén (fizikai tüneteik, kognitív folyamataik, preferenciarendszerük alakulása stb.), másrészt megragadható a jelenség a filmszövegek oldaláról is (lehetőség van a film intézményének, médiumának analizálására vagy egy konkrét alkotás elemzésére).

A jelen tanulmány ez utóbbira tesz kísérletet: a Coen fivérek *Nem vénnek való vidék* (*No Country for Old Man*, 2007) című filmjének hatásmechanizmusát ismerteti. Ehhez azonban választ kell találnunk néhány alapvető kérdésre: miért és hogyan képes érzelmeket kiváltani a film? A vizsgált filmben hogyan működik ez a mechanizmus?

A jelenség magyarázata első megközelítésre egyszerűnek tűnik: a néző azonosulva egy karakterrel átéli élményeit, érzéseit, a film végén pedig a főszereplővel együtt sír vagy nevet. Ez a fajta „népi modell”, ahogy Smith az *Engaging Characters* című könyvének bevezetőjében nevezi, amilyen egyszerű és ösztönös, olyan félrevezető. Ha közelebbről megvizsgáljuk az azonosulás fogalmát és a beleérzés mechanizmusát, láthatjuk, hogy a köznyelvben is használt szavak jelentése homályos és gyakran félreértésekhez vezet. Hiszen kivel vagy mivel azonosul a néző? A karakterrel, annak funkciójával, morális beállítottságával? A színésszel vagy a kamerával? A film ideológiájával, esetleg az elbeszélő vagy a rendező nézőpontjával? Látható, hogy csupán egyetlen fogalom értelmezése kapcsán is számos akadály merül fel, sőt a témával foglalkozó elméleti háttér sem ad egységes magyarázatot, hiszen különböző alkotók, eltérő irányzatok más-más értelemben használják a terminusokat. Ezért a tanulmány első része arra tesz kísérletet, hogy összefoglalja és felvázolja a filmelmélet e témával kapcsolatos legfontosabb irányzatait, tisztázza a használt kifejezések jelentésváltozatait, hogy annak alapján az említett filmelemzés hatásvizsgálatakor még teljesebb és átláthatóbb képet adjunk.

„Valószínűtlenségi hajtómű”

Intermediális kérdések Douglas Adams Galaxis útikalauz stopposoknak című művének regény-, képregény- és filmváltozatában

Szerző: Réti Zsófia

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat az intermediális változások és az adaptáció/adaptálhatóság kérdését vizsgálja Douglas Adams művének különböző megvalósulásaiban. Az 1979-es rádiójáték óta regény, televíziós sorozat, mozifilm, képregény és számítógépes játék is készült belőle. A kutatás alapfeltevése szerint az intermedialitásnak természetes közege a populáris kultúra. A vizsgálat célja tehát az, hogy a „szövegtörzshöz” mint ezen kultúra egyik termékére tekintsen, és azt a saját közegében értelmezze, ne viszonyítsa az egyébként is problematikus fogalomnak bizonyuló „magaskultúrához”.

Adams műve csak a szó kitért értelmében tekinthető „szövegnek”: sokkal inkább szövedékről, egy alap gondolat különböző megjelenítéseiről van szó. A dolgozat ezért használja az „adaptáció” kifejezés helyett inkább a „megvalósulás” szót, mert ebben az esetben nincsen olyan „alapszöveg”, amit adaptálni lehetne, hiszen a művek keletkezési sorrendjén kívül nem beszélhetünk elsődlegességről. A *Galaxis útikalauz stopposoknak* minden realizációja egyenértékű, önálló, s így elsődlegesnek tekinthető, az alkotó ugyanis a mű minden megjelenési formájában közreműködött.

A *Galaxis útikalauz stopposoknak* első két megvalósulásának, a rádiójátéknak és a regénynek a vizsgálatát alapvetően meghatározza az a belátás, hogy ezek a művek éppen szűkebb értelemben vett szövegszerűségüknek, sajátos szintaktikai szerkezetüknek köszönhetik kultuszukat. Az elemzés tehát annak megfigyelésével is bővül, hogy hogyan integrálják a különböző médiumok a tőlük elméletben idegen textualitást.

Végül a dolgozat összeköti az adaptációk lehetőségességének kérdését a paródia jelenlétével: Douglas Adams művének megvalósulásaiban a paródia mint attitűd átültethető „esszenciaként” jelenik meg, emiatt pedig minden megjelenítés saját médiumának paródiájává is válik.

Régi mese

Adalékok és megközelítések Jurij Iljenko
Fekete tollú fehér madár (1971) című filmjéhez

Szerző: Ritter György

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A hatvanas évek végi *szovjet új hullám* egyik jellegzetessége volt, hogy visszanyúlt az orosz ortodox-keresztény hagyományokhoz. Ez nemcsak az irodalomra, hanem a filmművészetre is jellemző volt. Legjelentősebb képviselőjük Andrej Tarkovszkij és Szergej Paradzsanov volt. Velük párhuzamosan nemcsak az orosz, de a szovjet nemzetiségek is egyedi filmművészettel rukkoltak elő. Az ukrán nemzeti film ekkori virágzásának elindítója Szergej Paradzsanov, akinek tanítványa és alkotótársa, Jurij Iljenko egyedi látványú, nemzeti folklórból táplálkozó stílust épített fel művészetében.

Dolgozatomban kísérletet teszek 1971-es *Fekete tollú fehér madár* című művének elemzésére. Iljenko mestere ornamentális stílusát adaptálta, és ezzel a modern filmnek egy kelet-európai formáját teremtette meg: a mesén keresztül nemcsak egyedi nemzeti filmet hozott létre, hanem fragmentáltságával a narratívát is szétfeszítette. Filmjében egy kis bukovinai falu életét mutatja be a negyvenes években. A közösség mindennapjait meseszerűen interpretálja, míg a benyomuló történelmet egyfajta legendaként ábrázolja.

Iljenko az egyik legmarkánsabb ukrán nemzeti rendező volt a hatvanas évek végi szovjet filmművészetben. Dolgozatomban azt vizsgálom, milyen népi motívumokat használt első alkotói korszakában.

Rémálmok és utánérzések

Stephen King és az amerikai horrorfilm

Szerző: Sepsi László

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja Stephen King munkásságának vizsgálata az amerikai horrorfilm kontextusában, pontosabban annak bemutatása, hogy King miképpen adaptál, illetve honosít meg – sokszor irodalmi előképpel sem rendelkező – tömegfilmes műfajokat a szórakoztató irodalomban. Ehhez szisztematikusan, tematikákra és műfajokra lebontva elemzem az életműnek a horror műfajához tartozó szeletét.

A dolgozatban tíz tematikát, illetve műfajt vizsgálok: közülük számos jelen van mind az irodalom, mind a mozgóképi mediális közegében (mint a vámpírtörténetek), ám számos par excellence filmes műfaj (mint a zombifilm). Legyen szó bármely kategóriáról, az összehasonlító analízis során minden esetben azt vizsgálom, hogy az adott műfaj *filmes* megfelelőinek motívumkészlete mennyiben található meg King adott műfajba tartozó *regényeiben*, illetve *novelláiban*. Az elemzések során a legfontosabb kérdés az, hogy a műfajszövegek milyen változáson mennek keresztül a médiumváltás során, illetve King sajátos közelítésmódjának köszönhetően.

A végső megállapítások közül csupán néhányat emelek ki. King szinte minden esetben fokozza a műfajokra már eleve jellemző fantasztikumot, esetenként alapvetően nem fantasztikus műfajokat is módosít a természetfeletti beemelésével. Szintén szembevetendő az a szerzői önreflexió, mellyel az adott szövegeket dúsítja: ez lehet csupán egy íróalteregő vagy akár a műfaj sajátosságairól való elmélkedés beemelése.

King munkásságának filmes gyökerei jelentősek lehetnek a szerző sikerességének szempontjából. Egy olyan korban, amelyben a meghatározó médium a mozgóképi, nem meglepő egy filmekből építkező író diadalmenete – de szerepe lehet a számos adaptáció bukásában is.

A Memento című film deleuze-iánus olvasata

Szerző: Szabó Ádám

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Christopher Nolan 2000-ben készült filmjének, a *Memento*nak a főalakja rövid távú memóriazavarban (Short Term Memory Disorder – STMD) szenved. A film alapproblémája a főszereplő betegsége, és a rendellenesség egy filmtörténetileg is fontos és izgalmas problémát ábrázol a főszereplőn, Leonard Shelbyn (Guy Pearce) keresztül.

Tanulmányomban a főhős betegségét vizsgálom meg, úgy vélem ugyanis, hogy Gilles Deleuze egy a Lennyéhez rendkívül hasonló dilemmát részletez. Dolgozatomban a *Memento* című film és a Deleuze filozófiája közötti párhuzamokat igyekszem felmutatni. Véleményem szerint a deleuze-iánus filmfilozófiai fogalmak által a film jobban értelmezhető, így Christopher Nolan filmjét *A mozgás-kép* és *Az idő-kép* című munkák kontextusában kívánom elemezni.

David Lynch, Kék bársony, pszichoanalízis

Szerző: Szarvas Szilárd

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban David Lynch *Kék bársony* című filmjét vizsgálom pszichoanalitikus filmelméleti módszerekkel. Az álláspontfoglalás után elméleti áttekintést teszek, majd a filmet veszem górcső alá, végül a kettőt párhuzamba állítva, párbeszédese formában próbálok választ adni a triviális kérdésre: mi a kék bársony?

A kutatás során a következőket állapítom meg: a metzi apparátuselmélet frappánsan magyarázza ugyan a nézői szubjektum működését, mégis helyesbítésre szorul. A vászon mint tükör hasonlat megfordítása során kiderül, hogy a Másikhoz tartozó Tekintet mindig ott van, a nézői szubjektumot megelőzve, és közéjük ékelődve helyezkedik el a vászon mint a fantázia toposza, megfogalmazva a szubjektum számára a Másik által rá szabott vágyakat.

A filmmel kapcsolatban először meghatároztam, miért tekintem Lynch munkásságában opus magnumnak. Az *Inland Empire* mintha jobban adná magát erre a posztra, mégis, a *Kék bársony* éppen látszólagos elérhetőségével csalja kelepcébe a nézőt, hiszen naivitása és neveltségessége csupán a felszín, a jéghegy csúcsa.

Amikor a filmet és az elméletet egymás mellé állítom, és a gardrób-szokrényes jelenetet a mozi metaforájaként értelmezem, ismét végigzongorázom az elméleti részben taglaltak főbb motívumait, a metzi voyeur fogalmától egészen a lacani fantáziáig. Eredményképpen kiderül, hogy a film főszereplője, Jeffrey, valójában ödipuszi kereteken belül vágyani tanul. A kulcsfontosságú fantázia kérdésének boncolgatása során azonban a felszínre bukkan egy kis „maradék”, amely a filmben nem más, mint a kék bársony, ez elméleti téren pedig megfeleltethető a lacani *objet a*-nak, azaz a vágy tárgy-okának. A kezdetben felvetett triviális kérdésre a triviális válasz pedig a következő: a kék bársony maga az *objet a*.

Hogy az esszé ne eressen gyökeret ennél a pontnál, ezt a megállapítást megpróbálok az eddig elérhető szakirodalom keresztüzébe állítani, s megnézni, hogy e megközelítésnek a tükrében milyen konklúzióra juthatunk.

Pénélopé vászna

Makk Károly Szerelem című filmjének „újraolvasása”

Szerző: Szelják Szilvia

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomat Makk Károly, Déry Tibor és Tóth János filmjéről, a *Szerlelemről* írtam. Hogyan kapcsolódhat össze az antik eposzmotívum és az ötvenes évek koncepciók pereiben elítélt férfiről, feleségéről és a férfi édesanyjáról készült film?

Feltevésém szerint az alkotást lehetséges Pénélopé, a hűség, a magasabb igazság nevében való cselszövés archetípusa filmes újraírásának tekinteni: a mű középpontjában egy asszony szövi s bontja le nap nap után ártatlanul bebörtönzött férje körül a valóságot elleplező meséjét.

A férfi nevében írt leveleinek képtelen amerikai sikertörténete a lassú agóniában sorvadó anyósna, a haldoklónak járó gratis data szemfődele: elleplezi a búcsúzó elől a valóság hazugságát; hogy fia nem lehet mellette, amikor meghal. A két asszony a férfiről való beszélgetés fonálán csüggve valós vagy képzelt történeteket szövöget elméjében, így szentelik megragadhatóvá a várakozás időtlenségének abszurd semmi-jét. Tapasztalható valósággá idézik a férfi iránt érzett szeretetet.

Céлом, hogy egy új perspektívát nyissak az egyik legszebb magyar filmre a más általi önmegértés, az újat megvilágító régi jegyében. Az antik analógiát a tartalomra és az azt önmagába sűrítő formára is kiterjesztem, elemzésemben vegyítve a film- és irodalomelméleti szempontokat. Ennek során a multimédiás textusban a narráció főbb horizontális és vertikális fonalainak összeszövésével két alrendszer hozok létre: a horizontális jellegű információegyüttest a film szintagmatikus, a vertikálist pedig a mű paradigmatisztikus részstruktúrájának nevezem. A narratív szerkezetet a tartalommal egy kontextusban vizsgálva, egyfajta filmes „újravizsgálás” során jutok arra a következtetésre, hogy a *Szeretem az emlékezés filmje*. Benne a szereplők értelmet adnak a reális idő rácsain kihulló időnek, amíg a megváltásban el nem csattan az olló. Ez Pénelopé-művészet, önmagában tünékeny. Makk Károly láthatóvá teszi a láthatatlan műalkotást. A filmvászonon pergő asszociációs gyorsmondtárs technikájával azt mutatja meg, hogyan készül, majd bomlik le „a vászon”.

A filmi térábrázolás és mélységészlelés

A kétdimenziós tér- és mélységábrázolás a filmtörténet tükrében

Szerző: Tóth Anikó Dóra

Intézmény: Debreceni Egyetem

Tanulmányom célja, hogy feltárja a kétdimenziós tér- és mélységábrázolás filmi kialakulását és fejlődését a különböző korokban, egészen a harmadik dimenzió létrejöttéig.

Az észlelés biológiumát veszem alapul, melyre a különféle korokban különféle változók – mint a történelem, a technikai eszközök és a filmstílusok – épülnek fel. Csomópontok mentén haladva vizsgálom az

egy-egy korok filmtörténeti sajátosságait, filmnyelvi és technikai változásait, s mindezt festészeti és filmes példák elemzésével szemléltetem.

Öt fő csomópontot állítottam fel. Az első a térábrázolás őskora, melyre a proscéniumív felvételek voltak jellemzők, a második az avantgárd és a filmi izmusok, melyek az érzelmek tereit adták, majd a realizmus következett, melyben kialakult a valós térábrázolás. Az új hullám a gondolatok tereivel hódított, majd a modern és posztmodern korban a tér reinterpretációja figyelhető meg. Így láthatjuk, hogy a tér- és mélységábrázolás a látásmód, észlelés, környezet, történelem, technika és a stílusok együttállásából alakítja ki formáját.

Elemzésem tehát összegzést ad a tér és mélység filmi fejlődéséről, tökéletesedéséről, továbbmutatva a harmadik dimenzió lehetőségei felé.

Az amerikai tömegfilm gonoszábrázolása a Halloween című film tükrében

Szerző: Veres Attila

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A tanulmány fő tézise a következő: John Carpenter *Halloween* című 1978-as filmje nemcsak a slasher mint szubzsáner paradigmaintéző darabja (a *Black Christmas* mellett, természetesen), hanem narratív és vizuális szerkezetéből az amerikai film bűn-, illetve gonoszábrázolásának releváns állomásai is levezethetők. A tézis bizonyítása során nem tudok kitérni minden filmre, illetve műfajra, inkább a gengszterfilm, a korai szörnyfilm, a noir, illetve a paranoiafilmek lesznek a dolgozat feldolgozandó műfajai: ugyanis ezekben kristályosodik ki leginkább az engem foglalkoztató típusváltozás. Igyekezem a vizsgált filmeknek nemcsak narratív és karakterelemzését adni, de vizuálisan is összehasonlítom őket, mindezt a *Halloween* narratívájának és vizualitásának tükrében.

Hit és autenticitás

A Lét és idő gyökerei Heidegger
1920–21-es vallásfenomenológiai előadásában,
különös tekintettel a Dasein tulajdonképpeni lenni-tudására

Szerző: Becskereki Ida

Intézmény: Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola

A dolgozat célkitűzése kettős, átfogóbb megközelítésben arra törekszik, hogy felmutassa Martin Heidegger gondolkodásának teológiai és vallásfilozófiai gyökereit, szűkebb célja pedig annak megjelenítése, hogy Heideggernek az *Einleitung in die Phänomenologie der Religion* című, korai előadásában megfogalmazott vallásfenomenológiai vizsgálódásai milyen mértékben és módon épültek be főművébe, a *Lét és idő*be, illetve azon belül is a *Dasein* egzisztenciális analitikájába.

A téma felmutatása kettős vizsgálati keretben történik. Az elemzés egyrészt Heidegger filozófiáról, teológiáról s e kettő kapcsolatáról alkotott nézeteinek horizontján mozog. A dolgozat ennek kapcsán tárgyalja Heidegger sajátos fenomenológiai megközelítését, illetve annak teológiához való viszonyát is. Erre azért van szükség, mert a dolgozat, maga is Heidegger szellemében eljárva, a fenomenológiai látásmód alkalmazására törekszik. A vizsgált szövegek egymás mellé állításával mutatja fel a keresztény lét és az autentikus Dasein közös jellegzetességeit.

Az utolsó fejezet ismét visszatér a probléma tárgyalásának tágabb keretéhez, s ennek alapján teszi meg – Heideggerrel szemben több ponton kritikus – észrevételeit egy hermeneutikaként értelmezett teológia lehetőségének vázolásával, s egyben kérdésessé téve, mennyiben lehet legitim egy, a vallási életről leemelt, tartalmától megfosztott, formális szerkezet alkalmazása a tényleges élet mindennapiságában.

A dolgozat végkövetkeztetésként megállapítja, hogy bár Heidegger a *Lét és idő*ben egy a teizmus–ateizmus kérdését megelőző ontologikus vizsgálódást tűz ki céljául, ám e vizsgálódását kimondatlanul az őskeresztény vallási élet, következésképpen a teizmus formális szerkezete irányítja.

Pascal Fogadása

Szerző: Bernáth László

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem

A dolgozat témája Pascal híres fogadása. Az argumentum a *Gondolatok* című műben található meg. Brunschvieg számozása szerint a 233-as, Lafuma csoportosításában pedig a 418-as számú aforizmában olvasható. Manapság is vitatják, hogy érvényes-e az érv. Abban az interpretátorok azonban egyetértenek, hogy az érv nem meggyőző, mivel csak akkor működne, ha elfogadnánk olyan premisszákat, amelyek a legtöbb ember számára nemcsak kétségesnek, hanem egyenesen hamisnak tűnnek. Pascal viszont valamiért mégis úgy gondolta, hogy az általa alkotott argumentum meggyőző. Arra keresem a választ, hogy miért gondolta így.

Először megvizsgálom, mik voltak az aggályai a hagyományos istenérvekkel kapcsolatban. A *Gondolatok* teljes szövegösszefüggéséből ugyanis joggal lehet arra következtetni, hogy Pascal kifejezetten a hagyományos istenérvekkel állítja szembe a fogadást, és azokhoz mérten találja meggyőzőnek. Az istenérvekkel elsősorban az a problémája, hogy nem meggyőzőek, s ha értenénk, hogy milyen indokok alapján vélekedik így, azt is jobban értenénk, hogy miért gondolta a saját érvét meggyőzőnek. Pascalnak még van egy másik típusú problémája is az istenérvekkel, s ezek az aggodalmak morális természetűek – röviden erre a témára is ki kell térnem.

Másodszor igyekszem a 233-as töredék megfelelő interpretációját adni. Értelmezésem abból indul ki, hogy Pascal többször állítja, hogy ha veszítünk, semmit sem veszítünk. Bár a szöveg inkább arra a végtelen nyereségre összpontosít, melyet, ha Istenre fogadtunk, akár el is nyerhetünk, ugyanakkor úgy vélem, hasznos ebből a másik irányból megközelíteni az érvet. Mivel számomra úgy tűnik, ebből az irányból az érv azon aspektusait tolhatjuk előtérbe, amelyek talán manapság is meggyőzőek. Továbbá rámutatok arra, miszerint az érvet inkább nevezhetnénk az istenkeresés melletti érvnek, mintsem istenérvnek.

Harmadszor kísérletet teszek arra, hogy hangsúlyozzam a pascali érv relevanciáját. Az előbbi interpretációra támaszkodva röviden megmutatom azt, miért gondolhatta úgy Pascal, hogy eme argumentum ellen

nem alkalmazhatók sikerrel azok a kritikai észrevételek, amelyeket a hagyományos istenérvekkel kapcsolatban láthattunk.

Rossz közérzet a nyelvben

Szerző: Bodnár János Kristóf

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunkban Freud *Rossz közérzet a kultúrában* című esszéjének kérdéséből indulunk ki, azaz „nem jogosult-e az a diagnózis, hogy némely kultúra – vagy kulturális korszak –, esetleg az egész emberiség – a kulturális törekvések befolyása révén »neurotikussá« vált?” Freud ezután „etikáért kiált”, mely olvasatában kielégítő megoldást nyújthatna az európai civilizációt sújtó évezredes rossz közérzetre. Mi kétellyel fogadjuk Freud optimista verdiktjét, és több írását is vizsgálva (főként az *Egy illúzió jövőjét*, érintőlegesen pedig a *Mózes*t és a *Totem és Tabu*t), előbb szerzőnk valláskritikáját, majd a felvilágosodáshoz való viszonyát elemezzük. Mindemellett már a dolgozat elejétől metodikai „ellenpontként” támaszkodunk Freud kortársára és „követőjére”, Ludwig Wittgensteinre. Már vizsgálatunk elején jelezzük, a későbbiekben pedig jócskán támaszkodunk azon kételyünkre, miszerint Freud a rossz közérzet okának felfejtésében és geneológiájának felrajzolásában tévesen nevezi meg az okot (olvasatában a kereszténységet), és a probléma orvoslásának általa javasolt metodikájában is téved. Hogy miért nem gondoljuk tarthatónak azt, hogy a kereszténység *per se* lenne e rossz közérzet oka, azt Wittgenstein vallásfilozófiai írásai alapján próbáljuk felvázolni, összevetve Freud vonatkozó szöveghelyeivel. A dolgozat magját az a feltételezésünk adja, miszerint azáltal, hogy Freud folyamatosan a kereszténység dogmatikáját támadja, s úgy gondolja, hogy egy új, pusztán más, racionálisabb parancsokkal operáló etikával rossz közérzetünk feloldható volna, nem érinti a rossz közérzet esszenciáját. Wittgensteinre támaszkodva megpróbáljuk felmutatni, hogy e szorongás magja talán nem a tárgyi oldalon, a „dogmatikában” rejlik, sokkal inkább a formai térfélen, azaz e kultúra nyelvi készletében, e társadalmi és kulturális nyelv működésmódjában. Ezzel együtt megpróbáljuk bebizonyítani, hogy amit Freud valláskritikaként talál ezen

esszékben, azt talán szerencsésebb társadalomfilozófiaként felfognunk – míg a dolgozat végére e problémák elemzését egy még tágabb, wittgensteini értelemben vett nyelvfilozófiai és nyelvkritikai aspektusból próbáljuk megközelíteni, és így megérteni, miért is van rossz közérzet kultúránkban...

A szabadság körvonalai Nicolai Hartmann „heroikus metafizikájában”

Szerző: Boros Bianka
Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom a napjainkban méltatlanul elhanyagolt, ám rendkívüli jelentőségű kritikai gondolkodó, Nicolai Hartmann szabadságproblémával kapcsolatos megfontolásaival foglalkozik. E probléma tárgyalásához figyelembe kell vennünk a tágabb kontextust, a „heroikus metafizikát” is, mely a metafizikai gondolkodás kritikai reformját, s így módon „felszabadítását” jelenti.

Hartmann szabadságfogalmában két döntő felismerés rejlik. Egyrészt kiderül belőle, hogyan egyeztethető össze a szabadság a természeti oksággal. Hartmann meglátása itt abban áll, hogy indítóokokra a cselekvésben csak egy olyan lény támaszkodhat, amely képes önálló mérlegelésre és öntörvényű (autonóm) döntésre. A hartmanni rétegentológia nyelvén szólva ez azt jelenti, hogy a szabadság magasabb determinációs szinthez tartozik, mint az okság. Ebből azonban az is következik, hogy sem az okság nem teszi lehetetlenné a szabadságot, sem a szabadság nem kérdőjelezi meg az oksági összefüggések érvényét. Hartmann második döntő felismerése, hogy a szabadság nem a kellés (*Sollen*) törvényei általi determinációt jelenti, hanem e törvényekhez is önálló, autonóm módon képes viszonyulni. Ezen a ponton Hartmann túllép Kant szabadság-értelmezésén is, amelyhez egyébként szorosan kapcsolódik.

A dolgozat módszerét tekintve fokozatosan szűkülő körben haladunk a metafizika reformjától – „felszabadításától” – egészen az etikai fenomen által megkövetelt, praktikus értelemben vett szabadságig, mely az

erkölcsiség értelmének feltétele. A valódi, természet adta metafizika meghatározása után elérkezünk a dolgokban rejlő természetes apóriákhoz. Ezek tárgyalása után világosan körvonalazhatjuk a szabadságproblémában rejlő „megoldhatatlan maradékot”, mely maradék – a hartmanni rendszer értelmében – minden metafizikai probléma sajátja.

Ne ölj!

Szerző: Császár Mátyás
Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

Dolgozatomban azt a kérdést kívánom megvizsgálni, hogy min alapszik az európai kultúrkör legjelentősebb életkioltási tilalma, a *Tízparancsolat* 6. passzusa. Friedrich Nietzsche *Vidám tudomány* című alkotásának 26. aforizmájából kiindulva, Mózes alakját értelmezem, három tiltó instancia kérdéskörét körüljárva, két gondolat kísérlet keretében. Az általam feltételezett három tiltó instancia: Isten, konvenciók és természet. A két gondolat kísérlet alapját Mózes kettős értelmezhetősége nyújtja. Az első gondolat kísérletben Mózeset mint a transzcendenciát elérő, bölcs öregembert elemzem, akinek érdemei: az Istenre találás, a közösségteremtés és a természet determinációi felett aratott győzelem. A második gondolat kísérletben viszont mint ressentimente papi figurát vizsgálom, aki beteges gyöngesége miatt Isten illúziójához menekül, sikerre vezet a rabszolgamorált, és antropomorf képzetekkel terheli a természetet. A kérdést még izgalmasabbá teszi az öléstiltalom szempontjából, hogy Mózes maga is gyilkos.

A Tokaji borcsaták perének logikai elemzése

Szerző: Drescher Szilvia

Intézmény: Budapesti Műszaki Egyetem,
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Szociológia és Kommunikáció Tanszék

A dolgozat az *Élet és Irodalomban* megjelent *Tokaji borcsaták* című oknyomozó, tényfeltáró cikksorozat és annak sajtóperanyagán keresztül mutatja be logikai, érveléstechnikai szempontból, hogyan alakulhat át egy aszimmetrikus törvényszéki vita szimmetrikussá.

A szerző a rendelkezésre álló jegyzőkönyvek, bírói ítéletek alapján rekonstruálta az elhangzott alperesi és felperesi érveléseket, valamint megvizsgálta a perben előforduló szempontok megítélését az egyes bírói indoklások alapján, valamint a bírói ítéletek egymáshoz való viszonyát.

A dolgozat végül a vita típusának és sajátosságainak körültekintő meghatározásában és a perben vitatott kérdés értelmezési különbségeiben mutatta ki az eltérő ítéletek okát: ez egy speciális, de lényeges érvelési hiba általános leírásához vezetett, amely a dolgozatban tárgyalt típusú jogvitákban jellemző lehet.

Az eredmény fontosságát a szerző abban látja, hogy a bizonyítási eljárások logikai szerkezetéből adódóan a jelenség polgári peres eljárások széles körében előfordulhat. Ez a hiba pedig, ahogy a dolgozat rámutat, a közbeszéd, a jogi gyakorlat és az érveléstechnika szempontjából egyaránt fontos.

A tücsök és a hangya filozófiája

Nietzsche és Kierkegaard az etika lehetőségéről és határáról

Szerző: Faragó Emese

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Filozófia Tanszék

A filozófiai irodalomban Nietzsche és Kierkegaard kapcsolatát többen, többféle módon elemezték; közülük az egyik legismertebb Karl Jaspers írása, de számtalan más idevonatkozó elemzés is található. Ugyanakkor

kor – ezek mellett és megállapításaikat alapul véve – jelen írás arra vállalkozik, hogy bemutassa azt az ívet, amely *egyén* és *közösség* kapcsolatának vizsgálatában a görög filozófiától indul el, és egészen a 19. század e két nagy gondolkodójáig vezet. A kettejük között megfigyelhető kapcsolatot etikai szemszögből vizsgálja.

A dolgozat igyekszik rámutatni, hogy ezek a gondolatok – a hagyományos vélekedésekkel szemben – nem e század szülöttei, jóllehet világméretű figyelemre ebben az időszakban tesznek szert. Valamint arra is, hogy a vizsgálódás ezen a ponton nem zárul le, hiszen az ortegai vagy marcusei gondolatok gyökerei ugyancsak megtalálhatók már Nietzsche-nél, Marxnál és Kierkegaard-nál, azaz ily módon folyamatos vonalat alkotnak visszafelé az i. e. 5. századig. A 68-as megmozdulások 40. évfordulóján ezt mindenképp célszerű újra az emberek gondolataiba idézni.

Írásunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogyan lehetséges, hogy *egyén* és *közösség* kapcsolatának vizsgálata közben a 19. század e két nagy gondolkodója hasonló gyökerekből és alapvetésekből kiindulva két, egymástól nagymértékben eltérő megoldáshoz jut el. E kérdés vizsgálata közben a két filozófus gondolatait etikai szempontból tesszük összehasonlító vizsgálat tárgyává, különös figyelemmel a hasonlóságok és eltérések kimutatására.

A dolgozat témájának megvilágításához pedig egy mesét használunk fel, amelyet bár mindannyian jól ismerünk, értelmezései – Kierkegaard szelleméhez híven – megérnek egy hosszabb eszme-futatást.

Descartes és test-lélek együttműködés

A karteziánus dualizmus végső erőpróbája

Szerző: Farkas Tamás

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Descartes rendszerének egyik kiindulópontja a gondolkodó és a kiterjedt szubsztancia elkülönítése, mely distinkció lehetővé teszi az új filozófia alapjául szolgáló cogito-tétel megfogalmazását. A karteziánus gondolati építmény másik releváns pontja a kauzalitáselmélet, amely szerint

két entitás közötti oksági kapcsolat fennállásához legalább egy közös attribútum létezése szükséges. Ha ez így van, akkor elvileg lehetetlen az interakció az ember teste és lelke között, márpedig ennek a kölcsönhatásnak a megléte egyike legalapvetőbb intuícióinknak. Amennyiben Descartes konzekvens kíván lenni, ezen három tézis közül egyiket fel kell adnia.

Dolgozatomban először is a Regiusszal folytatott vita segítségével próbálom bemutatni, milyen nehézségek merülnek föl a test és a lélek radikális megkülönböztetése nyomán. Ezt követően arra kívánok kitérni, miként kerül az emberi testbe mint mechanikai gépezetbe az inkorporális lélek, hogyan lesz a két ellentétes lényegből szubsztanciális unió, azaz valódi ember. Majd Isten az együttműködésben betöltött szerepének rövid tárgyalása után arra térek ki, hogyan jut el Descartes az *Erzsébet-levelekben*, majd a *Lélek szenvedélyeiben* a lélek kiterjedés-nélküliségének feladásához.

Az empirikus aluldetermináció tézisének vizsgálata formális logikai módszerekkel

Szerző: Füzessy Tamás

Intézmény: Nyugat-magyarországi Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom tárgya az empirikus aluldetermináció közismert ismeretelméleti problémája, vagyis az a tézis, hogy a tudományos elméleteinket a megfigyelhető események aluldeterminálják. A tétel rövid filozófiatörténeti áttekintése mellett bemutatom modern megfogalmazásait is. Emellett kitérek a tudományfilozófia más fontos tételeihez (verifikáció, naturalizmus, holizmus, ontológiai relativitás) való viszonyára, és a nyelvfilozófia egyes jelentéseméleti eredményeivel való összefüggésére is, elsősorban Carnap és Quine munkái alapján.

A dolgozat fő részében formális, logikai szempontból részletesen elemzem az empirikus aluldeterminációnak megfelelő alternatív elméletmegfogalmazások logikai és empirikus ekvivalenciájának szempontjait és követelményeit. A megfogalmazott formális követelményeket egy szemléletes elméleti modellen is bemutatom, illetve e szempontok alap-

ján áttekintem néhány ismert aluldeterminációs elméletpár státusát. Írásom befejező részében megkísérlek magyarázatot adni az empirikus aluldeterminációval kapcsolatos legfontosabb kortárs problémára: miközben a természettudományos kutatás széles körben alapvető tudománymetodológiai elvként hivatkozik rá, rendkívül nehéz a fent megfogalmazott formális feltételeknek tétélesen megfelelő, és a téma kutatói, illetve a természettudományok aktív művelői által is elfogadott, valódi alternatív elméleteket találni.

A konklúziók részeként javaslatot teszek a tézis hagyományos megfogalmazásának olyan irányú módosítására, amely jobban megfelel a tudományos kutatói intuícióknak, és részben választ jelenthet a sok tudományfilozófus által hangoztatott fenntartásokra, illetve megfogalmazok néhány javaslatot az ismeretelméleti probléma formális vizsgálata során elért eredményeknek az ontológia területén való hasznosítására.

Kitalálhattam-e Isten fogalmát?

**A képzelet és Isten fogalmának viszonya
Descartes metafizikájában**

Szerző: Gébert Judit

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Filozófia Tanszék

Dolgozatom az emberi elme és Isten fogalmának viszonyát vizsgálja Descartes metafizikájában. A filozófus rengeteg közismert érvet vonultat fel annak alátámasztására, hogy az ember nem alkothatta meg Isten ideáját. Gondolatmenetében az értelemre hagyatkozik, elzárkózik az érzékeléstől és a képzelettől. Egyes szöveghelyek azonban arra utalnak, hogy mégsem tud teljesen eltávolodni a képzelettől az Isten-fogalom vizsgálata, illetve Isten létezésének bizonyítása során.

A *Szabályok az értelem vezetésére*, az *Elmélkedések az első filozófiáról* című művek alapján dolgozatom elemzi a felvetett probléma két alkotóelemét: a karteziánus képzeletet és Isten ideáját.

A képzelettel kapcsolatos vizsgálódások megmutatták, hogy ennek a lelki fakultásnak nagy szerepe van a descartes-i megismerésben és a biztos tudás megszerzésében egyaránt. Az *Elmélkedésekből* pedig kiderült, hogy ez a fakultás alapvetően képekkel foglalkozik. Habár Descartes

különbséget tesz értelmi belátás és elképzelés között, egyes szöveghelyek alapján úgy tűnik, nincs ennyire tisztázott különbség az értelem és a képzelet ideaalkotása között. Annál is kevésbé, mert nem válaszolható meg egyértelműen a kérdés, hogy egy idea mennyiben képi természetű.

Isten fogalmával kapcsolatban dolgozatomban megállapítottam, hogy két tulajdonságának, mégpedig a tökéletességnek és a végtelenségnek figyelembevétele elegendő a további gondolatmenethez.

Isten és a képzelet tulajdonságainak összevetése után arra a következtetésre jutottam, hogy valószínűleg nem találhattam ugyan ki Istent, a képzelet fogalmában mégis nyitva maradt kérdések rejlnek, amelyek miatt ez a fakultás nem zárható ki egyértelműen a karteziánus gondolkodásból.

Az elektrodinamika kovarianciája

Logikai-empirista rekonstrukció

Szerző: Gömöri Márton

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Természettudományi Kar

Az elektrodinamika alapegyenletei, a Maxwell-egyenletek transzformációs tulajdonságaira vonatkozó, szokásos elemzés a következő gondolatmenetre épül. A relativitási elv megköveteli, hogy a fizika törvényeit leíró egyenletek azonos alakúak legyenek minden inerciarendszerben. A relativitáselméletből következik, hogy a különböző inerciarendszerek tér-idő-koordinátáit a Lorentz-transzformáció viszi egymásba, ez a tény és a relativitási elv együtt maga után vonja, hogy a fizika egyenleteinek Lorentz-kovariánsoknak kell lenniük. Ez az előírás lehetővé teszi, hogy meghatározzuk az egyenletekben szereplő mennyiségek transzformációs tulajdonságait. E gondolatmenet szerint szokás az elektromos és mágneses térerősségek transzformációját levezetni az elektrodinamikában.

A relativitási elv kérdéskörének részletes elemzése során, dolgozatunkban kritikailag vizsgáljuk a fenti gondolatmenetet. Analízisünk szellemiségét két „filozófia” határozza meg: 1. szolid operacionalizmus, 2. „Loretzian pedagogy”, vagyis hogy egyetlen vonatkoztatási rend-

szerben érvényes törvények tökéletesen számot tudnak adni az összes fizikai jelenségről, így a relativitási elv teljesüléséről is.

Eredményeinket az elektrodinamika transzformációs tulajdonságainak vizsgálatában kamatoztatjuk, ehhez előzetesen szükségünk van az elektrodinamika alapfogalmainak operacionalista rekonstrukciójára.

A szabadság mentális aspektusa

Szerző: Gyarmathy Ákos

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A cselekvéseinkért felelősek vagyunk: ennek következtében pozitív vagy negatív előjelű erkölcsi ítéletekben részesülünk. Felelőségünk nélkülözhetetlen feltétele, hogy cselekvéseink döntéseink eredményei legyenek. Elterjedt nézet, hogy felelőségünk ahhoz a képességünkhöz kapcsolódik, hogy amikor döntünk, alternatív lehetőségek közül választunk. Ha tehát meg akarjuk tartani morális gyakorlatunkat, el kell fogadnunk, hogy minden erkölcsi értelemben megítélhető cselekedetet el is kerülhettünk volna. Ez pedig a determinizmusnak az erkölcsi felelőséggel való összeegyeztethetlenségét igazolná. Harra G. Frankfurt ellenpéldája azonban ezt az intuíciónkat kívánja gyengíteni. Azt kéri, képzeljünk el valakit – legyen a neve Black –, aki azt akarja valaki mástól – mondjuk Jonestól –, hogy tegyen meg valamit – mondjuk jelentkezzen a rendőrségen. Black képes arra, hogy akarátát keresztülvigye, és ennek érdekében mindent elkövet, tehát biztosak lehetünk benne, hogy Jones nem lesz képes elkerülni a jelentkezést a rendőrségen. Black azonban nem akarja felfedni magát Jones előtt, így Jones nem tud róla, hogy Black lesben áll, sem arról, mi a szándéka. Jones így maga dönt úgy, hogy jelentkezik a rendőrségen. Black pedig, mivel ebben nagyon jó, míg lesben áll, folyton azt figyel, meg akarja-e még tenni Jones a kérdéses cselekedetet. Amint Jones eltér ettől a szándékától, Black közbelép, és kényszeríti, hogy megtegye. Blacknek azonban nem kell közbelépnie, mert Jones magától feladja magát a rendőrségen.

Ennek a példának az elemzésén keresztül vizsgálom meg azt a hipotézist, mely szerint az erkölcsi felelőség ahhoz a mentális állapotunkhoz kötődik, amelynek tartalma, hogy egy adott cselekvést elkerülhet-

tünk volna. Azzal, hogy Black Jones számára rejtve marad, Frankfurt implicit módon mutatja meg, hogy az erkölcsi felelősség mentális állapotainktól függ.

Metafora és igazság Nietzsche nyelvelméletében

Szerző: Kajtár László

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat témája Nietzsche nyelvelmélete, metaforikus nyelv és igazság összefüggése. Azért rendkívül fontos ennek a – mindeddig marginális – területnek a vizsgálata, mert ez lényegileg összefügg modernitás és posztmodernitás eszmetörténeti fejleményeivel és a „nyelvi fordulattal”.

A tárgyalás során kibontakozó problémakör a következő: mennyiben és hogyan lehet a nyelv az igazság közlésének médiuma? Először áttekintem a görögségkép és a történetírás jellegzetességeit, hogy megvilágítsam Nietzsche nyelvhasználatát, majd, az előbbieket felhasználva, bemutatom nyelv és megismerés viszonyát (a nyelv „hasznát és kárát”). Ezt követően rátérek a metaforakoncepció jelentőségére, arra, ahogyan szerepet játszik egy új igazságfogalom kialakításában. Az új igazságfogalom alapján lehet felvázolni a kultúra alakzatainak (tudomány, művészet, metafizika) nietzschei értelmezését, és ezek igazsághoz való viszonyát. Mindvégig szem előtt tartom Nietzsche autoritásellenes rejtett és nyílt támadásait, szoros összefüggésben a retorikára és trópusokra épülő, gyakran megtévesztő nietzschei írásmódokkal.

Válaszként Nietzsche elbeszélői pozícióira és tudatosságára hívom fel a figyelmet, arra, ahogyan a narrativitás szintjeinek kihasználásával kritizál mindenfajta autoritást, és új fényt vet irodalom és filozófia kapcsolatára. Ezáltal válik láthatóvá igazság és nyelv viszonyának egy olyan megközelítésmódja, amely iránymutató lehet a 20. és 21. századi Nyugat diskurzusai számára és megértésükhöz.

Descartes és Arnauld az ideákban fellelhető materiális hamisságról

Szerző: Kékedi Bálint

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat az ideák materiális hamisságának részben metafizikai, részben episztemológiai problémáját vizsgálja, amint az megjelenik az *Elmélkedésekben*, Arnauld ellenvetéseiben és Descartes rájuk adott válaszában, valamint a descartes-i korpusz egyéb helyein. Az elsődleges szövegeken kívül a szerző ismerteti a legfőbb kortárs értelmezéseket, állást foglal velük kapcsolatban, és elhelyezi saját olvasatát hozzájuk képest. Részletesen elemzi Arnauld azon ellenvetését, mely szerint a materiálisan hamis ideák esetében Descartes összekeveri az ítéletet az ideával, majd ebből kiindulva az ítéletek és ideák viszonyát úgy mutatja be, mint amely eltér a hagyományos – az ellenvetések írásakor még Arnauld által is képviselt – értelmezéstől, amennyiben ítéletek és ideák lehetővé teszik komplex ideák kialakulását. A dolgozat javaslata szerint ez az interpretáció nemcsak azzal az előnnyel jár, hogy képes magyarázatot adni a materiálisan hamis ideák minden fajtájáról, de fényt vethet a karteziánus ismeretelmélet egyes elhanyagolt részleteire is.

Az én névmás referenciája és az egyes szám első személy fogalma

Szerző: Kocsis Éva

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban az egyes szám első személyű névmás jelentését és használatát vizsgálom nyelvfilozófiai, ismeretelméleti és részben népi pszichológiai keretek között. Célom annak feltérképezése, hogy az „én” névmásnak milyen többletfunkciót tulajdoníthatunk a kommunikációban betöltött szerepén túl a személy azon antikarteziánus fogalmára vonatkoztatva, amely szerint a személy egy testi és egyben szellemi tudatossággal rendelkező emberi létező.

Kiindulópontom az, hogy az „én” névmás jelentése bármely, azt alanyként tartalmazó állításban sajátos viszonyt hoz létre jelölésével, a személlyel. Ezt a sajátosságot abban látom, hogy e névmás jelentése egy olyan gondolat, amelyben az egyén korábbi tapasztalatai, élményei, maga a személyisége és annak fejlődése válik elgondolhatóvá. A személyiség pedig ugyanúgy a személy lényegiségéhez tartozik, mint testi és szellemi öntudatossága. Vizsgálatom tárgya az is, hogyan jelenik meg ez a sajátosság a nyelvhasználatban, és milyen viszony van az egyes szám első és harmadik személyű névmás között.

Az Ai Khanoum-i filozófiai töredék

Szerző: Kraft András

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Jelen dolgozat az *Ai Khanoum*-i filozófiai töredék bemutatására és vizsgálatára vállalkozik. Célom, hogy egy meglehetősen ismeretlen töredéket – nemzetközi irodalom alapján – először bocsássak a magyar olvasók rendelkezésére, és a körülötte forgó értelmezéseket egy sajátos interpretációval gazdagítsam.

A transzkripció kritikai közlése után a töredéket lefordítom, tartalmát röviden összegzem, és filozófiai kontextusába helyezem. Vizsgálódásomat a platóni *Szofista* című dialógussal kezdem, amelynek alapján értelmezem a filozófiai töredék első mondanivalóját, nevezetesen a formák közti részesedés tanítását. Ismertetem továbbá a platóni okság fogalmát, amelynek kapcsán megkeresem azt a szövegösszefüggést, amely értelmezheti a szövegrészlet fő állítását, azaz hogy a részesedésnek van oka. Néhány érveléssel alátámasztani azon hipotézisemet, miszerint a *Szofistában* képviselt formaelméletből következik, hogy kérdésessé válik a részesedési viszony (illetve a formák) oksági szerepe. Feltehetőleg erre a problémára reflektál a töredék.

Befejezésül megpróbálom azonosítani a szöveg szerzőjét. Munkahipotézisként Isnardi Parente javaslatára támaszkodom, amely szerint a töredék Arisztotelész egyik fiatalkori dialógusából ered. Ennek a felté-

telezésnek az indokoltságát támasztom alá, miközben azt hangsúlyozom, hogy ez nem több egy jogos, de igazolatlan lehetőségnél.

A kritikai fordulat és a dogmatizmus problémája

Szerző: Lasztóczy Petra

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar, Filozófiai Intézet

A kanti értelemben vett kritika „dogmatizmusnak” minősít minden olyan próbálkozást, amelyet nem előz meg saját képességeinek vizsgálata. Dolgozatom Kant criticizmusát kifejezetten abból az aspektusból vizsgálja meg, hogy mennyire tesz eleget a saját maga által támasztott követelménynek. Ehhez mindenekelőtt Wolfgang Röd megközelítésére támaszkodom, amely a kanti criticizmust a tapasztalat értelmezésméleteként foglalja össze. Azt, hogy a modell mennyire jól alkalmazható a kanti rendszer működésének leírására, írásom legvégén igyekszem majd megmutatni, ahol visszatérve Röd koncepciójához, reagálok a magában való dolog és a sematizmusprobléma kapcsán felmerülő kételyekre. A dogmatizmus vádját itt a kortárs fenomenológiai Kant-elemzések perspektívájából vetődik fel, mégpedig a magában való dolog kanti terminusának interpretációs nehézségei kapcsán. Ehhez Szegedi Nóra megoldását ismertetem (*A magában való dolog fenomenológiája* című könyvéből), amelyben Kant transzcendentális filozófiáját a husserli transzcendentális fenomenológia fogalmainak segítségével értelmezi és magyarázza. Módszerét a két filozófus által vizsgált problémák hasonlósága alapozza meg, amelynek fényében Husserl „kanti fogalmai” Kant fogalmainak logikus továbbgondolásaiként jelennek meg. A fenomenológiai szempontú ellenvetés ismertetése után azonban amellettszeretnék érvelni, hogy a Husserl kanti fogalmaiban esetleg kimutatható dogmatizmus nem elégséges bizonyíték arra nézve, hogy Kant végső soron maga is dogmatikus.

A természettudományok és a filozófia összeegyeztethetősége Descartes életművén keresztül

Szerző: Majtényi Mercédesz

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Filozófia Tanszék

Dolgozatomban természettudományok és filozófia viszonyát próbálom új megvilágításba helyezni. A két gondolkodási terület összeegyeztethetőségére René Descartes életművét használom filozófiatörténeti hivatkozásként.

Elsőként a két tudományterület viszonyát tudományfilozófiai keretben helyezem el Thomas Kuhn *A tudományos forradalmak szerkezete* című műve alapján. Mivel Kuhn is filozófiai jellegű kérdésfeltevések mentén képzelte el a természettudomány paradigmáinak váltakozását, Descartes filozófiájában mutatom be, hogy milyen kérdések szerint lehet megalapozni a természettudományokat és az egész tudomány rendszerét.

Descartes ismeret-metafizikájának és tudományrendszerének rövid bemutatásával reprezentálom, hogyan juthat el a filozófia egy ismeretelméleten keresztül olyan metafizikáig, amely megalapozhatja a lehetséges emberi tudást, és kijelölheti kereteit.

Két fejezetben tárgyalom, hogy az újkor filozófusa hogyan képes összeegyeztetni természettudományi és filozófiai meggyőződéseit, ennek során test és lélek dualizmusának ellentmondásait helyezem előtérbe.

Descartes filozófiáját és a két tudományterület mai helyzetét az újkor természettudományos paradigmáján, a mechanikus világmodellen keresztül hozom összefüggésbe. Filozófiájának örök érvényű problémafölvetéseit pedig saját korunkra aktualizálom.

Természettudományok és filozófia viszonyának aktuális helyzetét röviden rekonstruálva rámutatok arra, hogy filozófia – mint világnézeti megalapozás – és természettudomány – mint világkép – összeegyeztetése nemcsak lehetséges, de szükségszerű is a „fenntartható fejlődésért”.

A lefelé ható okság szerepe a szabad akarat materialista értelmezésében

Szerző: Makai Ádám

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Filozófia Tanszék

Az elme filozófiai elgondolásában a karteziánus ihletettséggű dualizmus mára csaknem teljesen hitelét veszítette. A helyébe lépő materialista monizmus ontológiája azonban első pillantásra kevés helyet hagy a szabad döntés, egyáltalán a szabad akarat témájának. Többek között emiatt vált fontossá a fizikalista elmélet és a reduktív megközelítések finomítása. Ezt a finomítást igyekeznek megvalósítani a nem reduktív materializmus- és a szupervenienca-elméletek. A szabad akarral kapcsolatos hagyományos filozófiai kérdések pedig – főként Jaegwon Kim inspirációjára – a „lefelé ható okság” fogalmiságában nyertek új alakot. Ekképp a kérdések is új módon specifikálhatók: a fizikalizmus mint ontológiai álláspont nem zárja-e ki a lefelé ható okság jelenségét? Másfelől a fizikai világ oksági zártságán nem üt-e részt a lefelé (a mentálistól a neurálisig) ható okozatiság feltételezése? A ráépülés mely modellje használható a lefelé ható okság fogalmával koherensen?

Dolgozatomban fogalomanalízis segítségével próbálom vizsgálni a materializmus, a ráépülés (szupervenienca), a redukció és a lefelé ható okság jelentését, tételezésük következményét és egymáshoz való viszonyukat. Megpróbálom kimutatni, hogy a mentális diszpozíciók fizikai állapotokon való hatékonysága a materializmus tételén belül sem ellentmondásos, mivel a lefelé ható okság elmélete igenis koherens és konzisztens. Végezetül pedig megvizsgálom egy kísérleti eredményeken alapuló, szabad akarral szembeni érvet.

A művészet léte vagy a lét művészete?

Heidegger művészetfelfogása

Szerző: Makk Krisztina

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom témája Martin Heidegger művészetfelfogása. Pontosabban, annak a problémának a nehézsége, hogy lehetséges-e valamiféle besorolás vagy az esztétika, vagy a művészetfilozófia diszciplínája alá, s ha igen, esetlegesen milyen következményei vannak ennek a besorolásnak *A műalkotás eredetének* értelmezésében. További fontos kérdésfeltevések a dolgozatban, hogy milyen jelentést tulajdonít Heidegger a művészetnek, és valóban a művészet filozófiája szólal-e meg, vagy esetleg a művészetnek egy teljesen szubjektíven értelmezett jelentése a szerző által, amelynek a művészethez valójában csak másodlagos köze van? Lényeges kérdésfelvetésnek tartom továbbá, hogy Heidegger hogyan viszonyul a nyelvhez. Hogyan hozható összefüggésbe *A műalkotás eredete* Heidegger nyelvről alkotott felfogásával, és milyen következményekkel jár ez a szöveg értelmezésére nézve?

A dolgozat megírására annak megfigyelése vezetett, hogy milyen színes az az értelmezési paletta, amely *A műalkotás eredetével* foglalkozik. A kérdéskörrel kapcsolatos eddig olvasott tanulmányok, esszék stb. arra a következtetésre juttattak, hogy a heideggeri művészetfilozófia interpretálói két táborra oszlanak. Az egyik oldalt képviselik azok – például Derrida, Meyer Shapiro vagy Dieter Jähnig –, akik a művészi oldalát helyezik előtérbe. A másik oldalon azon szerzők állnak – például Otto Pöggeler vagy maga Gadamer –, akik a létre vonatkozó kérdések felől közelítik meg a szöveget. Hogyan lehetséges tehát az, hogy egyetlen szöveget oly eltérő módokon lehet interpretálni?

Racionális intuíciók: a fogalmi elemzés problémái

Szerző: Molnár Kristóf

Intézmény: Eötvös Lóránd Tudományegyetem

Az analitikus filozófiában az 1960-as évek végétől – elsősorban Saul A. Kripke nagy hatású előadásai hatására – újfajta érvelési stílus hódított teret. Ezt alkalmazva a filozófia művelése a következőképp alakul: a filozófus felállít egy tézist, majd a benne szereplő fogalmakat gondolat-kísérletek segítségével elemzi. Az ilyen kísérlet eredménye pedig vagy cáfolja, vagy megerősíti a kérdéses elméletet.

Előadásomban a gondolatkísérletek egy csoportját, az úgynevezett racionális intuícióra támaszkodó gondolatkísérleteket elemzem. Célom, hogy megvizsgáljam, milyen problémák merülhetnek fel a fent vázolt módszerrel kapcsolatban. Először megvizsgálom az intuíció fogalmát, különválasztom a filozófiai szempontból relevánsakat, majd pedig ismertetem az ilyen intuíciókra való hivatkozás két lehetséges kritikáját.

Az első az úgynevezett „kísérleti filozófia”, melyet Nicholas Weinberg és Stephen Stich munkái alapján ismertetek. Ezután az általánosabb módszertani ellenvetéseket mutatom be, elsősorban Jaakko Hintikka cikke alapján. Állításom szerint a jelen gyakorlattal szemben olyan súlyos kifogások merülnek fel, amelyek szükségessé teszik az ilyen érvekkel alátámasztott filozófiai álláspontok újragondolását.

Tapasztalatból származó ideáink eredete John Locke érzékeléseméletében

Szerző: Pásztor Árpád Attila

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom címe látszólag önmagát magyarázza, hiszen ha egyszer bizonyos ideáink a tapasztalatból származnak, akkor eredetük is az érzéki tapasztalat. Locke érzékelés- és észlelésemélete azonban nem egyszerűsíthető le ennyire, mivel az általa használt sajátos idea-fogalom már eleve lehetetlenné teszi, hogy a kérdést az efféle „népszerűsítő” kli-

sék segítségével mellőzzük. Persze önmagában az sem mellékes, hogy mit nevezünk Locke érzékelélméletének, hiszen az *Értekezés*en belül az ismeretelméleti kérdések fejtegetésére sok helyütt találunk példát.

A Locke által leírt folyamat vizsgálatához körültekintően azonosítanunk kell, hogy az érzékelés során milyen fajta ideák relevánsak, illetve azok hogyan jönnek létre. Fontos kérdés, hogy valóságosan léteznek-e azok a fizikai tárgyak, amelyekről ideákat szerzünk. És ha igen, mi módon lesz materiális entitásokból mentális természetű idea? Ezekkel a problémákkal mind foglalkoznunk kell ahhoz, hogy az érzékelés elméletét rekonstruáljuk. Dolgozatom célja e rekonstrukció körüljárása, a munka végén pedig egy rövid kitérő található, melyben a Locke elméletéből levonható (ám nem szükségszerűen levont, és Locke által talán meg sem említett) következtetések közül választok ki néhányat, hogy megkísérlem elhelyezni őket a brit filozófus által vázolt fogalmi keretben.

A holokauszt és az emberi természet

Szerző: Sántha Szilvia

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az előadás célja, hogy az emberi természet olyan jellegzetességeire mutasson rá, amelyek lehetővé tették, elősegítették a holokausztot, és akár napjainkban is fellelhetők. A holokauszt problémáját tárgyaló szakirodalomban általában megfigyelhető az a hozzáállás, amely – ha nem is explicite, de – a társadalmat, a jellegzetes körülményeket felsorolva mentesíteni igyekszik az embert a felelősség alól. A vizsgálódás alapja ezen attitűd szembeállítása a pszichológiai kísérletek eredményeivel (pl. Milgram, Zimbardo), valamint a mindennapokban megfigyelhető jelenségekkel, így jutva el a következtetéshez: a holokauszt okait nem elvont létezőkben vagy körülményekben kell keresnünk; ennél jóval mélyebbre kell ásunk: egészen az ember lényegi sajátosságaiig. Az olyan jegyek, mint a hajlam az ellenségteremtésre, gyűlöletre, erőszakra, nem pusztán a hitleri Németországban, a koncentrációs táborokban figyelhetők meg az emberi viselkedésben, ahogyan a totalitarizmus módszerei, a propaganda, az ideológia és a terror sem csupán akkoriban lehet-

tek hatásos és hatékony eszközök. Napjainkban sem változtak meg az embert meghatározó lényegi vonások, és talán a tudomány, a technika, különösen pedig a média fejlődésének eredményeként még nagyobb veszélyt jelenthetnek.

Az elégedetlen demokrácia

Bepillantás Michael J. Sandel filozófiájába

Szerző: Simon Péter Gábor

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Mindennapi életünkben az anyagi javak elsőbbsége, illetve az egyén több joga a közösséggel szemben sokak szerint a közösségek felbomlásához vezet. Az egyre erőszakosabb, udvariatlanabb, intoleránsabb emberek, a közönségesség, a vulgaritás a szórakoztatóiparban mind a hagyományos közösségi értékek felbomlását jelzik. Michael J. Sandel, amerikai filozófus is a napjainkban zajló negatív folyamatokra, az értékek elvesztésére, a társadalom széthullására figyelmeztet. Amíg azonban más politikai gondolkodók az értékeket, az instrumentális társadalmat, az infokommunikációs technológiát etc. veszik górcső alá, addig ő sokkal mélyebben gyökerező problémára hívja fel a figyelmet.

Filozófiájának központi kérdése, hogy az igazságosság alapelvei, melyek a struktúrát vezérlik a társadalomban, vajon semlegesek lehetnek-e az állampolgárok által vallott, az egymással versenyző morális felfogások terén. Szerinte az egyik legnagyobb probléma a politika és a gazdaság összefonódása. A *New Deal* az 1929-es gazdasági világválság idején megmentette az országot, ennek azonban ára volt, amit most kell megfizetni. A jelenlegi fogyasztói társadalom viselkedésének megváltoztatása a nyugati demokrácia létkérdése.

Amerika napjainkban olyan válaszút előtt áll, mint a *New Deal* bevezetése előtt. Minthogy most, az újabb gazdasági válság idején számos neves gazdasági elemző szerint a fennálló gazdasági rendet nem lehet fenntartani, új modellt kell alkalmazni, érdemes Sandel filozófiájára figyelni.

Dolgozatomban elsősorban Sandel 2005-ben megjelent *Public Philosophy (Essays on Morality in Politics)* című könyvére támaszkodva igyekszem bemutatni gondolatait, filozófiájának néhány fontosabb jellemzőjét.

A gyökeres rossztól egy morális antropológia felé

Szerző: Sólyom Flóra

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A kanti morálfilozófiában egy cselekedet értékéről, jó vagy rossz mivoltáról csak a cselekedet maximáinak elemzésével lehet ítéletet alkotni. A maximák elmélete a *Vallás a puszta ész határain belül* című műben kiterjed az egyes cselekedetek megítéléséről a cselekvő morális megítélésére is. Tehát ahhoz, hogy megértsük a kanti elméletet, elsősorban a gyökeres rosszról, ezenkívül a rossz szív fokozatairól, az áttérés lehetőségéről a rossz karaktertől a jóig mindenképpen érdemes rekonstruálnunk azt, amit a nagy erkölcsfilozófiai művekből a maximák elméletéről megtudhatunk, és utána ezt alkalmazom *Az emberi természetben lakozó gyökeres rosszról* című tanulmányra.

Dolgozatomban elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, lehetséges-e egy olyan értelmezési keret, amelybe egyaránt beilleszthető a Kant által tételezett gyökeres rossz, valamint az ezzel ellentétesnek látszó teória a rossz szív fokozatairól, amely különös szerephez juthat az erkölcsi megjavulás terén. Munkámban a Kant-interpretációk mentén dolgozom ki a két elmélet viszonyát, valamint az összebékítésük kapcsán fellépő problémákat.

Schmitt Jenő Henrik gnosztikus Nietzsche-interpretációja

Szerző: Soltész Péter

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom témája Schmitt Jenő Henrik 1989-ben írt tanulmánya, a Friedrich Nietzsche két világkorszak küszöbén (*Értelmezési kísérlet egy új világnézet fényében*). Schmitt eme írása az egyik első magyar Nietzsche-interpretáció, s az egyik legeredetibb is. Egyidejűségben és elmélyültségben sem marad el a nemzetközitől. Az interpretáció eredetiségét Schmitt filozófiájának, az „újgnoszticizmusnak” köszönheti, amely

kora filozófiájának és a 2. századi gnoszticizmusnak ötvözete. Dolgozatomban bemutatom a tanulmány gnosztikus motívumait, felhasználva Schmitt más műveit, előadásait, valamint a Nag Hammadi-i lelet gnosztikus kódexeit. E motívumok megismerése lehetővé teszi, hogy felismerjük, Schmitt gnosztikus szemlélete olyan vallási és filozófiai problémákon alapszik, amelyek rendkívül sokat segítettek Nietzsche belső harcának, kereszténységfelfogásának, filozófiai következtetései megértésében.

A következtetés igazoló ereje

Szerző: Such Dávid Gábor

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Tulajdonképpen mit csinálunk, amikor következtetünk? Vajon vannak-e jól megragadható szabályok, amelyek minden következtetést vezérelnek, és érvényességét elbírálják? Amennyiben igen, úgy a következtetés nem más, mint-e szabályok alkalmazása. De vajon helyes-e ez a nézet? Ha igen, akkor úgy néz ki, csak egy olyan holista naturalizmus tud ezzel megbirkózni, amely a következtetési szabályokat egy tudományos elmélet részeként kezeli. Ezzel számos komoly problémát meg lehet ugyan oldani, viszont sok mindent veszni hagyunk, mind a szubjektív perspektívánkat, mind pedig az *a prioricitást* illetően, sőt úgy néz ki, hogy súlyos önreferenciális problémák is támadnak.

Mit lehet ilyenkor tenni? A következőket: feladjuk a szabályalkalmazás-hipotézist a legalapvetőbb következtetések terén. Ez azzal is jár, hogy az alapvető következtetési lépéseket mint személyes alapvető értelem használatunkhoz kötődő dolgot írjuk le, és pusztán ennek tartjuk fenn az *a prioritást*, még a formálisan leírt deduktív rendszerek is csak ennek alárendeltjei lesznek.

Ez a nézet viszont a részletek további kidolgozására szorul, ennek lehetséges példaként mutatjuk majd be a fogalmi szerep szemantikát.

Az egyik futva, a másik medve

A filozófiai problémák és a grammatikai viccek

Szerző: Szabó Ádám

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a *Filozófiai vizsgálódások* 111. pontját kísérlem meg értelmezni. A filozófiai problémák és a grammatikai viccek kapcsolatának feltárása alkotja a gondolatmenet gerincét. Először azt vizsgálom meg, hogy a filozófiai problémák milyen helyet foglalnak el Wittgenstein filozófiájában, és melyek a főbb tulajdonságai. Ezt követően a wittgensteini filozófia fogalmi keretét felhasználva, meghatározom a grammatikai viccek főbb ismertetőjegyeit, s ezek alapján rámutatok a viccek és a filozófiai problémák közt fennálló közös vonásokra. A dolgozat végén konkrét filozófiai problémák elemzésén keresztül mutatom be hasonlóságukat. Egy mondatban összefoglalva: értelmezésem szerint Wittgenstein a filozófiai problémákat az olyan grammatikai viccekhez tartja hasonlóknak, amelyeknek nem értjük a poénját.

A tudományos szubkultúrák szerkezete

Szerző: Szabó Attila

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A tudomány működése a kuhni felfogás szerint mindig egy térben és időben adott keretrendszeren, a paradigmán belül zajlik. A paradigmáknak saját metodológiai, perceptuális és konceptuális alapelveik vannak. Ezek az alapelvek egy paradigmaváltás folyamán – részben vagy egészében – megváltoznak, emiatt a korábbi és későbbi paradigmák között összemérhetetlenség, inkommenzurabilitás áll fenn.

Előadásomban – egy élettudományos alterület példáján keresztül – bemutatom, hogy a kuhni paradigmáfelfogás és az egymást követő paradigmák közötti összemérhetetlenség valóban létező dolog a modern tudományban. A paradigmaváltásokat követő összemérhetetlenség mindhárom aspektusa (i. e. konceptuális, metodológiai, illetve perceptuális

inkommenzurabilitás) jelen van. Az egyes terminusok jelentése, illetve egymáshoz való viszonyaik is fundamentális változásokon mennek keresztül – ennek következtében a váltás után nyelvi összemérhetetlenség lép fel a régi és az új paradigmák között. A paradigmák továbbá nem homogének; „alacsonyabb szinteken” egy nagyobb paradigma lebontható helyi mikroparadigmákra, ahol saját kis belső forradalmak (i. e. paradigmaváltások) zajlanak. A mikroparadigmákon belüli váltások nem feltétlenül vannak hatással a nagyobb paradigmára (annak „felsőbb szintjeire”). Jellemző továbbá, hogy a váltás sebessége a specializált mikroparadigmák között jóval gyorsabb, mint a nagy paradigmák esetében. Korunkban a szaktudományok diszciplináris proliferációja, differenciálódása az egyes területek egymástól való távolodását is okozza. Előadásomban ennek a távolodásnak a lehetséges következményeiről is beszélek. A szakterületek specifikus nyelvezete kommunikációs zárlatot eredményez, ami hosszú távon oda vezethet, hogy a tudomány megszűnik – kuhni értelemben vett – tudománynak lenni, hiszen nem lesz szó közösségi munkáról; ehelyett kisebb, izolált munkacsoportok fognak nagyon specializált témákon dolgozni, eredményeiket saját, belső, ezoterikus nyelvükön vitatják majd meg. Ez teljességgel kizárja az egységesített tudomány vízióját. A megoldást mindenképpen a beszéd jelenti, a szaktudományok közötti valódi interdiszciplináris kommunikáció előmozdítása. Ez alapja lehet egy majdani stabilabb tudományképnek.

Folyamatosságok Wittgenstein főműveiben

Szerző: Szecsődy Kristóf

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar, Filozófia Intézet

Wittgenstein két paradigmatiszta könyvét (a *Logikai-filozófiai értekezést* és a *Filozófiai vizsgálódásokat*) egy céljai és metodológiai megfontolásai szempontjából következetes gondolati háttér perspektívájából elemzem. Bizonyos lényeges tartalmi különbségek természetesen tetten érhetők a részletekben, tézisem szerint azonban ebből még nem következik az a széles körben elfogadott nézet, hogy a két munka nem fogható fel egy-

más folytatásaként. Wittgenstein nézetei például a filozófia természetéről, helyes módszeréről lényegében egész pályája során változatlanok maradtak. A szövegek biográfiai, illetve filozófiatörténeti kontextusát dióhéjban az életmű és a kortárs filozófiai klíma távlatos ismertetése mutatja be. A történeti elsőbbség – és a gondolatok eredetisége – miatt általában az *Értekezésből* indulok ki.

Az első rész nagyjából egyenlő arányban tárgyalja az *Értekezést* és a *Vizsgálódásokat* a fenti szempontok érvényesítésével, valamint a kettő megírása között eltelt, úgymond „köztes” időszakot.

A második részben az *Értekezésben* centrális „mutatni-mondani” distinkciót emelem ki. A két fogalom szembeállításának értelmezése és magyarázata megvilágítja Wittgenstein – korai metafizikájáról lehántható – módszertani elképzelését, mely egy eltérő megfogalmazású, de hasonló jelentésű és alkalmazású oppozíciós párban a *Vizsgálódások* szövegében is kifejezésre jut.

A harmadik részben a *Vizsgálódások* privátnyelv-kritikáját állítom párhuzamba az *Értekezés* szélsőségesen antiszubjektivistá episztemológiai és már-már eliminativista elmefilozófiai megjegyzéseivel. A privátnyelv elleni érvelésben Wittgenstein mintha az *Értekezés* eredeti célkitűzéseinek szellemében vetné el a reprezentációs jelentésméleletet és a logikailag tökéletes nyelv gondolatát, azaz a korai mű képelméletét, hogy hangsúlyozza az egyéni megismeréstől elvonatkoztatott nyelv használatának további lehetséges funkcióit.

A szükségyszerűség fogalma Wittgensteinnél

Szerző: Szendrő Júlia Eszter

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Wittgenstein szükségyszerűség-fogalmával foglalkozom. A wittgensteini álláspont ismertetéséhez a *Bemerkungen über die Grundlagen der Mathematik* és a *Philosophische Bemerkungen* néhány passzusát használtam fel.

A téma kidolgozásához további két filozófus véleményét is megvizsgáltam. Egyikük, Michael Dummett szerint Wittgenstein a „telivér” konvencionális képviselője, és úgy véli, Wittgenstein példái nem

elég meggyőzőek, továbbá a szükségyszerűségről alkotott elmélete hibás; a másikuk, Barry Stroud vitatja Dummett nézetét, és megpróbálja felfedni, mi állhat Wittgenstein példáinak érthetlensége mögött.

A feldolgozott szöveghelyek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy Wittgenstein a matematikai és a logikai szükségyszerűséget illetően inkább az antiplatonista felfogást részesíti előnyben. Példáival azonban nagy vihart karvart a filozófia területén, ezért is nehéz őt besorolni csak az egyik, vagy csak a másik nézet alá.

Amennyiben lehetséges volna az értelmezéseknek egy köztes verziója, az megszüntethetné a Wittgensteint övező vitákat.

Intuíció és öntranszcendentalizmus Szent Bonaventura és Eckhart mester filozófiájában

Szerző: Tóth Gábor

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Szent Bonaventurát és Eckhart mestert a középkori intuitív-misztikus gondolkodás legkiemelkedőbb alakjai között tartjuk számon. A 13. századi ferences és domonkos misztika célja az ember igazi énjének megtalálása, ezért írásaiknak tapasztalati horizontja egzisztenciális problémákat hordoz. A skolasztika más szerzőitől eltérően céljuk nem a fogalmi eljutás volt Isten vagy más, ember felett álló létezőhöz, hanem az, ahogy Isten belső tapasztalattá tehető. Olyan intellektus felfogására törekedtek, aki az ember számára mindig csak „valaki más” lehetett. A „valaki más” bensőségessé tételének útjai állnak figyelmünk és dolgozatunk középpontjában.

Az intuitív gondolkodás erőteljes metaforikus nyelvének megértéséhez szükséges a képek dekódolása. Ezek nagy átjárást biztosítanak a filozófia, a teológia és az irodalom területére is. A stílusesszék és a műfajok sokszínűsége mögött azonban jól átgondolt rendszeralkotás állt, amelybe mindkét szerző beleoltotta az önkifejezést és azt a drámát, amelyet az alkotás nehézsége okozott számukra. Az önkifejezés sem véletlenszerű, hiszen a kinyilatkoztatás hagyományához kapcsolódhatott csupán. Ezért dolgozatunk felépítése a kinyilatkoztatás (teológiai rend), a rendszerezés (filozófiai rend) és az önkifejezés hármasságát

rendezéséből követi nyomon Szent Bonaventura és Eckhart mester főbb gondolatait.

A korabeli szerzők megértését nagyban megnehezítette, hogy különböző nyelveken (latinul és németül) írtak, és terminológiáikat nehéz magyar nyelven differenciáltan visszaadni. Ehhez a szükséges szövegkritika nyújtott támpontokat. Ahol indokolt volt, a magyar terminus latin eredetijét is feltüntettük.

A fenséges és a végtelen viszonya az ember-világ oppozíció tükrében Bruno, Pascal és Kant filozófiájában

Szerző: Tóth Gábor

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az ember és világ viszonya mint filozófiai probléma egyidős a filozófia megszületésével. Feltételezi ugyanis azt a sajátos beállítódást, amely a filozófiát minden korábbi világértelmezéstől és világszemlélettől megkülönbözteti. Ez pedig nem más, mint a világ számunkra feltáruló jelenségeinek megközelítése a diszkurzív gondolkodás segítségével. Ennek keretein belül az ész válik az egyetlen tulajdonképpeni vezérfonallá az első pillantásra teljesen ismeretlen és idegen világgal szemben álló ember számára. Az észmagyarázatok a jelenségek sokféleségét áttekinthetővé, rendszerezhetővé teszik, megteremtve ezáltal a legfontosabb alapokat jelen viszony szigorúan filozófiai keretek között történő elgondolásához.

Jelen vizsgálódás tárgya a modern ember és világ viszonyának genezise és ezen folyamat elemzése a kopernikuszi forradalom nyomán tematizálódó új ember- és világfogalom keretén belül. A dolgozatban Giordano Bruno, Blaise Pascal és Immanuel Kant e problémára vonatkozó filozófiai koncepcióit elemzem.

Elemzésünk szempontjából különösen érdekes Giordano Bruno gondolkodói tevékenysége, mert a reneszánsz gondolkodójaként mintegy a két nagy világnézeti kor határán áll, és sajátosan ötvözi jellegzetességeiket. A másik két szerző azonban magán a kopernikuszi forradalom belül is külön sajátos gondolkodásbeli-világnézeti fordulatot hajt végre,

amelyet Pascal esetében egzisztenciális, Kantnál pedig transzcendenciális fordulatnak lehetne nevezni. Ezen két szemléletváltást végigkíséri az a fogalom, amely vizsgálódásunk kiindulópontjául szolgál: a túlhatalom fogalma, amely a világ mind teljesebb elsajátítására törekvő véges megismerőképesség, és a vele szemben a mindenségben feltáruló, kiemeríthetetlen totalitás teljes összemérhetetlenségében ölt testet. Fő kérdésünk a vizsgálódás során végig az, hogy ez a túlhatalom valóban lényegi és kiküszöbölhetetlen velejárója-e az ember-világ oppozíciónak, vagy pedig csak fizikailag nehezedik az egyénre feloldhatatlan teherként, illetve hogy az ember sajátos, őt az egyéb létezőktől elkülönítő természetében találhatunk-e olyan további elemeket, amelyek képesek a természet megsemmisítő fizikai erejét egy másik, nem fizikai szinten feloldani. Ezen kérdés megválaszolásának kulcsfogalma a kanti filozófiában megjelenő személyiség lesz.

Az utópikus tudat geneológiája

Szerző: Vég Dávid Tamás

Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

Vajon mi történik akkor, ha a Föld (épp aktuális) magjának folytonos forgása megáll? Amikor először felmerül a kérdés: „Lehet-e újat kitálatni?”, rendkívül ironikus dolog történik. Tudniillik legelőször történik meg az, hogy semmi sem történik, így hát valami olyan egzisztencia kel életre, amely még soha nem volt, és így magában fogja hordozni az elkerülhetetlen újat, a változást, miközben önön paródiájává válik, akár Camus pápává avatott bírója *A bukásban*. Valami új posztmodern dekadencia, mely egyben mozgás is, érdekes tünet, mely végigkíséri a történelmen az irodalom rajongóját.

„...a legracionálisabb önuralom embere az ösztönök emberévé válna, s az ember, miután lassú, áldozatos és hősies fejlődés révén eljutott a tudatosság legmagasabb fokára – ahol a történelem immár nem vak sors, hanem saját alkotása –, az utópia különböző formáinak megszűnésével elveszti történelemformáló akaratát és ezzel betekintését a történelembe is.”

A kérdés tehát önmagában is megoldásra vár. Annyi bizonyos, hogy új problémákkal kell szembenéznünk, s bár azt nem tudhatjuk, legyőz-

tünk-e már minden problémát környezetünk, a dolgok felett (nyilván nem), az tudhatónak látszik, hogy eljött az idő, hogy szembenézzünk: a következő lépés az, hogy magunkkal vívjuk meg a harcot egy teljesebb önismeretért, egy teljesebb életért. Ez talán az eddigi legnehezebb feladat. Olyan szellemi és tárgyi környezetet alakítottunk ki magunknak, amely nem csupán lelki konformjából kifolyólag nehezen kizökkenthető, de mind szellemi, mind társadalmi-politikai berendezkedéséből fakadóan igencsak szűkös. Talán a történelmi tapasztalat azt mutatja, hogy ilyen aranykorok, amikor elérték határukat, elkezdnek belülről rothadni, mint egy túlrett gyümölcs, és megkezdődik a destrukciós mozgás.

Fatalizmus vagy tervezés

F. A. Hayek kulturális evolúciós elméletei

Szerző: Zágoni Rita

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem

F. A. Hayek munkáiból kiindulva különböző szerzők különböző következtetéseket vontak le arra nézve, hogy mennyire lehetséges és indokolt a társadalmi tervezés. Úgy tűnik, írásai alapján az a következtetés, hogy teljesen ki vagyunk szolgáltatva a társadalmi változásoknak, éppúgy levonható, mint az, hogy a racionális társadalmi tervezés bizonyos tág határok között lehetséges és kívánatos.

A dolgozatban megpróbálom megmutatni, hogy attól függően, hogyan értelmezzük Hayek kulturális evolúcióra vonatkozó gondolatait, valóban különböző válaszok következnek erre a kérdésre. A rekonstrukció során kurrens evolúciós elméletek eredményeit, szempontjait, módszerét használom fel. Három lehetséges rekonstrukciót és a beavatkozással kapcsolatos következményeiket mutatom be, és kitérek az elmélet egyes verzióinak kritikájára is.

A terv jellegű szándék elszámoltathatósága

Szerző: Zárdai István Zoltán

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja, hogy betekintést nyújtson a cselekvésfilozófia területén zajló, szándékkal kapcsolatos vitákba. Ennek során röviden ismertetem a legnagyobb hatású álláspontokat és néhány lényeges problémát. A szándékok időbeli kiterjedésének problémáját, redukálhatóságának kérdését és a jövőre irányuló szándékok működésének elemzését tűztem ki feladatommak. A különböző álláspontokat Davidson, Grice és Bratman elméletei képviselik. A problémák felvázolását követően bemutatom Michael Bratman terv jellegű szándékelméletét, majd erre támaszkodva megoldási javaslatokat teszek a korábbi elméletek zavaros vagy hiányos pontjainak kiegészítésére és kijavítására.

Érvelésem célja, hogy Grice és Davidson relevánsnak tűnő állításai-val és kérdéseivel szemben védje Bratman nézeteit, és megerősítse pozícióját a szándékok elméletének területén. Ebben segítségemre lesz, hogy Bratman a problémákat nagyban a gyakorlati észhasználat felől közelíti meg. A konklúzió, melyhez eljutni igyekszem, az, hogy a szándékokkal kapcsolatos bizonyos aggályok elvethetők, és ez alátámasztja, hogy tervező és szándékosan cselekvő személyek vagyunk, akiknek gyakorlati észhasználatában – és így életvezetésében is – ezek a fogalmak központi szerepet játszanak.

Frankfurt-típusú példák és morális felelősség

Szerző: Ziegler Zsolt

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A tanulmányban két állítás mellett érvelek.

1. *A Frankfurt-példák sikeressége csak azon múlik, hogy alapvetően kompatibilista vagy inkompatibilista intuíciónk vannak. Az előbbi esetben sikeresek ezek a példák, míg az utóbbiban nem azok.*

2. *Csak determinisztikus világban tekinthetjük az ágenszt morálisan felelősnek. A tanulmány következőképpen épül fel: (I.) Megvizsgálom a sza-*

bad akarat fogalmát, amelyről azt állítom, hogy a fogalom definiálásához szükséges feltételek – ti. hogy az ágens „önmagától cselekszik”, illetve „másként is cselekedhetett volna” – ellentmondásosak. (II.) Szolgállok egy Frankfurt-stílusú példával, amely azt hivatott bemutatni, hogy a morális felelősségtulajdonításhoz nincs szükség az alternatív lehetőségekre. (III.) Ezt követően ismertetem J. M. Fischer érveit a Frankfurt-példák mellett és ellen. Ezzel kapcsolatban arra jutok, hogy a Frankfurt-példák legnagyobb nehézsége a Fischer által a szabadság csírájának nevezett jelenség, amely ezeknek a példáknak a szükségszerű hibája. (VI.) Bemutatom az aszimmetria-tézist, amely szerint egy tett végrehajtásához nincs szükség alternatív lehetőségekre, míg egy tett mulasztásához van. (V.) Megvizsgálom a legfontosabbnak tartott Frankfurt-kritikák közül néhányat. Ezekről kimutatom, hogy meggyőző erejüket nem a Frankfurt-típusú példák problematikus voltából, hanem a szabad akarat fogalmának ellentmondásosságából nyerik. (VI.) Amellett érvelek, hogy a morális felelősség szükséges és elégséges feltétele a világ determinisztikus mivolta.

Párhuzamok Malebranche és Hume rendszerében

Szerző: Zsolnai György
Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom abból a feltevésből indul ki, hogy Nicolas Malebranche mint az okkacionalizmus legjelentősebb képviselője jelentős hatást gyakorolt David Hume okság-felfogására. Ez abban mutatkozik meg, hogy mindkettőjük okságértelmezése nagy hangsúlyt fektet arra a szkeptikus premisszára, miszerint az ok és okozat közötti szükségszerű kapcsolatot (vagyis azt az összetevőt, amely egy valódi oksági kapcsolatot szerintük meghatároz) nem lehet megfigyelni az oksági reláció egyes szereplői között. Úgy tűnhet, kettejük felfogása csak annyiban különbözik, hogy Hume empirizmusa nem engedi meg az ezen túlmenő pozitív ontológiai állítások megtételét, míg Malebranche nem nyugszik bele e „mérésékelt szkepticizmusba”, és Isten közbeiktatásával átfogó magyarázatot adja nemcsak a szükségszerű kapcsolat működésének, de a világ műkö-

désének is. Ennél azonban összetettebb képet láthatunk, ha figyelembe vesszük, hogy Malebranche következtetései mindvégig a karteziánus *clare et distincte* módszerére alapítják az antiobjektivistá és érzéki szkeptista megközelítést, míg Hume esetében a szoros empirizmus programja mozgatja az érzéki szkepticizmust. Vagyis kettejük gondolkodói útja mind a kezdő premisszában, mind pedig a folyományokban különbözik, egy fontos ponton mégis találkozik.

Sokan úgy vélik azonban, hogy Hume igenis tesz pozitív metafizikai állításokat, méghozzá éppen az okságot tárgyaló szövegeiben, és egyenesen azt az antirealista álláspontot képviseli, miszerint a szükségszerű kapcsolat nem létezik. Ez az új Hume-felfogás szerint nem plauzibilis megközelítés, mivel a skót filozófus több más szövege és állításainak kontextuális elemzése egyértelműen kizárja egy esetleges antirealista vagy projektivistá értelmezés lehetőségét. Dolgozatomban az új Hume-felfogást kívánom erősíteni Hume Malebranche-recepciójának alapvonalait tárgyalva, majd pedig a francia filozófussal történő összevetésén keresztül, tematikus problémák bemutatásával (elsősorban a fentebb részletezett okság-felfogásra térek ki, de vázlatosan vizsgálom a velünk születtett ideákról, illetve a csodákról alkotott nézeteik közötti viszonyt is).

Az antropológiai terepmunka értelmezése Kuhn paradigma-fogalmán keresztül

Szerző: Amati Gergely Márton
Intézmény: Miskolci Egyetem

A pályamunka célkitűzése, az antropológiai *terepmunka* gyakorlatának Kuhn paradigma-fogalmán belüli értelmezésére tesz kísérletet. A szóban forgó értelmezés határait Thomas S. Kuhn tudományelméleti fogalmai és azok paralel definíciói jelölik ki. Erre az álláspontra utal a dolgozat címe is. Elemzésünk sikeressége érdekében azonban számolnunk kell Kuhn elméleteinek és fogalmainak kritikai észrevételeivel, és alkalmaznunk kell őket írásunkban. A kuhni tudományelméleti koncepciót érintő kritikai meglátások és a tudományt mint kutatási tárgyat érintő további magyarázatok nem kizárólag a filozófiai gondolkodásban tekinthetők érvényesek, hanem beépíthetők az antropológiai szemléletbe is, így gazdagítva a kulturális antropológiát egy újabb tereppel – magával a tudománnyal – és ahhoz kapcsolódó fogalmi és elméleti bázissal.

Az elemzés címe szerint a terepmunka értelmezését Kuhn paradigma-fogalmán keresztül próbáljuk elvégezni. Kuhn *A tudományos forradalmak szerkezetének* 1969-es utószavában kijelenti, hogy „a paradigma fogalma [...] a leghomályosabb és a legfontosabb az eredeti szövegben nyitva maradt kérdések közül”. Továbbá elismeri, hogy a fogalom jelentéseinek pluralitása szerzői következetlenség eredménye. Ez a lezáratlanság segíthet feltárni az antropológia diszciplinorikus szerveződésének sajátosságait, jelesül az antropológiai terepmunka értelmezését.

Egy keresztény palesztin városi kultúra párkapcsolati normarendszere

Nemi viszonyok a változó kultúra kontextusában

Szerző: Bisztrai Márton

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Tanulmányomban egy palesztinai kisváros keresztény társadalmának párválasztással kapcsolatos attitűdjeivel, problematikájával foglalkozom.

A „klasszikus”, hosszú távú együttélésen alapuló, állomásozó terepmunkát, valamint az interpretálás során az empirikus megközelítést vettem kutatásom alapjául. A terepmunka folyamán a palesztin keresztény kultúra számos aspektusával is foglalkoztam. Ezekből kiemelve választottam OTDK-versenydolgozatom témájául a párválasztás kérdését.

A vizsgálat és a bemutatás során arra törekedtem, hogy minél több oldalról, holisztikus összefüggéseiben jelenítsem meg Beit Jala fiataljai nemek közötti kapcsolatainak rendszerét. A leíró és értelmező tanulmányban képet kaphatunk a húszas éveiben járó generáció párválasztási és párkapcsolati normáiról.

Emellett, a teoretikusabb megközelítésben teret kapott a változó kultúra képének megjelenítése is. A kultúraváltozás egyedi esetének bemutatásával és értelmezésével kívántam rámutatni a változás „sokarcúságára”, a hagyományos és új hatások, igények ütközéséből adódó, Beit Jalában eddig nem tapasztalt élethelyzetekre.

A párkapcsolati tereket a hagyomány és az új igények kontextusában közelítettem meg, részletesebben kitérve a szüzesség, hírnév, becsület, szexualitás, eljegyzés, barát-barátnő kapcsolati forma és a pletyka jelentéstartalmaira. Mindezeket férfi kutatói szemmel és elsősorban férfiak interpretálásában adom tovább. Nem kívánok sem a női, sem a férfi társadalmi nemre fókuszálni. Elsősorban a két nemet összekötő rendszerbe való bepillantás (melyben nemiségük is kifejeződik) fogalmazható meg kutatásom elsődleges céljaként.

Egy festő-verselő naiv népi alkotó, művész, falukrónikás

Tankó Berta (Mónus) antropológiai portréja

Szerző: Gázsó Dóra Júlia

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Gyimesközéplök (Lunca de Jos) Csíkszeredától északkeletre – 40 km-re –, a Tatros völgyében található gyimesi csángó település. A Székelyföldhöz képest tradicionálisabb életformájú településterületen élt Tankó Berta (Mónus) (1926–2006) verselő-festő parasztasszony, aki terjedelmes, műfajilag nagyon változatos – verseket, részletes néprajzi szokásleírásokat, helyi történeteket, naplószerű, önéletrajzi elemekkel tűzdelt falukrónikát tartalmazó – kéziratot hagyott örökül. Dolgozatomban a Tankó Berta által hátrahagyott kéziratok alapján, valamint a Gyimesközéplökon végzett kulturális antropológiai terepmunka eredményeit felhasználva (a helyi gyimesiekkel készített félig strukturált interjúkra alapozva) rajzoló meg a festő, verselő életét, a szülőföldje hagyományos kultúráját megőrző parasztasszony antropológiai portréját, kultúrájához fűződő reflexív viszonyát. Fontos kérdés, hogy az alapvetően kétkézi, a mindennapi megélhetést biztosító mezőgazdasági munkára specializálódott társadalomban milyen helyet és szerepet töltött be Tankó Berta, illetve az egyszerű parasztasszony értékrendjében milyen szerepet játszott a hagyományos gyimesi csángó kultúra. Tankó Berta fokozottan érdeklődött az elmúlt világ, a régi paraszti értékek iránt. Ez nemcsak az idősödő ember nosztalgikus vágyakozása ifjúkorába, hanem egy komplex attitűd, a modernitás emberének a romantikából eredő, az elmélyülő kulturális elidegenedésélmény által előhívott reakciója, melyet feltételezésem szerint a marginális léthelyzet, a bizonyos értelmű kultúrán kívülállóság mellett a helyi értelmiséggel és az önkéntes néprajzi gyűjtőkkel való kapcsolattartás is erősített. A rá emlékezők elbeszéléseiből kirajzolódott, hogy Tankó Bertát magányossága nem tette keserű emberré, hiszen sokrétű naiv művészi és önkéntes néprajzi gyűjtőmunkája teljessé tette mikrovilágát.

Internetes rajongói közösségek

Egy fórumközösség antropológiai vizsgálata

Szerző: Gerencsér Diána

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Napjainkban az internet egyre könnyebb hozzáférhetősége mind szélesebb rétegeknek nyújt lehetőséget, hogy speciális érdeklődési körüket kielégíthessék. A kezdetben egységesnek induló internetes közösség napjainkra egy-egy kisebb témára vagy témacsoportra szakosodott rész-közösségeknek működési keretet nyújtó gyűjtőhelyként értelmezhető. Az ilyen nagyobb fórumok keretein belül működő, specializált érdeklődési kör, téma köré csoportosuló kisebb közösségek mellett egyre gyakoribb, hogy kisebb társaságok, önálló személyek is megalkotják az érdeklődési körüknek megfelelő, önálló (rajongói) honlapjaikat, fórumaikat, melyek köré aztán a hasonló érdeklődésű emberekből akár fórumközösségek is kovácsolódhatnak. Éppen ezért érdemes a kutatóknak foglalkozniuk a kisebb rész-közösségekkel, szerveződésükkel, felépítésükkel és működésükkel.

Dolgozatomban egy kisebb baráti kör honlapja köré csoportosuló rajongói közösséget vizsgálok, melynek fő érdeklődési témája a manga- és amine-szubkultúra (japán képregény és rajzfilm) yaoi irányzatához kapcsolódik, mely a homoszexuális kapcsolatok kérdésével foglalkozik. Jelenlegi kutatásomban antropológiai elemzést adtam az egyik magyarországi viszonylatban legjelentősebb internetes, yaoi-rajongói közösségről. Megvizsgáltam, hogyan éli mindennapjait a közösség egy virtuális felületen: milyen a fórum struktúrája; mely tényezők kovácsolják közösséggé a virtuális csoportot; ők mi alapján tartják magukat a csoporthoz tartozónak. Emellett azt is vizsgáltam, hogy milyen a közösség viszonya más hasonló jellegű közösségekhez, a körülvevő amine- és manga-szubkultúra más irányzataihoz. Milyen az egyén életútja a közösségben? Hogyan lehet a közösség tagjává válni? Mik a közösség elhagyásának módozatai?

A fórumon végzett együttélés terepmunkám során megállapíthatam, hogy a fórum témája erősen befolyásolhatja a közösség működését, és eltéréseket eredményezhet az internetes fórumokról, közösségekről alkotott eddigi elképzelésekhez képest.

A köröstárkányi turistafogadó tájház-alakítók

Szerző: Horváth László

Intézmény: Debreceni Egyetem

Kutatásom célja az volt, hogy meghatározzam a *köröstárkányi tájház létrehozásának, alakításának körülményeit és motivációit*. Nem a tájházat mint szociokulturális produktumot vizsgáltam (azaz nem a tájház népi építészeti leírása, vagy műtárgyállományának és kiállításainak muzeológiai ismertetése volt elsődleges célkitűzésem), hanem a „*produktum mögötti dimenziót*”, azaz a *tájházhhoz kötődő egyének, interakciók és attitűdök szövevényes és időrendbe helyezendő rendszerét*. Így nem a köröstárkányi tájház egy adott időbeli keresztmetszetét, hanem működésének folyamatát, és nemcsak a tájház léthelyzetének megragadható vonásait, vagyis jellemzőit, hanem ezek oksági viszonyrendszerét is modelláltam. A köröstárkányi tájházalakítás tevékenységi folyamatát mint az adott lokális közösségben egy meghatározott időben létrejött, több egyén gyakorlatát jelentő, társadalmi érvényességű, társadalmi jelenségként megnyilvánuló emberi interakciók és attitűdök összességét értelmeztem.

A tájházalakítás időszaka Köröstárkányban egybeesik a lokális közösség hagyományos műveltségének folyamatos változását indukáló rendszeres turistajelenlétnek, az idegenforgalom megerősödésének időszakával is. Témaválasztásomat éppen ez, a kortárs lokális közösség szemünk előtt játszódó, intenzív szociokulturális átalakulása határozta meg. Ez indokolja, hogy egy hagyományosan reliktumterületnek tekintett lokalitásban nem a tradicionalizmus iránti érdeklődés, hanem Köröstárkány jelenének megértése, ezen belül pedig a *tájháزالakítók csoportjának közösségi jellegű, ismétlődő és szimbolizációs, a tradíciót reprezentáló eljárása, maga a tájházalakító tevékenység értelmezése* motivált.

A tájházak problematikáját taglaló néprajzi-muzeológiai szakirodalomban kirajzolódó *tájházi „ideáltípus”* képéhez eddig a legtöbb teoretikus a *szakmuzeológiai értelemben vett egzakt tájházalakítás* elvárásait csatolta. Ez az elvárás azért is meglehetősen problematikus, mert a teoretikus szakmuzeológia ideologizáló megközelítése hozta létre. A *lokális tájházalakító gyakorlat* azonban számtalan, az ideáltípustól élesen eltérő *tájházváltozatot* hoz létre. Ezt példázza tanulmányom a köröstárkányi változat bemutatásával.

Migránsok a státuszrepresentáció tükrében

Szerző: Hunyadi Márton

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A kutatásom célja, hogy feltárjam a folyamatos migráció összefüggéseit a státuszrepresentációval és a társadalmi mobilitással. A vizsgálat három szinten zajlik. Az első a vendégmunkás-tapasztalat hatása az egyén és a kibocsátó társadalom státuszrepresentációjára, presztízsváaira. A második szinten vizsgálom a társadalmi mobilitásra törekvés hatását, azaz motiváló erejét a migrációra. A harmadik szinten pedig arra keresek válaszokat, hogy a folyamatos migráció – főként a reprezentációs stratégiák által – milyen hatást gyakorol a társadalmi mobilitásra.

Ezen célok megvalósítását nyolc nagyatádi migráns történetének elemzésével végeztem. A történetek között voltak olyanok, amelyeket még a külföldi kiutazás előtt álló adatközlők mondtak el, voltak olyanok, amelyeket aktív migrációt folytatók meséltek, valamint már nem folyamatos migrációt folytatók narratívái is bekerültek. Az adataimat interjúkkal és résztvevő megfigyeléssel szereztem.

A kutatás alapján elmondható, hogy a külföldi ingázó munkavállalás nem eredményez komolyabb változást sem az azt folytató, sem a kibocsátó közösség státuszrepresentációjában. Nem a társadalmi felemelkedés motivációja indítja el a migrációt, de törekvésként sok esetben megjelenik, amikor a migránsok az alapszükségletek kielégítésére már elegendő gazdasági tőkét halmoztak fel. A külföldi munkavállalás továbbá olyan lehetőségeket nyújt a társadalmi ágensek kezébe, melyekkel könnyebbé válik a státuszrepresentáció, s így a társadalmi felemelkedés is. Ennek legkézzelfoghatóbb eredménye a migránsnak a referenciacsoportjához képest megemelkedett jövedelme, mely (az alapszükségletek kielégítése után) presztízsváakra, illetve szimbolikus tőkére fordítható. A másik ilyen jellegű tendencia a külföldi élményeknek mint kulturális tőkének a reprezentációja. Ezek a technikák jól kimutathatóan illeszkednek a helyi státuszrepresentációs trendbe, tehát nem a befogadó országokból importáltak.

A hitbéli elkötelezettség és az egészség összefüggései epidemiológiai vizsgálatok és a Szentírás alapján

Szerző: Ipolyi-Topál Gitta

Intézmény: Szent Pál Akadémia

Az elmúlt húsz évben több száz cikk jelent meg tudományos folyóiratok hasábjain, amelyekben azt vizsgálták, hogyan befolyásolja a vallásos hit és elkötelezettség az élettartamot, bizonyos betegségek előfordulását és a felépülést belőlük.

Célkitűzés: I. Dolgozatomban a vallásosság és az elkötelezettség különbségének definiálása után rövid áttekintést nyújtok a téma szakirodalmából. Ezzel párhuzamosan bemutatom a zsidó-keresztény kinyilatkoztatásban, azaz a Szentírásban e területre vonatkozó állításokat és ígéreteket. *Módszer:* a Károli Gáspár-féle bibliafordítás elektronikus verziójában az „egészség”, a „hosszú élet”, „napok sokasága”, a „nyavalyák távol tartása” kifejezéseket és szinonimáikat kerestem ki, és állítottam párhuzamba a tudományos-epidemiológiai felmérések eredményeivel, a rájuk adott magyarázatokkal. *Eredmény:* a Biblia ígéretei és a kutatóknak a hívők jobb egészségi állapotára adott magyarázatai között jelentős átfedés van. Összegzés gyanánt az epidemiológiai eredmények gyakorlati használhatóságát is tárgyalom.

II. A dolgozat második részében egy magam készítette kérdőív szerepel, mely többek között az elkötelezettség és egészség összefüggéseinek vizsgálatára alkalmas. Tisztázza a névleg vallásos, illetve elkötelezett életvitel Magyarországon (legalábbis a vizsgált mintában) jellemző arányát. Emellett a karitatív tevékenység, a szülőkhöz való viszony, a boszszúvágy témakörét is érinti. A kérdőívek kitöltése és feldolgozása e dolgozat leadásáig nem fejeződött be. Az eredmények ismertetésére a szóbeli előadáson kerül sor.

Folklórturizmus Gyimesközéplokon

Szerző: Korsós Bernadett
Intézmény: Miskolci Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom témája a gyimesi *Népzene és a néptánc*táborhoz kapcsolódó turizmus. A kutatás a tánc tábor idején, 2008 nyarán zajlott, melynek során arra kerestem a választ, milyen szerepet tölt be a több tekintetben régies vonásokkal rendelkező Gyimes a hagyomány és kultúra megőrzésében, és ezt mennyiben segíti a folklórturizmus. Arra is választ kerestem, hogy a rendszeressé váló tánc tábor milyen, a település gazdasági önfenntartásához hozzájáruló aktivitások megindulásához vezetett. A település gazdag kulturális/néprajzi örökséggel és páratlan természeti környezettel rendelkezik, a helyi népesség jelentős része mégis napi megélhetési gondokkal küzd. A tánc tábor módot adott arra, hogy megrajzoljam a tánc házi turizmus, illetve a néptánc táborokon való részvétel fő jellemzőit és ellentmondásait. E turizmusfajta résztvevői tapasztalatom szerint szelektíven reflektálják a gyimesi kultúrát, elsősorban a tánc hagyomány szervezi érdeklődésüket, befolyásolja a közösségről kialakított véleményüket. A kutatás során interjúkat készítettem, kérdőíveket alkalmaztam, résztvevő megfigyelést és internetes információgyűjtést végeztem. A vizsgálódás során betekintést nyerhettem egy általam szubkulturálisnak tekintett érdeklődési és hagyományőrző csoport működésébe, melyben egy szelektív örökségrecepció és egy idealizáló népi kultúra-értelmezés rajzolódik ki. További kutatások feladata lehet annak kiderítése, hogy ez az attitűd és fokozott érdeklődés milyen revival folyamatokat és megélhetési stratégiákat indít el a helyi közösségben. A nagy múltú gyimesközéploki nemzetközi tánc tábornak még számos akadállyal kell megküzdenie ahhoz, hogy a település lakossága szélesebb körben profitáljon a néprajzi érdeklődés által elindított és fenntartott folyamatokból, rendezvényekből. Ehhez azonban lokális társadalmi összefogás és tudatos hagyománymenedzselés szükséges, mely eddig inkább kisebb, mint nagyobb sikerrel valósult meg.

Miskolc–Lyukóvölgy Biztos Kezdet Program motivációs mintáinak feltárása antropológusi szemmel

Szerző: Kovács Kitti
Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom kiindulópontjául a Biztos Kezdet Program szolgál, mely a lehető legkorábban nyújt segítséget az eltérő élethelyzetből induló gyerekek számára. Célja az adott területen élő 0–6 éves korú hátrányos helyzetű gyermekek integrációja, illetve felzárkóztatása, megelőzve ezzel a gyermekszegénység kialakulását.

A program országosan több városban is megtalálható. Az általam vizsgált helyszínen, Miskolcon 2006 óta két városrészben működtetnek Biztos Kezdet házat. Az előkutatásaim során a lyukóvölgyi Biztos Kezdet Programra fókuszáltam, ahol a részt vevő gyermekek mind roma származásúak. Itt leginkább motivációs problémákkal küzdenek a program munkatársai, akik között számos egészségügyi szakember, szociális munkás, családsegítő, gondozónő, szociális pedagógus dolgozik, de antropológusok nem vesznek részt a munkában, így hiányzik a kulturális másság iránti tolerancia. A szakmai team lelkes, de nem értik a szülők érdektelenségét. Antropológus hallgatóként ezekre a miértekre szeretnék választ találni, s ezeket bemutatni a dolgozatomban. A probléma lokalitása miatt kutatásomban nagy szerepet játszik a terepmunka, a megfigyelés, amely során külön megvilágításba kerül a motivációs problémák feltárása. További adatgyűjtés céljából kérdőíveket, illetve strukturált interjúkat készítettem.

A dolgozatomban olyan új perspektívát kívánok megmutatni, amelyet eddig a Biztos Kezdet nem vett figyelembe. Szeretném felhívni a figyelmet az antropológiai szemléletmód alkalmazásának lehetőségeire a tárgyalt program és az ehhez hasonló kezdeményezések esetében.

EKE

A kárpátaljai Nagyberég református egyházának szakadása

Szerző: Németh Kinga
Intézmény: Miskolci Egyetem

Kutatásom és dolgozatom célja a nagyberégi (Ukrajna, Kárpátalja, Bereg megye) református egyházszakadásnak és az Evangéliumi Keresztyén Egyház létrejöttének, az ehhez kapcsolódó konfliktusoknak vizsgálata és kulturális antropológiai értelmezése, elemzése. Hipotézisem szerint a Nagyberegen kialakult konfliktus értelmezhető a lokális társadalmi dominanciáért folytatott harcként, amely legitimitását a szakrális tekintélytől, az azzal való egyesülés útján nyeri. Az egyesülés – a kálvini hitvallás szerint az úrvacsora, a Krisztus teste és vére általi, Istennel való újraegyesülés, mely a hitről való bizonyosságtétel is egyben – a szembenállás tárgyává válik, mivel a helyi társadalom peremén elhelyezkedő, s a későbbiekben vallási csoporttá szerveződő egyéneket szimbolikusan a többség fölé emeli. Ennek elméleti hátterét a szociológia területéről átemelt és adaptált szociális dominancia, valamint az aszimmetrikus csoportviselkedés elmélete szolgáltatja. Kiegészítéseként szükségesnek láttam az interetnikus konfliktuselméletek ismertetését is. A tanulmány a Nagyberegen végzett terepmunka tapasztalataira épül. A hipotézis teljes igazolásához a kutatás fókuszának mind térbeli, mind pedig elméleti kibővítése szükséges, mely kiterjedne a szomszédos településeken működő, ugyanazon mozgalom tagjaként kivált kisegyházak vizsgálatára, a nagyberégi vallásos nevelés társadalmi szerepének feltárására, a kapcsolati háló felvételére, valamint a társadalmi tőke elméleti bázisának beemelése a dolgozatba.

A véráldozat tárgyköre a szakrális rituálék kultúráiban

Szerző: Pintér Dániel Gergő
Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A kutatásom az emberi kultúra fogantatásának természetes velejárója, a véráldozat megfoghatatlan tárgykörét vizsgálja, amely a legkülönbözőbb módon és formában lényegült bele immár a civilizációnkba is, észrevétlenül. Kultúrtörténeti áttekintésemben különböző primitív törzsek, ősi hitek rituáléit, a keresztény vallás idetartozó vonatkozásait és mitológiai történeteket veszek görcső alá. Vargyas Lajos, Hoppál Mihály, Rudolf Ottó, Rátai János, Malinowski, Mauss, Geertz, Levi-Strauss, Turner és még számos kutató munkássága tanulmányozásán át nyílik lehetőség annak feltárására, hogyan alakult ki az az ambivalens elképzelés, hogy vér kiontása nélkül nincs kegyelem, békesség, megbocsátás. A dolgozatban az áldozatbemutatás általános modelljére is fény derül, valamint a medvelakoma és vérbosszú körüli rituális folyamatokra, melyekben kikristályosodik a szent és profán kapcsolatteremtése általi, változatos funkciók tárháza. A következőkben politeista és animista gyökereket fedezek fel a világ különböző paraszti hagyományaiban, így például a gabonaszellem körüli kérdésekben. Ennek kapcsán válik az olvasó számára érthetővé az antropomorfizmus is, melyet kiemelten vizsgálok a keresztény passiójátékokban és az eukarisztiában megjelenő úrvacsora sákramentumában, mely a húsvét ünnepkörében nyer valós értelmet. Új fejezetet szentelek a kereszténység elterjedésével a paraszti szertartásokkal egybeolvadó Jézus-drámának is. Az ellentétes póluson Ozirisz és Dionüszosz, a két feltámadó pogány isten mítoszával is megismerkedünk. Végül két etnológiai példa, az obi-ugor véres áldozatok és a maja, azték, inka kultúra szertartásai segítenek a téma pontos megértésében.

Csorba Győző kultuszának helye Pécs kulturális emlékezetében

Szerző: Rauscher Edina

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A tanulmányban egy – Pécs városához fűződő – emlékezhagyomány megragadására teszek kísérletet. Egy irodalmi jelenséget vizsgálok a kultusz kutatás és az emlékezet kutatás kereszttüzeiben. A költő Csorba Győző autoritásának kérdését járom körül azzal a szándékkal, hogy betekintést nyújtsak a felhatalmazás összetett folyamatába, mellyel egyidejűleg a kultuszképzés megkezdődik. Mint látni fogjuk, a felhatalmazás sohasem egyirányú, hanem a résztvevők kölcsönös igazolására épül, nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy mindez milyen módon zajlik, vagyis vizsgálnunk kell, hogy mi alapján igazolják a résztvevő felek egymás tekintélyét. A Csorba-féle személyes kapcsolatháló tagjait sorra véve a költő semleges pozíciója körvonalazódik. Magyarországon, egy dogmatikus nézetek vezérelte korszakban az ideológiai semlegesség kihat az el(nem)ismertségre: a költő tanítványainak, szövetségeseinek elbeszélésében kultuszképzéshez vezet, ugyanakkor maga után vonja költészetének temporális mellőzöttségét is. Tény viszont, hogy Pécsen a politikai hatalom kézlegyintésére váltották egymást az irodalmi folyóiratok és szerkesztőik, Csorba Győző jelenléte mégis állandó – megalkuvás nélküli. Független értékrendje így végső soron tehetségét igazolja, ennek értelmében pedig visszájára fordítja, a kultuszképzés produktív aspektusává formálja az ellenkultusz immanens mechanizmusát.

„Mohamed útjára léptem”

**Egy törökországi ortodox muszlim közösség „betérő” tagjainak
identitáselemzése antropológiai módszerekkel a test-tér-idő
hármásának függvényében**

Szerző: Szabó Ágnes Réka

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célját egy teoretikus kérdésfelvétellel jelölöm ki: mi az oka az iszlám újjáéledésének, a vallásos mozgalmak térhódításának; milyen társadalmi és egyéni szükségletekre, hiányokra reflektálnak ezek a mozgalmak; milyen mozgástér nyílik a nőknek ebben a komplex, változások feszültségével terhelt rendszerben? Leszűkítve a kérdést, a szekuláris, polgári demokráciát hatékonyan működtető Törökország egy vallásos megújulási mozgalmának vizsgálatát tűztem ki kutatásom tárgyává. A mozgalomba való betérés nyomán kialakuló identitásváltást kívánom elemezni, és azt leírni, hogy milyen életstratégiákkal, alkalmazkodási módokkal lépnek fel a tagok a modernizálódó Törökországban, de még mindig az iszlám diskurzus keretein belül maradván.

Módszereim a félig strukturált, narratív és fókuszcsoportos interjúk és a megfigyelés. Ezeket egészítette ki, mélyítette el a három hónapos együttélés a mozgalom egyik lakóközösségében.

A mozgalom dinamikájának feltárása tudatosíthatja a válaszokat, amelyeket a civil társadalom kínál az elsősorban az iszlamista kontra szekuláris csoportok között kialakuló társadalmi feszültségek megoldására. Az állam által irányított szekularizáció akkor lehet sikeres, ha a modernitás alapelvei társadalmi gyakorlattá válnak. E lépések kidolgozásában segíthetnek a kutatás eredményei, valamint abban, hogy közelebb kerüljünk a vallásos újjáéledés mint általános jelenség megértéséhez. Hidat kívánok verni a keresztény kultúrkör gondolkodásmódja és a muszlim életmód között, ehhez Törökország kitűnő terepet szolgáltat földrajzi és kulturális összekötő szerepével.

Zene a reklámban – reklám a zenében

Szerző: Ágoston László

Intézmény: Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola

Hogyan születnek a reklámzenék? „Egy reklám harminc másodperce túl rövid idő ahhoz, hogy bármilyen említésre méltó zenei teljesítmény kibontakozhasson. Leggyakrabban kiadjuk egy zeneszerzőnek, hogy másnap reggelre írjon valamit a képek alá” – válaszolta kérdéseimre egy tapasztalt reklámügynökségi munkatárs. Vajon tényleg csak ennyit ér ez a kérdés?

Hazánkban meglehetősen kevesen tanulmányozták a témát – a kevés ezzel foglalkozó írás is legtöbbször megragad a minősítés szintjén. Az Egyesült Államokban viszont komoly szakirodalmat találtam, mind rendszerező, mind útmutató oldalról – ezek bemutatása adja dolgozatom gerincét.

Kitérek még a (könnyű)zeneipar marketingjének lehetőségeire is, az összefonódások értelmére, a jövő megoldásaira – a reklám zenében és a zene reklámban betöltött helyét kutatva.

Párhuzamosan a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemet is végzem ének szakon. Bízva komolyzenei előképzettségemben, végeztem egy kutatást, amelyben a hazai főműsoridős reklámfilmek tartalmát vizsgáltam, zenei és hatásmódszertani szempontból. Végezetül elemeztem néhány kiemelkedően sikeres példát, nem titkolt példamutató szándékkal.

Dolgozatom célja a tudatosabb megrendelői magatartás és a tudatosabb reklámzene-fogyasztás elősegítése volt – és hogy bebizonyítsam: nagyobb figyelmet érdemel a téma, mint azt legtöbbször eddig gondoltuk.

A verbális kommunikáció képi elemeinek vizsgálata ép és patológiás nyelvhasználat esetén

Szerző: Balázs Patrícia

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A humán kommunikációkutatás tudományok közti párbeszédre törekvését, azaz interdiszciplinaritását mi sem mutatja jobban, mint a neu-

ropragmatika területének folyamatos fejlődése. A nyelvészeti és neurológiai érvekkel dolgozó kutatások többek között a kommunikáció neurológiai alapjaival, mentális stratégiáival, a szándékolt kommunikációval, valamint a szövegek kontextusba illeszkedésével, azaz a pragmatikai kompetencia fogalmával foglalkoznak.

A dolgozat célja ennek a pragmatikai kompetenciának a vizsgálata egy jobb hemiszfériumán sérült páciens esettanulmányának közlésével, illetve korcsoporti minta figyelembevételével. Tény, hogy pragmatikai deficiteket leginkább a jobb oldalon sérültek mutatnak, hiszen deficitjeik a nem szó szerinti nyelv (indirekt beszédaktusok, humor, ironia, idiómák) megértésében mutatkoznak.

Dolgozatom, a pragmatika kutatási területei közé tartozó idiómakutatás elméleteit modellezve, a megértés kérdését járja körül. A beteg esettanulmányának ismertetése és a korcsoporti minta kiválasztása után az idiómák és idiomatikus kifejezések interpretálási folyamatát vizsgálom. Az előzetes hipotéziseink szerint a beteg pragmatikai képességei elmaradnak vele egykorú társainak képességei mögött, tehát az átvitt jelentést a beteg nem fogja tudni interpretálni. A korcsoportban a kontextustól függő jelentések hívódnak elő.

A vizsgálat alapjául a MET-Teszt nevű saját tesztet szolgált. Az 52 fős korcsoporti minta arra is jó alkalmat adott, hogy a csoportnyelvi változókat is vizsgálhassunk. A miniszituációkat tartalmazó feladatok egyaránt dolgoztak képi és nyelvi elemekkel, és mindegyikük tartalmazott egy szó szerint, illetve egy nem szó szerint is érthető kulcsmondatot.

Az eredmények valóban a beteg pragmatikai képességének csökkenését mutatják, tehát több esetben a szó szerinti jelentéseket hívja elő vezérjelentésként akkor is, ha a kontextus az átvitt értelmet erősíti. Jellemző példa erre a „csillagokat lát”, illetve a „nyílt kártyákkal játszik” idiómák értelmezése. Az idiomatikus kifejezések interpretálása („repül”, „dobbant”) éppen az elvártakkal ellentétesen alakult: a szó szerinti értelmet támogató, vagy épp lebegtetett kontextus ellenére is az átvitt jelentés hívódik elő. A korcsoport eredményei ezt a változást erősítik meg: a szó szerinti vezérjelentések átváltoztak átvitt értelműekké, a kontextus képtelen blokkolni a vezérjelentéseket.

A teszt újdonságát az adja, hogy egy eddig kevésbé kutatott területre, a szituatív nyelvhasználatra helyezi a hangsúlyt, úgy, hogy patológiás és ép nyelvhasználati paramétereket is figyelembe vesz. Az eredmények

pedig további kutatásokra ösztönöznek, hiszen az idiómaértelmezés változásának vizsgálata csak kis szelete annak, amit pragmatikai kompetenciának hívunk.

Szól a rádió... szól a rádió?

Avagy a közszolgálati rádiók múltja, jelene és jövője

Szerző: Bokor Csilla

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatomban a magyar közszolgálati rádió helyzetét kívánom bemutatni.

A médiatörvény előtti idők (1996) rövid ismertetése után a duális médiarendszerben működő magyar rádió problémáit, nehézségeit ismertettem. A közszolgálati létének értelme nem kérdőjelezhető meg, céljai általánosan és széleskörűen elfogadottak. Konkrét értelmezése és a közszolgálati tartalom megvalósítása, a hallgatókhoz való eljuttatása azonban nem egyértelmű, vitáknak és ellentétes vélemények kialakulásának ad teret. Such György, az új rádióelnök 2006. augusztus 1-jétől radikálisan átalakította a Magyar Rádiót. Dolgozatomban ezen átalakítás pozitív és negatív oldalát kívánom objektívan bemutatni. Célkitűzésem a Magyar Rádió előtt álló jövőbeli kihívásokkal összefüggő döntési alternatívák, lehetőségek vázolása, értékelése.

Célom nem új elmélet megalkotása, nem is egy új modell felállítása, hanem a téma logikus, átfogó, az olvasó számára értelmezhető, de a szakmaiságot nem mellőző feldolgozása, melynek során az információk strukturálatlan, hatalmas, szerteágazó halmazából komplex, összefüggő dolgozatot szerkesztek.

Tanulásként arra kívánok rámutatni, hogy a „fényes” jövőbe vezető út kulcsa nem más, mint hogy fel kell készülni az újdonságokra, nem szabad a múltba temetkezni, a múltban működő struktúrákat konzerválni. Meg kell teremteni az új megvalósulásának lehetőségét, mind a technológia „beengedésével”, mind a szervezeti struktúra kihívásoknak megfelelő felépítésével. Fontos, hogy a jövőre való felkészülést ne politikai megfontolások determinálják, hanem a társadalmi érdek.

Virtualitásból a valóság felé

A magyar wikipedista közösség

Szerző: Farkas Csilla

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom a Wikipédiával s a köré szerveződő magyar wikipedista közösséggel foglalkozik. A Wikipédia – mint online közösségi enciklopédia – annak a folyamatnak a része, amely a 21. században vált valóra az internet segítségével: tudástartalom feltöltése és megosztása önkéntes alapon. De kik azok az emberek, akik részt vesznek benne, és miért? Fontos-e számukra a nemzetközileg elterjedt és egyre jobban megbecsült wikipedista közösséghez tartozás?

Írásom ezekre a kérdésekre keresi a választ, szerkezeti felépítésében egyre közelebb haladva a Wikipédiával foglalkozó emberekhez. Először a virtuális közösségek kialakulását, jellemzőit tekintem át, majd rátérve a Wikipédiára, előbb az első angol nyelvű, majd a magyar Wikipédia történetét vázolom. Érintem az online lexikonnal kapcsolatban felmerülő – véleményem szerint – legfontosabb problémákat. A dolgozat tulajdonképpen második felében már a magyar Wikipédiával foglalkozó emberek bemutatására vállalkozom. Empirikus kutatásom eredményeit foglalom össze, melynek része a magyar wikipedista közösség szerkezetének leírása, az általuk kitöltött és kiértékelt kérdőívek elemző bemutatása.

A kérdőívezéssel – ami bár nem volt reprezentatív, de a jellemző attitűdök jól kimutathatók – a Wikipédia-szerkesztők szociológiai, leíró jellemzőit és az online enciklopédiával, a közösség által szervezett találkozókcal kapcsolatos észrevételeket vizsgáltam. Az egyik legfontosabb tapasztalatom, hogy a Wikipédia a tudásátadásnak olyan újszerű helye, amely generációkat köt össze, elismerve az idősebbek és a fiatalok társadalomra nézve egyenrangúan fontos ismereteit.

Fontos meglátásnak vélem, hogy a Wikipédia nem csupán a virtuális világ része, a wikipedisták számára fontos egymás jobb megismerése és a személyes találkozók rendszere. Többségük bizakodó az internet által szerzett barátságok hosszú távú fenntarthatóságával kapcsolatban. Így értelmezhető dolgozatom címe: *Virtualitásból a valóság felé.*

Az USA közel-keleti konfliktusai a média „görbe tükrében”

Szerző: Fleith Orsolya

Intézmény: Dunaújvárosi Főiskola

Mi a terrormarketing? Miért nem vonta még ki az USA csapatait Irakból, a tényleges offenzíva után 5 évvel sem? Milyen érdekektől vezérelve támogatta az USA Izraelt a Palesztina–Izrael közötti konfliktusban? Irak megtámadása során miért kellett, a genfi egyezményt megszegve, a közművek lebombázásával, ezáltal rengeteg civil közvetett kivégzésével kezdeni a megszállást az amerikai csapatoknak? Végül, a fentebb felsorolt kérdéseket mennyire képes objektívan tálalni a média? Az öbölháború óta az amerikai álm harci gépek szárnyán repül a Közel-Kelet térségébe. Az elmúlt 17 évben az USA, szövetségeseivel karöltve, több „nem Amerika-barát” közel-keleti állam ellen indított „terrorellenes” offenzívát, vagy egyéb módon avatkozott bele kül- és belpolitikai életükbe. A konfliktusok okainak deklarálására az amerikai adminisztráció és a globális média olyan indokokat ismételtetett, mint például a terrorizmus támogatása; tömegpusztító fegyverek rejtegetése; biológiai, vegyi fegyverek gyártására alkalmas mozgó laboratóriumok létesítése; atomprogram; az emberi jogok semmibevétele. Természetesen, az ilyen súlyos vádak nem maradnak reakció nélkül, mely sok esetben nemcsak a megvádolt országok, hanem politológusok és politikai elemzők felől is érkezhethet. Hogy ebből mit lát a média tükrébe pillantó közvélemény, az már a 4. hatalmi ág felelőssége.

Dolgozatunk célja, hogy átfogó képet adjon a fentebb közölt kérdéskörök tárgyalásának segítségével. Kutatásunk során, amelynek lényege a közvélemény tájékozottságának mérése volt a témánkkal kapcsolatban, egy magyar, illetve egy német csoporttal töltöttük ki kérdőívünket, így a vizsgált populáció informáltságáról még komplexebb képet kaphattunk. A kérdőíves kutatás mellett mélyinterjúk segítségével vizsgáltuk hipotéziseink relevánságát.

Dolgozatunk konklúziójából kiderül, hogy a terror interpretációja és az USA megítélése nem egységes világszerte, az elnyomó hatalmak hiába szeretnék ezt a látszatot kelteni.

Vállalati menedzsment, stakeholder-menedzsment, alkalmazottak ösztönzésmenedzsmentje organikus módszertannal

Szerző: Galgóczi Réka
Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

A mai világban egyre fontosabb volna megválni a régi cégvezetési módszerektől. Úgy gondolom, hogy a jelenlegi hierarchikus vezetési stílussal nem lehet olyan sikereket elérni, mint amilyeneket az organikus vezetés helyez kilátásba. E szemlélet iránt mind nagyobb az érdeklődés. A régi szerepből nehéz kilépni, de szerintem minden cégvezetőnek, igazgatónak meg kellene látnia a lehetőségeket, és a továbbiakban az új módon kellene megpróbálnia irányítani a cégét. Rövid időn belül érzelhetővé válna a különbség.

Az új vezetési kultúra felismeri, hogy az emberi tényező mind a szervezéselmélet, mind a vezetéselmélet központi kérdése. A cégben dolgozó emberek, csoportok a vezetőn keresztül kapcsolódnak egymáshoz. Ezért kell a vezetőnek felismernie azt, hogy a célok eléréséhez szükség van a humán erőforrásra. Akkor jó vezető valaki, ha ezt felismeri, és ezzel segíti elő a szervezeti célok megvalósulását.

Kisebbségi hangsúlyt kellene fektetni az utasításokra és rendelkezésekre. Inkább együttműködésre sarkalló kommunikációra volna szükség. Így az alkalmazottak is jobban éreznék magukat, sokkal inkább összpontosítanának elvégzendő feladataikra, és csapatjátékossá válnának.

Dolgozatomban megoldási lehetőségeket és módszereket mutatok be, amelyek az organikus szemlélettel együtt használva megteremteneik a jövő menedzsereit és ezáltal a sikeres vállalkozásokat. Ilyen lehetőségek a stakeholder-menedzsment és a coachrendszer. Mindemellett új ösztönzési módszereket is bemutatok, amelyek szintén a sikeresség kulcsai.

Gyakorlataim során betekintést nyertem néhány cég működésébe. Szomorúan vettem tudomásul, hogy a munkamorál nem olyan, mint amilyenre számítottam. Ezért kutattam ezt a szemléletmódot, és előnyeit a későbbiekben kamatoztatni szeretném.

A magyar sajtó kezdeti évei, 1705–1840

Szerző: Gorda Éva
Intézmény: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem,
Kossuth Lajos Hadtudományi Kar

Dolgozatomban a magyar sajtó kezdeti éveit, ezen belül is 1705–1840 közötti időszakot mutatom be. Ez az a kor, amikor az írott magyar sajtó megszületik és útjára indul.

Kutatásomat irodalom- és forrásgyűjtéssel végeztem, majd elemző-összehasonlító munkával folytattam.

A magyar média ezen belül a magyar sajtó történetének a kezdeti éveit viszonylag hiányos feldolgozottság jellemzi. Írásomban összegyűjtöttem a korabeli sajtótermékeket, és rávilágítottam számos ténybeli eltérésre.

Írásom első részében egy általános ismertető olvasható a röpvégek kialakulásáról, valamint az európai sajtóviszonyokról. Ezt követően bemutatom az első magyar hírlapot. Rövid jellemzéssel, időrendben és megjelenési nyelv szerint csoportosítva közlök az ismert korabeli hírlapokat.

Tanulmányom második felében az érem másik oldalát, az állami ellenőrzést, a korabeli cenzúrát mutatom be. Ismertetem a működését és hatását az írott sajtó fejlődésére, és részleteket közlök Mária Terézia, II. József és I. Lipót cenzúrára vonatkozó rendeleteiből.

Mellékletben részleteket közlök az első magyarországi hírlap, a *Mercuris Hungaricus* számaiból, továbbá statisztikai táblázatokat ismertetek az időszakban megjelent hírlapokról.

A Vörös Újság

Egy kommunista lap a Népköztársaságban és a Tanácsköztársaságban

Szerző: Havasmezői Gergely Ferenc
Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja, hogy képet adjon az első jelentős hazai újságról, mely lenini kommunistaként határozta meg magát: a Kun Béla köré csoportosuló Kommunisták Magyarországi Pártja fő médiaeszközéről, a *Vörös*

Ujságról. A vizsgálat magába foglalja a lap történetének felvázolását, tartalmi elemzését és formai bemutatását.

A *Vörös Ujság* 1918 decemberétől 1919 augusztusáig létezett. Márciusig a KMP adta ki propagandacélokra, ekkor kíméletlen agresszióval támadta a kormányhatalmat és az abban részt vevő szociáldemokratákat. A baloldali hatalomátvétel után viszont, az egyesült szociáldemokrata-kommunista párt központi lapjaként, gyökeresen megváltozott számára a helyzet.

A lap több szempontból is érdekes. Először is sajtótörténeti szerepe – mint a KMP médiafelülete, majd mint a Tanácsköztársaság első számú napilapja –, másodsor pedig jellegzetes módszerei miatt. A lap révén képet kaphatunk a KMP politikai retorikájáról, érveiről, témáiról, hangneméről: mind az átfogó témák napirenden tartása, mind az egyes cikkek tartalma és stílusa megbízhatóan szolgálta a kommunista célokat.

Ellentétben a lap belpolitikai köpönyegforgatásával, a külpolitika terén a *Vörös Ujság* mindvégig egy mai szemmel nézve hihetetlen, irracionális forradalmi csodavárást tanúsított. A fenyegető nemzeti sorskérdéseket, az ország széthullását marxista közönnyel vette tudomásul, még ha nem vehette is semmibe a tömegek elkeseredését. Állandó, nagy terjedelmű témaként szerepelt a Tanácsköztársaság kultúrpolitikája, bár ez a rovat többnyire szürke és érdektelen volt.

A lap a stílus, a nyelvhasználat, de a puszta nyelvhelyesség terén is kétségbeejtően leszerepel. Ami az újságírói etikát illeti: a lap sosem vallotta a polgári sajtóerkölcs elveit, s ha úgy döntünk, hogy mégis számon kérjük rajta, akkor védhetetlen.

A *Vörös Ujság* a rendszerváltozásig a magyar sajtótörténet egyik csúcspontjának számított, indulásának napja a magyar sajtó napja lett. Mai értékelésben viszont nem tekinthető annak: fontossága történeti szerepében és színvonalának, módszereinek érdekességében rejlik csak.

Szabó Dezső, a publicista

Szerző: Hegyi Edit

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

A 20. század magyar irodalmának egyik meghatározó személyisége Szabó Dezső (1879–1945). Jellegzetesen azok közé az írók közé tartozik, akiknek nevét jobban ismerik, mint amennyire műveiket forgatják. Szabó Dezső publicisztikájában dokumentálta egész életét, elveit s magát a kort, amelyben élt.

Dolgozatomban Szabó Dezső ellentmondásos életét és munkáit mutatom meg, középpontba helyezve publicisztikáját. Úgy hiszem, szépírói munkáját publicisztikája nélkül, publicisztikáját pedig életrajza és a kor történelmi háttere nélkül megismerni nem lehet. Írásaiban leplezetlenül megmutatta írói és emberi arcát. Újságíróként állandó témái közé tartozott a magyarországi protestantizmus jelene, jövője. Igen sok cikkben foglalkozott a munkásság helyzetével is.

Nagy hatást gyakorolt az emberekre, akikből írásai a legszélsőségsébb érzéseket váltották ki. Szabó Dezső nemcsak életében, de halála után is vitákat, ellentmondásokat kelt. A Szabó Dezső-kép számos esetben torzított, hiszen a marxista irodalomkritika ideológiai alapokról közelített az esztétikai kérdésekhez. A rendszerváltozás előtt elítélték Szabó Dezsőt és nézeteit, a rendszerváltozás után viszont egyoldalúan dicsérő és magasztaló cikkek, tanulmányok jelentek meg róla. Voltak és vannak csoportok, amelyek megpróbálják Szabó Dezső munkásságát és szellemiségét kisajátítani. Legtöbbször kiemelnek egy-egy témát, de azt már nem veszik figyelembe, hogy Szabó Dezső később visszavonta vagy megváltoztatta számos nézetét. A náciizmus elleni összpontosítás érdekében felfüggesztette antiszemitizmusát is.

Nehéz elképzelni, hogy egy ennyire sokoldalú íróról ne lehetne még vitázni a jövőben. De talán akkor élne igazán Szabó Dezső emléke, ha nemcsak a róla szóló viták vitájáról olvashatnánk, hanem műveit is gyakrabban forgatnák.

Érzéki ítéletek

A borkóstolás kommunikációja

Szerző: Jász Anikó

Intézmény: Dunaújvárosi Főiskola

„Ezüstös reflexek, kerek savak, ilyen csak akkor mondj, ha ezek neked nem csak szavak” – az idézet a Belga együttes *Boros* című számából való.

Miért olyan fontos téma a bor, a borkóstolás, hogy a reppertől a politikusig szívesen beszél róla a magára valamit adó közszereplő? Milyen különleges magyar sajátosságok okozzák, hogy a bor témája a közvélemény szintjétől egészen a speciális, kiscsoportos kommunikációs szituációig különleges jelentőségűvé vált a rendszerváltás után? Hogyan jellemezhető a borkóstolás rituális kommunikációs aktusa? Milyen műfaji sajátosságok jellemzik az ezzel foglalkozó borújságírást? Hogyan (és miért) küzd a tanult és az amatőr borkóstoló az érzéketek nyelvi kifejezésével? Ezekre a kérdésekre keresem a választ dolgozatomban.

Halálhír „mese” közben

Szerző: Jekel András Mihály

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

1993. december 12-én a *Kacsamesék* közben elsötétült a képernyő, s hosszas adásszünet után bejelentették Antall József miniszterelnök halálát. Az akkori 5-15 évesek, azaz a mai 20-30 évesek nagy része emlékszik az eseményre. Sokan generációs traumaként jellemzik az esetet. Kutatásom témája alkalmas arra, hogy a korosztályban kérdőíves vizsgálatokat, interjúkat készítsék, és a beérkezett adatokat a szakirodalom vonatkozó részeivel összevetve, végére járjak annak a kérdésnek, hogy valóban generációs traumaként, „meghatározó generációs eseményként” értelmezhető-e a *Walt Disney Bemutatja* c. műsor és a *Kacsamesék* megszakítása.

A témával kapcsolatban kimerítő művek még nem születtek, kutatásom célja annak kiderítése, hogy az adott korosztályban miért gerjeszt

indulatokat, ha szóba kerül Antall József neve. A dolgozatban be kívánom mutatni, hogy a 20. század folyamán hogyan változott meg az emberek halállal és mesével kapcsolatos attitűdje, viszonyulása.

A beérkezett kérdőívek alapján kimutatható, hogy a *Kacsamesék* megszakítása a mai 20-30 év közötti korosztály generációs élménye. Az eset rengeteg egyéb kérdést is felvet: mennyire kell közszolgálatinak lennie a közszolgálati televíziónak? Mi a fontos a gyermekeknek: a mese vagy a halálhír? Érdekes lenne megvizsgálni, milyen szerepük van a szülőknek, a családnak a gyermek televízió nézési szokásaiban, illetve a televízió mennyire változtatja meg attitűdjeinket bizonyos témákkal kapcsolatban (halál, mese).

„Erdély hangja”

Kemény Zsigmond publicisztikája

Szerző: Kardos Tímea

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

Kemény Zsigmond korának jelentős és ismert újságírója volt, az utókor mégis elsősorban íróként tartja számon. Kevesen tudják, hogy írói tevékenysége mellett kiváló kritikai érzékű publicistaként látta az országban kibontakozó történelmi-politikai erővonalak rendeződését, felismerte a problémákat, amelyek a későbbiek folyamán nagy hatást gyakoroltak hazánk társadalmi, szociológiai és területi változásaira.

Úgy gondolom, kortársai között alig néhányan akadtak, akik hasonló politikai éleslátással rendelkeztek. Itt konkrétan a nemzetiségi kérdésben elfoglalt álláspontjára gondolok: erdélyi származása és korai tapasztalatai tudatosították benne, hogy minden nemzetnek vannak elidegeníthetetlen jogai, ezért türelemre próbált inteni a nemzetiségekkel szemben, mondván: „Nemzetiségünk nem elidegeníthető. Ára nincs, melyen kártéríthetnének; mert maga az élet, maga a létezés.” Megfigyeléseim szerint különösen igazak napjaink média által befolyásolt világára *Korteszédés és ellenszerei* című röpiratában megfogalmazódott szavai: „a míveletlen ember gyakran szokott első benyomások rabja lenni.”

A tömeg Kemény számára a más fejével gondolkodó emberek halma-
zát jelenti.

Éppen ezen aktualitások miatt éreztem, hogy szeretném mélyebben
megismerni e méltánytalanul háttérbe szoruló, a változások előtt álló
országban változásokat előre érzékelő publicista, Kemény munkássá-
gát, tevékenységét, s ezért is választottam dolgozatom témájának.

Térbe zárt tudás

Tények és hipotézisek a jelenlegi múzeumi kommunikációban és a magyarországi múzeumpedagógiában

Szerző: Komlós Krisztina Eszter

Intézmény: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Szociológia és Kommunikáció Tanszék

Dolgozatomban a múzeumi kommunikációt három múzeumkommu-
nikációs funkció – az emlékezés, az ismeretfejlesztés/információátadás
és a szórakozás – előtérbe helyezésével, azok aspektusában vizsgálom
meg. Ezen belül a múzeumpedagógiát mint a kommunikációs átalaku-
lás következtében létrejövő múzeumi kommunikációs eszközt elemzem
részletesebben. Elemzésem a vizsgált témát átfogó szakirodalomra, va-
lamint múzeumpedagógiai foglalkozásokon végzett terepmunkáimra és
a múzeumpedagógusokkal folytatott interjúimra támaszkodik.

Az említett három funkció ugyanúgy szervesen kapcsolódik a múze-
umpedagógiához és típusaihoz, mint magához a múzeumi kommu-
nikációhoz.

A múzeumi funkciók változása természetesen együtt jár a múzeumi
kommunikáció átalakulásával, amelynek a látogatók számára az egyik
legizgalmasabb lecsapódása egy színvonalasan és kellően megalapozot-
tan működő múzeumpedagógia, múzeumpedagógiai foglalkozás,
amelyben mint múzeumi kommunikációs eszközben összpontosulnak,
fonódnak egybe a múzeumi kommunikáció átalakulásának különböző
aspektusai.

A dolgozat folyamán több szempontból is megvizsgált három említett
funkció a múzeumi terepek minden egyes szeletét teljes mértékben át-

itatja, a hozzájuk fűződő, újonnan megnyitott jelentések és azok ma-
gyarázatának esszenciájával.

A múzeumi tér részben átalakult, részben átalakulóban van, átértel-
mezve saját környezetét, amely így ismereteket, képességeket, gondol-
kodásmódot fejlesztő, gyakran játékos szórakoztató művészeti vagy
éppen tudományos helyé, térré válik.

Az Európai Unió marketingje és kommunikációja

Fókuszcsoportos kutatás elemzése

Szerző: Kovács Ildikó

Intézmény: Kaposvári Egyetem, Művészeti Főiskolai Kar

A dolgozatban az Európai Unió jelképeinek és kommunikációs eszkö-
zeinek bemutatása mellett egy egyetemisták körében végzett fókusz-
csoportos kutatás elemzése olvasható. A kutatás célja az volt, hogy be-
mutasson néhány, az Európai Unióval és annak kommunikációjával
kapcsolatos attitűdöt, amelyek megtalálhatók a vizsgált korcsoportban,
s ez elősegítheti a szervezet hatékonyabb és eredményesebb kommu-
nikációját a jövőben.

A kutatás során fény derült arra, hogy sokak számára az uniós tagság,
pontosabban a korábbi tagállamok egyet jelentenek a jobb pénzkere-
seti lehetőségekkel, illetve az EU-t elsősorban gazdasági szerveződé-
snek tekintik. Szellemiségét egyáltalán nem, vagy csak kevésbé érzik át.
Mások alapvetően jó dolognak tartják a csatlakozást, de úgy vélik, még
korai konkrét következtetéseket levonni arról, mennyi előnnyel és hát-
ránnal járt a tagság. Abban azonban mindkét vizsgált fókuszcsoport
tagjai egyetértenek, hogy a közösségnek fejlesztenie kell a kommu-
nikációját. Elsősorban fel kell keltenie a figyelmet, azután lehet szó konkrét,
a fiatalokat és a társadalom egészét érintő kérdésekről. A tájékoztatás-
ban nagy szerep jut a médiának, az ország vezetésének és véleményük
szerint a felsőoktatási intézményeknek is.

A hipertext mint tudományos utópia halála

Szerző: Körtvélyesi László Csaba

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A kutatás célja a hipertext-utópiák és -elméletek vizsgálata volt; az, hogy milyen képet festettek le a jövőről, és ezekből mi valósult meg. Három kulcsfogalom különíthető el: a szerző és az olvasó összeolvadásából létrejött a szuperfelhasználó gondolata. Az „információra éhes tömeg”. A linkelhető szövegből felmerült egy univerzális archívum víziója, amely minden létező szöveget tartalmaz. Ez az archívum decentralista, hierarchia-mentes, a szövegek egyenrangúak benne. A harmadik fogalom a hipertext tudományos jellegére vonatkozik. McGann a hipertextben egy magasabb látásmódot fedez fel, Foucault szerint olyan médium, amely lehetővé teszi a vitát, s egy új, jobb gondolkodáshoz vezet, Bush írásában a nagy rekord (az univerzális archívum) segít majd felnőni a faj bölcsességéhez.

Az internetről készült statisztikát vizsgálva, és személyes interjúkat készítve arra következtetésre jutottam, hogy 1. a felhasználók tevékenységei, szokásai összeegyeztethetetlenek a szuperfelhasználóról alkotott elképzelésünkkel. 2. Az univerzális archívum nem hierarchia-mentes, csak mások a csomópontjai. 3. A hipertext csak egyféle tudást preferál, méghozzá a rendszerező, kereső tudományosságot. A kreatív gondolkodásra, komplex feladatokra kevésbé alkalmas.

A legfontosabb feladatunk, hogy megteremtjük a hipertextuális tudomány lehetőségét, és alkalmassá tegyük az internetet a szemlélődő gondolkodásmódra.

A Magyar Játékfilmszemle Péccsett

Politika és professzionalizálódás a filmszemle vitáiban, 1965–1969

Szerző: Labancz Eszter Szidónia

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A Magyar Játékfilmszemlék 1965-ben induló sorozata eddig feldolgozatlan szelete a Kádár-korszaknak. A filmipar és a politika korszakra jellemző összefonódása azonban elengedhetetlenné teszi a szakma e demonstratív rendezvényének vizsgálatát a hatvanas években. A filmekre fordított források ügye a politikai mezőben dőlt el, s mivel drága iparról van szó, a filmgyártás és a politika apparátusai elengedhetetlenül összefonódtak. A Magyar Játékfilmszemle nemcsak a szakma számára hozott létre felvonulási lehetőséget és vitafórumot, hanem több szinten is szolgálta a szövevényes kultúrpolitikai szándékokat. A politikai korlátok és lehetőségek kérdése egy ilyen rendezvény kapcsán három szinten nyilvánulhat meg: városi szinten, ahol a játékfilmszemle külső elemei és rendezvényei formálják a városképet; kultúrpolitikai szinten, ahol a politika és a filmszakma összefonódásáról kell szót ejtenünk, és professzionális szinten, ahol a megengedő politika hatására kialakulófélben levő filmes viták folyamányaként létrejön egy filmről szólni tudó, esztétikai-komparatív nyelvi eszköztár. Jelen kutatás középpontjában tehát e három nagy kategória áll. A hatvanas években induló művészeti viták közé sorolhatók a filmszemlével egy időben induló szakmai fórumok is: a *Filmkultúra* című folyóirat, a filmklubmozgalom, a szemle és a televízió filmvitái. Ezek alapos vizsgálatával közelebb juthatunk a szakma elképzeléseihez, kritikai hangú megfogalmazásainak háttéréhez, a közönség filmkészítésről alkotott fogalmaihoz, a szakma és a közönség kapcsolatának kérdésköréhez. Hipotézisünk szerint a Művelődésügyi Minisztérium, azon belül is a Filmművészeti, illetve a Játékfilm Szakosztály azért kapta a szemle rendezésének feladatát, hogy a hiányzó cenzúrahivatalt bizonyos szinten – természetesen kimondatlanul – helyettesítse, s hogy a szakmát közelebb hozza közönségéhez.

A retorikai gyakorlat a reformkori, a totalitárius és a demokratikus Magyarországon

Szerző: Lencse Dóra

Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

Mindig csodálattal hallgattam azokat a szónokokat, akik természetes módon, letisztult előadásmóddal, mégis meggyőzően, erőt sugallva beszéltek tömegek előtt, és képesek voltak cselekedetre készíteni embereket, csoportokat, elindítani változásokat, sőt forradalmakat. De hogyan? Hol rejtőzik ez az erő?

Ezek a kérdések vezettek el kutatásom témájához, a magyar retorikai gyakorlat vizsgálatához. Dolgozatom célja, hogy alapos elméleti ismeretekre építve bemutassam a magyar retorikafejlődést, a különböző korszakok retorikagyakorlatát, technikáit, és rávilágítsak az egyes korszakok retorikagyakorlatának esetleges különbségeire, változásaira. A következő kérdésekre kerestem a választ: a történelem során változtak-e a retorikai módszerek? Változott-e a szónok fellépése, kiállása? Változott-e a hallgatóság szerepe?

Kutatásom eredményeit, a különböző korok híres szónoklatainak mélyreható elemzésével és bemutatásával kaptam meg.

A magyar retorikatörténet igen változatos képet mutat. A totalitarizmus idején az a retorikahagyomány, amelyet Kossuth és nemzedéke hozott létre, megtört. Kossuth és Deák beszédei a retorika minden eszközét, fegyverét bevetik annak érdekében, hogy észérvekkel, érzelmi ráhatással győzzék meg a retorikában szintén jártas hallgatóságot. A hallgatóság szerepe, összetétele és a szónokok célja is jelentősen megváltozott a totalitarizmus idején. A hatalom a retorikát úgy, mint a sajtót és a rádiót, valamint később a televíziót, propagandacélokra használta fel. Az érvelések rendszere, a logika eszköze a bizonyításokban háttérbe szorult, és a szónokok inkább szuggesztív, manipulatív szövegekkel álltak a hallgatóság elé. A rendszerváltozás lehetőséget adott a retorikatudomány régi fényének helyreállítására, s ha ez még nem teljes egészében történt is meg, látható, hogy a retorika eszközkészlete színesedett, helyreállt az egyensúly az észérvek és az érzelemre ható érvek között.

A TV-Maci tudatformáló szerepe az esti mesében

A szocialista tévénézés emblematikus figurájának története

Szerző: Mráv Noémi

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja kettős volt: először is szerettem volna felderíteni, majd rögzíteni a TV-Macinak mint a szocialista televíziózás egyik legemlékezetesebb figurájának történetét. Másodsorban pedig bizonyítani szerettem volna, hogy a figurának erős tudatformáló hatása volt a gyermekekre, ugyanis ő közvetítette a szocialista kultúra erkölcsi normáit ugyanúgy, mint a pedagógiai alapvetéseket. A hatvanas évek óta felnőtt generációk pedig már nagyrészt a TV-Macinnal szocializálódtak, ezért identifikációjuk szerves részévé vált a Maci által átadott tudás- és ismeretanyag.

Módszerem magában foglalta a mélyinterjúk készítését az egykori alkotókkal, dolgozókkal; a kérdőíves kutatást a 15 és 60 év közötti korosztályban; illetve a levéltári és könyvtári kutatást – nem hanyagolva el a korszak sajtójának kutatását sem.

Eredményeim – reményeim szerint – a következők: sikerült a figura eddig nem dokumentált történetét felderítenem, illetve tézisémet a levéltári anyagok segítségével alátámasztanom. Ez a módszer talán felhasználható lesz akkor is, amikor más, eddig szintén nem feltárt mesefigurák kutatásába kezdenek.

Levonható következtetések: véleményem szerint a TV-Macinak valóban volt tudatformáló hatása, mely máig észlelhető. A figura – a kérdőíves kutatás alapján – még ma is az emberek gondolatvilágában él.

A képzőművészeti hagyományok továbbélése a reklámban

Szerző: Müllek Bernadett

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar, Kommunikáció Intézet

A dolgozat tárgya a kép és megnövekedett szerepe napjainkban, amelyet a képek gyorsabb befogadhatóságával és értelmezhetőségével magyaráz. Egyúttal figyelemfelkeltő és a memóriában megragadó kreatív tartalmukat: a motívumot vizsgálja művészettörténeti módszertan segítségével. A dolgozat remélt konklúziója tehát az, hogy a kép fontosságának megnövekedése annak köszönhető, hogy meggyőzően kommunikál. A dolgozat kitér a kép fogalmi megközelítéseire, a képek típusaira (funkcióik szerint), a kapcsolódó szakirodalom alapján pedig érinti a kép problémáit is, mint a valóság és kép viszonya, a képek esetleges nyelve, ábrázolási konvencióinak megközelítései, a kép és reprodukció problematikája, majd a kép és reprezentáció, a megjelenítés, a kommunikáció kérdésköre következik. A második tartalmi egységben kitérünk összehasonlításuk kategóriáinak, az olajfestményeknek és a reklámképeknek a bemutatására. A dolgozat végén két gondolatmenet található: a nők ábrázolásának történelmi, kulturális sajátosságairól és a portréművészet fejlődéséről.

Hogyan TDK-zunk

Avagy milyen egy hiteles és hatékony prezentáció?

Szerző: Nádasdi Anikó

Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

Szeretek beszélni. És szeretem, ha szeretik, hogy beszélek. Élvezem, ha az, amit mondok, hatással van a hallgatóságra. A kommunikációs önértékesítés és a meggyőző véleményformálás szükséges minden hétköznapi beszédhelyzetben. Ezért választottam dolgozatomnak olyan témát, amelynek gerincét a hatékony kommunikáció alkotja. Arról írok, hogyan lehet meggyőzően előadni – akár egy olyan szöveget is, amely

olvasva nem feltétlenül állná meg a helyét. Szeretnék dolgozatomban rávilágítani azokra az apró retorikai trükkökre, amelyek hatásossá tesznek egy előadást. Ezeket egy példán – TDK-dolgozat prezentálása – keresztül szemléltetem.

„Nem próbálom meg elmagyarázni nektek, mi a hit. Erre ott vannak a teológiai professzorok, akik ezt sokkal jobban meg tudják tenni, mint én. Az én hivatásom, hogy a hit gyakorlásában legyek segítségetekre” – mondja George MacDonald. Erre a bölcsesetre alapoztam dolgozatom felépítését.

A „hiteleséshatékonyprezentáció” receptjét keresem, mely, biztos vagyok benne, ősi recept, és a hozzávalóktól kezdve a fűszerezésen át a sütés hőfokáig mindenre kitérek. Tehát a témakeresés, az alapos felkészülés, a megjelenés és maga a beszéd is terítékre kerül. Az összefoglalásból pedig kiderül, hogy mennyire jó, ha ezekkel tisztában van az előadó.

2008. március 9.

A népszavazás a nyomtatott sajtó szemszögéből

Szerző: Nagy Tamara

Intézet: Károli Gáspár Református Egyetem

A kutatás alapjául vett időszak 2008. január 24-től március 9-ig tart. A kezdődátum a népszavazás időpontjának kitűzése, a záró dátum a vizsgálatok szempontjából maga a népszavazás, amelynek eredménye a kutatási eredményeket támasztja alá.

A vizsgálat a *Magyar Nemzet* és a *Népszabadság*, azaz a két nagy párt politikai napilapjának kampánykommunikációjára irányul. A kutatás alapjául Ronald A. Faucheux tanulmánya, valamint a McCombs–Shaw páros kategóriái szolgáltak. Ezek mellett kvantitatív kutatások eredményei és összefüggéseik támasztják alá a kvalitatív kutatások eredményeit.

A vizsgálat célja a sajtó és a közélet viszonyának vizsgálata, valamint a két politikai napilap kampánystratégiájának felderítése. A kampányok menetének feltárása, elemzése, stratégiájuk felderítése, a szavazatszerzés módjai, lehetőségei mind-mind olyan problémák, amelyek az elmúlt évtizedben kezdtek igazán foglalkoztatni a magyar köz- és tudományos

életet. A 2008-as kampány, időbeli közelsége miatt kiaknázatlan terület, de valami újat és a politikai stratégiák szempontjából fontosat hoz a kampányvilágba.

Míg a *Magyar Nemzet* stratégiája könyörtelen, folyamatos támadásokra épül, és elemei már a korábbi évek kampányaiban is megtalálhatók, addig a *Népszabadság* kudarcmérséklő stratégiája új fejezetet nyit a kampány történelmében. A vizsgálat ezen stratégia különállásának bizonyítását is célozza, és értékeli használatát.

Az összegzés, mint ahogyan maga a választott időszak is, igen sokrétű, több oldalról vizsgálható. A kampányok sikeressége, erősségeik, gyengeségeik, valamint a nyomtatott sajtó szerepe ebben a kampányban az elsődleges, a másodlagos csupán a politikai sajtó hanyatlása.

Oláh Ibolya mint identitásformáló hőskép

Egy média által „sztárrá” avatott roma fiatal példaképpé válása internetes fórumelemzés tükrében

Szerző: Németh Boglárka

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat célja, hogy Oláh Ibolya, a roma származású fiatal énekesnő alakján keresztül vizsgálja a példakép és a kisebbségi identitás összefüggését. Mivel az ő személyében cáfolódnak látszik a Bernáth Gábor – Messing Vera kutatópáros tanulmányaiban többször hangsúlyozott tétel, miszerint a romáknak nagyon kevés az esélyük arra, hogy ne mint egy társadalmi probléma megjelenítői kerüljenek előtérbe, ezért választottam őt, a hozzá kötődő fórumokat kutatásom tárgyául. Az ő alakján keresztül vizsgálom, lehet-e a romák számára pozitív hőskép az a roma sztár, akit a többségi média a többségi társadalom természetes részeként mutat be, továbbá azt, hogy Oláh Ibolya, illetőleg a hozzá hasonló helyzetben lévő – a többségi média által felkarolt –, roma származású, sikeres énekesek, sztárok, művészek hozzájárulhatnak-e a roma kisebbség társadalmi önazonosságának kialakulásához, illetve megerősítéséhez.

A dolgozat empirikus alapjául két internetes fórum elemzése szolgált: a <http://olahibolya.blog.tv2.hu/> kommentjeiből kialakult – spontánabb szerveződésű – fórum, illetőleg Oláh Ibolya hivatalos honlapjának, a

<http://www.olahibolya.hu/ibolya/> weboldalnak a fóruma. Ezek nyomán alkalmaztam az internetes etnográfia napjainkban még kevésbé elterjedt módszerét.

A végzett vizsgálat azt mutatta, hogy a közönség nem elsősorban a romák közül verbuválódik, tehát Oláh Ibolya nem elsősorban a romák számára válik sztárrá. Ennek ellenére lehetne hőskép a romák számára, mert sikere, felemelkedése példaértékű, forrása lehet a kisebbségi identitás formálódásának, egyfajta származás iránti büszkeségnek.

Gyermekek az információs sztrádán

A televízió és az internet kisiskolásokra gyakorolt hatása és környezetük kapcsolata a csongrádi kistérségben

Szerző: Oroszi Adél

Intézmény: Dunaújvárosi Főiskola

Számos kutatás foglalkozott azzal, hogy a média – ezen belül is az elektronikus média – gátolja-e vagy segíti a gyermekek fejlődését. Egyértelmű ítéletet aligha hozhatunk e kérdésben. Mind a televízió, mind az internetnek megvan a maga hasznos és káros oldala. Tanulmányomban arra kerestem a választ, hogy mitől függ, melyik oldal érvényesül.

Kérdőíves felméréssel kutatást végeztem lakóhelyemen, a csongrádi kistérségben. Az a szándék vezérelt, hogy kiderítsem, a kisiskolásoknak milyen televíziós és internetezési szokásaik alakultak ki, ebben mekkora szerepet játszik környezetük, és ezzel együtt az iskola mint az elsődleges kulturális közeg. Nagy hangsúlyt fektettem annak feltárására, hogy a szülők hogyan befolyásolják gyermekük médiahasználatát.

Az eredmények azt mutatják, hogy a különböző médiatermékek hatással lehetnek a gyermekek szellemi és lelki fejlődésére, értékrendszerére és kapcsolatukra a környezettel.

Ahhoz, hogy a lehető legpozitívabb hatást érjük el, elengedhetetlennek tartom a szülői odafigyelést és példamutatást, valamint a tudatos médiafogyasztásra való törekvést. Annak érdekében, hogy megfelelő viszony fejlődjön ki a csemeték és a média között, elengedhetetlen egy kellően nyitott, mégis kritikus látásmód kialakítása a gyermekekben a médiatartalmakkal kapcsolatban.

Mondataink harcban állnak

Szerző: Petó Péter

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Tézisünk szerint a média és politika alrendszerei között feszülő kapcsolat fundamentális változásának szemtanúi vagyunk. A két alrendszer konfliktusos viszonya átalakul, hierarchikus kapcsolattá formálódik, ahol a média jelenik meg szuverénként. A fordulópont esetpéldájaként a 2008-as előrehozott osztrák választásokat megelőző koalíciós szakítás közvetlen motivációs tényezőjét prezentáljuk. A szociáldemokrata párt korifeusai egy bulvárlap, a *Kronen Zeitung* véleményrovatóban publikálták írásukat, amelyben a baloldal új Európa-politikáját mutatják, közvetve önértelmezésük normatív alapjait tagadják meg. Feltevésünk szerint az osztrák példa modellértékű változások origója lehet. A jövőben bármilyen, demokratikus legitimitáció nélküli csoportok befolyásolhatják a demokratikus politikai folyamatokat a tömegmédiák segítségével. A kialakuló duális médiarendszerben a közszolgálati médiumok elveszítették a piaci versenyt kereskedelmi társaikkal szemben. A politikai aktorok számára így, ha közhatalmat akartak nyerni, közpolitikai céljaik megvalósítására esélyt kapni, nem maradt más lehetőség, mint hogy médiafelülethez jussanak a tömegeket befolyásoló médiumokban. Elsőrendű kihívásként jelent meg előttük a médiatér privatizálásának feladata. Ahhoz azonban, hogy felülethez jussanak, olyan tartalmat kell előállítaniuk, amelyre fogyasztói igény lehet. A neopopulista pártok újkori sikerei részben azzal magyarázhatók, hogy ők reagáltak a leggyorsabban az új kihívásokra, képesek voltak közpolitikai céljaik elérése szempontjából fontos issue-eket beemelni a diszkurzív térbe. A legsikeresebb politikusok celebökké válnak. Esemény akkor keletkezik, ha megfelelő médiapotenciállal rendelkezik. Képernyőt, címlapot azonban csak a tömegmédiák urainak akarataiból kaphat bármi is. A dolgozat megvizsgálja a globális kihívások természetét, a médiarendszer átalakulásának következményeit, ennek hatásait a politikai kultúrára, a pártrendszerre, a médiatörténeti háttérre, a különböző kommunikáció-elméleti paradigmákat. Következtetésünk szerint fordulóponthoz érkeztünk. A liberális demokráciák minden korábbinál nagyobb kihívás-

sal állnak szemben. A média ethosza, a hatalom ellenőrzése helyett annak befolyásolására törekedhet. Demokratikus legitimitáció nélkül. A *Kronen Zeitung* kiütheti Montesquieu-t.

A Szépművészeti Múzeum PR-tevékenysége

Szerző: Raduka Lilla

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Művészettörténet szakos hallgató (is) lévén, különösen közel állnak szívemhez a múzeumok, s közülük is nagy kedvencem a budapesti Szépművészeti Múzeum. Az elmúlt években olyan gyors és nagymértékű fejlődésen ment át, amelyhez hasonlót egyetlen múzeum sem produkált az országban. Dolgozatomban bemutatom, hogy a Szépművészeti Múzeum népszerűsége, felemelkedése, az életében bekövetkezett 180 fokos fordulat valójában minek köszönhető. Kiinduló hipotézisem szerint ennek okát a vezetéváltásban és a szemléletváltásban kell keresni. A szemléletváltás a marketingszemlélet és -módszerek integrálását jelenti a múzeumi munkába – pontosabban a múzeumi PR alkalmazását. Bebizonyítom, hogy a siker és a népszerűség titka a profi kommunikációban rejlik.

Munkám során részletekbe menően megvizsgáltam a múzeum szervezeti felépítését, mindennapi munkáját, külső és belső kommunikációját, valamint személyesen beszélgettem látogatóival, a múzeum munkatársaival és dr. Baán László főigazgatóval is. A múzeumi PR és marketing elméletéből indultam ki, s ennek elemeit, hatásait kerestem a Szépművészeti Múzeumban.

A dolgozat végére kiderül, hogy helyes volt-e a feltevés, s valóban a múzeumi PR, az átfogó kommunikáció-e a népszerűség kulcsa.

A magyar médiaszabályozás, tekintettel a globalizációs hatásokra, valamint az Európai Unió jogharmonizációs folyamataira

Szerző: Rátóti Andrea Krisztina
Intézmény: Kodolányi János Főiskola

A rendszerváltás után lehetőség nyílt Magyarországon a médiaszabályozás megoldására. A dolgozat ennek előzményeit tárja fel, majd a megszületett médiatörvényt – a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény – veszi górcső alá, és elemzi a különböző szabályozásokat. Megállapítja, hogy a törvény már megszületése pillanatában is korszerűtlen volt, mivel nem számolt a technika fejlődésével, az internet szerepével és a digitalizáció kérdésével.

Újdonság a dolgozatban, hogy a magyar médiaszabályozást s ezzel együtt a médiatörvényt európai uniós keretek között vizsgálja, figyelembe véve az unió jogharmonizációs folyamatait, de nem hanyagolja el a globalizálódó világban a médiára ható civil társadalmi tényezőket sem. Végigvezeti a médiatörvényre ható gazdasági, jogi, politikai és technológiai előzményeket is.

A médiatörvény kapcsán viszonylag részletesen elemzi a különböző műsorszolgáltatók fajtáit, valamint tárgyalja az ORTT és a vele összefüggő intézményrendszer felépítését is. Felhívja a figyelmet a hatályos médiatörvény erősségeire, gyengeségeire és veszélyeire, valamint megvizsgálja, hogy megfeleltethető-e a törvény az unió jogharmonizációs elvárásainak, azon kötelezettségeknek, melyeket Magyarország is vállalt annak érdekében, hogy a jogegységesítés alapelve szerint beemelje jogalkotásába a brüsszeli irányelveket.

Újdonsága még a dolgozatnak, hogy részletesen tárgyalja a digitális átállás kérdését s az ezzel kapcsolatos EU-s irányelveket, ennek kapcsán végigvezeti, hogy Magyarország milyen kötelezettségeket vállalt e téren. A 2007 márciusában megjelent törvénytervezet azóta törvényerőre emelkedett, 2007. június 18-án fogadta el a magyar parlament. A jelenleg hatályos médiatörvényt felváltó új törvény megalkotására vonatkozó javaslatot azonban még csak be sem nyújtották az országgyűlésnek. A dolgozat egységes keretbe foglalva vizsgálja a jelenleg hatályos médiatörvényt az Európai Unió *Televízió határok nélkül* című médiaprogramjával.

A Jelentős testek fordítástechnikai műveleteinek elemzése

Szerző: Szamosi Barna
Intézmény: Miskolci Egyetem

Jelen dolgozat célja a Judith Butler által írt mű, a *Bodies That Matter* (1993) magyar nyelvű fordításának – a *Jelentős testek* (2005) című szövegnek – az elemzése. A dolgozat a gender-sex fogalompár fordítási megoldásainak vizsgálatára helyezi a hangsúlyt. Arra keresi a választ, hogy a magyar fordítás milyen szempontból oszthatja meg a tudományos élet szereplőit. A fordítók nagyon nehéz és értékes úttörő munkát végeznek, így természetesen előfordul, hogy munkájuk nem tökéletes. A magyar nyelvű kommunikáció a butleri értelemben vett gender fogalmáról még csak napjainkban van kialakulóban. A fordítóknak emiatt is nagyon nehéz dolguk van, de munkájuk fontos és hiánypótló.

A dolgozat felépítése a következő: a kommunikációtudomány, a nyelvfilozófia és a társadalmi nem kutatás kapcsolódási pontjait tárgyalja a dolgozat második fejezete. Butler pályáját, munkáit és nemzetközi fogadtatását mutatja be a harmadik rész, recepciójának taglalásakor kiemelve a munkáit ért pozitív, illetve negatív bírálatokat is. A negyedik pont a *Jelentős testek* gondolatmenetének felületes rekonstrukcióját adja. Sem a dolgozat célja, sem a terjedelme nem engedi meg a munka komoly és alapos filozófiai elemzését. Ennek ellenére szükséges, hogy vázolja Butler kiindulópontjait, az általa elemzett írásokat és azt, hol látja elképzelhetőnek munkáinak gyakorlati alkalmazását. Ezt követően Butler magyarországi fogadtatását foglalja össze a tanulmány, kiemelve két alapvetően pozitív értékelést a *Jelentős testek* magyar nyelvű fordításáról. A fordításelemzési rész a fordítók által alkalmazott fordítói stratégiákat mutatja be, majd a fordítástechnikai elemzés során történik a gender-sex fogalompár összehasonlítása a forrásnyelvi mű és a célnyelvi szöveg alapján. A dolgozat az elemzésből levonható következtetések ismertetésével zárul.

Egy krónikás a 20. században

Ruffy Péter, a riportíró

Szerző: Takács Krisztina

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Nem vállalkozom szigorúan kommunikációelméleti munkára, de nem is csupán életrajzot írok. Inkább azt szeretném bemutatni, hogyan lehet egyéni hangon valódi értékeket képviselni az irányított sajtó keretein belül, s hogyan lehet életművet alkotni a riport műfajában. Ruffy Péter a riportban találta meg hivatását, és jutott el az újságírás legmagasabb szintjére, melyet joggal nevezünk irodalminak. Dolgozatom ebből a gondolatból kiindulva mutatja be Ruffy pályáját, annak főbb állomásait, írásainak stílusát, gondolatvilágát, mondanivalóját, bizonyítva, hogy Ruffy a kommunista Magyarországon is képviselni tudta azt az európai gondolkodást, amely a második viláégégésig meghatározta létét. Bármiről írt is, a nemzeti megmaradást és fejlődést tartotta szem előtt, ez határozta meg egész életművét. És mert a napi politikán, az éppen meghatározó ideológiákon képes volt felülemelkedni, pályája töretlen maradhatott. Valódi értéket közvetíteni az irányított sajtó korában a beszűkített lehetőségek miatt volt nehéz, ma pedig, amikor a mennyiség, a tömegtermelés olyan szintet ért el, hogy már nagyban akadályozza az eligazodást a világ dolgaiban, talán még nehezebb. Ruffy Péter pályája példa arra, hogyan lehetett ezt megvalósítani a zűrzavaros, tragikus múlt században, és reményt adhat talán számunkra is. Segítségével megtalálhatjuk azt a hangot, azt a stílust, azt a mondanivalót, amellyel az újságíró ismét valódi rangjára emelkedve töltheti be hivatását, és valóban *a társadalom lelkiismerete* lehet. Ruffy Péter munkásságáról még nem készült nagyobb terjedelmű, összefoglaló jellegű dolgozat, ezt kívánom szerény eszközeimmel pótolni, egyben rávilágítani arra, hogy újságírói pályát valódi mesterek nélkül nem lehet kezdeni, példaképekre pedig ma is szükségünk van.

„Morál nélkül nincs író”

Németh László publicisztikája

Szerző: Tomcsik Adrienn

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Németh Lászlót elsősorban mint írókat ismerik – dolgozatomban arra tettem kísérletet, hogy közíróként mutassam be őt. Am ennél még fontosabb volt számomra, hogy mint embert jellemezzem publicisztikai munkásságának tükrében.

Az egyik fontos kérdés számomra az volt: mi lett volna Németh Lászlóval, ha nem találkozik Démusz Ellával? Persze ez csak találgatás. Nézzük a tényeket! A *Tanú* előkészítésében fontos szerepe volt feleségének. Ő kereste a nyomdát, a kiadót. A *Lányaim* című kötet nem jelent volna meg, s ha nincs, aki ápolja, gondoskodik a beteg íróról, nem tudott volna még az utolsó években is alkotni. Németh László írói tevékenységének egyik meghatározó tényezője a család volt.

Ha a család szerepét elismerjük, a barátok szerepét is méltányolnunk kell. Mivel ez a dolgozat Debrecenben kelt, Gyulai Pál barátságát külön is hangsúlyozzuk. Nélküle nem lett volna a *Válasz*, és Németh László nem kapcsolódik be a debreceni kulturális vérkeringésbe. Móricz Zsigmond és Babits Mihály barátságát is ki kell emelnünk, hiszen az író sokat tanult tőlük.

Állításaim alátámasztására számos idézetet használtam fel az írótól és a pályatársaktól egyaránt. A különböző magánéleti változásokat pedig beleszőttem az író aktuális közéleti tevékenységébe. Természetesen dolgozatomban emellett bemutattam Németh László pályafutásának legfontosabb állomásait, és röviden ismertetem néhány művének mondanivalóját is.

A zsörtölődés beszédaktusának gender szempontú vizsgálata

Szerző: Tóth Anita
Intézmény: Miskolci Egyetem

A dolgozat központi témája a hétköznapi kommunikáció egyik sokat használt, ám alig definiált típusa, a zsörtölődés, illetve az abban részt vevő nők és férfiak különböző magatartásformáinak, szerepeinek vizsgálata. Amennyiben tudomásunk van arról, elsőként Allen Pease *Miért hazudik a férfi? Miért sír a nő?* című művében jelenik meg a zsörtölődés mint globális téma. Ennélfogva a Pease által megfogalmazottak szolgálnak a dolgozat kiindulópontjául, a zsörtölődés „résztémái” azonban, amelyek a szociológiát, a neurológiát, a nemek nyelvhasználatát és a nyelvészeti pragmatikát érintik, kizárólag szakirodalmi forrásanyagból származnak. A zsörtölődés mint beszédaktus olyan nagy klasszikus nyelvfilozófusok, mint J. L. Austin, J. R. Searle, H. P. Grice és Goffman, által kidolgozott elméleti rendszerekben helyezhető el. A zsörtölődésnek mint kommunikációs beszédaktusnak bizonyítása után a kérdőív szituációinak bemutatására kerül sor, amelynek kialakítására nagy hatással volt az utóbbi évtizedekben egyre erősödő nemi szerepváltozás. Az uniformizált szituációk lehetőséget adnak arra, hogy bemutassuk a nemek magatartásváltozásának és nyelvhasználatának kapcsolatát. A zsörtölődő megnyilatkozásokat alapul véve megvizsgáljuk a zsörtölődés beszédaktusának szerkezeti felépítését, az ebben megjelenő nemi szerepek sajátosságait, illetve a tanulmány végén szót ejtünk a pszichologizáló irodalomban olvasható információk igazolásáról vagy cáfolatáról.

Rendszerváltás és szimbolikus kommunikáció Politikai plakátok képi elemeinek vizsgálata

Szerző: Urbán Csilla
Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban az 1990-es évek választási plakátjait elemzem. Hipotézisem az, hogy ezek a plakátok azokat a szimbólumokat tették láthatóvá, amelyek a választást mint rítust működtették.

A plakátok elemzési kerete a neodurkheimi kulturális szociológia elmélete. A megközelítés középpontjában a társadalmi cselekvés szimbolikussága, valamint a Jó és Rossz, a szent és profán dichotómiája áll. Szimbolikus cselekvés például a szekuláris rítus, amelynek vizsgálata nagyban hozzájárul az olyan események értelmezéséhez, mint például a rendszerváltás, illetve a választások.

A szekuláris rítus egy olyan forma, amelynek segítségével a közösség a káoszról rendet teremt, a cselekvés során értékeket konstruál, amelyekkel azonosul is. A rendszerváltást rítusok sorozatának tekintem, a választást pedig az egyik rítusnak.

A szolidaritás fokozása és a kollektív identitás megteremtése, valamint a Jó és a Rossz harcának narratívái határozták meg a rendszerváltás jellegét. Ezeket a folyamatokat elsősorban szimbolikus szinten kellett kommunikálni. A választást mint rítust működtető szimbólumok pedig a kampány során váltak láthatóvá, többek között a plakátokon.

Dolgoztomban ezen plakátok ikonográfiáját vizsgálom, a szimbólumok, motívumok, illetve az utolsó két részben pártok szerint csoportosítva a képi elemeket. Csoportjaim a következők: Európa és Magyarország; a nemzeti identitás elemei; a vallásosság megjelenése; a múlttal való leszámolás; a múlttal való leszámolás és a történelmi folytonosság (MSZP); a politikai mező közepén (Fidesz).

A kulturális szociológia elméletének alkalmazása olyan folyamatokra, illetve mozgatóerőkre mutathat rá a rendszerváltáshoz hasonló események elemzése során, amelyek az eseménytörténeti megközelítésben láthatatlanok maradnának.

Modern reklámkarakterek Az identifikációtól a márkaépítésig – bankok arcai

Szerző: Vörös Dóra és Mihalik Katalin

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunkban a mai magyarországi bankszférában az utóbbi időben megjelenő, új típusú reklámkampányokkal és a bennük megjelenő karakterekkel foglalkozunk. A pénzügyi szektorban tevékenykedő bankok számára létkérdés a potenciális fogyasztók bizalmának elnyerése, ezzel egy időben a versenyképesség fenntartása, illetve erős bankimage kialakítása. Ezen célok megvalósításának szolgálatában állnak a vizsgált reklámsorozatok.

Három, a hazai bankszférában előkelő helyet elfoglaló pénzintézet kampányának elemzésével vizsgáltuk azt, hogy milyen különböző stratégiákkal közelítik meg ezeket a célokat. Közös jellemzőik, hogy sorozatjellegű kölcsönöznek reklámjaiknak, és eszköztáruk fontos eleme a humor, de eltérő szituációkkal és karaktertípusokkal operálnak. A három bank más-más módon pozicionálja magát, és ez a különbözőség megjelenik reklámjaikban is: elemezhető, hogy a bankok saját, állandó szituációs keretekben, a karakterek nyelvi bravúrjainak, egyéniségének, humorjának segítségével hogyan győzik meg a nézőt, illetve hogy ezek a kampányok hatékonyan állnak-e a bank arculatépítésének szolgálatában. Megvizsgáljuk, hogy a kampányokban milyen karaktereket szerepeltetnek, azok hogyan járulnak hozzá a banki szolgáltatások népszerűsítéséhez.

Első hipotézisünk az volt, hogy a fogyasztókat elsősorban szórakoztatják ezek a reklámok, tehát kevésbé tudják az egyes reklámokat, karaktereiket és szlogenjeiket a bankhoz, illetve szolgáltatásaihoz kapcsolni. Második hipotézisünk pedig az, hogy a nézők saját bankjuk reklámjait, szereplőit és szlogenjeit inkább felismerik, mint a többi pénzintézetét.

A dolgozat olyan aktuális jelenségeket érint, mint az infotainment, a posztmodern fordulat hatása a befogadásra, illetve a meggyőzés új módszerei. Emellett foglalkozik a szolgáltatásmarketing, különös tekintettel pedig a bankmarketing vonatkozó sajátosságaival. Felmerül a kérdés, hogy vajon a bankok ezeket az új típusú reklámokat az arculatépítés eszközeinek tekintik-e, vagy csupán szórakoztató jellegüket kihasználva igyekeznek elérni, hogy a befogadók ezen kampányok és karakterek segítségével automatikusan az adott intézményre asszociáljanak?

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET ÉS -ELMÉLET TAGOZAT

(összevonva a Tudomány- és technikatörténet tagozattal)

Iparfejlesztés a kiegyezés után

Az Iparművészeti Múzeum

Szerző: Kui Médea

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A dolgozatomban a korszak nemzetközi iparfejlesztési tendenciáira kitekintve, a korabeli világkiállítások szerepének ismertetésével mutatom be az iparfejlesztés azon sajátos típusát, amely a kultúrán és az oktatáson keresztül valósult meg. Az ipari kapitalizmus korszakában, a gépesítés következtében a kézműipar hanyatlásnak indult, s megfékezése világkiállítások szervezésével, iparműzeumok alapításával volt megvalósítható. Az utóbbi törekvés jegyében a nemzetek mintakollekciókat hoztak létre, azzal a közgazdasági céllal, hogy fejlesszék hazájuk műiparát és egyben közizlését. A magyar iparfejlesztést az iparoktatás, az ipartörvények, valamint a kiállításügy szemszögéből vizsgálom, az Iparművészeti Múzeum létrehozásának tükrében. Dolgozatomban a múzeum alapításának körülményeit, létrehozásának anyagi hátterét, gyűjteményének gyarapodását és épületének történetét mutatom be. Kutatásom során többek között az alábbi kérdésekre kerestem a választ: Minek köszönhető az oktatásügyön és a kiállításügyön keresztül megvalósuló iparfejlesztés sikere? Kik voltak az IMM megálmodói? Milyen anyagi és tárgyi hozzájárulások játszottak szerepet a múzeum létrehozásában?

„Csak Ő lehet az én lábamnak szövétneke és utamnak világossága”

**Követségben járva Isten Országáért: Pilder Mária életútja
a 20. század első felében a történelmi Magyarországon**

Szerző: Moldván Edit

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Hittudományi Egyetem

„Nem tudja a magyar református egyház, kije van Pilder Móriában” – fogalmazott Barth Károly, miután 1947-ben Budapesten személyesen megismerte leghűségesebb olvasóját, teológiai gondolkozásának egyik

legjobb értőjét és tolmácsolóját, Pilder Máriát. Véleményem szerint méltatlanul kevés szó esik református egyházunk és a 20. századi egyháztörténelemnek e kiemelkedő, szolgálatát példaértékűen végző nőalakjáról. Valóban Isten alázatos szolgálaként végezte feladatát, s ez egész életét meghatározta. A dolgozat célkitűzése, hogy e ritkán emlegetett és az ifjabb generációk által kevésbé felfedezett, illetve alig ismert életútról szóló, képzeletbeli könyvet „leemeljük” a történelem hatalmas könyvespolcáról, és feltáruljanak az olvasó előtt értékei, felbecsülhetetlen kincsei.

A kutatás során a témával foglalkozó, ahhoz kapcsolódó, elérhető irodalom és visszaemlékezések szolgáltak forrásanyagként. Következő lépésként igyekeztem felderíteni az egyes folyóiratokban megjelent azon beszámolókat, jelentéseket sorát, amelyek Pilder Mária munkásságáról, tevékenységéről adnak bővebb tájékoztatást. Az a cél vezérelt, hogy e beszámolókat összegezve, egyesítve egységes képet vázoljak fel Pilder Mária szolgálatának állomásairól, területeiről.

Összefoglalva, Pilder Mária nagy alázattal és erős hittel végezte szolgálatát e földi világban, Isten dicsőségére. Ezzel felmutatta azt a hiteles és cselekvő energiákkal feltölthető, a jót munkáló keresztyén emberi életet, amely soha nem válhat ódivatúvá vagy meghaladottá a jelen és jövő nemzedékek számára, hanem mindinkább követendő értéket ragyogtat fel mai világunkban. Pilder Mária műve, a *Szász Agnes naplójának* egyik részlete, úgy vélem, megfelelően érzékelteti az előbbi gondolatokat: „Vannak emberek a világon, akikkel együtt lenni gazdagodást, növekedést, nemesedést jelent, mert őket az Úr annyira megszentelte, hogy egész lényük úgy sugározza az Ő szeretetét és világosságát, hogy jelenlétükben közelebb érzi magát az ember Istenhez.”

Kertművészet Magyarországon a 17–19. században

Szerző: Szűcs Judit Mária

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom címe s egyben témája a kertművészet Magyarországon a 17–19. században. A téma a számottevő magyar nyelvű forrásanyag kiegészítője a francia-, illetve az angolkertek összehasonlítása révén, amely

e századokat öleli fel. Szerkezeti szempontból kilenc olyan részre osztottam fel a munkát, melyek összehasonlítási szempontok is egyben. Ízelítő közülük: történelmi háttér, a nyugat-európai hatások összevetése a magyarországi viszonyokkal, művészeti stílusjegyek hasonlóságai és különbségei, a két eltérő kertkultúra növényvilágának bemutatása, kertszimbolizmus, szerepük a kultúrában stb. A felosztott témakörök alapján próbáltam úgy bemutatni és vizsgálni az alábbi elemcsoportokat, melyekre nem jellemző megfelelő szakirodalmi háttér vagy vizsgálati alap. Ebben a meghatározott nézeteket, jellemzőket, vagy speciális témán belül a stílusjegyeket úgy vettem össze, hogy a két alapvető eltérési szempont megfelelően határolódjon el egymástól, és ezzel az eltérések jól kivehetőek legyenek, és meghatározzák egy-egy elemzés alapját. Az elemzéshez illusztrációk is tartoznak, melyek prezentálják az összehasonlítás valós alapját, tényét. Dolgozatom egy másik részében pedig néhány művészeti ág (festészet, film, irodalom) segítségével igyekszem bemutatni a kertszimbolizmus jelenségét.

A táncírástörténet szakaszai

Szerző: Vitéz Veronika

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Informatikus Könyvtárszak

A művelődéstörténet középpontjában mindig is az „írássos”, lejegyzett művek álltak. Auktorok, prédikációs kötetek, versek, himnuszok, naplók, önéletrajzok, esetleg illusztrált albumok, s még énekeskönyvek, daljegyzékek is.

De hol marad a tánc a könyvkultúrából? Sokan azt hiszik, hogy a tánc lépés nem megragadható, múló pillanat. Pedig a táncot is habozás nélkül felvehetnénk az „írott művészetek” listájára, hiszen évszázadok óta léteznek táncleíró rendszerek, amelyek története egybeforr a tánc-korszakok és táncstílusok alakulásával.

Most erre a táncírástörténeti áttekintőre vállalkozom a kezdetektől a 20. századig, belefoglalva a korai táncbrázolásokat, a kezdeti táncírássok forrásainak bemutatását, híres mesterek csupán néhány példányban fennmaradt, a művelődéstörténetben kiemelkedő jelentőségű

tánckönyveit, az újabb rendszerek leírásait, mindezt tánc történeti elemekkel színesítve.

Ezeket a műveket időrendbe teszem, középpontba állítva az egyes korokra jellemző táncírásmódokat, amelyek alapján megállapítom a táncírástörténet egyes korszakait.

Mindezeket összefoglalva mutatom be a táncíráás jelentőségét a művelődéstörténetben.

NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK TAGOZAT

Milyen a zászlóshajó széljárása?

Avagy az osztrák–magyar határon átnyúló
regionális együttműködés struktúrája és perspektívája

Szerző: Bagaméri Dániel

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem

A dolgozat a zászlóshajónak, együttműködési mintának tekintett osztrák–magyar kapcsolatok terén vizsgálja a határtérségi regionalizálódás európai trendjének intézményi megnyilvánulását, különösen az eurorégiós lehetőségeket. Arra keresi a választ, hogy milyen a határ menti együttműködés széljárása, vagyis milyen problémákkal, belső erőforrásokkal és perspektívákkal írható le a viszonyrendszer.

A dolgozat az osztrák–magyar együttműködési potenciál feltárása érdekében elemzi a határtérség történetét, valamint gazdasági-társadalmi helyzetét. Nyomon követi azt a közeledési folyamatot, amelyből a Nyugat-Pannónia EuRégió kifejlődhetett, ennek során az Európai Unió támogatási programjait kitüntetett hely illeti meg. A valaha szerves egészet alkotó határtérség integrálódása az 1990-es évektől nagy lendületet vett, amelyben az uniós források 1995-ös megnyitása – a jelentős problémák ellenére – katalizáló szerepet töltött be: a támogatások sikeres lehívása érdekében elindult a közös térségi, határon átívelő gondolkodás, melynek intézményi következménye az EuRégió megalapítása. A pályamunka bemutatja a szervezet felépítését, működését, fejlesztéspolitikai dokumentumát és helyét az európai határon átnyúló együttműködési formák között. Az elemzés megállapítja, hogy az EuRégió nem tudta a megindult közeledés ütemét fokozni, mivel a struktúra nem rendelkezik valódi tartalommal és döntési kompetenciával. A problematikus működés egyik fő oka a partnerek hatásköreinek aszimmetriája, ezért a pályamunka a város csoportosulások együttműködését tekinti perspektivikusnak. A dolgozat, a kiinduló kérdésre válaszolva, összegyűjti az együttműködés akadályait, kihasználható erősségeit és jövőbe mutató, fejlesztendő elemeit.

A pályamunka a szakirodalom feldolgozásán, az uniós támogatási programok keretében zajló együttműködések ismerő szakember interjúztatásán és a térségben eltöltött 15 évnyi hétköznapi tapasztalatokon alapszik.

A látszat csal!

Avagy az Egyesült Államok Irán-politikája

Szerző: Balogh István

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatunk célja, hogy az Egyesült Államok Irán-politikájának közel-keleti helyzetre gyakorolt hatását értékelje. Az elemzés multidiszciplináris megközelítést alkalmaz: munkánk során a politikatudomány, a nemzetközi kapcsolatok története, a nemzetközi kapcsolatok elmélete, a játékelméletek és a közgazdaságtan, illetve a politikai gazdaságtan eszköztárát igyekeztünk felhasználni.

Vizsgálódásunk azt a tézist állítja előtérbe, hogy az Egyesült Államok iráni kül- és biztonságpolitikája erősen kontraproduktív volt, minthogy stratégiai céljai elérése érdekében Amerika olyan eszközöket használt, amelyek megakadályozták ezen hosszú távú célok elérésében. Az Egyesült Államok egy új közel-keleti helyzetben találja magát. Ennek folytán befolyása csökken – és ez részben Irán-politikájának köszönhető. Az új regionális rivális Amerika számára Irán lesz – paradox módon az amerikai külpolitikai gyakorlat miatt (pl. iraki intervenció). Az „Új Közel-Keleten” három meghatározó játékos lesz: Izrael, az Egyesült Államok és Irán, amely nélkül – az amerikai külpolitika miatt megnövekedett regionális befolyása miatt – nem lehet majd rendezni a közel-keleti konfliktusokat (arab–izraeli viszonylat, Afganisztán, Irak).

Konklúzióink, hogy a közel-keleti helyzet stabilitása és Amerika saját pozícióinak megtartása érdekében a diplomáciai út jelenti az egyetlen megoldást. Amerikának tehát le kell ülnie Iránnal tárgyalni, ha stabilizálni akarja a Közel-Keletet és saját – romló – helyzetét a térségben.

Szupranacionalizmus vs. kormányköziség

Szerző: Balogh Judit

Intézmény: Zsigmond Király Főiskola

A dolgozat az Európai Unió kettősségét jelentő együttműködési formákat mutatja be: a szupranacionalizmust (nemzetekfelettség) és a kormányköziséget. Arra igyekszik rávilágítani, hogy ezek „nem megszüntetendő ellentétek”, hanem a kettő optimális egyensúlya viheti előbbre az integrációt. Mivel országok közötti együttműködésről van szó, ezt az egyensúlyt a tagállamok mindenkori nemzeti érdekei, integrációs aktivitása, valamint együttműködési hajlandósága alakítják ki. A tagok ilyen szempontú (a kormányközi, illetve a nemzetekfeletti elvet támogatják-e) tipizálása után az állampolgárok unióval kapcsolatos nézetei és ismeretei kerülnek a vizsgálódás középpontjába. Ennek oka, hogy amióta népszavazás útján a polgárok is kinyilváníthatják véleményüket, az ő befolyásoló képességüket is figyelembe kell venni. Egy szerződés elutasításakor ugyanis a benne foglalt kormányközi vagy szupranacionális elemek sem valósulhatnak meg. A referendumok negatív eredményei mögött számos nyomós érv húzódhat meg, azonban a felmérések is arra engednek következtetni, hogy a választók, sokszor elegendő információ és ismeret hiányában, nem objektívan döntenek. Ezért a dolgozat egy kérdőíves kutatás eredményei alapján egy szűk keresztmetszetet is bemutat a magyar fiatalok uniós ismereteiről, véleményeiről. A tanulmány egyik lényeges következtetése: nagyobb hangsúlyt kellene fektetni arra, hogy az Európai Unió polgárai tisztában legyenek az unió lényegével, működésével és törekvéseivel, mert az integráció csak így fejlődhet tovább olyan irányba, amerre azt „Európa népei” kívánják.

Egy álom megvalósulása

A Szezei-csatorna építését meghatározó diplomáciai küzdelmek

Szerző: Boros Gabriella

Intézmény: Pannon Egyetem

Az 1956-os szezei válság, valamint annak előzményei és utóöngéi a nemzetközi és a hazai szakirodalomban is jól feltárt, alaposan kutatott témának számítanak. A csatorna megépítésének története azonban még ennél is izgalmasabb és fordulatossabb, hiszen évszázadokon keresztül foglalkoztatta Európát, és a nagyhatalmi politika egyik központi kérdése volt. Mindezek ellenére a csatorna történetének ezen szakasza kevésbé kutatott – magyar nyelvű kutatás még nem született a témában.

Dolgozatomban az idegen nyelvű szakirodalom feldolgozása és rendszerezése által mutatom be a Szezei-csatorna megépítésére tett számos kísérletet, illetve az általuk kiváltott politikai és diplomáciai folyamatokat. Munkámban olyan megvilágításban mutatom be az eseményeket, mely ez idáig magyar nyelven még nem volt elérhető.

Menekülés 1956-ban Magyarországról

Szerző: Csiba Kitti Klára

Intézmény: Kodolányi János Főiskola

Dolgozatom az 1956-os forradalmi események miatt Ausztriába menekült magyarokról szól.

Prezentálom az e témában folytatott kutatásaimat. Bemutatok néhányat az Ausztriába menekült magyarokkal készített interjúim közül. A Fürstenfeldben talált források alapján rekonstruálom, hogyan jelent meg konkrétan ebben a kisvárosban a magyar menekültek érkezésének híre, hogyan segítették őket...

Röviden kitérek a tárgyalt korszak magyar–osztrák külkapcsolatainak alakulására. Igyekszem a menekültek számát, mozgását dokumentumokkal alátámasztani, a statisztikai adatokat diagramokkal ábrázolni.

Bemutatom, hogyan vélekedett a korabeli ausztriai és magyar politikai vezetés a menekültek helyzetéről, illetve az őket befogadó országok magatartásáról.

Pályamunkám nem teljes, folytatását tervezem.

A spanyol–kubai külpolitikai kapcsolatok alakulása, 2000–2008

Szerző: Dremák Szilvia Ilona

Intézmény: Zsigmond Király Főiskola

Dolgozatom célja, hogy áttekintő képet adjon Spanyolország és Kuba külpolitikai kapcsolatáról a 21. század beköszönte után. A témát azért tartom fontosnak, mert Latin-Amerika egyre inkább a figyelem központjába kerül az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió tagországainak politikájában.

Spanyolország szerepe azért kiemelkedő, mert a közös történelem, nyelv és kultúra révén hidat alkot Európa és Latin-Amerika között. Kubával való külkapcsolatainak elemzését azért választottam, mert politikáját és földrajzi elhelyezkedését tekintve a szigetországnak stratégiai jelentősége van. A két ország érdekei kölcsönösek: Spanyolország latin-amerikai és nemzetközi jelenlétének erősítésében Kuba fontos elem, ugyanakkor Spanyolorzágnak az Európa felé irányuló kubai érdekek képviselőjében és a szigetország nemzetközi kapcsolatainak diverzifikálásában van jelentős szerepe. A probléma keretét a Castro-rendszer jelenlegi és jövőbeli átalakulási folyamatai adják, illetve az, hogy megdöntése után melyik ország mekkora befolyásra tud majd szert tenni a szigeten.

Kutatásom többnyire spanyol és angol nyelvű szakirodalom feldolgozásán alapult. A dolgozat megírásához azonban felhasználtam a spanyolországi ösztöndíjaim során szerzett tapasztalatokat, az ottani kutatási eredményeimet és néhány Magyarországon és külföldön élő kubai személlyel készített interjúmat.

A dolgozatban kifejtett összefüggésekből levonható következtetés, hogy a két ország közötti bilaterális kapcsolatok intenzívebbé váltak. Spanyolorzágnak sikerült előmozdítania az EU–Kuba–Spanyolország

háromszög kialakítását, ezzel egy időben politikai szerepe és befolyása erősödött a szigetországban, valamint a két állam lényegi előrelépést ért el a párbeszéd területén és a nézőpontok közelítésében.

A török kisebbség Bulgáriában

Szerző: Egeresi Zoltán és Petrus Barbara

Intézet: Budapesti Corvinus Egyetem

Tanulmányunkban a bulgáriai török kisebbség történetét és mai helyzetét mutatjuk be. A történelmi keret felvázolása mellett megpróbálunk választ kapni arra a kérdésre, hogy a Balkán többi részével ellentétben a szintén muszlim lakossággal (s azon belül elsősorban török kisebbséggel) rendelkező Bulgáriában miért nem alakultak ki durva kisebbségi konfliktusok a rendszerváltást követő években, s a „bolgár kisebbségi modell” valóban sikeresen integrálja a többségi társadalomba az ország legnagyobb, közel 10 százalékot kitevő kisebbségét.

Mindehhez a mához vezető történelmi út jelentősebb állomásait is elemezzük, s bemutatjuk a különböző korszakokban a bulgáriai törökséget érő politikai hatásokat, valamint a kisebbség arra adott válaszait is.

Ebben a legnagyobb részt az 1990-es évek nem problémamentes folyamatai kapják, melyek során a kommunista rendszerben üldözött török kisebbségből saját párttal rendelkező, a korábbiakhoz képest jóval szélesebb jogokkal rendelkező közösség lesz.

A latin-amerikai demokratikus átmenet tapasztalatai és Kuba jövője

Szerző: Feierabend Izabella

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Munkámban a tranzitológiai alapvetésekből kiindulva, egy szélesebb latin-amerikai keretbe helyezve mutattam be Kuba jövőjének perspektíváit. A dolgozatom struktúrája azt a hipotézist kívánta alátámasztani, hogy a régióban lezajló sikeres demokratikus átmenetek, a

radikalizálódó latin-amerikai baloldal, valamint a nemzetközi külpolitika hatása együttesen határozzák meg a szigetország jövőjét. Témám újszerűsége és feldolgozatlansága miatt állításaim és következtetéseim megfogalmazásához a tranzitológia klasszikusai, valamint a téma kiváló szakértőinek írásai mellett nagyrészt elsődleges forrásokra támaszkodtam.

A demokrácia ideáljának megvalósulása Latin-Amerikában még nem ért el a beteljesülésig. A nemzetközi külpolitika felelőssége az, hogy eldöntse, Latin-Amerika továbbra is beteljesületlen ígéret marad-e, valamint a progresszív, „vegetáriánus”, nyugat felé nyitott latin-amerikai országok vagy az ortodox, „ragadozó” baloldal hatása érvényesül-e a térségben.

A Huntington által leírt lavinaeffektus Latin-Amerika országaira is jól alkalmazható, hiszen a demokratikus átmenetek viszonylag egy időben (az 1980–90-es évek fordulóján) mentek végbe, és jelentős volt az országok egymásra gyakorolt hatása. Ezért szükséges Kuba jövőjét latin-amerikai keretben értelmezni. Ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni a szigetország sajátosságait, valamint Spanyolországhoz, a volt gyarmattartóhoz fűződő kapcsolatának jellegét, és így Spanyolország politikai felelősségét a reformok előmozdításában.

Hinni a kubai demokrácia létrejöttében nem idealizmus, csupán a megfelelő eszközöket kell megtalálni annak érdekében, hogy a jövőben ne csak idea legyen, hanem kézzelfogható valósággá váljon.

Mi és a „sógorok”

Magyarország és Ausztria kapcsolata 1945 és 1990 között

Szerző: Honvári Patrícia

Intézmény: Széchenyi István Egyetem

Alig találunk arra példát, hogy két szomszédos ország története, sorsa évszázadokon keresztül olyan szorosan összekapcsolódjon, mint Ausztriáé és Magyarorszáé. E két ország esetében nem egyszerű szomszédságról van szó, hanem arról, hogy Ausztria és Magyarország mintegy négy évszázadon át egyazon államalakulathoz tartozott. Együtt élő, szomszéd népek esetében sok minden előfordul, ellenségeskedés és

megértés, háború és barátság, szoros gazdasági kooperáció és teljes autarkia törekvés. Mindez igaz az osztrák–magyar kapcsolatokra is.

Ezzel a dolgozattal azt a célt tűztem magam elé, hogy bemutassam hazánk és nyugati szomszédunk kapcsolatának alakulását abban az időszakban, amikor a két ország politikai és gazdasági berendezkedése gyökeresen eltérően alakult, továbbá fejlettségben is jelentős távolságra kerültek egymástól, miközben Kelet és Nyugat viszonya alapvető konfliktusokkal volt terhelt. E viszony alakulásának felvázolását azért tartom fontosnak, mert azok a különbségek, amelyek ebben az időben alakultak ki, mind a mai napig éreztetik hatásukat.

A történelmi múlt egyoldalú értékelése, az ellenségeskedések a nemzetközi helyzet alakulása miatt az 1960-as évek végére mindkét oldalról megszűntek, és árnyaltabb, realisabb megfogalmazások váltak uralkodóvá. A korábbi negatív előítéletek mindkét oldalon jelentősen csökkentek, a múlt megszépült, a rossz tapasztalatok elhalványultak, és a közös történelem baráti szálai erősödtek meg. Attól kezdve, hogy Európában a békés egymás mellett élés vált uralkodó tendenciává, Ausztria és Magyarország az eltérő rendszerű országok békés együttélésének mintájává vált.

A magyar–oroszc gazdasági és diplomáciai kapcsolatok alakulása a rendszerváltástól napjainkig

Szerző: Juhász Gabriella

Intézmény: Zsigmond Király Főiskola

Napjainkban meglehetősen aktualitás kérdés, hogyan is kellene Magyarországnak Oroszországhoz viszonyulnia. Ez a viszony sok feszültséggel volt terhelt, de napjainkra jelentős változáson ment át. Azért választottam munkám témájaként a két ország kapcsolatainak bemutatását, mert meggyőződésem, hogy objektív véleményt alkotni valamiről, és racionálisan formálni a jövőt csak úgy lehet, ha ismerjük a múltat, tanulunk a hibákból és a pozitívumokból egyaránt.

Dolgozatom hipotézise szerint az orosz–magyar gazdasági és diplomáciai kapcsolatok a rendszerváltástól napjainkig elsősorban a magyar belpolitika függvényében alakultak.

A kétoldalú kapcsolatok rendszerváltás utáni történetét öt logikailag elkülöníthető gazdasági és diplomáciai időszakra bontva elemzem.

1. 1990–1994 A kölcsönös elfordulás állapota, elképzelések és valós lépések a helyzet (meg)oldására
2. 1994–1998 Vissza a Kelethez, avagy a gazdasági fordulópontról időszak
3. 1998–2002 Gyanakvó távolságtartás, hideg elutasítás
4. 2002–2004 Normalizálódás a viszonyrendszerben, áttérés a piaci alapokra
5. 2004–2008 A múlt lezárása, avagy „Hogyan tovább, Magyarország?”

Dolgozatom végkövetkeztetése, hogy Oroszországra szükségünk van, mint ahogy Oroszországnak is Magyarországra, így hát elengedhetetlenül szükséges a kölcsönös jó viszony ápolása. Tartós biztonságot Európában csak Oroszországgal együttműködésben, nem pedig nélküle vagy ellenében lehet építeni – ehhez azonban Oroszország együttműködési szándékára is szükség van. Magyarország fontos érdeke, hogy Oroszország és a Nyugat között minél több területen alakuljon ki a kölcsönös érdekeltségen alapuló, szoros együttműködés, amellyel elkerülhető Oroszország világpolitikai és világgazdasági elszigetelődése. Ezek a stratégiai célok nem lehetnek a belpolitikai szembenállás túszaí.

Líbia gazdasága és külpolitikája nagyító alatt

Szerző: Kabir Amina

Intézmény: Általános Vállalkozási Főiskola

Libiáról átfogó, érdekes, könnyen értelmezhető, olvasmányos dolgozatot szerettem volna készíteni. Céлом volt, hogy bárki, aki érdeklődik ez iránt a felfedezetlen ország iránt, részletesen kifejtett tanulmányt találhasson.

Munkámban Líbia történetét, történelmét is tárgyalom. Meglepő, hogy ez a sokáig elfeledett ország mennyi érdekességet tartogat, és milyen érdekes múlttal rendelkezik. Líbia nevének hallatán először a vezető jut eszünkbe: Muammer Kadhafit diktatórikus uralmáról, jelentős fordulatairól, terrorcselekmények támogatásáról és egész Észak-Afrika

irányításának, vezetésének vágyáról ismerhettük meg. Líbia elszigetelődve, a hatvanas évektől kezdve 2004-ig önfenntartásra törekedett. A gazdaság az országban fellelhető természeti kincsekre alapoz. Az arab ország nyitása óta kapcsolatokat kezdeményezett többek között az Európai Unió tagországaival, illetve más EU-n kívüli nagyhatalmakkal, ilyen például Oroszország vagy az USA. Az import jelentős. Kereskedelmi partnerei között elsődleges szerepet tölt be Olaszország.

A líbiaiak 90%-a szunnita muzulmán, életüket és kultúrájukat a vallás határozza meg.

Az oktatást az elmúlt időszakban a viszonylagos javulás jellemzi. A felsőoktatásban tanuló hallgatókat Líbia előszeretettel küldi ki más országokba tanulni, így például Magyarországra is. Hazánknak azonban nemcsak ez az egyedüli kapcsolata az arab országgal: a nyolcvanas évektől megindultak a politikai, tudományos, technológiai és gazdasági kapcsolatok is.

Kadhafi uniós próbálkozásai más muzulmán országokkal nem vezettek sikerre. Néhány szövetségbe, közösségbe ennek ellenére sikerült csatlakoznia.

Végezetül kijelentem, hogy a tanulmányomnak nem célja az ország bírálata, minősítése. A dolgozat csak iránymutatásként szolgál, és mindvégig a tárgyilagosságra törekszik.

A biztonsági vákuum kialakulásának körülményei Irakban, az amerikai megszállás első szakaszában, 2003. április – 2003. szeptember

Szerző: Kemény János
Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A dolgozat célja, hogy bemutassa a 2003-as Irak elleni háború után kialakult biztonsági vákuum létrejöttének okait. Bár sokat írtak már az iraki háborúról, a 2003. április–szeptemberi időkeret sok szempontból nagyon lényeges, és eddig kevés szó esett róla. Ezt az időszakot minimális erőszak, hatalmas várokozás és bizonytalanság jellemezte. Mint ahogyan a dolgozat igyekszik rámutatni, a később kialakult káosz „előre

programozott” volt, részben az amerikai fél hibás kiindulópontjai, átgondolatlan lépései és az ezekhez való ragaszkodás, illetve az irakiak túlzott elvárásai miatt.

A dolgozat elsősorban a közbiztonság leromlásának körülményeit és az ahhoz vezető utat vizsgálja, mivel biztonság nélkül nem képzelhető el az újjáépítés. A főbb területek, amelyeket a dolgozat érint:

- az amerikai fél háború utáni tervezésének hiányosságai;
- a háború utáni káosz okai, körülményei;
- súlyos következményekkel járó kezdeti amerikai döntések;
- az amerikai hadseregben tapasztalható problémák okai;
- a felkelés kialakulásának körülményei;
- az iraki biztonsági erők újjászervezésének nehézségei;
- az iraki infrastruktúra állapota.

A mű forrásanyagát tekintve szinte kizárólag angol nyelvű szakkönyvekre, tanulmányokra és cikkekre támaszkodik, hogy minél hívebben tárgyalhassa a történeteket. Véggkövetkeztetése, hogy az iraki események fontos tapasztalatokkal szolgálnak a jövőre nézve. Az iraki háború megmutatta, hogy a háború átpolitikáltságának nagy szerepe volt a kezdeti kudarcokban. A legfontosabb kérdés azonban az erő alkalmazása és az erő alkalmazásának korlátai: mert míg az Egyesült Államok képes volt a háborút megnyerni, a békét kis híján elvesztette.

A dárfúri konfliktus, avagy az „új háború” téziseinek vizsgálata

Szerző: Király Péter
Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat a Szudán nyugati tartományaiban, Dárfúrban 2003 óta zajló fegyveres konfliktust próbálja meg értelmezni az úgynevezett „új háborúk” elméleti keretén belül. Célkitűzésem kettős: a konfliktusnak az új háborúk teóriájába való beillesztése mellett az elmélet egyes kevésbé kutatott pontjaira is rámutatok. Az elméleti fejezetekben ismertetem az új háborúk elméleti hátterét, illetve az irányzat kritikáját, az eset-

tanulmányban a konfliktust kirobbantó és változatlanul fenntartó folyamatokat az új háborúk teoretikus kerete által vélelmezett jellemzőkkel vetem össze. A konfliktus nemzetközi és nemzetközi jogi vetületeire és a békefenntartó műveletekre csak ezen a kereten belül térek ki, mivel az összes kapcsolódó dimenzió vizsgálata meghaladná a dolgozat terjedelmi és elméleti kereteit. A vizsgált jellemzők: a konfliktus szereplői, a civil lakosság szerepe, a háborúgazdaság, az identitáspolitiká, a hadúri politizálás, illetve a konfliktus regionális szerepe és fenntarthatósága. A vizsgált időbeli keret a 2003-tól a dolgozat lezárásáig, 2008 végéig terjedő időszak, de egyes folyamatok és események megértéséhez a korábbi évtizedek felvázolása is szükséges. A dolgozat a nemzetközi kapcsolatok diszciplinájának megközelítését követi, ezért a történeti nézőpont csupán ennek keretén belül érvényesül. Módszertanában az új háborúk nagyelméleti irányzatának tradicionális és konstruktivista elemeit alkalmazza; a tézisek ellenőrzéséhez felhasználtam a térséggel kapcsolatos kvantitatív és kvalitatív kutatások eredményeit is. A dolgozat konklúziója, hogy az új háborúk elméleti kerete jelenlegi formájában nem képes teljes mélységében értelmezni a dárfúri konfliktust, ezért a későbbi kutatások érdekében szükség lesz arra, hogy az elméletet további történeti szociológiai és államelméleti elemekkel bővítsék ki.

Zalaegerszeg és testvérvárosai a nemzetközi kapcsolatok struktúrájában

Szerző: Kránicz Judit

Intézmény: Pannon Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az elmúlt évszázadok során neves gondolkodók és államférfiak sokasága álmódott arról, milyen szervezeti keretben lehetséges meghaladni Európa politikai széttagoltságát, valóra váltani az egységes/egyesült Európát. Koncepcióik többnyire a szupranacionális szint gyakorlati megvalósulásának módozatait vázolták fel, bár az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt kapott a szubnacionális (regionális, mikroregionális) szint, avagy a „többszintű” Európa modellje is. Tudományos „súlyát” tekintve sokkal kevesebb szó esett a lokális, helyi szintű „network”-ök jelentőségéről, holott ezek működőképességét – a testvérvárosi kapcsolo-

latok formájában – Magyarország csaknem valamennyi települése megtapasztalhatta.

Dolgozatomban annak bizonyítására tettem kísérletet, hogy igazoljam, a testvértelepülési kapcsolatok – amennyiben képesek túllépni a polgármesterek és önkormányzati testületek protokolláris találkozóin –, és éppen ez életképességük záloga, nagyon fontos szerepet játszanak a „bottom up” Európa formálásban. A személyes, civil kapcsolatok, a közös érdekek megtalálása és a gondok közös megoldása jelentheti a folytonosságot az egyre inkább „többsebességessé” váló európai integrációban.

A témakör bemutatásához a megyeszékhely, Zalaegerszeg testvértelepülési kapcsolatainak elemzését választottam. Kutatásom során a rendelkezésre álló önkormányzati dokumentumok és a személyes interjúk segítségével arra kerestem választ, mennyiben változott meg Zalaegerszeg testvérvárosi kapcsolatainak földrajzi és tartalmi irányultsága, melyek voltak a kapcsolatépítés politikai orientációtól független elemei, mivel magyarázható a kapcsolatok intenzitásának hullámozása. A témakör bemutatásához az európai testvértelepülési mozgalom és az Európai Unió town-twinning programjainak rövid bemutatását, valamint a hazai ez irányú kutatások eredményeit is felhasználtam.

Kutatásom konklúziója, hogy a magyarországi átlaghoz képest sok – tizennégy – testvérvárossal rendelkező Zalaegerszeg polgárai, civil szervezetei és önkormányzata tudatosan építik a partnervárosi kapcsolatokat, szervesen és sikeresen integrálva őket a nemzetközi kapcsolatok lokális szintű hálózatába.

1973. szeptember 11. Allende kontra Pinochet?

Szerző: Kozma Viktória

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Az Allende elleni fellépés része volt a hidegháborúnak. Az Egyesült Államoknak nem tetszett, hogy Fidel Castro mellett egy másik olyan államfőt is meg kell tűrnie a tőle délre fekvő kontinensen, aki nem az amerikai utat választotta. „Egyértelmű célunk, hogy Allende hatalmát államcsínnyel megdöntsük... minden megfelelő eszközt felhasznál-

lunk... titokban... hogy az amerikai kéz rejtve maradjon” – állt egy üzenetben, melyet a chilei CIA-bázisnak küldtek 1970 októberében. „Ezek a dolgok túl fontosak ahhoz, hogy a chilei szavazók maguk döntsenek” – vélekedett Henry Kissinger.

Dolgozatomban az 1973-as eseményekhez vezető út elemzésére vállalkozom. Miért kellett meghalnia szeptember 11-én Allendének?

Allende és Pinochet harca volt ez csupán, vagy ennél több? Miért épp Allende kormányzása alatt szenvedte el Chile történelme legnagyobb méretű gazdasági katasztrófáját, ami miatt „el kellett távolítani a hatalomból”? Ezekre a kérdésekre keresem a választ.

A náci Németország külpolitikája 1933–36 között

Szerző: Kőhegyi Katalin

Intézmény: Zsigmond Király Főiskola

Dolgozatomban a náci külpolitika első pár évének eseményeit kutattam. Legfőbb célom az volt, hogy mélyebb betekintést nyújtsak ebbe a világtörténelmi jelentőségű témába. Az első három év határozta meg leginkább a nácizmus irányultságát, Hitler vakmerőségét, és persze teremtetten meg az alapot ahhoz, hogy végül a nyugati hatalmak teljesen ellehetetlenültek. Habár sokan foglalkoztak már vele, és keresték a második világháborúhoz vezető okokat, mégis úgy gondolom, ez az a „tárgy”, amit újra és újra elő kell venni, mivel nagyban meghatározta a 20. század arculatát.

Legfőbb módszeremként minél több német nyelvű forrást használtam, mert német történészek szemszögéből még jobban feltárhatók a téma mélységei. Végeredményben a kutatás sikeres volt, hiszen Hitler személyisége, programjának gyökerei világossá tették számomra, hogy a második világháború gyakorlatilag elkerülhetetlen volt, és sok tanulság is levonható, mivel a nemzetközi politikai légkör határozta meg az események lefolyását. A nyugati hatalmak tétlensége csak tetézte az elkerülhetetlent.

„Reformasi”

**Az indonéz demokratikus átmenet tíz éve
és a hadsereg politikai szerepe – sikerek és kihívások között**

Szerző: Marosvári Csaba

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Indonéziával napjainkban meglehetősen keveset foglalkoznak, noha mérete, stratégiai elhelyezkedése révén méltán érdemelne nagyobb figyelmet a világ negyedik legnépesebb és egyben legnépesebb muszlim többségű országa. Az 1997–98-as gazdasági válság és Suharto elnök 1998-as bukása után azonban látványos folyamatok indultak el az országban, a közélet demokratizálása terén és az ország függetlenedése utáni években oly meghatározó hadsereg politikai szerepével kapcsolatban.

A demokratikus közélet felé tett mégoly jelentős lépések sem feltétlenül eredményeznek azonban demokráciát, és a demokratikusnak nevezett országok kialakulásától nagyban eltérő civilizációs és társadalomfejlődési környezetben kiemelt fontosságot kell tulajdonítanunk a helyi meghatározó tényezőknek: Indonézia esetében a földrajzi környezetnek, az állami identitásnak, Jáva súlyponti szerepének, az iszlám hatásának, az 1997–98-as gazdasági válság utóhatásainak és a korábban meghatározó szerepkörű hadseregnek is. Noha nem szabad e mienktől teljesen eltérő kultúrkört és társadalmat európai demokráciamérccével mérni, mégis kísérletet teszek a fenti tényezők és az elért eredmények bemutatására, emellett dolgozatom tárgyalja a hadsereg szerepének változását és jelenlegi helyzetét napjaink folyamataiban is. Végezetül kitérek a fennálló kihívásokra és feladatokra, melyek a demokratikus átmenet és a hadsereg előtt állnak.

Indonéziát épp tíz éve megkezdett demokratizálódási folyamata kapcsán fejlődő vagy köztes demokráciának tekintem, hisz 1998 óta jelentős változások indultak el, és számottevő sikereket is elkönnyelhetett. Noha az eddigi folyamatok nem tűnnek teljesen visszafordíthatatlannak vagy megállíthatatlannak, az Indonéz Köztársaság a reformok sikeres folytatása esetén távlatilag esélyesebb a világ harmadik legnagyobb demokráciájának címére.

Sarkozy, az újító

A Mediterrán Unió születése

Szerző: Márton Anita Diána

Intézmény: Pannon Egyetem,

Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Az „Unió a Mediterrán Térségért” életre hívása Nicolas Sarkozy francia elnök nevéhez fűződik. Dolgozatomban azt vizsgálom, miért szorgalmazza Sarkozy az Európa és a mediterrán térség együttműködésének keretét adó Mediterrán Unió létrehozását, valamint a létrejött szervezet perspektíváit veszem számba. Dolgozatom témája rendkívül aktuális, ezért a munka leginkább sajtóanyagokon alapul. Ezeket elemezve keresem a választ a fenti kérdésekre.

Elemzéseim szerint a francia elnök azért vált a mediterrán partnerség úttörőjévé, mert az a megújult (Sarkozy által megváltoztatott) francia külpolitikai prioritások megvalósulását segítené elő. A Mediterrán Unió gyakorlatilag az olvasztótégelye lehet Sarkozy új terveinek, hiszen jelen van benne a szorosabb együttműködés a mediterrán térséggel, az arab-izraeli konfliktus megoldása, az illegális bevándorlás és a terrorizmus visszaszorítása, a mediterrán térség gáztartalékaihoz való hozzáférés, melyek mind az elnök külpolitikájának sarkalatos pontjai.

A Mediterrán Unió létrehozása azonban nem bizonyult egyszerű feladatnak, főleg annak ismeretében, hogy az euromediterrán együttműködés „csúcsa”, a barcelonai folyamat is kudarcot vallott. Európa és a mediterrán térség eddigi kapcsolatainak ismertetése után a Mediterrán Unió létrehozására irányuló konkrét tervezetet tárgyalom, kiemelt figyelmet fordítva buktatóira, egészen a hannoveri megállapodáson alapuló végleges megoldásig, mely az eredeti Sarkozy-tervben szereplőnél jóval gyengébb unió létrehozását jelentette. Végül a 2008 júliusában létrejött „Unió a Mediterrán Térségért” eredményeit és lehetőségeit vizsgálom, amely kecsegtet ugyan reményekkel, de mivel a barcelonai folyamatnak gátat vető akadályok még mindig fennállnak, valamint a térség rendkívül megosztott: a kulturális és gazdasági adottságok és érdekek különböznek, a szervezet igen törékeny, és életképessége is kérdéses.

Oroszország: Kelet és Nyugat határán

Oroszország nemzetközi kapcsolatainak jövője

Szerző: Nagy Andrea

Intézmény: Nyugat-magyarországi Egyetem,

Savaria Egyetemi Központ

Dolgozatom célja, hogy bemutassa Oroszország nemzetközi kapcsolatait, különösképpen az Európai Unióval és Ázsiával, valamint a jövőbeli lehetőségeket. Ahhoz, hogy Oroszország érdekeit védeni tudja az unióval szemben, és sajátosságait képes legyen megtartani, az európai kontinensen kívül is partnereket kell keresnie. Dolgozatomban elemezni kívánom Oroszországot mint nagyhatalmat, az orosz olaj és gáz befolyását a kelet-közép-európai országokra, illetve a nukleáris kapcsolatokat.

Oroszországot jelentős gazdasági és technológiai lehetőségei miatt a nagyhatalmak közé soroljuk. Jelenleg a világ egyik legjelentősebb gáz- és olajexportőre. A kérdés, hogy politikához kötik-e a kereskedelmet, vagy a döntések háttérében gazdasági megfontolások állnak. A nukleáris biztonság és a nukleáris kutatási együttműködés terén is értek el apróbb eredményeket, de biztonsági működésébe Oroszország nem enged beleszólást, mivel ez szerinte nemzeti ügy.

Mindezek után az orosz és európai kapcsolatok fejlődésének lehetőségeit próbálom felvázolni. Oroszország és az EU kapcsolatát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy alacsony szintű együttműködés, és versengés is egyúttal. Miután Oroszország belépése az unióba kizártnak tekinthető, és a jelenlegi együttműködés szinte megtorpant, Oroszország ázsiai országokkal keres kapcsolatokat. A legújabb elméletek szerint kialakulhat egy orosz-indiai-kínai hármas szövetség is, amely nagyban emelheti az ország hatalmi pozícióját. Brazília, Oroszország, India és Kína dinamikus gazdasági fejlődése következtében néhány évtizeden belül a világ vezető államai közé kerülhet. Ha ezt a gondolatmenetet elfogadjuk, levonhatjuk azt a konklúziót, hogy Oroszország és ezen országok szövetsége komoly vetélytársa lehet az Európai Uniónak és az Egyesült Államoknak is.

Egy ország a világ szemében

A Nation Brand Index bemutatása Ausztria elemzésén keresztül

Szerző: Nagy Beáta

Intézmény: Pannon Egyetem

A Nation Brand Index az első elemző módszer arra vonatkozóan, hogyan lehet sorba állítani és összehasonlítani az országokat márkaértékük alapján. 35 országban közvélemény-kutatást végeznek, amely keretében hat területről – turizmus, exporttermékek és szolgáltatások, politika és kormány, befektetés és bevándorlás, kultúra és örökségek, illetve az emberek – kérdezik az alanyokat. Ezek együttesen alkotják a Nation Brand Hatszöget, amelynek segítségével vizuálisan is megjeleníthető mindaz, amit az Index számokban kimutat. Ausztriát és sok más országot azonban nem vontak be a kutatásokba. A saját elemzésemben igyekeztem megkeresni Ausztria helyét az országok rangsorában, illetve megvizsgáltam azokat az erős és gyenge területeket, amelyekkel a „semleges” ország feltételezhetően rendelkezik.

Megállapítottam, hogy Ausztria a rangsorban a 10. és a 15. sor között foglalhat helyet. Először megvizsgáltam az egységes európai márkát, meghatároztam az ország közvetlen versenytársait, majd felállítottam a fenti hipotézist, melyet a későbbiekben bebizonyítottam a hexagon pontjainak segítségével.

Ausztria a hatszögben kiemelkedő eredményeket a Turizmus és a Kultúra területein kapott. Az Emberek, illetve a Befektetés és bevándorlás témakörei kérdéses pontok maradtak, emiatt középértéket kaptak. A Kormányzat és az Export pontjai hasonlóan bizonytalanok, azonban már valamelyest gyengébbek az előzőeknél.

Munkámban Ausztria elemzése mellett megfogalmaztam a Nation Brand Indexszel kapcsolatban kialakult véleményemet, és módszertani javaslatokat tettem az elmélet finomítására is.

Esettanulmányok

Az Antall-kormány külpolitikája, különös tekintettel az úgynevezett hármas prioritásra, a magyar szerepvállalásra a délszláv válság idején és a Bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer körül kibontakozott vitára

Szerző: Nagy Katalin

Intézmény: Zsigmond Király Főiskola

Dolgozatom elsődleges célja, hogy átfogó és egyben reális képet rajzoljon a rendszerváltás utáni első magyar kormány külpolitikájáról. A témaválasztást indokló bevezető után Magyarországnak a 21. századi nemzetközi kapcsolatok rendszerében betöltött szerepéről írok. Fontosnak tartom bemutatni az 1989/90-es év eseményeit, illetve röviden szóltam a Kádár-rendszer külpolitikájáról is, hiszen az előző rendszer öröksége – ily módon külpolitikája is – valamelyest az Antall-kormányra hagyományozódott.

Ezt követően tárgyalom az úgynevezett hármas prioritást, amely meghatározta az Antall-kormány külpolitikai stratégiáját. A vizsgált időszakból kiemeltem két olyan eseményt, amely segítségével szolgálhat ahhoz, hogy érthetőbbé váljanak a külpolitikai szándékok. Először a magyar szerepvállalást igyekeztem bemutatni a délszláv válság idején, majd dolgozatom utolsó, nagyobb fejezeteként a Bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer körül kibontakozott konfliktust mutatom be. Ezt azért emelem ki, mert egyrészt jól tükrözi Magyarország Szlovákiával szemben folytatott politikáját, ezáltal a szomszédságpolitika egy részét, másrészt ennek kapcsán is voltak felháborodást keltő lépések.

Összegzésként azt a következtetést vonom le, hogy az Antall-kormányban voltak elhibázott külpolitikai döntései, ugyanakkor a külpolitikai sikereket is el kell ismerni, hiszen ilyen is volt bőven.

A dolgozat megírásához igyekeztem minél több tanulmányt és munkát elolvasni, minél többféle véleményt megismerni, hiszen céлом nem az állásfoglalás vagy az ítékezés volt, hanem a reális kép megrajzolása. A munka elkészítésében segítségül szolgált még két általam elkészített interjú is. Ez a két beszélgetés nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy megérthessem az úgynevezett hármas prioritás lényegét és létrejöttének okát.

Az iszlám radikalizmus a francia biztonságpolitika tükrében

Szerző: Németh Kamilla

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

A történelem folyamán az államok mindig is arra törekedtek, hogy szavatolni tudják saját országuk biztonságát. A modernizációval nemcsak az eszközök változtak meg, de az államoknak új típusú kihívásokkal is szembesülniük kell, köztük a vallási terrorizmussal. A terrorizmusnak ez a fajtája az erőszakos cselekmények között is a legkiszámíthatatlanabb és legveszélyesebb, mivel motivációja nehezen érthető, és az elkövetők a tág értelemben vett ellenség elpusztítására törekcsenek.

Kutatásom célja egyrészt az, hogy az iszlám vallás és a vallási terrorizmus vizsgálatával közelebb kerüljek az iszlám radikalizmus kiváltó okaihoz, másrészt, hogy a francia biztonságpolitika bemutatásával alternatívát mutassak a hatékony terror elleni harcra.

Dolgozatomat egy általános biztonságpolitikai bevezetővel kezdem, ahol áttekintem az államok biztonságára vonatkozó főbb pontokat, majd az új típusú nemzetközi rendszert elemzem röviden. A következő fejezetekben az iszlám vallás, az iszlámizmus és az iszlám radikalizmus megkülönböztetésével foglalkozom. Ez azért fontos, mert jelentős eltérések vannak az említett kategóriák között, a hétköznapi nyelvhasználatban ezek mégis gyakran keverednek egymással, és félreértéseket okoznak. Ehhez a fejezethez tartozik még a vallási terrorizmus elemzése és az iszlám vallás és az erőszak kapcsolatának vizsgálata. A legnagyobb terjedelemben a francia biztonságpolitika intézményesülésével és a francia terrorizmus elleni harc jogi hátterével foglalkozom. Áttekintem a 2001. szeptemberi Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadások után bekövetkezett intézményi, jogi és diplomáciai változásokat Franciaországban. Végül röviden bemutatom a francia 2008-as Fehér Könyvet a terrorizmusról. Végkövetkeztetésem az, hogy saját országunk biztonsága érdekében fejleszteni kell a nemzetbiztonsági stratégiát, amihez jó alapot biztosíthat a francia stratégia.

Az európai identitás tartalmi dimenziói

Szerző: Pleizler Violetta

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A dolgozat az európai identitás komplex fogalmának tartalmi vizsgálatával foglalkozik. A téma érdekességét az adja, hogy egy sokat vitatott, összetett és bonyolult jelenségről van szó.

Az európai identitás tartalmának körbejárása három dimenzióban történik: történelmi-kulturális, politikai, földrajzi. A történelmi-kulturális dimenzióról szóló részben a napjainkban európai értékeknek elfogadott tartalmi összetevők kialakulásáról, az európai kulturális identitás sokat vitatott kérdéséről esik szó. A politikai dimenzió az európai uniós intézményrendszer demokratikus deficitjével, az euróválasztások szerepével, az európai állampolgárság kérdésével foglalkozik. A földrajzi dimenziós rész Európa külső és belső határait próbálja megvonni, a regionalizmus napjainkban játszott szerepéről értekezik.

A dolgozat olyan kérdésekre próbál meg választ adni, hogy létezik-e közös európai történelem és európai démosz. Hogyan viszonyul egymáshoz a nemzeti és európai identitás? Az európai identitás inkább kulturálisan vagy inkább politikailag meghatározott jelenség-e? Mi a különbség az Európa-eszme és az Európa-fogalom között? A jövőben milyen irányban fog megváltozni az európai identitás jelensége?

A téma átfogó szakirodalmi vizsgálata alapján megállapítható, hogy olyan bonyolult fogalomról van szó, amelynek nincs egyezményes definíciója. Az általam bemutatott dimenziók nem egyforma súllyal vesznek részt az európai identitás kialakításában. Európa határai rendkívül változékonyak, és inkább a politika, mint a földrajz által meghatározottak. Az európai identitás leginkább kulturálisan meghatározott jelenség, amelyet erősen befolyásol a történelem során kialakult, kanonizált európai értékrend.

Az európai identitás kialakulására az egységes Európáról alkotott elképzelések is jelentős hatást gyakoroltak. Az európai integrációs folyamatnak köszönhetően a közös európai értékrend a tagállamok életében a jövőben még nagyobb szerepet játszik majd.

Az indiai outsourcing

A felzárkóztatás egyik modellje

Szerző: Raciborski Eszter

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A globalizáció és a gazdaságpolitika szakirodalmában széles körű az egyetértés, hogy a transznacionális vállalatok működőtőke-beruházásai meghatározó szerepet játszottak-játszanak a fejlődő régiók felemelkedésében. Némileg új típusú jelenség a tevékenységkiszervezés (outsourcing) vállalati gyakorlata, melynek behatóbb vizsgálata globális kiterjedtsége miatt mára megkerülhetlenné vált.

Dolgozatom India példáján azt a kérdést járja körül, miként befolyásolja egy fejlődő ország gazdaságát az outsourcing. Ebből a szempontból következtetésem Magyarország számára is relevánsak lehetnek.

A kutatás módszerét illetően a dolgozat első részében röviden áttekintem a globalizáció, globalizálódás technológiáját, a globális ellátási láncok kialakulását. Majd az indiai outsourcing lényegének és jellegzetességeinek tárgyalása után sorra veszem, miképpen hatott a multinacionális vállalatok kiszervezési gyakorlata az indiai gazdaságra. Az utolsó részben az előbb tárgyaltak tükrében bemutatom az outsourcing kettős vetületét, hatását az üzleti és a társadalmi-gazdasági kultúrában. Ennek keretében az alternatív üzleti irányzatok mellett az outsourcingot a felzárkózás, a globális gazdaságba való bekapcsolódás, a piacgazdasági normák meggyökerezésének szempontjából is értékelem.

Jelen munkával India példáján emellett érvelek, hogy az outsourcing nem pusztán termelés-szervezési eljárás, hanem a felzárkóztatás egyik modelljeként is értelmezhető. Hozzájárulása a fejlődéshez, a világgazdasági integrációhoz a gazdálkodási kultúra emelésén keresztül érvényesül, nagyobb fokú gazdasági és társadalmi mobilitásra ad lehetőséget – ebben több, mint a klasszikus külföldi tőkeberuházás. Azt is megállapítottam, hogy az outsourcing modellje összhangban van a demokratikus fejlődéssel és a liberális állam modernizációjával.

Az uniós források felhasználása a környezeti kármentesítés területén

Szerző: Sebő Zita

Intézmény: Pannon Egyetem

A környezeti kármentesítés a környezetvédelem egyik legfiatalabb és legdinamikusabban fejlődő ágazata. A világon mintegy három-négy, Magyarországon mindössze két évtizedes múlttal rendelkezik. A hazai ágazat sajátossága, hogy a hozzá kapcsolódó intézményi és jogi háttér többéves különbséggel alakult ki. Az Európai Unióhoz való csatlakozás révén új finanszírozási lehetőségek jelentek meg a Környezet és Infrastruktúra Operatív Program, majd a Környezet és Energia Operatív Program keretében.

A tanulmány a kármentesítés ágazatának kialakulásával, az intézményi és jogi háttér rövid jellemzésével kezdődik, majd egy, a KIOP keretében végrehajtott kármentesítés folyamatát szemlélteti, a pályázati kiírás megjelenésétől a projekt végrehajtásán keresztül a kármentesítési tevékenység végleges lezárásáig. Bemutatja többek között a pályázási folyamatot, a támogatási szerződés aláírását, a kivitelezők közbeszerzéses úton való kiválasztását, a különböző engedélyeztetési eljárásokat, a projekt kivitelezését stb.

Az elnyert mintegy 1 milliárd Ft támogatásból az ISD DUNAFERR Zrt. területén végrehajtott kármentesítési projekt első szakaszát hajtották végre. A kármentesítést összetett módon, biológiai és fizikai módszerek alkalmazásával végezték el. A projekt egyedülállónak számít a világon, ezelőtt még soha nem alkalmaztak baktériumokat ilyen nagy kiterjedésű területen ilyen magas koncentrációjú szennyezőanyaggal szemben.

A kivitelező a projekt során rengeteg értékes és hasznos tapasztalatot gyűjtött, amelyet későbbi munkái során hasznosíthat, továbbfejleszhet. Ezen egyedülálló projekt sikeressége újabb kapukat, fejlődési lehetőségeket nyit meg a kármentesítés ágazatában. A biotechnológiai módszer továbbfejlesztésével költséghatékonyabb és környezetkímélőbb módszereket fejleszhetnek ki a jövőben.

Az Európai Unió kommunikációs nehézségei a spanyol közvélemény-kutatások tükrében

Szerző: Siposs Csilla
Intézmény: Pannon Egyetem

Dolgozatomban az Európai Unió kommunikációs politikáját vizsgálom. Céлом ezzel megismerni az uniós állampolgárok, azon belül is a spanyol nép véleményét, ismereteinek mértékét az unió intézményeinek reformjával kapcsolatban. Az értekezés alapjául szolgáló esettanulmány elemzési módszerül sajtóanyagok és közvélemény-kutatások eredményeinek vizsgálatát választottam.

Sajnálatosan az egész unióra érvényes a polgárok ismereteinek hiánya, az érdektelenség, ahogy azt az *Európai alkotmányos szerződés* népszavazása és az ehhez kapcsolódó vita, illetve a lisszaboni szerződés kapcsán megfigyelhettük. A kihívásokra – és a kudarcokra – reagálva újította meg az unió a kommunikációs politikáját, melynek legfőbb eleme a D-terv: ennek pontjai a demokrácia, a párbeszéd és a vita háromszöge a közösségi intézmények és szervek, a tagállamok, a regionális és helyi hatóságok, a politikai pártok, a civil szervezetek és az állampolgárok között. Igyekeznek egy eredményes és hatékony társadalmi vita-folyamatot megindítani, hogy a vélemények, tervek, vágyak mindenkihez eljussanak, ezáltal felszámolják az ún. kommunikációs deficitet, és az Európai Unió megszűnjön egy távoli, elvont fogalomnak lenni. Remélik, hogy a megújult kommunikációs stratégiával sikerül a polgárok érdeklődését felkelteni a közösség ügyei iránt, és megvalósítani azt az ideált, amikor az állampolgárok maguk is aktív részesei a döntéshozatalnak.

Bár ez a megújulás már évek óta folyik, eddigi sikerei erősen megkérdőjelezhetők – erre igyekszem rávilágítani az esettanulmányokkal is. Mindemellett a tagországok kiegészítő kommunikációs tevékenysége, az uniót övező kampányok sem hatásosak, ráadásul csak időszakosan jelennek meg, bár a lakosság folyamatos informáltsága alapvető feltétele (lenne) az integráció hatékonyságának. Nyilvánvalóvá vált számomra, hogy az EU sok irányból és módszerrel próbálkozik az állampolgárok figyelmének felkeltésére, ám ezek nem jutnak el a célszemélyekhez, ezért a kommunikáció hibásnak és kudarcra ítéltnek tekinthető.

Forró pontok az Északi-sarkon

A globális felmelegedés biztonságpolitikai hatásai az Arktiszon

Szerző: Szálkai Kinga
Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatunk témája a klímaváltozás hatásai között felmerülő egyik lehetséges biztonságpolitikai probléma, nevezetesen az északi-sarki területek kapcsán kialakuló szuverenitási kérdés, és annak hosszabb távú gazdasági, diplomáciai és esetleges katonai következményei.

A globális felmelegedés hatására végbemenő sarki jégolvadás miatt napjainkban előtérbe kerül a terület ásványkincseinek kiaknázása, ezzel kapcsolatban pedig felmerül, mely államokat illeti meg a térség feletti való rendelkezés joga. Az ásványkincseken kívül vita tárgya még a halászat, a hajózási és kereskedelmi útvonalak kérdései is, melyeket dolgozatunkban szintén érintünk.

A téma megértéséhez nélkülözhetetlen a térségben ható klimatikus folyamatok rövid áttekintése, valamint a nemzetközi tengerjog vonatkozó gyakorlatainak vizsgálata. Elemzésünk tárgya továbbá az is, hogy az egyes érintett felek – Egyesült Államok, Orosz Föderáció, Kanada, Norvégia, Dánia – mit tettek és tesznek annak érdekében, hogy bizonyítsák, az ő fennhatóságuk alá tartozó terület(ek)ről van szó, illetve figyelembe vesszük az illetékes nemzetközi szervezetek véleményét is. Az államok és nemzetközi szervezetek közötti kapcsolatok leírása során nagy hangsúlyt helyezünk azon folyamatokra és helyzetekre, amelyek biztonságpolitikai jellegű fenyegetést hordoznak magukban.

A problémák felvázolása után kísérletet teszünk arra, hogy előre jelezzünk néhány lehetséges kimenetelt arra vonatkozóan, hogy egy újabb válsággóc van-e kialakulóban az Északi-sarkvidéken, ahol a két poszt-hidegháborús hatalom ismét élesen szembekerülhet egymással, vagy csak egy katonai értelemben veszélytelen, de a világgazdaságra annál jelentősebb kihatással rendelkező vitáról van-e szó.

Az Alkotmány szerződést követő mérlegelési időszak tapasztalatai, avagy hogyan gondolkodik az Európai Unió?

Szerző: Szávitv Ivett

Intézmény: Pannon Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az Európai Alkotmány létrehozásáról szóló szerződés aláírását követően – a francia és holland elutasításoknak köszönhetően – egy meglehetősen ellentmondásos megítélt, ún. mérlegelési időszak vette kezdetét az Európai Unióban. A folyamat lezárásaként született meg 2007-ben az elnevezésében és némiképpen tartalmában is módosult „reformszerződés”, illetve aláírását követően a lisszaboni szerződés.

Ugyanakkor a 2008-as írországi népszavazás eredményeit ismerve továbbra sem állítható, hogy a reformfolyamat sikerrel zárult. Éppen ezért fontosnak tartottam, hogy megvizsgáljam a negatív kimenetelű francia és holland referendum okait, hátterét és következményeit. Továbbá azt, hogy a mérlegelési időszak alatt az uniós intézmények – elsősorban a Európai Bizottság és az Európai Parlament – hogyan kívánták orvosolni a fennálló problémát, milyen célokat tűztek ki maguk elé, milyen megoldási javaslatokat fogalmaztak meg a ratifikációs válsággal kapcsolatban, illetve a tagállamokkal együtt milyen információs és kommunikációs eszközökkel, módszerekkel próbálták bevonni az európai polgárokat az integrációt érintő kérdések megvitatásába.

A kutatáshoz elsősorban az Európai Unió intézményeinek jogi aktusait, állásfoglalásait, nyilatkozatait, az alapító szerződéseket, a vezető politikusok nyilatkozatait, illetve az Eurobarométer közvélemény-kutatásainak eredményeit használtam fel.

A mérlegelési időszak eseményeinek elemzését követően lehetővé vált számos rövid és hosszú távú következtetés levonása. Egyrészt arról, hogy az Európai Unió különböző szintű szereplői hogyan „gondolkodtak” a kialakult speciális helyzetben, illetve mire volt alkalmas az európai információs és kommunikációs stratégia és az összeurópai nemzeti vita. Másrészt arról, hogy milyen nem várt következményei lehetnek a ratifikációs válságoknak az európai integráció fejlődésében.

El akarnak válni!

Avagy mely területeken folytatódhat a jogharmonizáció az EU-ban?

Szerző: Szénási Ráhel

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Manapság a növekvő mobilitás következményeként egyre több határon átnyúló, vegyes házasság születik. A családi kapcsolatok lazulása, a mind liberálisabb emberi gondolkodás eredményeként azonban egyre több fel is bomlik közülük, és az európai uniós válások évenkénti számából egyre nagyobb részt jelentenek. A szabad munkaerőmozgás megvalósulásának támogatása az Európai Uniónak alapvető célja, de a társadalmi következményekkel kezdetben talán nem foglalkoztak kellő mértékben.

Megszülettek az első vegyes házasságok, majd pedig a válások, melyek sok jogi problémát vetettek fel. Ezt a lassan túlságosan bonyolulttá vált helyzetet szerették volna az unió vezetői némiképp tisztázni a 2201/2003/EK Tanácsi rendelettel. Ez azonban még mindig nem oldott meg minden problémát. Továbbra is maradtak kérdések a házastársak számára: Hol tudunk elválni? Milyen jogot alkalmaznak az ügyünkben? Azonnal el tudunk-e válni mindenféle jogalap nélkül, vagy több évet is várnunk kell? Milyen jogalapra hivatkozva nyújthatunk be kérelmet?

Ezekre a kérdésekre valószínűleg csak jogharmonizáció útján lehetne választ adni, de ekkor felmerül a kérdés: hogyan lehet összehangolni két olyan országot, ahol az egyikben tiltott a válás (Málta) és a másikban jogalap nélkül, azonnal el lehet válni (Svédország)? Jogi, politikai és erkölcsi érvek ütköztetése, majd pedig egy új együttműködési szint, a megerősített együttműködés lehetősége jellemzi ezt a folyamatot. De vajon a végén lesz-e megoldás?

Muszlimok Németországban Együttélés, avagy egymás mellett élés?

Szerző: Szentiványi Zsófia
Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Kutatásunk célja, hogy rávilágítsunk a németországi muszlimok integrációjának kihívásaira. Az előkészítő munka során igyekeztünk a lehető legfrissebb statisztikai adatokra támaszkodni – ebben nagy segítségünkre volt, hogy megkeresésünkre a német állami statisztikai hivatal küldött nekünk adatokat –, valamint minél szélesebb körben forrásokat megismerni, mind német, mind angol nyelven, mind a német állam hivatalos iratait, mind muszlim szerzők munkáit, valamint nemzetközi tanulmányokat.

Vizsgálódásunk során megfigyeltük, hogy a németországi helyzet sokkal inkább két társadalom egymás mellett élése, mint együttélése. A németek részéről az ezredfordulóig nagyfokú tolerancia jellemezte, ám annál kevesebb integrációs törekvés valósult meg. Megfigyelhető, hogy egyes német városrészekben a muszlimok úgy élnek, mintha el sem hagyták volna korábbi hazájukat, sőt sokan még németül sem beszélnek, ami megnehezíti a mindennapi kommunikációt a két társadalom között. Ennek alapján vontuk le azt a következtetést, hogy a német nyelv nem kellő ismerete miatt a muszlim gyerekek már iskolakezdetkor hátrányba kerülnek, amit a német iskolarendszer diszkriminatív felépítése tovább súlyosbít. Ezáltal a muszlimok a munkaerőpiacon sem tudnak érvényesülni alacsony végzettségük, a nyelvtudás hiánya, valamint a sok esetben rendezetlen jogi helyzetük miatt. Mi sem mutatja ezt jobban, mint hogy több kínai diák tanul német egyetemeken, mint például török.

Elüldözve, elfeledve?

Az afgán menekültek helyzetének fő kihívásai

Szerző: Szőke Diána
Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Az afganisztáni menekültválság közel harmincéves történetre tekint vissza: az 1979-es szovjet bevonulás óta afgánok milliói menekültek el otthonukból. A szovjet kivonulás utáni polgárháború, a tálib rezsim elnyomása, majd az USA és szövetségesei által 2001-ben megindított offenzíva még több embert kényszerített lakóhelye elhagyására. Bár az utóbbi években nagymértékű repatriáció zajlik, jelenleg is több mint kétmillió afgán menekült él a határokon kívül, többségük Pakisztán és Irán területén. Dolgozatom célja az afgán menekültek helyzetének elemzése és az ebből fakadó fontosabb kérdések bemutatása Afganisztán és szomszédai társadalmi-politikai jellemzőinek tükrében.

A különböző statisztikák közötti ellentmondások miatt módszertani szempontból elsősorban az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának kimutatásaira támaszkodom, és vizsgálatomban a Pakisztánba és Iránba menekült afgánokra koncentrálok. A menekültpopulációt érintő problémák bemutatásához a menekültek helyzetét különböző dimenziók (pl. nem, etnikai hovatartozás, életkor stb.) szerint tanulmányozom.

Dolgozatomban először a menekültvédelem intézményes és nemzetközi jogi kereteit vázolom fel, majd rátérek az afganisztáni menekültválság történeti hátterének ismertetésére. Ezt követően elemzem részletesebben az afgán menekültek helyzetével kapcsolatos fő kihívásokat és a lehetséges jövőbeni trendeket. A kihívásokhoz sorolható a nők kiszolgáltatottsága a menekülttáborokban, a gyermekkatonák helyzete, az etnikai megosztottságból fakadó konfliktusok, valamint a repatriáció nehézségei.

Az afganisztáni a 21. század fordulójának egyik legnagyobb menekültválsága. Dolgozatomban egyrészt arra törekszem, hogy rámutassak a komplex kérdéskör fő elemeire és összefüggéseikre, másrészt az is célom, hogy rávilágítsak a kiugróan magas, de mégis személytelen statisztikai adatok mögött tragikus egyéni sorsok, nehéz életutak ezrei rejlenek.

Tajvan – not made in china

Szerző: Teremi Kinga és Moorsel Viktor
Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A „Tajvan-kérdés” hosszú évtizedek óta szerepel a rendezésre váró konfliktusok listáján, az ezredfordulót megelőző években azonban meglehetősen háttérbe szorult. Mindez egyrészt annak köszönhető, hogy az 1950-es éveket követően a Kína és Tajvan közötti kapcsolatoknak egy relatíve békés időszaka köszöntött be, amikor mindkét fél tiszteletben tartotta a két terület között fennálló status quót. Másrészt a 20. század második felében számos olyan nemzetközi konfliktus robbant ki, amelyek elterelték a figyelmet a sziget státusával kapcsolatos nézeteltérésekről.

A 21. század beköszöntével egy időben azonban a kínai–tajvani kapcsolatoknak egy új, rendkívül dinamikus és eseménydús korszaka kezdődött meg. Li Teng-huj és Csen Suj-pien elnöksége alatt Peking és Tajpej több ízben is szembekerült egymással, így az addigi békés időszaknak a 90-es évek végére vége szakadt. A felmerülő nézeteltérések – Tajvan státusa mellett – egyre gyakrabban érintettek különböző gazdasági és identitásbeli kérdéseket is.

E dolgozat szerzői éppen azt szeretnék hangsúlyozni, hogy amikor a „Tajvan-kérdéssel” kapcsolatban a felek eltérő álláspontjait és nézeteit vizsgáljuk, olyan szemléletmódot kell magunkévá tennünk, amely lehetővé teszi a kínai–tajvani kapcsolatok átfogó vizsgálatát. Így a történelmi-politikai elemek mellett olyan dimenzióknak is teret kell kapniuk, amelyek számos elemzésből kimaradnak, vagy legalábbis háttérbe szorulnak.

Dolgozatunkban ezekre az elhanyagolt dimenziókra fektetünk nagyobb hangsúlyt, így részletekbe menően foglalkozunk a kínai–tajvani gazdasági kapcsolatok alakulásával, valamint a tajvani identitás fokozatos erősödésének kérdésével is. Az utóbbi folyamatra alapozzuk azon álláspontunkat, hogy napjainkra meglehetősen valószínűtlenné vált Tajvan Kínához csatlakozása. Ezzel együtt amellet érvelünk, hogy a sziget teljes mértékben jogosult arra, hogy Kínától független, szuverén országgént ismerje el a világ. A nemzetközi közösségnek a jövőben meg kellene akadályoznia, hogy Kína – mint megannyi termékére – Tajvanra is rátegye a „Made in China” címkét.

Az útkeresés modelljei Felvidéken

Szerző: Tezás Tímea
Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

Napjainkban a szlovák–magyar viszony és a magyar nyelvű oktatás kérdésének előtérbe kerülése túlnyomórészt a média felelőssége, melynek bulvárosodó jellege miatt a negatív események nagyobb visszhangot kapnak, mint a kooperatív megnyilvánulások.

Dolgozatom célja éppen ezért az útkeresés modelljeinek bemutatása a Felvidéken, ezen belül pedig a szlovákiai magyar oktatáspolitikai és iskolarendszer aktuális állapotának és napjainkban felmerülő kihívásainak bemutatása mikrokörnyezetben. Az oktatásügyet azért választottam dolgozatom központi problémájának, mert ez a terület a határon túli magyar nemzetiségűek és a kisebbségi közösségek egyik állandó, kiemelten fontos kérdése.

Annak érdekében, hogy minél pontosabb és életszerűbb képet kapjak, ellátogattam Szlovákiába, ahol sok felvidéki magyar és szlovák nemzetiségű személlyel készítettem interjút. Célul tűztem ki, hogy – az interjúkban feltett kérdések elemzése és a szakirodalom tanulmányozása alapján – megvizsgáljam a két nemzet kapcsolatát, a szlovák iskolarendszer szerkezetét, az oktatással kapcsolatos problémákat és kihívásokat, illetve azt, hogyan függ össze az identitás az oktatással.

A kutatásom eredményeként elmondható, hogy a magyar anyanyelvi oktatás egyik legfontosabb problémája Szlovákiában az, hogy a magyar iskolákban egyre kevesebb a tanuló, mert mint több szülő íratja gyermekét szlovák iskolába. Ez a magyar kisebbségi közösség létszámának csökkenéséhez és identitásuk megváltozásához vezet. Az interjúk során sikerült stabil képet alkotnom mind az oktatás kihívásairól, mind pedig a szlovák–magyar viszony alakulásáról egy adott település (Zselíz) vonatkozásában. Ezek alapján elmondható, hogy a két nemzet kapcsolata erősen mediatizált, azaz az ellentéteket főként a média (és a politika) élezi; az együttélést a helyi közösségekben mindkét fél problémamentesnek ítéli meg, és annak is éli meg.

A Hamász története és szerepe a palesztin–izraeli konfliktusban

Szerző: Ungri Renáta

Intézmény: Általános Vállalkozási Főiskola

A 2006. január 25-i palesztin törvényhozói választás eredménye sokkolta a nemzetközi szintér résztvevőit, de legfőképp Izraelt és az Amerikai Egyesült Államokat, hiszen egy olyan párt kapta meg a jogot a kormányalakításra, amelyet a legtöbb ország terroristacsoportként tart számon. A párt a 2006. évi választásokon a Választás és Reform nevet viselte, tagjait az Iszlám Ellenállási Mozgalom (ismertebb nevén a Hamász) tette ki.

Dolgozatomban átfogó képet szeretnék festeni a **Harakat al-Mukávama al-Iszlami**ja szervezetről megalakulásától egészen napjainkig. A dolgozat két nagyobb részből tevődik össze; az első a Hamász megalakulásától a 2006-os palesztin törvényhozói választásokig tart; a második az ezt követő időszakról, azaz a Hamász választási győzelmétől a 2008 őszéig tartó időszakot öleli föl.

Dolgozatomban keresem a választ arra, hogyan tudta a Hamász elnyerni a palesztinok többségének bizalmát, s választási győzelme után milyen nehézségekbe ütközött. Elsődleges céloknak azonban azt tekintem, hogy az egész palesztin–izraeli konfliktust objektívan tárjam fel a Hamászon keresztül, s láttassam azt, hogy a békefolyamatok kivitelezésének megakadályozásáért nemcsak az egyik fél felelős.

History matters (?)

A vitatott közös múlt hatása az önálló Szlovénia szomszédi kapcsolataira Ausztriával, Olaszországgal, Horvátországgal és Magyarországgal

Szerző: Vágó Péter

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A dolgozat egy rövid történelmi áttekintés után Szlovénia szomszédi kapcsolatait mutatja be országok szerinti bontásban, a címben megjelölt sorrendben. A fő vizsgálati kérdés, amelyre a pályamunkában választ keresek, az, hogy a szomszédokkal közös, számos esetben vitatott múlt hogyan és mennyiben befolyásolja a fiatal ország kapcsolatait a négy határos állammal.

A magyar–szlovén kapcsolatok fejlődését bemutató fejezetben különös hangsúlyt kap a további együttműködési lehetőségek ismertetése is. A téma jellegéből adódóan a szlovén „ikonográfia” néhány elemét is bemutatom, illetve mellékszálként arra a kérdésre is megpróbálok választ találni, hogy a meglepően hasonló történelmi háttér ellenére miért sokkal jobb ma a szlovén–osztrák viszony a szlovák–magyarnál.

Románia európai uniós csatlakozásának hatása a magyar munkaerőpiacra

Szerző: Völgyesi Eszter

Intézmény: Pannon Egyetem

Kutatásom témájául a nemzetközi migráció egy konkrét és speciális szegmensét választottam. Céloim, hogy a nemzetközi migráció általános szociológiai alapjainak bemutatásával ráirányítsam a figyelmet a közelmúltban megtörtént román európai uniós csatlakozás munkaerő-áramlásra gyakorolt hatásaira, a magyar kormány hivatalos álláspontjának és az azóta eltelt időszak tanulságainak vizsgálatával.

Témám a migráció folyamatának egyedi és jól leszűkített szegmensére koncentrál, egy aktuális és nem csupán elméleti folyamatra, hiszen

mindennapjainkra is hatással van, saját bőrünkön tapasztalhatjuk döntéseink súlyát, a folyamatok változását és hatásait.

Tanulmányomban összefoglalom a Románia csatlakozását megelőző felmérések eredményeit és a munkaerő-piaci várakozásokat, összevetve és elemezve a ténylegesen bekövetkezett hatásokkal a csatlakozást követő időszak statisztikáinak tükrében, továbbá értékelve és magyarázva a kormányrendelet intézkedéseit, döntéseit és okait.

A kiegészítő mellékletben összefoglalom a legújabb adatokból kirajzolódó aktuális folyamatokat és a kapcsolódó kérdéseket. Az ITDK után folytatott további kutatásaim során kapott eredményeimből világosan látszik, hogy a csatlakozást megelőző indulatok és félelmek alaptalannak bizonyultak, a román munkavállalók száma a csatlakozást követően drasztikusan csökkent. De vajon miért? Milyen hatással lesz a románok munkavállalási potenciáljára a globális gazdasági-pénzügyi válság? Milyen hatással lesz ez ránk, mire számíthatunk? A friss eredményeket összefoglaló mellékletben ezekre a kérdésekre is keresem a választ.

POLITIKATUDOMÁNYI TAGOZAT

Euroszkepticizmus

Szerző: Bana Tibor

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatunk célja az Európai Unió tagállamaiban egyre komolyabb szerephez jutó euroszkepticizmus jelenségének bemutatása, különös hangsúlyt fektetve a pártalapú euroszkepticizmusra. A fogalmi meghatározás után Taggart és Szczerbiak nyomán egy részben saját tipológiát állítottunk fel: a kemény és puha euroszkepticizmus fogalompárját megtartottuk, ugyanakkor a puha euroszkepticizmusnak két új típusát vezettük be, a reformista és az esszencialista alkategóriákat, melyeket kellő mértékben meg is indokoltunk. Vizsgálódásunkat kizárólag az Európai Parlamentben megtalálható euroszkeptikus pártokon folytattuk le. Egy saját kérdőív kitöltetése mellett áttanulmányoztuk a pártok aktuális programjait, valamint az ezen pártokról korábban megjelent tanulmányokat is. A legnagyobb hangsúlyt azok a pártok kapták, amelyek kérdőívünkre a dolgozat befejezése (2008. április) előtt választ adtak. A komparatisztika eszközével élve ideológiai, gazdasági és európai ügyek alapján is elvégeztük a pártok összehasonlítását. Azt találtuk, hogy általában az európai parlamenti frakciók egybeesnek az ideológiai különbségekkel, bár a képviselőcsoportokon belül is vannak különböző irányzatok, és természetesen olyan pártok is, amelyek „kilógnak” a frakcióból. Nem volt ilyen egyértelmű az európai ügyekre adott válaszok frakciók szerinti elkülöníthetősége: ezek sokszor frakcióktól függetlenek, azokon átnyúlók (pl. a Lengyel Családok Ligájának képviselői két képviselőcsoportban és a függetlenek között is ültek). Ezt követően az euroszkepticizmus támogatottságát vettük górcső alá, ügyelve az EP-és a nemzeti parlamenti választások elkülönítésére. Azt tapasztaltuk, hogy ezen pártok támogatottsága a 2004-es EP-választásokon ugrott meg jelentősebben, ami döntő részben a keleti bővítésnek köszönhető. A dolgozat végkövetkeztetésének egyik fontos momentuma, hogy az euroszkepticizmust nem lehet egységes ideológiaként, de még csak egységes irányzatként sem kezelni, ezen pártok csoportosítása szükségszerű.

A szocialista öngazgatás Jugoszláviában

Szerző: Baranyai András

Intézmény: Eötvös Lóránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Dolgozatom célja a második világháború után kialakuló szocializmusok egyik külön fajtájának elemzése volt. Bemutatom azt az alternatív szocializmust, amely egyesek számára üldözendő, mások számára azonban az „élhető szocializmus volt”.

Munkámban a szocialista rendszert elemző műveken túl felhasználtam visszaemlékezés-köteteket is, amelyek segítettek érzékelni a korabeli közhangulat változását. Folyóiratcikkekre és személyes visszaemlékezésekre is támaszkodtam.

Dolgozatom a szocialista öngazgatás három fontosabb relációját elemzi: a gazdasági, a társadalmi és a honvédelmi rendszerét.

Munkám során, úgy érzem, kellően megismertem a szocialista öngazgatás jugoszláv típusát. Azt a rendszert, amelyben a munkásokat tulajdonosokká emelték, s ezáltal érdekelté tették őket a termelésben. Szemben a többi szocialista állammal, ahol központi irányítás volt, Jugoszláviában a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonba került. Majd ezt tovább mélyítve, a közszolgáltatások és a fegyveres erők is öngazgató egységekké váltak. Természetesen a párt ellenőrzése mindvégig megmaradt, ezért az állam működése szempontjából fontos szervek nyíltan vagy latensen, de központi irányítás alatt tevékenykedtek.

A munkások életkörülményei, munkafeltételei és munkahelyük irányításába való beleszólásuk azonban messze jobb volt, mint bármely más kelet-közép-európai államban.

Végeredményben elmondható, hogy a szocializmus jugoszláv típusa is magán hordozta a hasonló berendezkedésű államok hibáit: kapun belüli munkanélküliség, puha költségvetési korlát, elnyomó politikai rendszer, deformálódott iparszerkezet stb. E rendszertől azonban nem szabad elvitatni az érdemeit: szabadabb légkör, a vendégmunka lehetősége, a világgpiaci helyzethez jobban alkalmazkodó gazdasági rendszer és ár-színvonal. Ezen dolgok miatt jelentette a Nyugatot a többi szocialista ország számára Tito Jugoszláviája.

Észak-Írország politikai berendezkedése a konfliktus tükrében

Szerző: Benes Péter

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A történelem folyamán Európában s világszerte egyaránt megfigyelhetők különböző nacionalista mozgalmak. Ez a fenyegetés fontos destabilizáló tényező az államok rendjében. Európa egyik s talán legjelentősebb konfliktusforrása ebből a szempontból az Egyesült Királysághoz tartozó országrész: Észak-Írország. A dolgozat megvizsgálja az északír válság kialakulását, legfőbb jellemzőit, a szemben álló feleket, valamint a térség politikai rendjét. Az írás első fele rövid áttekintést ad a két fél szembenállásáról, a konfliktus kialakulásának körülményeiről. Egy későbbi fejezetben Észak-Írország politikai berendezkedését tárgyalja, különös tekintettel az önálló északír parlamentre, viszontagságos történetére, működési mechanizmusaira, többszöri felfüggesztésére. A dolgozat külön fejezetben tárgyalja az északír pártrendszert, általános képet ad az egyes pártokról, egymáshoz való viszonyukról, legfőbb jellemzőikről s a pártrendszer egyedi struktúrájáról. Újabb fejezet vizsgálja – csupán a legfontosabbakra szorítkozva – alaposabban a pártokat, s egyenként elemzi őket, hogy mélyebb s átfogóbb történeti áttekintést kaphassunk róluk. A mű a pártok és a pártrendszer elméleti vizsgálata után a gyakorlatban zajló politikát tárgyalja, s a legutóbbi választásokat, valamint a szembenállás – úgy tűnik, most már végleges – lezárását veszi górcső alá. A dolgozat a záró részben a konklúzió mellett összefoglalja a vizsgálat eredményeit, s megpróbál rávilágítani, hogy milyen jövője lehet e törékeny térségnek, s hogy fennmaradhat-e a kényes egyensúly a két fél között.

Európai Unió: versenyképesség és/vagy szolidaritás

Szerző: Brebán Zsófia

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A 21. századba átlépve a gyenge gazdasági növekedés, a tartósan magas munkanélküliség, a gazdasági szerkezetváltás nehézségei és a társadalmi kirekesztettség fokozódása jelenti a kihívást. Mindez jellemző az Európai Unióra is, ami az európai közösségen túl Magyarország helyzetére is jelentős hatással van.

Kutatásom nagy részét az uniót érintő szociális, valamint foglalkoztatáspolitikák kialakulásának és fejlődésének bemutatása teszi ki, melyek a gazdasági együttműködés árnyékában indultak fejlődésnek. Az 1992-es maastrichti szerződéstől a lisszaboni szerződésig vizsgálom a köztes időszak szerződéseiben megjelenő szociális dimenziót. Ezt kiegészítve teljesebb betekintést nyújtok a szociálpolitika jelenlegi irányvonalába a *Szociális menetrend 2005–2010* és a 2007–2013-as kohéziós politika bemutatásával. Az Európai Unió fennállása óta többször bizonyította, hogy képes észlelni, felismerni a felmerülő gazdasági, társadalmi problémákat, és megoldásokat kidolgozni rájuk, illetve ennek megfelelően alakítani, formálni saját szervezetét és működését. A gazdasági együttműködés céljából létrehozott közösségben ennek megfelelően a gazdasági versenyképesség élvez prioritást a szociális kérdésekkel szemben, így a kidolgozandó stratégiákat gazdasági szempontok szerint alakították.

Tanulmányomban arra világítok rá, hogy a versenyképesség mellett elhanyagoltabb szociális terület az alapvető célkitűzés ellenére hogyan került a közösségi politikák sorába. S ez a fejlődési tendencia jelentheti a megoldást a lisszaboni stratégia végrehajtásának sikerességében. Következtetésem szerint a stratégiák kialakításában a korábbiakkal szemben a „vagy” helyett az „és” kötőszónak kell állnia, jelezve az egyenrangúságot.

Az önkormányzati képviselők attitűdjei Magyarországon

Politikai és társadalmi tőke a helyi demokráciában

Szerző: Dobos Gábor

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A dolgozat kiindulópontja két, a magyar helyi demokráciára vonatkozó politikatudományi szemléletmód: az egyik szerint a pártok rátelepsznek a helyi szintre, a másik szerint a civil szervezetek a helyi demokrácia letéteményesei. Az írás célja, hogy megvizsgálja, a két szemlélet mennyire érvényesül a helyi demokráciában.

A kutatás a szemléletmódok vizsgálhatósága érdekében egyszerűsítésekkel él: bevezeti a politikai és társadalmi tőke fogalmát, hozzájuk attitűdöket rendel (bizalom, elitizmus, paternalizmus), majd azt vizsgálja, ezek mennyire jellemzők a különböző módon (függetlenként, párt-, illetve civil szervezeti jelöltként) mandátumhoz jutó önkormányzati képviselőkre. (A kutatás a Tocqueville Kutatóközpont egyik adatbázisának leszűkített változatát használja.) A képviselők három csoportjára három hipotézist állít fel, melyeket logisztikus regressziós modellek segítségével tesztel.

A vizsgálatból kiderül, hogy a pártjelöltként mandátumhoz jutó képviselők egyáltalán nem zord pártharcosok, ugyanakkor a civil szervezetek jelöltjeinek nem jellemzőjük a társadalmi tőke. A fenti szemléletmódokat nem vethetjük el teljesen, de a kutatás rávilágít arra, hogy nem szabad „fekete-fehéren” gondolkodni a magyar helyi demokráciáról: a lokális szintet nem nyomja el teljesen a nagypolitika, mint ahogy az sem igaz, hogy a civil szervezeti jelöltek a helyi társadalmi közösségek szószólói.

Habár a vizsgálat az eredeti kérdőívhez tartozó adatbázison elvégzett másodlagos kutatás (a vizsgálati kérdések tehát szükségszerűen nem illeszkednek pontosan a kutatási problémához), valamint a jelentős egyszerűsítések csökkentik a vizsgálati eredmények jelentőségét, a kutatás alkalmas arra, hogy képet adjon a helyi kormányzat aktorairól, ezáltal a magyar helyi demokráciáról.

A politikai tájékozódás új formáinak jelentősége az egyetemisták körében

Szerző: Döme Zsolt

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Az internet társadalomtudományába sorolható jelentős elméleteket elsősorban az új média és a politikai véleményformálás összefüggései szempontjából vetjük össze, figyelembe véve az elméletek megszületése óta publikált releváns felméréseket és tanulmányokat. Internetkutató-sunk felmérést ad a magyar egyetemisták politikai jellegű (és pártszimpátiára bontható) internethasználati szokásairól és a magyar pártok internetes kommunikációjáról. Mindezt a szakirodalomban meglévő optimista/pesszimista dichotómiára reflektálva elemezzük (a magyar politikai kultúrát is figyelembe véve).

Rétegzett mintavételt követően inerneten keresztül végeztünk kérdőíves felmérést. Az adatok elemzése során csoportosítottuk a különböző orgánumokat politikai orientáció szerint, majd a figyelemmel követett jobb-, illetve baloldali honlapok száma közötti korrelációt összevetettük a más típusú médiumok esetében kiszámolt, ugyanazon mutatóval. Az elemzés alátámasztotta hipotézisünket, mely szerint az internet az egyetemisták körében kiterjeszti a politikai tájékozódás forrásait ellentétes politikai orientációjú internetes orgánumok irányába is.

Ha elfogadjuk, hogy az új kommunikációs technológiák és a társadalom közötti viszony együttfejlődőnek (co-evolutionary) tekinthető, nyilvánvalóvá válik annak a kérdésnek a jelentősége, hogy az internet térhódítása a „legalacsonyabb közös nevező megszűnését”, vagy ellenkezőleg: a közügyek nyilvános, konzultatív és deliberatív típusú lefolyását eredményezi, esetleg mindkettőt párhuzamosan (más-más társadalmi csoportokban). A kutatás célja, hogy felvázolja az egyetemisták körében jellemző tendenciákat.

Félelem és félelemkeltés

A Magyar Gárda-ügy

Szerző: Farkas Anikó

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

A dolgozat azt kívánja bemutatni, hogy a félelem és a félelemkeltés mint a politikai véleményformálás és identitásképzés egyik alapvető eleme hogyan manifesztálódik a politikai kommunikációban. E célkitűzéshez az úgynevezett Magyar Gárda-ügyet választottam megfigyelésem tárgyául. Ezen belül is elsősorban a kormánypártok politikusainak, illetve a kormánypártokhoz köthető értelmiségieknek a témával kapcsolatos megnyilvánulásait vizsgálja a dolgozat.

A vizsgálat vegyes módszeren alapul: egyfelől a politikai napirendet elemzi egy kiválasztott időintervallumban, másfelől ugyanezen időszak – a témával kapcsolatos – diskurzusainak csoportosítását és elemzését kívánja elvégezni.

A napirendelemzés során azt látni, hogy a Magyar Gárda megalakulásával kapcsolatos hírek közel egy hónapig tematizáltak magabiztosan. Kijelenthető, hogy a Magyar Gárda nagy médiavisszhangjához a kormányoldal érdekei is hozzájárultak. A különböző politikai szereplők kommunikációjára jellemző ezen időszakban, hogy bár a téma újdonságnak számít, a párbeszédnek többnyire korábban kialakult mechanizmusok mentén épülnek fel. A diszkurzív elemzés összesen nyolc diszkurzus elkülönítését tette lehetővé, melyeknek legfőbb elemei a félelem kérdése, a jobboldal vezető erejének és a szélsőjobboldalnak a kapcsolata, valamint egyéb „külső” tényezők szerepe (pl. köztársasági elnök, egyház, külföld).

A dolgozat egyik fő következtetése, hogy a gárdával kapcsolatos baloldali-liberális nyelvi valóságkonstruálás (vagyis intenzitás, szelekció, diskurzusok hármasa) alkalmas a félelem érzetének felkeltésére, illetve mélyítésére, oly módon, hogy mindez illeszkedjen a baloldal és a jobboldal között húzódó demokratikus – nem demokratikus diszkurzív törésvonal szerkezetébe is. E határvonal fontos jellemzője, hogy csupán az egyik vagy a másik oldalán lehet elhelyezkedni, ettől eltérő dimenzió nem lehetséges. Mind a két oldalon meghatározó személyek és szerve-

zetek jelenítik meg a diskurzusok révén kialakított tartalmakat, fontos azonban, hogy a diskurzusokat elsősorban megalkotóik képesek formálni-befolyásolni, így az ellenérdekű felek tematizációs próbálkozásai könnyen kudarcba fulladnak.

Barátok közt?

Nők a politikában

Szerző: Feketéné Pál Enikő

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Politikatudományi Intézet

Előadásomban a nők szerepét kívánom vizsgálni a politika világában. Kutatva az esélyegyenlőségi törekvések megléte után, valamint a modern társadalmi nemek elkülönülését vizsgálva a politika szegmensében.

Továbbá arra is kíváncsi vagyok: megvalósul-e az egyenjogúság a politikában, illetve hogy a nő nő tud-e maradni, amikor a férfiak által uralt pályára lép, valamint hogy a közvélemény mennyire tudja elfogadni, illetve tolerálni, ha a férfiakkal szemben női vetélytársak állnak a politika „színpadán”? Vannak-e még fenntartások a női nemmel szemben? Sikerülhet-e egy nőnek a politikában az, ami egy férfinak? A politikusok egymás között mennyire tolerálják a nők jelenlétét? Szükséges-e, érdemes-e kvótákat bevezetnünk, s melyek az ezzel kapcsolatos legfontosabb európai uniós és nemzetközi tapasztalatok? Ilyen és ehhez hasonló kérdések várnak megválaszolásra.

Az eddig megjelent könyvek, tanulmányok nagy részében sok témát találtam a nők esélyegyenlőségéről és politikai szerepvállalásáról. Ám kevés olyan szakírás van, amely e két dolgot összekapcsolta.

A témával kapcsolatos saját kutatásaim kérdőíves vizsgálatokra épültek, amelyek során az érintettek (politikusok és politikusnők) véleményére voltam kíváncsi. Annak érdekében, hogy munkám még teljesebb körű lehessen, a szakirodalomban eddig fellelhető adatok másodelemzésével szintén foglalkoztam – természetesen megfelelően kritikai szemlélettel.

Értéktér

A magyar pártok ideológiai dimenzióban

Szerző: Gyenes Péter

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatunk a political compass és hasonló politikai tájolók ötletéből kiindulva próbálja elhelyezni a magyarországi pártokat a többdimenziós ideológiai térben. Saját modellt készítettünk, melyben az elmúlt 15 év meghatározó pártjait választási programjaik szerint értékeltük, és ennek alapján vizsgáljuk meg, mekkora szerepet szántak az ideológiának, valamint hogyan változtatták helyüket abszolút értelemben, illetve egymáshoz viszonyítva. Mindezt először 15, meghatározónak ítélt kérdést kiválasztva egy 15 dimenziós térben tesszük meg, majd a statisztikai módszerekkel ebből levezetett kétdimenziós politikai síkon figyeljük meg. Befejezésül a tengelyek felépítését és a pártok ezen síkra vetített koordinátáit, egymáshoz viszonyított elhelyezkedését összevetjük a szakirodalom hasonló elméleti konstrukcióival.

Kutatásunk eredményeképpen kvantitatív módszerekkel és induktív logika alapján sikerül megerősítenünk, hogy a magyar pártrendszer kétdimenziós ideológiai síkon való ábrázolásához a kulturális és a gazdasági tengely megválasztása célra vezető. Az így kapott ideológiai síkon a pártok elhelyezkedése és 1994 és 2006 közti mozgása nagy vonalakban szintén megfelel várakozásainknak, és összhangban van az általunk tekintett politológusi véleményekkel – melyeket azonban eddig többnyire nem támasztottak alá számszerűsíthető adatokkal és reprodukálható eljárással, ezáltal az eltérő vélemények nehezen voltak cáfolhatók, ütköztethetők.

Végül a pártprogramok 15 dimenziós térbeli koordinátái alapján számított távolságok és bezárt szögek segítségével egyes politikai toposzok igazságtartalmát is megvizsgáljuk. Valóban közel került-e egymáshoz ideológiailag a két nagy párt, esetleg az MSZP és az SZDSZ vált teljesen azonossá, vagy a szélsőségben a Munkáspárt és a MIÉP tart egymáshoz? Valóban hű-e az antalli örökséghez az MDF, és a Fidesz körbejárta-e a politikai palettát, vagy állandóan ugyanazt képviseli?

Választási rendszer és etnikai törésvonalak

Szerző: Harkányi Ádám Máté

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A dolgozat célja annak vizsgálata, hogy a választási rendszer mennyiben határozza meg az etnikai alapú pártok parlamenti reprezentációját. Az elemzési keret az etnikai törésvonal fogalmából kiindulva definiálja az etnikailag tagolt pártrendszereket, megmutatja relevanciájukat, és az ennek megfelelően kialakított, 15 politikai rendszerből álló mintából von le következtetéseket. Az empirikus elemzés a választási rendszert annak aránytalanságát jellemző mutatókkal sűrítve arra keresi a választ, mennyiben torzítanak ezen értékek a parlamentek etnikumok szerinti összetételén. A torzítottságot jellemző mutatók a parlamenti, illetve a népszámlálás szerinti etnikai arányok különböző módszerek szerinti viszonyszámai. A futtatott regressziók eredményei alapján a választási rendszer szignifikánsan befolyásolja az etnikai törésvonal mentén kialakuló kisebbségi pártok sikerességét. A dolgozat emellett röviden kitér az elemzési keret lehetséges bővítéseire és a környező országokban működő magyar pártok sikerességére.

A globális túlnépesedés lehetősége a 21. század első felében

Szerző: Horváth Csaba Barnabás

Intézmény: Eötvös Lóránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A túlnépesedés kérdése már a történelem kezdetei óta komoly problémát jelent, a nyugati civilizációban pedig már Malthus óta szem előtt tartott kérdés. A demográfiai előrejelzések egybehangzó következtetése szerint 2050-ig igen jelentősen fog növekedni a világ népessége, ami komoly problémákat vethet fel, különösen a világ élelmiszer- és energiaellátásában. Dolgozatomban elsősorban erre a két problémakörre koncentrálna vizsgálom meg a túlnépesedési probléma felmerülésének lehetőségét és várható hatásait a következő négy évtizedben.

Először áttekintem a következő négy évtizedre vonatkozó népesedési előrejelzéseket, majd külön fejezetekben vizsgálom meg statisztikai adatok elemzésével az élelmiszerek, illetve az energiahordozók fogyasztása és termelése terén várható problémákat. Kitérek arra a kérdésre is, milyen szerepet játszik ezekben az ázsiai országok utóbbi évtizedekben tapasztalt gyors gazdasági felzárkózása: a fogyasztás növekedését mennyiben idézi elő a népesség abszolút számának növekedése, és mennyiben a fizetőképes kereslet növekedése? Külön fejezetben foglalkozom az erőforrások beszűkülésének várható biztonságpolitikai hatásaival: az erőforrásokért folytatott verseny kiéleződése hogyan hathat az egyes nagyhatalmak politikai stratégiájára az érdekszférák és szövetségi rendszerek kiépítése terén? Röviden kitérek a földrajzilag egyenetlen népességnövekedés folytán várható migrációs problémákra is.

Obama vs. McCain

Programok, tervek, kilátások

Szerző: Ittes Róbert

Intézmény: Eszterházy Károly Főiskola

Dolgozatom három olyan témát vizsgál a 2008-as amerikai elnökválasztással kapcsolatban, melyeket a Bush-kormányzat elhibázott, nem foglalkozott velük. Elsősorban programjukat vettem alapul a három téma bemutatásához.

Az első fejezetben a két párt előválasztását foglalom össze, mely példa nélküli nagy érdeklődést váltott ki, elsősorban a demokrata Clinton–Obama viadal miatt. Kik indultak rajta, miért győzött McCain, és miért Obama.

A második fejezetben a közel-keleti háborúk kerülnek a középpontba. Kitérek arra, hogy mi robbantotta ki az iraki és az afganisztáni háborút, valamint hogy mi a két jelölt elképzelése a közel-keleti háborúkkal kapcsolatosan. Az is szóba kerül: a háborúknak milyen egyéb következményeik voltak, vannak (pl. gazdasági); miként oldanak meg a háborút utáni rendezést, milyen ellentmondásba kerültek saját magukkal?

A harmadik fejezet a két jelölt gazdaságpolitikája mellett a gazdasági válságot hivatott bemutatni a jelöltek szemszögéből. Napjainkban még

nem tudni, mi lesz a válság kimenetele, a két jelöltnek azonban már meg kellett nyilvánulnia ebben a témában.

A negyedik fejezetben arra kerestem a választ, mit ígér, tervez a két jelölt az energiapolitikával, illetve az olajjal kapcsolatban.

Az utolsó fejezetben a programokon kívüli, személyes tényezőket vizsgálom. Felsorolom mindkét jelölt előnyeit és hátrányait, valamint azt vizsgálom, miként befolyásolhatják ezek a választókat, és ezek alapján elnökként mi jellemeznék őket.

A programok adottak voltak az elemzéshez, míg az általam vázolt ki-látások beteljesedése a jövő kérdése.

Kéz, amely a váltót állítja

A szubszidiaritás elvének vizsgálata a vasúti szárnyvonal-megszüntetéséknél

Szerző: Jordanics András

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A tárgyalandó témával először az egyetemen, egy közpolitikai kurzuson találkoztam, ahol harmadmagammal meg kellett vizsgálnom akkor éppen aktuális szárnyvonal-megszüntetéseket. Feladatom az volt, próbáljam kideríteni, milyen mértékben érinti a Kapos Volánt a megszűnő vasúti járatok pótlása, illetve az, hogy több járatnak is megnőtt a menetideje. Minthogy a kutatás során érzékeltem az ellenérzést a minisztériumi döntéssel kapcsolatban, ez arra ösztönzött, hogy részletesebben kezdjek el foglalkozni a témával. Főleg azért, mert nem sokkal ezután a minisztérium újabb megszüntetési javaslattal állt elő, melynek mértéke meghaladta az akkor vizsgáltét. Mivel már akkor feltűnt, hogy a minisztérium minden különösebb civil egyeztetést kizárva (a partnerség hiánya->szubszidiaritás hiánya) hozta meg a döntést, úgy döntöttem, megvizsgálom, hogy milyen szempontokat nem vagy csak kismértékben vett figyelembe a minisztérium. Mivel a központi államapparátuson kívül nehéz vidéken olyan közigazgatási egységre bukkanni, amelynek kellő kompetenciája és információi lennének egy ilyen kutatás elindításához, felkerestem az MTA Regionális Kutatások Központjának Dunántúli Tudományos Intézetét. Először a szakirodalmat olvastam el, a

szubszidiaritás, a közpolitika és az érintett ágazat témakörében. Ezután az illetékes minisztériumhoz fordultam, majd jöttek az állami cégek, a MÁV és a Pannon Volán. A tőlük kapott információk birtokában fordultam az önkormányzatokhoz. Először a megyeihez, majd a településekhez. Felkerestem a MÁV területi igazgatóságát, ahol az egykori igazgató állt a rendelkezésemre. Az itt nyert információkat vegyítettem a térségben tett utazásaim tapasztalataival. Felhasználtam az internetet, a KSH és bizonyos szakmai fórumok honlapjait is. Igyekeztem az összes érintett fél szemszögéből megközelíteni a problémát, remélem sikerült.

Variációk egy témára

Reformtörekvések, problémás pontok és modelljavaslat: középpontban a magyar országgyűlési választási rendszer

Szerző: Keil András

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

A dolgozat célja, hogy áttekintve a magyar országgyűlési választási rendszer működését (kitérve az ún. „problémás pontokra”), áttekintést adjon az 1990 utáni reformtörekvésekről, illetve az ezekből levonható tapasztalatok alapján megkíséreljen felállítani a korábbiaknál remélhetőleg „sikeresebb” modellalternatívát.

A kutatás tárgya kettős: *egyrészt* a reformtörekvésekből levonható konzekvenciák kiemelése, felhasználva a közjogi keretek között zajló módosítási törekvések jegyzőkönyveit, szakértői anyagait, *másrészt* változtatási javaslatok megfogalmazása a voksolási szisztéma működésének problémás pontjain.

A parlamenti bizottságok jegyzőkönyveinek, szakértői anyagainak feldolgozása, elemzése éppúgy szerepel a kutatás módszerei között, mint a mélyinterjúk készítése az egyes érintett szereplőkkel, ezenkívül az új, javasolt szisztéma esetében a választókerületek adatainak feldolgozása (a 2002-es országgyűlési választások eredményei alapján) emelhető ki.

Ami pedig a levonható következtetéseket illeti: a szerző szerint fontos kiemelni a választási reformtörekvések kapcsán 1. a tárgyalófelek „bágyadt akaratát”; 2. a közjogi keretek történetileg folyamatos hát-

térbe szorulását, s ezzel a reformtörekvések „elszakmaiatlanodását”, s pusztán politikai kommunikációs eszközként való előtérbe kerülését; 3. a külső kényszerítő körülmények, például az Alkotmánybíróság határozatainak (olykor irracionális) figyelmen kívül hagyását.

A portugáliai roma kisebbség lakóhelyi szegregációja

Szerző: Kiss Nóra

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Napjaink egyik legégetőbb problémája Európa-szerte a roma származású állampolgárok hátrányos megkülönböztetésének, társadalmi kirekesztettségének felszámolása. Ezt a kérdést sokszor egyértelműen kelet-, illetve közép-európai problémaként kezeljük, pedig számszerűen egész Európának legjelentősebb kisebbségei a romák. Portugália kisebbségek szempontjából nagyon érdekes ország. Hajlamosak vagyunk úgy kezelni – és ő is saját magát –, mint Európa egyetlen államát, melynek lakossága etnikailag teljesen homogén. A roma kisebbség problémáit csak a 20. század legvégén fedezi föl magán mind a portugál közvélemény, mind a tudományos élet. Portugália majdnem két évtizeddel hamarabb csatlakozott az Európai Unióhoz, mint Magyarország, romaintegrációs politikája mégis sokkal inkább gyermekcipőben jár, mint a miénk.

A nyugat-európai országok többségének kisebbségi problémái jelenleg a bevándorló közösségekkel vannak. Ezek a folyamatok természetesen nem kerülték el Portugáliát sem, de sokszor még mindig hajlamos megfélekedni öt évszázados kisebbségéről, a roma lakosságról. Mindenki elismeri, hogy a roma és a többségi portugál közösségeket elválasztó szakadék felszámolásának első szintje a lakásprobléma megoldása kell hogy legyen. Ennek orvoslására hozták létre a *Programa Especial de Realojamentot*, azaz a *Különleges áttelepítési programot*, melynek keretén belül a Lisszabon és Porto vonzáskörzetében igen rossz körülmények között élő lakosoknak az önkormányzatok szociális lakásokat biztosítanak.

Dolgozatom első részében rövid körképet adok Portugália társadalmáról, majd áttérek témám kifejtésére. Először a portugáliai roma szár-

mazású állampolgárok történetét, valamint jelenlegi helyzetét ismertetem, majd áttérek az ország lakáspolitikájának, lakáshelyzetének történeti vizsgálatára. Végül bemutatom a PER-t, annak előnyeit-hátrányait, és mérlegelem, hogy mennyire lehet sikeres egy ilyen jellegű program a célt, azaz a társadalmi integrációt tekintve.

Új kisebbség és politika

**A homoszexuálisok kisebbségének megjelenése
a politikai gondolkodásban és a politika eszköztárában**

Szerző: Kocziszki Zsanett

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

A dolgozat témája a politika és a homoszexuális „új társadalmi kisebbség” viszonya. Azt vizsgálja, hogyan csapódik le mindez a közéleti sajtóban.

Arra vállalkoztam, hogy összegezzem, ismertessem a homoszexuálisok jogait, helyzetét a mai Magyarországon és az Európai Unióban. Nem tértem ki részletesen a jogi és munkaerő-piaci vonatkozásokra, célom az volt, hogy a másság társadalmi kezelésének jellemző megnyilvánulásait mutassam be, amelyek forrásai és egyben következményei is a politikai megnyilvánulásoknak. Dolgozatom fő kérdése: politikai kérdés-e a homoszexualitáshoz való viszonyunk? A kérdés megválaszolásához egy esettanulmányt dolgoztam fel. Két SZDSZ-es politikus, Ungár Klára 2003-as és Szetey Gábor 2007-es történetét. Vizsgálatra érdemes témának tartottam azt a kérdést is, hogy vajon egy ilyen bejelentés hatással lehet-e egy magas politikai beosztásra. A dolgozat megírásához a vonatkozó kisebbségszociológiai és multikulturális szakirodalmon túl közéleti és a politikai irányultságú napi-, heti-, havi lapokat, pártok fórumait, újságok online honlapjait és archívumait kutattam, ügyelve, hogy a politikai sajtótermékek feldolgozásakor egyensúlyt találjak a különböző oldalak, pártok között. Úgy tekintettem rájuk, mint a mai magyar politikai gondolkodás termékeire.

A dolgozathoz levonhatjuk a következtetést, hogy mind az Európai Unióban, mind Magyarországon egyre nagyobb szerepet kap a min-

dennapokban és a politikában is a nemi identitás és a szexuális orientáció kérdése. Ez a kifejezetten magánjellegű téma mind gyakrabban jelenik meg a közéleti, politikai kommunikációban. A magánszféra politikai instrumentalizálása jelzi: a pártok feltételezik, hogy a nyilvános állásfoglalás a magánéleti kérdésekben alkalmas szavazatszerző eszköz számukra, s ennek érdekében hajlandók figyelmen kívül hagyni a magánszféra sérthetlenségének klasszikus liberális elvét.

A Mars és a Vénusz

Az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok diplomáciai kapcsolata

Szerző: Kovács Roland

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok meghatározó szerepet tölt be a globális folyamatokban. Mint kettős relációval rendelkező – egyszerre szövetséges és ellenfél – régiók, nemcsak a kooperáció, de a versengés is meghatározza kapcsolatrendszerüket. Ebben az ambivalens viszonyban mind a két fél másképp definiálja saját érdekét és célját.

Kutatásom központi témája az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok közötti diplomáciai kapcsolatok feltárása, különös tekintettel a 2001. szeptember 11-i eseményeket követő helyzetben. Az USA – mint a glóbus meghatározó állama – a maga nemében egyedülálló szerepű entitás. Ezzel szemben az EU – mint gazdasági hatalom – politikai és katonai eszközökkel csekély mértékben rendelkezik. Az európai identitás definiálása különös hangsúlyt kap dolgozatomban. Az 1990-es években jelenik meg először a politikai – s szűkebb értelemben a társadalmi – igény egy mélyebb európai identitás újralakítására, mely szorosabban köti össze Európa államait, s amely elsősorban az Amerikával, „a világ csendőrével” szemben nyilvánulhat meg.

2001-et követően az európai politikai elit és a washingtoni vezetés látszólagos jó kapcsolata lassú hanyatlásnak indult. A transzatlanti és európai relációban a felek nemcsak szembekerültek egymással, de olyan mély törések jelentek meg, amelyek egyrészt erősítették az európai in-

tegrációt, másrészt gyengítették az európaiság megteremtését a tizenötök, majd a huszonötök Európájában.

Noha az „önálló” Európa képe nem is olyan távoli, bár csekély realitással rendelkező gondolat, az USA befolyása gyengül az unió politikájában, de tagállami szinten szerepe hosszú távon nem változik.

Hogyan koncentrálódik a magyar pártrendszer?

A magyar választási rendszer és a pártrendszer vizsgálata

Szerző: Kozma Viktória

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar

Lánczi András szerint a pártok és pártrendszerek az elmúlt évtized politológiai irodalmának egyik legmeghatározóbb témaköre. A magyar pártrendszer koncentrálódásáról, blokkosodásáról már sok munka született, ezért is nehéz vállalkozás újat írni a témában. Ám én mégis arra vállalkozom, hogy új nézőpontból közelítsem meg az 1990-es évek óta, de különösen 1998 óta megfigyelhető változásokat. Elemzésemben a legismertebb statisztikai mutatókat használom a koncentráció mértékének meghatározásakor: a Lorenz-görbét, a koncentrációs arányszámot (CR), a Herfindahl-indexet (HI) és az entrópiát; tehát a matematikai, elsősorban a statisztikai módszereket, mutatókat helyezem előtérbe.

A tanulmányban két fő kérdésre keresem a választ: mi koncentrálódik Magyarországon, és miért koncentrálódik a magyar pártrendszer? Egyfajta ok-okozati lánc felírására vállalkozom, összevetve a szakirodalomban található véleményeket, amelyek alapján a magyar pártrendszerre igaz „többváltozós egyenlet” elemeit keresem. Kiemelten azonban a lánc talán legfontosabb elemét, a választási rendszerünk pártrendszerre gyakorolt hatását vizsgálom, részletesen csupán ez utóbival foglalkozom.

Légy Te is benne!

E-bevonás: a sérült csoportok példáján,
a lisszaboni stratégia fényében

Szerző: Laurinyecz Regina

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Napjainkra egyre gyorsuló változásoknak lehetünk szemtanúi az élet minden területén. Leírásukra mind gyakrabban alkalmaznak olyan divatos hívószavakat, mint például a globalizáció, információs társadalom vagy éppen az „e”. Dolgozatomban én is ezek közül emelek ki egy még igencsak fiatal: az e-inclusionont. Választásom azért esett e gondolatébresztő, számos lehetőséget magában rejtő kifejezésre, mert közelebbről vizsgálva mind az Európai Unióra, mind Magyarországra nézve számos aktuális kérdést vet fel.

Időbeli elhelyezése során közelebb juthatunk az IT mögöttes tartalmihoz. Európai uniós vonatkozását vizsgálva, a lisszaboni stratégia egyes elemeiről tudhatunk meg többet: legyen szó akár a legversenyképesebb tudásalapú gazdasággá válásról vagy egy koherens társadalom építésének elképzeléséről. Hazánk esetében pedig szintén kérdőjelek halmazára vet fényt, nem is beszélve arról, ha megvalósulásának vizsgálatát a sérült csoportokra szűkítjük. De tudjuk-e igazából, mit is jelent, milyen lehetőségeket rejt magában, mi több, képes-e bent lévővé, versenyképessé, demokratikussá tenni, vagy csak egy az új keletű szócikkek közül?

Értekezésemben ehhez hasonló kérdésekre próbálok választ adni a szakirodalom, dokumentumok ismertetésével, majd az ez alapján kirajzolódó, reményekkel kecsegtető kép és a Csongrád megyei fogyatékkal élőket képviselő szervezetek vezetőivel készült interjúkban felvázolt, már kevésbé rózsás helyzet összevetésével. Amelynek alapján és a nagyszerű lehetőségek ellenére azonban mégsem állítom, hogy optimisták lehetünk. A leghátrányosabb helyzetűnek tekintett 557 ezer „láthatatlan állampolgár” esetében még közel sem beszélhetünk esélyegyenlőségről az egyre inkább kiteljesedő jogegyenlőség mellett. Felteszem hát a kérdést: Mire számíthatunk a mind inkább távolodó célok megkérdőjeleződésével? Elszalaszthatjuk-e, amit adhat/na nekünk az „e”?

A dinnye a héjától

A magyar mozgalmi kontextusrendszer és a bal–jobb relevanciavita
a magyar alternatív mozgalmakon belül

Szerző: Mikecz Dániel

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

A dolgozatban azt a problémát járom körül, hogy miért folyik az alternatív mozgalmi családon belül vita a bal–jobb politikai kategóriák érvényességéről. A globalizációkritikus mozgalmakon belül a konfliktusok alapja más országokban általában a reformista–radikális szembenállás. A magyar mozgalom különlegessége a *nemzeti kontextusrendszerben* keresendő. Az alternatívok „zöld” szárnyának a baloldali jelző elfogadása azért problémás, mert a rendszerváltás előtt Magyarországon a környezetvédő mozgalmak a baloldali rendszer ellenzéke voltak. Nem könnyíti meg a bal–jobb kategóriák használatát a magyar politikai kultúra politikaellenessége, a bal–jobb kategóriák inkonzisztens használata. Az alternatív mozgalom erőtlensége további konfliktusokat szülhet a mozgalmakon belül. Négy magyar mozgalmi szervezet, az Attac Magyarország, a Humanista Mozgalom, a Védegylet és a Zöld Fiatalok szövetségkötéseinek és témaválasztásának empirikus vizsgálata után azt találtam, hogy a mozgalmi gyakorlatban is megjelenik ez az ideológiai konfliktus, de ez korántsem hatja át az egész alternatív mozgalmi szcénát, és önmagában nem határozza meg a mozgalmi gyakorlatot minden esetben.

Kulcsszavak: társadalmi mozgalmak, alternatív politika, bal, jobb, Védegylet, Attac

Magyarország Népszövetségbe való felvételéről

Szerző: Nagy Fruzsina

Intézmény: Általános Vállalkozási Főiskola

Dolgozatom Magyarország népszövetségi felvételével, annak diplomáciai előzményeivel és a népszövetségi kölcsönből megvalósult beruházásokkal, fejlesztésekkel foglalkozik. A dolgozat három nagy részre oszlik, az alábbiak szerint.

Az első rész az első világháború végével, illetve a trianoni békeszerződés előzményeivel, a szerződés megkötésével és annak következményeivel indít. Képet kaphatunk a tárgyalások légköréről és a magyar erőfeszítésekről. Megismerkedhetünk a nagyhatalmak és gróf Apponyi Albert, a magyar küldöttség vezetőjének álláspontjával és a szerződés következtében létrejött, csonka Magyarország területi és egyéb veszteségeivel, az ezekből fakadó problémákkal.

A második rész a Trianon utáni magyar külpolitikát taglalja, melynek mozgástere a béke aláírása után rendkívül beszűkült. Bemutatja Magyarország népszövetségi felvételi kísérleteit a Teleki- és a Bethlen-kormányon keresztül. Részletesebben megismerhetjük a két miniszterelnök, gróf Teleki Pál és a gróf Bethlen István külpolitikáját. Szó esik a Teleki által támogatott legitimációs kísérletekről és Magyarország királyi restaurációjáról, melynek hatására Teleki kormánya megbukott, és a Népszövetség országai megvétózták hazánk felvételét tagjaik sorába. Megismerhetjük Bethlen István új külpolitikáját, mely a nagyhatalmak szemében kedvezőbbnek bizonyult a korábnál. Szó esik a kisanant államokkal való diplomáciai csatározásról, továbbá a kialakult konfliktusok lehetséges kezeléséről. A megvalósult csatlakozás után bemutatom a Nemzetek Szövetségét mint szervezetet, szó esik a Népszövetség előkészítéséről, célkitűzéseiről, tagjairól, szervezetéről, hatásköreiről, feladatköréről és tevékenységéről.

A harmadik, egyben utolsó nagy fejezet a háború utáni pénzügyi problémákat és a belőlük való kilábalást taglalja, továbbá a népszövetségi kölcsönből létrehozott beruházásokat mutatja be. A hitel következtében előrehaladt az iparosodás, szó esik az egyes iparágak fejlődéséről, illetve új iparágak kialakulásáról. A kölcsönök jelentős részét az életszínvonal javítása mellett kórházak és iskolák építésére, valamint a

megyék és városok infrastruktúrájának kiépítésére, javítására fordították, amiről a dolgozat részletesebben is szól.

Az Európai Bíróság a neofunkcionalizmus tükrében

Szerző: Novák Ádám

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

A dolgozat célja, hogy az európai integráció olyan dimenzióját mutassa be, amelyben egyedülálló módon bontakozik ki és nyeri el érvényességét a neofunkcionalizmus – az egyik legprogresszívebb integrációs elmélet. A téma egyedisége abban áll, hogy eltér az Európai Uniót vizsgáló mainstream gazdasági és politikai vonatkozástól, és a jog szemszögéből közelíti meg az egységesülés problémáját. A következőket tekintve azonban ez az egyediség előny, mert segíti a politikatudományt a neofunkcionalizmus és a technokrácia európai vonatkozásainak mélyebb megértésében.

A közösségi jogi integráció és az Európai Bíróság működése által meghatározott terület nemcsak összetettségében képes visszaadni, hanem akár a haasi logikán is túlmutatva többszörösen igazolja a neofunkcionalizmus integrációról alkotott képét. A dolgozat elméleti keretét három kulcsfontosságú neofunkcionalista tézis alkotja, melyek segítségével egy történeti perspektíván és egy, a nemzetközi kapcsolatokban használatos intézményi modellen keresztül bizonyítom az Európai Bíróság rendkívül erős neofunkcionalista jellegét. Míg a történeti nézőpont elsősorban a Bíróság és a tagállami bíróságok közösségi, jogfejlesztő együttműködésére koncentrál, addig az intézményi modell a tökéletes „neofunkcionalista ügynök” ideáltípusát és az Európa Bíróságon keresztüli megtestesülését szemlélteti.

A keretet alkotó klasszikus tézisek és saját hipotézisem holisztikus képen való igazolódása alátámasztja a feltételezést, hogy a feldolgozott terület maradéktalanul teljesíti az elmélet elvárásait. Emellett az Európai Bíróság szemléletes, rendhagyó példája és az abból levont elméleti törvényszerűségek vezérfonalként is szolgálhatnak további közösségi intézmények és folyamatok neofunkcionalista vizsgálatához.

A politikai döntéshozatal racionalitásának kérdése

Szerző: Nyerges Ádám

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

A dolgozat célja a politikai elit döntéshozó szerepének teoretikus elemzése, racionális döntésméleti aspektusból, egyes politológiai kérdésekkel összefüggésben, valamint az egész problematika elméleti és gyakorlati forrásának feltárása. A kérdés az, hogy a politikai döntéshozó a közösséget érintő döntéseit racionálisan hozza-e meg, és ha igen, mit jelent esetében a racionális döntés? A racionális döntések elmélete szerint a döntés akkor racionális, ha összhangban van a cselekvő preferenciáival és érdekeivel. Mindez hogyan értelmezhető a politikus esetében? Kérdés az egész politikai folyamat döntéshelyzeteiben hozott döntések alapja is – amely akár a legitimitását is adhatja az adott döntéshozónak – és az, hogy ebben az aspektusban mi várható el a politikai elitől döntései kapcsán. Ma már közismert, hogy a választók alapvetően nem racionálisan döntenek a választásukban és általában a politikával kapcsolatban. Hiszen a racionális döntések elmélete szerint sem tájékozódni, sem szavazni nem racionális. A politikus is csak egy ember a közösségben, s mint ilyen feltehetően ő sem (kizárólag) racionálisan dönt a politikával kapcsolatban. A fentiek fényében egyáltalán bajnak tekinthető-e, ha a politikával kapcsolatban az emberek nem racionálisan döntenek? Hiszen racionálisan dönteni, legalábbis a racionális döntések elméletének egyik lehetséges értelmezése szerint, azt jelenti, hogy valaki csak és kizárólag a saját preferenciái és érdekei szerint dönt. Vannak olyan hivatások (bíró, jogász, orvos, tanár és persze a politikus), ahol a személynek nem a saját érdekében, hanem az általa képviselték érdekében kell eljárnia. Hogyan értelmezhető ez a tény a racionális döntések elméletének nézőpontjából, valamint ebből a nézőpontból az a weberi különbségtétel, hogy létezik politikáért és a politikából élő politikus? A dolgozat két fő fogalmat vezet be: a konstruktív és destruktív racionalitás fogalmát, valamint két kiegészítő fogalmat is vizsgál: a közvetetten konstruktív és a közvetetten destruktív fogalmát, amelyek magyarázzák, illetve értelmezik a felvetett problematikát.

Ifjúság és politika

Szerző: Oross Dániel

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

A kutatás célkitűzése annak bizonyítása, hogy az ifjúság társadalmi és politikai érdeklődését a korosztály igényeit figyelembe vevő eszközökkel fel lehet kelteni, amennyiben a politikai intézmények elég teret biztosítanak a fiataloknak kreativitásuk kibontakoztatásához, valamint az egyesületi, szervezeti együttműködés szabályainak megtanulásához.

A vizsgálat arra irányul, hogy feltérképezze, európai horizonton mi jellemzi napjainkban az ifjúság társadalmi és politikai érdeklődését, és az ifjúsági önszerveződés ösztönzésére mely országok milyen megoldásokat fejlesztettek ki. Az ifjúságot érintő szakpolitikai megoldások tipológiájának ismertetését követően a dolgozat az ifjúsági civil szektor működését két, eltérő államfelfogással rendelkező ország példáján keresztül mutatja be. Az ifjúságpolitikát speciális ifjúsági törvények elfogadásával és állami, önkormányzati ifjúsági intézményrendszer kiépítésével ellátó Svájcjal szemben a dolgozat az Egyesült Királyság közösségi alapú, speciális ifjúságpolitikai törvényeket és állami intézményeket nélkülöző, minimális jóléti állami modelljét mutatja be. A vizsgálódás középpontjában az a kérdés áll, egymástól különböző ifjúságpolitikai koncepciók mellett miként láthat el hasonló funkciót – az ifjúság társadalmi és politikai érdeklődésének felkeltését – egy ifjúsági civilszervezet. A kutatás módszere normatív szervezetleíráson, valamint a vizsgált szervezetek működési elveinek funkcionális összevetésén alapul.

A dolgozatban ismertetett modellek vizsgálata közvetetten tanulságokkal szolgálhat a hazai ifjúságpolitika formálásához, az Európai Unió által javasolt integrált ifjúságpolitikai koncepció adaptációjához és a hazai ifjúsági civilszervezetekkel való együttműködés hatékonyabbá tételéhez.

Választási kampányok, választási részvétel és az internet Amerikában

Szerző: Papp Dénes

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban az internetnek az amerikai választásokra, választási kampányokra gyakorolt hatásait vizsgálom. Céлом, hogy rámutassak, milyen jellegűek és jelentőségűek az 1992 és 2008 közötti időszak változásai, valamint felvázoljam, milyen lehetőségek állnak a területen az internet további felhasználása előtt.

Döntően a témakör angol nyelvű szakirodalmára támaszkodtam, nagy hangsúlyt fektetve a vitás kérdések kapcsán végzett empirikus kutatások, riportok, jelentések értelmezésére. Minthogy az adott események összevetésére kidolgozott és általánosan használt módszertani keret nem áll rendelkezésre, következtetésem megfogalmazásakor igyekeztem az ismert adatokra, kutatási eredményekre támaszkodni.

A dolgozatban többek között bemutatom a kampányfinanszírozási gyakorlat változásainak és a választói magatartás átalakulásának összefüggéseit, a közelmúlt választási reformjainak visszasságait, valamint azokat a változási folyamatokat, amelyekre a rendelkezésre álló kutatások következtetni engednek.

Végezetül pedig felvázolom, hogy vélhetőleg miért nem a hagyományosan népszerű tervek jelentenek majd megoldást az évtizedek óta csökkenő választási részvétel problematikájára. A potenciális választópolgárok bevonására a politika világába egyre több eszköz áll rendelkezésre, eredményes használatuk azonban új megközelítést igényel. Ezen új megközelítés pedig talán közelebb áll a megvalósuláshoz, mint azt gondolnánk.

Születésben abortusz, avagy a magyar haladó baloldal agóniája

Szerző: Pető Péter

Intézmény: Miskolci Egyetem

Tézisünk szerint a magyar haladó baloldalnak és modernizációs programjának a 2008. március 9-i referendumban testet öltött bukása különböző történelmi és politikai okoknál fogva szükségszerű volt. A dolgozat a magyar baloldal legnagyobb szervezett ereje utóbbi két évtizedének bemutatására törekszik, azon tényezők hangsúlyos megjelenítésével, amelyek hozzájárulhattak a haladó szárny totális vereségéhez. Feltevésünk szerint a posztkommunista identitás, a szervezetben belüli megkésett modernizáció, a globális kihívások természete mind-mind hozzájárult ahhoz, hogy a magyar baloldal progresszív szárnyának programja kimúljon. Megvizsgáljuk a honi haladók elméleti sorvezetőjeként megismert brit harmadikutas kísérlet elméleti hátterét, az újonnan épített középbal legfontosabb pilléreit. Magyarországon Gyurcsány Ferenc a gondolat egyik legismertebb teoretikusa. Az ő munkásságán keresztül igyekszünk prezentálni a honi haladó baloldal elméleti fejlődését, érdeklődési területeit. Kronologikus sorrendben elemezzük a progresszív baloldal legfontosabb dokumentumait. Igyekszünk megtalálni azokat a sarokpontokat, amelyek kívül rekedtek a magyar elméletalkotók munkásságán, miközben a britek programjában központi helyen szerepelnek. A történelmi előzmények, a globális kihívások, a teoretikai háttér felvázolását követően kísérletet teszünk arra, hogy bizonyítsuk, a magyar haladó baloldal bukása szükségszerű volt. Paradox folyamatként írjuk le, hogy miközben Gyurcsány Ferenc volt a vezére a magyar középbal megújulásának, miközben évekig építgette a majdani reformok elméleti alapjait, amikor sor kerülhetett volna a társadalmi viszonyok transzformációjára, éppen ő vette el a lehetőségét annak, hogy a folyamat sikeres legyen. Nemcsak Medgyessy tanácsadójaként vállalt szerepet az emlékezetes száz napból, hanem később miniszterelnökként is éveket áldozott föl pusztán azért, hogy kormányfői regnálását meghosszabbíthassa. Amikor a reformsorozat elindítására a magyar haladó baloldal a liberálisokkal szövetségben kísérletet tett, akkor az őszi beszéd minden maradék esélyét elvette annak, hogy a program megvalósuljon. Lé-

tezésének értelmével, a társadalommal találta szemben magát a baloldal. A haladó szárny elbukott. Akaratán kívül hajtott végre abortuszt. Születés közben. Önmagán.

Törésvonalak Magyarországon

Szerző: Róna Dániel

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A törésvonal a politikatudomány egyik leggyakrabban használt, ám talán legkevésbé definiált fogalma. A dolgozat saját koncepció megalkotásával és egy ez alapján álló empirikus elemzéssel kíván hozzájárulni a törésvonal-irodalomhoz.

A tanulmány első részében a törésvonal-elméletet áttekintve megpróbáltam a különböző irányzatokat a logikájuk, a definíciójuk és a szavazói magatartáshoz való kapcsolódásuk alapján csoportosítani. A második részben az általam legfontosabbnak tartott műveket vetettem kritikai elemzés alá, és ebből vezettem le a koncepciómat. Párhuzamosan két irányból közelítettem meg a problémát, alulról – a szavazók felől –, és felülről – a pártok felől. Bartolini és Mair elemzési keretét átvéve háromszintű (empirikus, normatív és szervezeti szint) törésvonal-definíció mellett döntöttem, ugyanakkor a részletekben több ponton eltértem a szerzőpáros koncepciójától, mivel véleményem szerint az nem a mai társadalomszerkezetnek megfelelően lett kialakítva.

Az empirikus elemzés az általam kialakított elméleti keret alkalmazása a magyar törésvonalakra. Négy törésvonalat vizsgáltam, ebből hármat Körösenyi András vezetett be (nómenklatura, vallási, város-vidék), én ezt egy negyedikkel, a generációs törésvonallal egészítettem ki. A konfliktusok három szintjét végigelemezve arra a következtetésre jutottam, hogy ma Magyarországon már nincsenek olyan erős törésvonalak, mint 1996-ban, amikor Körösenyi híres tanulmányát megírta. Az egymással nagy átfedésben lévő kommunista-antikommunista és a generációs törésvonal mellett vallási ellentétet véltem felfedezni, de egyik sem bizonyult mindhárom szinten meghatározónak.

A rendszerváltás folyamata Kelet-Közép-Európában

Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország

Szerző: Sáfián Ádám

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A 20. század utolsó évtizedének legfontosabb, világtörténelmi jelentőségű változásait a Szovjetunióban és ennek nyomán a négy évtizedig a szovjet érdekszférához tartozó európai országokban megindult demokratizálódási folyamat félmjelzi. Ezeket az eseményeket összehasonlító, leíró elemzés keretében mutatom be.

A rezsimek összeomlása és az új intézmények létrehozásának folyamata minden országban más-más módon zajlott, de sok közös vonásuk is volt. Dolgozatomban három (a folyamat végén már négy) kelet-közép-európai ország, nevezetesen Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország demokratikus átalakulásának történéseit és bennük a rendszerváltó politikai erők szerepét vizsgálom. A három vizsgált országnak a legfontosabb és a rezsimváltozás elmélete szempontjából is érdekes, újszerű, közös vonása a „tárgyalásos átmenet” volt, ami azt jelenti, hogy a régi és az új rend képviselői leültek egymással megvitatni az átalakítás módját.

A dolgozatot ezeknek az úgynevezett kerekasztal-tárgyalásoknak a bemutatásával kezdem, ahol az ellenzékiek szerepének hangsúlyozása lesz a középpontban. Bemutatom, milyen mozgalmak és pártok szerveződtek a rendszer megdöntésére, s hogy ezek a pártok és mozgalmak mennyire voltak vagy nem voltak felkészülve egy esetleges választási győzelemre és az azt követő kormányzásra. A dolgozat második fő részét az ellenzéki csoportosulások választási és az azt követő időszakban betöltött szerepének bemutatása alkotja, melyben kitérek arra is, hogy az új kormányoknak milyen társadalmi, gazdasági és politikai nehézségekkel kellett szembenézniük. Az utolsó fejezetben a rendszerváltó pártok és mozgalmak sorsát, utóéletét tekintem át röviden, az azóta eltelt több mint másfél évtized távlatából.

Az 1918–19-es polgári demokratikus forradalom Beetham legitimációs elméletének kontextusában

Szerző: Szarka Attila József
Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Vizsgálódásom tárgya a polgári demokratikus forradalom legitimációelméleti megközelítésben. A magyar politológia nagy hiányossága, hogy a 20. századi rendszereket nem vizsgálja legitimációelméleti megközelítésben.

A magyar politikatudomány egyik feladata, hogy választ adjon a múltban felvetődött kérdésekre, annak érdekében, hogy megérthessük a jelen kor törésvonalainak keletkezését, tisztábban lássuk napjaink problémáit. Kutatásom témája az őszirózsás forradalom, minthogy kronológiailag ez tekinthető az első „rendszerváltásnak” a 20. században.

Kísérletet teszek egy elméleti modell empirikus alkalmazására. A legitimációelméletek ilyen módszerű alkalmazása nem használatos a magyar legitimációkutatásban. Ezt az eseménysorozatot David Beetham legitimációs modelljébe helyezem. Azért ezt a megközelítést alkalmazom, mert segíti, hogy a legitimációelméletek kitörjenek a fekete-fehér megítélésből. Segítségével egy olyan összetett problematikát is vizsgállok, mint a fenti forradalom. Munkámban nyomon követem a modell alaptéziseinek problematikáját. A legalitás dimenziójában a forradalom egy dogmát dönt meg. A kutatás során kitérek a beethami modell hiányosságaira, mely vizsgálati szempontok kihagyhatatlanok egy rendszer teljes és elmélyült elemzése során. Ennek hiányában hibás következtetések vonhatók le a fenti történelmi esemény megítélése során.

Szlovénia és Magyarország rendszerváltást megelőző éveinek összehasonlítása

Szerző: Szépe Csilla Klára
Intézmény: Eötvös Lóránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A rendszerváltás mint történelmi eseménysor az európai szocialista államokban a 80-as évek végén indult, és a 90-es évek közepe táján zárult le. Ennek a változásnak Magyarország és Szlovénia két karakteres képviselője volt. Hazánk, Lengyelország mellett a rendszerváltás éллоvasának tekinthető; ezekből az országokból indult ugyanis ki és gyűrűzött tovább ez a folyamat. Szlovénia, önállóságának 1991. június 25-i deklarációjával féllépésnyi lemaradásban volt.

Dolgozatom témájául azért választottam Magyarország és Szlovénia 1980-as évekbeli, politikai történéseinek komparatív elemzését, mert más-más modellt valósítottak meg, más volt a nemzetközi támogatottságuk, és eltérő az indíttatásuk. A 80-as évek azért olyan fontos időszak, mert a rendszerváltás mint történelmi és politikai esemény ebben az évtizedben gyökerezik.

A dolgozatban vázlatosan ismertettem, illetve leírtam a két ország jeles történelmi és politikai eseményeit, államaik megalapításától kezdve az 1980-as évek végéig, részletesebben kibontva a vizsgált évtizedet, mindenekelőtt politikai, gazdaságpolitikai szempontból. Igyekeztem feltárni a nemzeti karakterek különbözőségének okait, illetve e jellemzők hatásait az önmagunkhoz és a társadalmi környezetünkhöz való viszonyulásban.

A megírás során nehézséget jelentett, hogy a téma, a két ország 1980-as évekbeli fejlődésének vizsgálata még kevésbé kutatott, a rendelkezésre álló magyar nyelvű szakirodalmi adatok mennyisége csekély. A tájékozódás során szerzett tapasztalataim szerint a nemzetközi szakirodalomban is kevés az ilyen jellegű kutatás száma.

A munkám célja a rendszerváltást előkészítő évtized eseményeinek összehasonlító elemzése volt.

A magyar választási rendszer kritikája

Szerző: Szepes Zsolt

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatom a magyar választási rendszer vizsgálatáról – kialakulásáról és tapasztalatairól – szól. Ehhez a politikatudomány jeles szerzőinek műveit, valamint saját kutatási eredményeket és számolásokat használtam fel. Az elméleti megalapozás tapasztalatai alapján felállítottam egy kritériumrendszert a választási rendszer értékeléséhez. Ezt követően a magyar választási rendszer kialakulását vizsgáltam, mert úgy vélem, ez is indokolhatja a rendszer sok elemét, sajátosságát. Európai összehasonlításban is elemeztem a magyar választási rendszert, a rendszerről önmagában tett következtetések és sejtések alátámasztására.

Hipotéziseim: Független változók: 1. A körzeti magnitúdó alacsony 2. A küszöbök magasak 3. A parlament létszáma magas. A függő változók közül: 4. Az arányosság gyenge 5. A megszemélyesített képviselő gyenge 6. A stabilitás erős.

Módszertan: A dolgozat során első lépésben a tudományos megállapításokat összegeztem, leíró módszerrel. A második lépcső a következtetések levonása, egyfelől leíró jelleggel, a politikatudomány jeles szerzőinek munkái alapján, másfelől saját meglátásaim alapján. A harmadik lépcső – a nemzetközi összehasonlítás – alapvetően saját kutatásokra támaszkodó adatelemzés.

Az általam használt eszközök és mutatók a következők: Loosemore–Hanby-index; saját kormányzatistabilitás-mutató; logaritmusos trendvonal; egyéni képviselő jelöléséhez, illetve országos lista állításához szükséges ajánlások aránya a választási körzet nagyságához, illetve a választópolgárok számához; listás arányos mandátumok számának aránya a vegyes választási rendszerekben; átlagos listás allokáció magnitúdója; parlamenti küszöb nagysága.

Dolgozatomban beláttam a következőket: Az egyéni választókerületek funkciójában és kerületi beosztásában egyaránt hiányosságok tapasztalhatók. Választási rendszerünk túlbiztosítja a stabilitást, ezáltal csökkenti az arányosságot. A körzetbeosztás és a mandátumelosztás együttesen szembemennek a „one person, one vote, one value” felfogással. A kormányzati stabilitás 17 százalékponttal haladja meg az eu-

rópai átlagot. A parlament létszáma európai összehasonlításban kiugróan magas. A Loosemore–Hanby-indexek csökkenése ellenére választási rendszerünk továbbra is mérsékelt aránytalan. A jelöltállítás követelményei háromszor erősebbek az európai átlagnál, nagyon szigorúak, diszkriminálják a kis pártokat, és csökkentik az arányosságot.

2010: Már megtörtént?!

Milyen folyamatok vezettek Myanmarban a parlamentáris választások kiírásához?

Szerző: Tóth László

Intézmény: Debreceni Egyetem

Dolgozatom célja, hogy megvilágítsa azt a folyamatot, amely Délkelet-Ázsia és a világ egyik legelnyomóbb katonai diktatúráját, a burmai katonai juntát arra készítette, hogy 2010-re demokratikus választásokat írjon ki. Ezzel kapcsolatban felvázolom az ország történelmét és azon jellegzetességeit, amelyek elengedhetetlenek a kialakult helyzet, a politikai és társadalmi változások megértéséhez.

Vizsgálatomhoz Samuel P. Huntington *A harmadik hullám: demokratizálódás a késői XX. században* című könyvében felvázolt elméletet használom. Huntington 5 feltételt említ meg, amelyek a demokratizálódási folyamat kialakulását segíthetik. (Ezek a következők: legitimációs probléma, nemzetközi tényezők, gazdasági és vallási faktor, valamint a lavinaeffektus.) Megvizsgálom e tényezők Burmára gyakorolt hatását. Ezek mellett még két olyan tényezőt (az ellenzék és a kisebbségek helyzete) is vizsgállok, amelyek a katonai juntát a választások kiírására sarkalhatták. Huntington elméletének kiegészítésére azonban több kisebb volumenű, de jelentős elméletet használlok, mint például James Gyot „preatorianizmus” elméletét.

Elemzésemben igyekeztem több szemszögből is megvizsgálni feltételezéseimet, melyek a következők voltak:

1. a katonai junta ezen lépése arra szolgál, hogy a növekvő kül- és belpolitikai nyomás ellenére megtartsa és tovább gyakorolhassa hatalmát (ahogy ezt a történelem folyamán már többször megvalósították);

2. olyan politikai patthelyzet alakult ki, melyet szinte lehetetlen megoldani, és ez a helyzet, bármi történjék is, 2010-ben sem fog változni.

Nagy Imre és 1956

Forradalmár vagy ellenforradalmár?

Szerző: Tömösi Éva Ramóna

Intézmény: Szent Pál Akadémia

A kutatás célja, tárgya: azon okok feltárása, amelyek az 1956-os eseményekben betöltött szerepük miatt Nagy Imre és társai számára a halálbüntetés kiszabását jelentették. Az ehhez vezető folyamat ismertetése, ennek érdekében a megelőző időszak témával kapcsolatos bemutatása, a lefolytatott eljárás jogi hiányosságainak és visszasságainak kiemelése és rövid kitekintés az azóta eltelt időszakra.

Az alkalmazott módszer: forráskutatás és -feldolgozás. A megjelent szakirodalom, eredeti források, valamint jogszabályok tanulmányozása, összehasonlítása.

Eredmények, következtetések: örvendetes, hogy a témát egyre többen kutatják, és egyre több eddig rejtett tényre derül fény. Tény azonban, hogy sok dokumentum máig sem került elő. Tartalmukra sokszor csak egy-egy utalásból lehet következtetni, de vannak bizonyára olyanok, amelyek véglegesen a feledés homályába merültek. Dolgozatom remélhetőleg rámutat azokra a jelenségekre, amelyek elvezethettek odáig, hogy egy korábbi vezető politikus, aki a regnáló rendszer elkötelezett híve volt, a vádlottak padjára kerülhetett, és később kivégezték, majd a nyomokat dicstelen módon eltüntették. Az eseményekből remélhetőleg tanultunk, és nem kell hasonló események tanúinak s főleg nem résztvevőinek lennünk a jövőben.

SZOCIÁLIS MUNKA, SZOCIÁLPOLITIKA TAGOZAT

Az uzsora mint túlélési stratégia

Szerző: Alacsné Nagy Zsuzsanna

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

A túlélési stratégia az egyénnek a szegénységre adott válasza. A szűkös körülmények között élő családok ezeknek a stratégiáknak széles tárházát ismerik.

Az uzsora vagy kamatos pénz is egyike ezen megküzdési módoknak. Dolgozatomban a történeti áttekintés, a fogalmi tisztázások után a jelenséget ebből a szemszögből vizsgálom.

Az uzsora aránytalanul magas kamatra adott kölcsön. Bár a családok tisztában vannak azzal, hogy ez a megoldás nyomorúságukat mélyíteti, mégis élnek vele. Dolgozatomban azzal foglalkozom, hogy mindezek ellenére mégis miért fordulnak hónapról hónapra az uzsorásokhoz.

A kutatást egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településen, Tiszaszavasváriban végeztem, ahol interjút készítettem tíz olyan emberrel, aki élete során már kénytelen volt a kamatos pénzt igénybe venni.

Arra voltam kíváncsi, hogy mi az, ami megadja a létjogosultságát ennek a mindenki által elítélt, és az áldozatai által rettegett jelenségnek. Az interjúkból kiderült, hogy maguk az áldozatok is elítélik az uzsorát, mégsem szüntetnék meg, mert akkor eltűnne a legutolsó segítség is, ahová fordulhatnak.

A dolgozatnak nem célja, hogy megoldási alternatívákat kutasson fel, mert annál a probléma sokkal mélyebb. A kamatos pénz áldozatai minden esetben szegény családok, ezért azt gondolom, a szegénységükön kellene enyhíteni, hogy számukra a különböző túlélési stratégiák ne legyenek létfontosságúak.

Nem csak az uzsora szereplőinek kell változtatniuk, újfajta szociálpolitikai ellátási formák bevezetése mellett a társadalom szemléletváltására is szükség lenne.

Piaci kudarc-e az ápolásbiztosítás?

A magánmegtakarítások szerepe a long-term care finanszírozásában

Szerző: Baji Petra

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Dolgozatomban az időskori betegápolás (long-term care) magánfinanszírozási lehetőségeit vizsgálom. Napjainkban aktuális téma az idősödő társadalommal kapcsolatos kérdések kutatása. Közülük is a legfontosabb, hogy milyen terheket ró az államra és a magánszemélyekre az időskori népesség arányának növekedése. A társadalom elöregedésének folyamata egyaránt érinti a társadalombiztosítási rendszert és a szociális ellátórendszert, hiszen hazánkban az időskori ápolási ellátások finanszírozása túlnyomórészt e két ellátórendszer keretében történik. A témában született tanulmányok nagy része a várható igénybevétel és a költségek előre becsülésével foglalkozik, dolgozatomban azonban inkább arra a kérdésre összpontosít, hogy ki és milyen arányban fogja viselni a várhatóan növekvő finanszírozási terheket, az állami szerepvállalás esetleges csökkenését kompenzálni tudják-e a magánszektor forrásai.

A dolgozatomban első része azt vizsgálja, hogy a lakosság hajlandó-e e célra hosszú távú megtakarításokat elkülöníteni. A lakosság körében végzett felmérések tapasztalatai alapján azt mondhatjuk, hogy a különböző racionalitási problémák valóban csökkentik a hosszú távú megtakarítási hajlandóságot. A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy ha az egyén rendelkezik megtakarítással/felhalmozott vagyonnal, hogyan tudja biztosítani magát az öregedéssel járó különböző kockázatok ellen. Azt tapasztaljuk, hogy hazánkban is kezdenek megjelenni magánfinanszírozási konstrukciók – a különböző járadékok megvásárlása a felhalmozott vagyonból, valamint az angolszász országokban már megjelent long-term care biztosítás –, melyek elméletileg alternatívái lehetnének az állami finanszírozásnak, azonban különböző piaci kudarcok miatt lehetőségeik egyelőre korlátozottak. A dolgozatban külön tárgyalom a család szerepét az informális ápolásban. E fejezet konklúziója, hogy bár az emberek igen gyakran a családtól várják az ellátást, a család szerepvállalása a családszerkezetek változása miatt a jövőben várhatóan csökkenni fog.

A Debreceni Egyetem hallgatóinak alkohol- és drogfogyasztással kapcsolatos attitűdjei

Szerző: Farkas Éva

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunkban a drog- és főként a túlzott alkoholfogyasztás társadalmi hatásait tárgyaljuk. Arra törekszünk, hogy felhívjuk a figyelmet az okozott társadalmi károkra és az erre adott nem megfelelő szociálpolitikai válaszokra.

Ennek eszközül a 2422 fős mintán készített survey vizsgálatunk eredményeit használjuk, melynek alapsokaságát a Debreceni Egyetem hallgatói alkották. Alkohol- és drogfogyasztási szokásaikat, a prevenció kérdéséhez való hozzáállásukat, valamint a drog- és főként az alkoholfüggőséggel kapcsolatos közvetett és közvetlen érintettségüket, attitűdjeiket vizsgáltuk interneten kitölthető kérdőív segítségével.

Az egyetemistákat életkori sajátosságaikból (posztadoleszcencia, leválás, fejlődési krízis stb.) adódóan különösen veszélyeztetett csoportnak tartjuk a szenvedélybetegségek kialakulásának szempontjából, így érintettségük a droghasználatot és a túlzott alkoholfogyasztást illetően releváns kutatási probléma. Eredményeinkből kiderül, hogy a válaszadó hallgatók majd egyharmada közvetlenül érintett a túlzott alkoholfogyasztásban, mert napi vagy heti gyakorisággal fogyaszt alkoholt, egyötödük pedig közvetetten érintett, mert 20%-uk családjában van naponta alkoholt fogyasztó családtag.

Tanulmányunk központi problémáját, miszerint a magyar társadalomban jelen lévő probléma a túlzott alkoholfogyasztás, alátámasztják a – meglévő kutatások adatain túl – saját eredményeink is, így az erre adott szociálpolitikai válaszok vizsgálata is indokolt. Véleményünk szerint a társadalmi intézmények nem kezelik súlyának megfelelően a kérdést, ezért dolgozatunk zárásaként – kutatásunk eredményeiből kiindulva – áttekintjük, hogy a szociálpolitika milyen válaszokat adhat ezen problémák kezelésére, mennyire hatékonyak a jelenlegi prevencióval és kezeléssel-ellátással foglalkozó szolgáltatások, valamint javaslatokat fogalmazunk meg azok fejlesztésére.

A fogyatékosügy jogi szabályozása

Szerző: Jakab Zsanett

Intézmény: Nyugat-Magyarországi Egyetem,
Geoinformatikai Kar

A dolgozat célja a fogyatékkal élők helyzetének átfogó bemutatása, amelyből következtetéseket és javaslatokat vonhatunk le – ezek segítségével rendszerezhetjük a fogyatékosok helyzetére vonatkozó jogi és gazdasági szabályokat.

A dolgozat I. részében a fogyatékosügy történeti (ritkábban jogtörténeti) összefüggéseit ismertetem az ókori, a középkori és az újkori adatok bemutatásával.

A jogtörténeti rész feladata, hogy összehasonlítva a jelenkor jogintézményeivel, hasznos következtetések levonását tegye lehetővé.

Friedrich Karl von Savigny, a híres történeti iskola megalapítójának szavaival élve: „minden jogszabály csak akkor érthető meg igazán, ha történeti fejlődését ismerjük.”

A II. részben a hatályos jogszabályok ismertetésével foglalkozom, mind nemzetközi, mind magyar vonatkozásban.

A következő fejezetben a diszkrimináció fogalmáról és fajtáiról írok. A diszkrimináció felügyeleti szerveinek működését és feladatait mutatom be. A következőkben a szociális ellátásokról, fogyatékosági támogatásról esik szó. Az utolsó fejezetben célom a foglalkoztatás és a munkajog alapelveinek bemutatása. A dolgozat és a kutatásom célja a jogi szabályozás ismertetése és konklúzió levonása. A közigazgatási rendszer bemutatását nem tartottam a témához szorosan kapcsolódónak.

A téma kutatásával kapcsolatban sok következtetésre jutottam. Véleményem szerint a vonatkozó jogszabályok nagyjából megfelelőek, inkább a betartásuk hagy némi kivetnivalót maga után. Úgy érzem, lehetne finomítani a jogszabályi rendszeren, de talán az Európai Unióhoz való csatlakozás felzárkóztatja Magyarországot a nemzetközi megítéléshez és a jogkövető magatartáshoz.

A terhességmegszakítás háttértényezői

Szerző: Harcz Judit

Intézmény: Nyugat-magyarországi Egyetem,
Benedek Elek Pedagógiai Kar

Dolgozatom témájaként a terhességmegszakítás problematikáját választottam, mert úgy gondolom, hogy a nem kívánt terhesség megszakítása előtti és utáni időszakban az arra jelentkezők akkora lelki terhet hordoznak, hogy azt orvosolni kell. Véleményem szerint erre nemcsak a Családvédelmi Szolgálat munkatársa, hanem egy szociálpedagógus is alkalmas. Dolgozatomban ismertetem az abortusz történetét, a művi terhességmegszakítás törvényi rendelkezéseit a 19. századtól napjainkig. Bemutatom, illetve összehasonlítom a terhesség megszakításával kapcsolatos egyházi, jogi és társadalmi álláspontot, az egyes országok abortusztörvényeit, valamint a művi beavatkozás testi és lelki következményeit. Tanulmányom második részében – kérdőíves módszer alkalmazásával készült – felmérésem eredményeit mutatom be, melyeket 50 különböző életkorú, terhességmegszakításra jelentkező nő töltött ki. Ennek során ismertetem a beavatkozásra jelentkező személyek és párjuk életkorát, bemutatom az abortuszt kiváltó háttérrel, a megszakításra jelentkezők későbbi gyermekvállalásának lehetőségét, a hozzátartozók befolyását az abortusz iránti kérelemre. Mindezek mellett kiemelkedő fontosságúnak tartottam annak felmérését, hogy kitől kérnek ilyen esetben segítséget a terhességmegszakításon átesők, illetve milyen mértékben befolyásoló/segitő tényező a Családvédelmi Szolgálat munkatársa. Vizsgáltam, hogy megjelenik-e igény más szervezeti segítségre, amely a felmerülő lelki problémákat orvosolná. A kérdőívek kiértékelésével és a belőlük származó tapasztalatokkal kívánom igazolni a művi terhességmegszakításon átesők lelki segítésének szükségességét. Ennek a segítségnyújtásnak nemcsak a műtét előtti tanácsadáskor van jelentősége, hanem a későbbi életút során is, hiszen az abortuszon áteső nők olyan élményeken mennek keresztül, amelyek kezelése szakembert igényel.

Túl a segélyen

Szerző: Horváth Ádám
Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom során a romák túlélési stratégiáit vizsgáltam arra vonatkozóan, hogy milyen jövedelmi forrásokból élnek, miután elfogyott a szociális segély, vagy az esetleges havi jövedelmük. Vagyis milyen forrásokból szerzik meg azt a pénzt, amely az alapvető szükségletek kielégítéséhez nélkülözhetetlen.

A kutatást egy 1000 fős északkelet-magyarországi településen végeztem, ahol a romák aránya 33%, és a munkanélküliségi ráta a roma lakosság körében 100%-os. Bemutatom az északkelet-magyarországi lakosság és a faluhoz kapcsolódó térség statisztikáit, valamint a témához kapcsolódó fontosabb demográfiai adatokat.

A térség és a falu jellemzése után részletesen leírom a faluban élő romák legális jövedelmeit, vagyis a különböző segélyeket és támogatásokat, majd a segélyek elfogyását követő pénzszerzési, jövedelempótló technikákat.

Ismertetem a faluban élő értelmiségieknek (polgármester, volt egyetemi tanár, lelkész, kistérségi menedzser, szociális tanácsadó) a roma-helyzetről kialakult véleményét és a faluban uralkodó helyzettel kapcsolatos álláspontjait.

Foglalkozom a magyar közmunka- és segélyezési rendszerrel, majd összevetem a romák problémáit a valósággal, tehát egyfajta kontrasztot állítok fel az interjúk során kiderülő problémák és a valóság között, valamint az igen sok romát érintő szegénységi csapdáról is szót ejtek.

A kutatás végén megoldási javaslatot dolgoztam ki a romák jelenlegi helyzetének javítására, amely megpróbálja a jelenleg konzervált állapot feloldani.

Falak és korlátok

Szociális munkásként az elfogadásért

Szerző: Kovács Gergely
Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Illyés Gyula Főiskolai Kar

Alapproblémának azt tekintem, hogy az emberek általában bizonytalankok, nem tudják, hogyan viszonyuljanak a fogyatékkal élőkhez, például egy kerekes székeshez, vagy hogyan nyújtsanak kezet egy félkarú embernek. A program, melynek keretében szociális munkát végzek, lehetőséget ad a 14–18 éves korosztály számára az alapfogalmak tisztázására, a szabad véleménynyilvánításra és a személyes tapasztalatok megélésére értelmileg sérült embertársainkkal. Egy-egy ilyen program révén, a „falak és korlátok” ledöntésével, komoly változásokat lehet elérni az integráció terén is.

A módszer lényege, hogy az érintett diákok közös élmény átélésével megtapasztalhatják az elfogadást, és felszínre hozhatják a bennük rejlő nyitottságot. Hiszen, mint tudjuk, „az igazi fogyatékos az, ha nem vesszük észre, hogy ők is olyan emberek, mint mi”.

Öt soproni és öt szekszárdi középiskolában szerveztem meg a projektet, és két szekszárdi iskolában végeztem fókuszcsoporthoz interjút. A kutatás során bebizonyosodott, hogy a diákok nyitottan és empátiával viszonyulnak az értelmileg akadályozott emberekhez. A közös élmény hatására – melyben két enyhe fokban értelmileg akadályozott társammal vettek részt – ráébredtek, hogy az azonosságot kell keresni a másokban, nem pedig a másságot. A szülői és tanári visszajelzések szerint élményeiket másokkal is megosztják, és az addig esetleg meglévő „falaik” a fogyatékkal élők iránt leomlani látszanak.

A projekt és a kutatás azt igazolta, hogy a szociális munkás jelentősen segítheti a tolerancia, az empátia és az elfogadás erősítését ebben a korosztályban is. A személyes tapasztalatokkal és a szociális munka eszközeivel épek és fogyatékkal élők együttesen fejlődhetnek, ezáltal még közelebb kerülhetünk az esélyegyenlőség megvalósításához.

Fogyatékossgal élők és a szexualitás

Szerző: Knapig Brigitta

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem,
Illyés Gyula Főiskolai Kar

Az emberi szexualitás ezerarcú jelenség, amelyet a különböző kultúrák, vallások, korszakok egymástól gyökeresen eltérő módon értelmeznek, ezeknek írott, de sokszor íratlan szabályai tradíciók, tabuk, kötelezettségek formájában más és más módon épülnek be az emberekbe, ezért ítéhető a szexualitás kényes témának.

Az értelmi és sok szempontból az érzékszervi és testi fogyatékossg, valamint a szexualitás kapcsolata egészen a legutóbbi évekig, de mondhatjuk, ma is kényes kérdés. A fogyatékos emberrel való foglalkozás szakmaiban és mérvadó szakembereiben inkább az a beállítódás alakult ki, hogy a szexualitásra a fogyatékos ember nem alkalmas, és ezért szexuális késztetéseit inkább vissza kell fojtani. Intézményes helyzetekben a nem kívánatos terhesség veszélye ehhez indokot is adott.

Úgy gondolom, a fogyatékossgot a társadalom nagy része nagyon nehezen fogadja el, és igyekeznek a fogyatékkal élő emberektől távol maradni. Nem szeretnek velük egy közösségben lenni, illetve bármiféle kapcsolatot kialakítani velük, hogy jobban megismerjék őket.

Dolgozatom első részében bemutatom azokat a rendelkezéseket, amelyek a fogyatékos személyek szexualitásával foglalkoznak. A második részben ismertetem a szakirodalmat, amely a fogyatékkal élő emberek szexualitásáról szól. A harmadik részben pedig az általam felkeresett intézményekben történekről számolok be. A kutatás interjúkra épül. Azért választottam ezt a technikát, mert kérdőívezni ebben a témában nem igazán lehet. Sokkal megbízhatóbb, ha a fogyatékkal élő személyt, illetve intézményt személyes beszélgetés közben ismerem meg, mert felmerülhetnek olyan új információk, amelyekről nincs tudomásunk, és erre akkor rögtön rá is lehet kérdezni. Az intézményeket is dolgozatom tagolódásának megfelelően, két fő részben vizsgáltam, tehát az értelmi fogyatékossgal élők szexualitása és a mozgáskorlátozottak szexualitása szerint. Az elmondottak alapján tudtam behatárolni, csoportosítani, igazolni azokat az állításokat, amelyeket a hipotézisben megfogalmaztam, illetve amit a szakirodalomban olvastam.

Az informatika szerepe a szociális munka gyakorlatában

Szerző: Lakatos Tímea

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Magyarországon a viszonylag későn megjelenő információs társadalom számos újítást hozott a gazdaság, a technológia, a társadalom működése területén is. Megjelent a „helyi információs rendszer” kifejezés, mely a technikai újításokhoz mérten egyre nagyobb segítséget hozott, de több felhasználói tudást is igényelt. Az informatizálódás behatolt az élet minden területére, nem kivétel ez alól a szociális szféra sem. De vajon milyen mértékben alakult ki ez a változás? Kérdéseimre válaszul szociális intézmények képviselőit kérdeztem egy próbakutatás keretében, továbbá olyan szoftverek összegyűjtésébe kezdtem, melyeket használhatnának a szakemberek a munka során. Próbakutatásom eredménye rávilágított arra, hogy az informatika meglepően hiányosan jelentkezik a szociális szakmai munka során, a szakemberek a lehetőségeket többnyire nem ismerik. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy érdemes ezen a területen mélyebbre ásnom, ezért egy Baranya megyére kiterjedő kutatásba kezdtem. Ennek eredményei jelenleg feldolgozás alatt állnak.

A háló továbbszövése

**Az ifjúsági irodák haszna,
különös tekintettel a reziliencia alakulására**

Szerző: László Johanna

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Dolgozomban a magyar szociális rendszer egy méltatlanul elhanyagolt és kevésbé ismert intézményét, az ifjúsági irodát mint alternatív közösségi teret állítom reflektorfénybe. Céлом, hogy felhívjam a figyelmet arra, hogy a remélhetőleg mielőbb markánsan körvonalazódó ifjúságvédelem egyik bástyája lehet ez az intézmény.

Mindezt a szakirodalomra támaszkodva és tanulmányaim során az ifjúságsegítés szakembereivel végzett kvalitatív interjúk, valamint kortárssegítői tapasztalataim alapján teszem, idekapcsolva a reziliencia, azaz a rugalmas ellenállóképesség fogalmát, amelynek vizsgálata kiemeli a krízisekkel való megbirkózásban és az egészséges személyiségfejlődésben a közösségi terek szocializáló funkciójának nagy szerepét – ily módon az ifjúsági iroda (mint mesterséges közösségi tér) fontosságát is.

Reményeim szerint gondolatfüzérem révén sikerül képet adnom egy olyan preventív profilú intézményről, amely a humánszolgáltató és segítő foglalkozású szakemberek (szociális munkások, szociálpolitikusok, pedagógusok, pszichológusok stb.) fiatalokra irányuló komplex tevékenységének megfelelő színhelye lehet, és amely nem csupán hiánypótló a hazai szociális szférában, hanem megfelelő kiegészítőjévé válhat többek között az oktatás, a közművelődés, az egészségfejlesztés, a bűnmegelőzés berkeiben zajló munkának is!

Fogyasztói sérelmek Magyarországon

Szerző: Nagy Gábor
Intézmény: Debreceni Egyetem

Dolgozatomban a modern fogyasztói társadalomban előforduló társadalmi és fogyasztói hátrányokra szeretném felhívni a figyelmet. Elsődleges célom, hogy megkíséreljek kapcsolódási pontot találni a fogyasztási hátrányok és a társadalmi hátrányok között, elsősorban saját kutatásom alapján, kiemelten figyelve a magyar jellegzetességekre.

A kutatásom alapját egy olyan országosan reprezentatív vizsgálat adja, amelyet TÁRKI-ösztöndíjasként a TÁRKI Omnibusz-vizsgálata keretében végeztem a felnőtt lakosság körében. Az adatgyűjtés kérdőíves adatfelvétellel történt, amelyet kérdezőbiztosok vettek fel 1031 fő mintán.

A kutatásom célja egyrészt az volt, hogy megismerjem a legjellemzőbb fogyasztói sérelmeket, azt, hogy hol és kiket ér sérelem; mennyire tudják a megkárosítottak, becsapottak, hová fordulhatnak panasszal; illetve ma Magyarországon milyen típusú szociológiai jellemzőkkel ren-

delkeznek a sérelmet elszenvedett emberek (életkor, nem, iskolai végzettség, lakóhely típusa stb.). Emellett a társadalmi hátrányok és fogyasztói sérelmek közötti kapcsolatra voltam kíváncsi, arra, hogy az egyes társadalmi hátrányokból mennyire következik az, hogy valakit sérelem ér a fogyasztás során.

A kutatásomból kiderül, hogy a jövedelmi hátrány fogyasztási hátrányt keletkeztet: a rossz anyagi körülmények között élők a fogyasztás során kevesebb és rosszabb termékhez, szolgáltatáshoz jutnak, és ezzel nagyban romlik az életminőségük, rosszabbodnak az életkörülményeik, ami már a következő generációkat is jelentősen érinti. A fogyasztói társadalom minden előnye mellett újabb társadalmi hátrányokat keletkeztetett, és régieket mélyített el. A legfőbb problémát a jövedelmi egyenlőtlenség kiszélesedése okozza, amely egyre szélesebb körben veszélyezteti az alapszükségletek kielégítését, hazánkban is.

A roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramja Baranyában (2005–2008)

Szerző: Nagy Péter
Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban az elmúlt években a Baranya megyében lefolytatott telepfelszámolási, teleprehabilitációs programokkal foglalkozom. Az első részben a romák történelmét, népvándorlását tárgyalom. A továbbiakban bemutatom az exklúzió folyamatát, a társadalmon kívül elhelyezkedő, mélyszegénységbe süllyedt csoport, az underclass jellemzőit. Itt tárgyalom a kirekesztés és a területi szegregáció egy speciálisan hazánkra, valamint Kelet-Európa egyes területeire jellemző tünetegyüttesét, a telepet. Ismertetem a rendszerváltás előtti korszak egyik legjelentősebb szociálpolitikai programját, a húsz éven át zajló „szociális körülményeknek nem megfelelő telepek felszámolásának” módszereit, intézkedéseit. Vácsolom ezen programok buktatóit, az újratelepedést, és a hazai apró falvakban az underclass megjelenését.

Az elméleti részt követően a rendszerváltás után „a roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramjában” részt vevő

öt baranyai településnek, Dencsházának, Szentegátnak, Kisvaszarnak, Hidasnak és Somogyapátnak a települészámolási tapasztalatait összegzem. Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy megvalósult-e vagy legalábbis megkezdődött-e az integráció a Baranyában lezajlott programok hatására. Elsősorban a Szociális és Munkaügyi Minisztérium céljaival megegyezően a munkaerő-piaci integrációt és a területi szegregációt vizsgálom.

Bábozás a szociális munkában

Szerző: Sándor Judit

Intézmény: Veszprémi Hittudományi Főiskola

Dolgozatomban a bábjáték globális hatásáról írok, leszűkítve pszichiai betegekre, szociális munkás vezetésével. Az első részben a jelenlegi magyarországi helyzetet mutatom be, azt, hogy milyen szociális intézményben veszik segítségét a bábozásnak.

Bemutatom, hogy milyen sokszínű és hatásos a bábjáték a kliensek körében. Többek között segíti a társas kapcsolatok kialakítását, az érzelmek megélését, stressz- és feszültségoldó. Konfliktus- és problémamegoldó technikára tanít észrevétlenül. A játéknak felszabadító hatása van, természetes örömet nyújt. Nem utolsósorban bábozás és alkotás közben a betegek hasznosnak érezhetik magukat, elismerik munkájukat, ami az egészséges fejlődéshez, a gyógyuláshoz elengedhetetlen. A játékos művészi tevékenységen keresztül a betegek könnyebben megközelíthetők, aktivizálhatók. A játék és az alkotás együttesen lehetővé teszi a kifejezetlen és feldolgozhatatlan élmények átélését.

A dolgozat második felében bemutatom a bábozás gyakorlati alkalmazását. Három bábcsoportot indítottam, 8-10 fővel. A csoportok összetétele heterogén volt: depresszív betegek, skizofrének, krónikus alkoholbetegek, pszichotikus betegek. Összehasonlítást végeztem, de összegezve elmondható, hogy tapasztalataim szerint a betegek állapota javult, kiegyensúlyozottá váltak, a foglalkozások hatására kinyíltak, nyíltan beszéltek problémáikról, társas kapcsolatokat alakítottak ki, lelkiileg feltöltődtek. A bábozás során olyan területet mutattak meg magukból a csoportnak, amely eddig még számukra is ismeretlen volt.

Tapasztalatom szerint a bábozás óriási lehetőségeket rejteget a szociális munkában, mely nagyban segítené a szociális szakemberek munkáját, könnyebben tudnák klienseikkel megoldani, illetve megelőzni a problémákat.

Középiszkolás korú fiatalok drogfogyasztása a pedagógusok szemével

Egy szabadkai középiskola pedagógusainak attitűdvizsgálata

Szerző: Sárcevit Beá

Intézmény: Wesley János Lelkészképző Főiskola

A társadalmi krízis mindenkire hatással van, de a többszörösen hátrányos helyzetben élőkénél a következmények hatványozottan jelentkeznek, kialakulhat az egészségkárosító, deviáns magatartás, amely a fiataloknál gyakran a kábítószeres fogyasztásban ölt testet. Nem hivatalos források szerint Szerbiában megközelítőleg 300 000 ember fogyaszt kábítószerrel. Az addiktív szerek használatáról azonban többnyire csak lokális jellegű adatok, felmérések állnak rendelkezésünkre.

A kutatás során azt próbáltam megvizsgálni, hogy az egyik vajdasági oktatási intézményben a tanároknak és a szociálpedagógusoknak milyen szerepük és hatásuk lehet a prevencióban és a mintakövetési szokások, vélekedések kialakításában. A választott módszer a fókuszcsoport, mely csoportos interjú egy szabadkai szakközépiskola pedagógusai körében készült el. Kutatásom főbb megállapításaként kiemelendő a fókuszcsoportban részt vevő pedagógusok, szakemberek semlegessége, érdektelensége, szerepük háritása a probléma megelőzésében, megoldásának segítségével. A megkérdezett pedagógusok az iskola intézményének fő feladatát az oktatásban látják, a szociális dimenzió beemelése legalábbis ebben az intézményben még várat magára. Annak ellenére, hogy a legális és illegális szerek jelen vannak a diákok körében, a velük naponta találkozó tanárok többsége nem tekinti problémának, veszélyforrásnak a kialakult állapotot.

A kutatás jövőbeli irányának a középiszkolás populáció érintettségének pontosabb felmérését, illetve helyi szinten a drogprevenció már működő és potenciális szereplőinek feltérképezését tűztem ki. Távolilag egy, a

helyi viszonyokhoz igazodó, korrekt állapotfelmérésen nyugvó, helyi dropprevenciós rendszer együttes kialakításához való hozzájárulás a céloom.

A helyi oktatás és a pedagógus szerepe a falusi társadalomban

Avagy: Tard félúton – esettanulmány

Szerző: Saródy Zita

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Az elmúlt évek centralizáló oktatáspolitikájának köszönhetően az állam szolgáltatói és finanszírozói szerepvállalása az oktatásban egyrészt folyamatosan gyengül – noha társadalmilag kívánatos lenne, hogy az oktatás közfeladatjellege ne sérüljön –, másrészt pedig az oktatás mint közjó racionalizálódó szétosztása kialakítja az iskolák hierarchikus szerveződési rendjét, amely leginkább a kisiskolákat sújtja.

A kisiskolákról szóló, széles körű szakmai és társadalmi vitában megjelenő a pro és kontra érvek hét fő kérdés körül tematizálódnak: demográfiai változások, hatékonysági-gazdaságossági problémák, szakmai feltételrendszer, az oktatás eredményessége, a körzetesítések következményei, az állami szerepvállalás mértéke és a kisiskolák társadalmi-kulturális funkciója.

A viták azonban nem említik azokat a közösségeket és pedagógusokat, akik tényleges áldozatai a kisiskolák létbizonytalanságának. Kutatásom célja ezért az volt, hogy a kisiskolák problémáit a vonatkozó szakirodalmi eredményekre támaszkodva, de más megközelítésben, az „iskolaügyben” való érintettség, valamint a pedagógusok helyi társadalomban elfoglalt presztízse alapján vizsgáljam Tard községben. Hipotézisem az volt, hogy az iskola bezárása elleni tiltakozást erősíti a személyes érintettség, illetve hogy a pedagógusok egykori és hagyományos presztízse ma erodálódóban van. Kutatásomban a reprezentatív minta alapján lekérdezett 217 kérdőív SPSS többváltozós elemzését és interjú technikát alkalmaztam.

Eredményeim szerint Tardon az iskola sorsában közvetlenül érintettek (iskoláskorú vagy iskola előtt álló gyermekeket nevelők) a közvélemény általános tiltakozásával szemben egyfajta „árnyaltabb és realisabb” véleményt képviselnek a helyi iskola sorsát illetően. A pedagógusnak mint a falusi társadalom hagyományosan központi alakjának presztízse pedig egy olyan tágabb értékrendi struktúrába ágyazódik a faluban, amelynek tradicionális vagy modern jellege elsősorban életkorfüggőnek mutatkozott.

A kapcsolatháló-elemzés mint a szociális munka lehetséges eszköze

Idősek közösségeinek kapcsolatháló-vizsgálata

Szerző: Schutzmann Réka és Vizl Zsuzsanna Csilla

Intézmény: Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola

Kutatásunkban arra vállalkoztunk, hogy a társadalmi kapcsolatháló-elemzés módszerének segítségével feltárjuk a Veszprém városában civil szervezéseként működő nyugdíjasklubok, valamint a szociális alapellátás keretében működő idősek klubjainak belső kapcsolathálóját. A vizsgálat célja továbbá az volt, hogy kipróbáljuk a kapcsolatháló-elemzést mint számunkra új kutatási módszert, és beillesztjük a szociális munka gyakorlatába.

Dolgozatunkban bemutatjuk a kutatás által feltárt eredményeket, emellett pedig ismertetjük a társadalmi kapcsolatháló-elemzés módszerét, illetve taglaljuk alkalmazási lehetőségeit a szociális munka gyakorlatában.

Ha igen, akkor hogyan?

Álláskeresők segítségének lehetőségei:

a Hefop 1.1 Komárom-Esztergom megyei tapasztalatok tükrében

Szerző: Szabó Gábor

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Kutatásom célja a Komárom-Esztergom megyében megvalósuló Hefop 1.1 A munkanélküliség megelőzése és kezelése elnevezésű foglalkoztatáspolitikai programban használt munkaerő-piaci eszközök értékelő vizsgálatára. Ennek során sor kerül az eszközök hatásának, mérhetőségi problémáinak és a hatáselemzés lehetőségeinek vizsgálatára, főleg allokatív hatékonysági szempontból.

A Hefop 1.1 program jól körülhatárolható csoportokhoz rendel jól definiálható eszközöket, a projekteredmények pedig lokális szinten leírtak. Mivel a munkaerő-piaci tranzakciók lokális jellegűek, nagy előnyt jelent az eredmények feldolgozásában, ha az adott lokális munkaerőpiacról megfelelő adatok állnak rendelkezésre. A részvételi adatok és a kimeneti indikátorok alapján kirajzolódik, hogy az adott időszakban mely munkaerő-piaci eszközök, illetve eszközkombinációk bizonyultak a leg-hatékonyabbnak a program céljainak elérésében.

A kutatás során arra törekedtem, hogy a felhasznált eszközök hatásait egységes munkagazdasági modellben helyezzem el, és ezen modell alapján történjen meg a hatás mértékének becslése is. Dolgozatomban hosszabban foglalkozom ezen elméleti modellekkel – főként az emberitőkeberuházással és az álláskereséssel foglalkozó modellek tárgyalásával –, kapcsolatot keresve a munka-gazdaságtani és szociológiai megközelítések között. A dolgozatomban a Hefop 1.1 programban használt eszközöket (képzések, támogatások, szolgáltatások) és hatásukat vizsgálom. A célcsoportokat kezelő eszközök vizsgálata kiterjed az egyes inputokra, outputokra, melyeket főként a célcsoport tagjaira gyakorolt outcome hatást becslő modellek segítségével vizsgálom. Ezen becslő modellek közül 12 külön, logisztikus regresszióanalízist használó modell foglalkozik csak a program sikeres befejezésének becslésével – ezen keresztül az elméleti felvetésekben megfogalmazott hipotézisek érvényességét is elemzem.

A kutatás során az elméleti modellekből levezetett hipotézisek igazolódtak. Fontos eredmény, hogy az egyének meglévő emberi tőkéjének hatását sikerült leírni: a kutatásból kiderül, miként hatott a Hefop 1.1 a sikeres részvétel és az azt követő elhelyezkedés esélyeire. Másik fontos eredmény az egyéni részvétel – „kezelés” – hosszának modellbe illesztése: a kutatás leírja, miként hathatott a bevont személyek elhelyezkedési esélyeire, hogy hosszabb-rövidebb ideig távol voltak saját álláskeresési környezetüktől.

A pártfogó felügyelet és az önkéntes pártfogás szerepe a bűnelkövetők társadalmi reintegrációjában

Szerző: Székely Zsuzsanna és Erdei Richárd

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatunkban különböző devanciaelméleteket ismertettünk, kitérünk a bűnözés kialakulásának társadalmi okaira, a családi háttér, a szocializáció szerepére a társadalmi normáktól eltérő magatartási mintázatok kapcsán.

Bemutatjuk a nemzetközileg alkalmazott büntetés-végrehajtási típusokat, a börtönök fogvatartottakra gyakorolt hatásait, a javítóintézetek lényegét, a bűnelkövető fiatalok jellemzőit.

Ismertetjük az igazságügyi hivatalok működését, a pártfogás történeti hátterét, szerepét, a pártfogó felügyelet alkalmazását és a szabadulók utógondozását.

Kitérünk a kriminológia területén tapasztalható csekély civil jelenletre, előtérbe helyezve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Kriminológia Tanszéke által működtetett pártfogói csoportot. A modellbe bepillantást nyerve célul tűztük ki a projekt pécsi megvalósítását, s ennek jegyében önkéntes pártfogóként, kísérleti jelleggel, februártól elkezdtük egy fiatalkorú fogvatartott klasszikus utógondozását.

Esettanulmányban mutatjuk be, milyen szerepet vállalhatnak kortárssegítőként az egyetemi hallgatók a fogvatartottak klasszikus utógondozásában, hogyan járulhatnak hozzá az elítéltek szociális és pszichés hely-

zetének javításához, társadalmi reintegrációjához, a bűnismétlés veszélyének csökkentéséhez.

Tevékenységünk sikereként értékelhetjük, hogy önkéntes-pártfogóképző kurzus indult a Pécsi Tudományegyetem Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszékén, ami lehetővé teszi a program kiszélesítését.

Fiatalkori prostitúció a gyermekvédelem tükrében

Szerző: Szenthe Zsolt

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Egyes becslések szerint a prostituáltak 40%-a gyermekvédelmi gondoskodásból kerül ki. Ez a riasztó adat megköveteli a nagyobb érdeklődést a téma iránt, tudományos igényű munkák készítését. Erre annál is inkább szükség van, mert idevágó szakirodalom ma alig akad.

Az adatok, információk hiánya nehezíti, egyszersmind lehetetlenné teszi a szociális területen, de elsősorban a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek mindennapi munkáját. Tapasztalataink szerint mind az alap-, mind a szakellátásban hiányoznak azok az eszközök, amelyek segítségével valódi alternatívát nyújthatnánk a prostitúció felé haladó fiatal lányok számára, egyszersmind híján vagyunk azon szemléletnek, közfelfogásnak, amely kellőképpen elítéli a prostitúciót, s amely erős alapja lehetne az ellene folytatott küzdelemnek.

Dolgozatunkban arra vállalkoztunk, hogy általános képet nyújtsunk a fiatalkori prostitúció kialakulásáról, folyamatairól, illetve olyan kérdéseket vessünk föl, amelyek előremutató ötletekkel szolgálhatnak a szociális munka és a szociálpolitika számára. Írásunk a két különálló, bár egy töről fakadó szakma közreműködésében született. Vegyülnek benne a közvetlen, személyes, csoportmunkából származó gyakorlati tapasztalatok, és az iratok, dokumentumok elemzése során szerzett strukturális következtetések. Fontosnak tartjuk, hogy a két szemléletmód egyszerre legyen jelen, mert nemcsak kevés a mikroszintű megoldások, programok (pl. pszichoedukatív tréningek) kidolgozása, sziget-szerű megjelenése, hanem mert számos olyan országos szintű (jogi,

bürokratikus) szabályt kell újragondolni, amelyek átalakítása nélkül eredményes munkát folytatni szinte lehetetlen.

Munkánk első felében tehát a rövid elméleti áttekintést a szereplők bemutatása, majd a bevonódás sokat mondó folyamatának leírása követi. A második részben egy, a gyermekvédelem szinte valamennyi lépcsőfokát végigjárt fiatal lány élettörténetének bemutatásán keresztül a szociális munka és a szociálpolitika számára fontos dilemmákat vetünk fel. Végezetül a függelékben található dr. Radoszav Miklóssal, a Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat általános igazgatóhelyettesével készített interjúnk részlete, amely nyíltan és őszintén tárja fel a mai magyarországi viszonyokat a fiatalkori prostitúció és a gyermekvédelmi rendszer kapcsolatáról.

Megvalósuló (?) munkahelyi egészségfejlesztés Magyarországon – empirikus vizsgálat

Szerző: Szűcs Szilvia

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,

Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

A munkahelyi egészségfejlesztés hozzájárul az egészségmegőrzés legfőbb célkitűzéséhez, nevezetesen, hogy életet adjunk az évekhez, és egészséget az élethez. A dolgozat fő célja ennek hazai kutatása a munkahelyi egészségfejlesztést díjazó pályázatokon nyertes vállalatok és a velük párba állított kontrollvállalatok 50-50 fős mintáján keresztül, mert a hatásvizsgálatok publikálása a kedvezőtlen népegészségügyi adatok javulásának egyik lehetséges kezdő lépése.

A pályázati anyagok kvalitatív dokumentumelemzése arra engedett következtetni, hogy a magyarországi gyakorlatok középpontjában a következő egészségi problémák állnak: a helytelen táplálkozás, a dohányzás, a mozgásszegény életmód és a stressz. Ennek alapján célzatosan olyan komplex vizsgálati csomagot állítottam össze kérdőív formájában, amely képes volt reális képet adni az egyes vállalatok beosztás szerint rétegzett, reprezentatív mintán vizsgált munkavállalóinak egészségmagatartásáról, illetve feltárta az egyénre és a szervezetre egyaránt fókuszáló

munkahelyi egészségfejlesztő beavatkozásokat. A széles körű biopszichoszociális dimenziókat érintő hatékonyságvizsgálat során bebizonyosodott: még az egészségtudatos vállalatok vizsgált populációjának is komoly gondjai vannak a teljesítménykényszerrel, életmódja és egészségmagatartása nem mindig következetes.

A munkahelyi egészségfejlesztő programok általános alkalmazásának feltételét az egészség értéként való elfogadásában, a jogszabályi rendelkezések betartásában és folyamatos ellenőrzésében, az egészségfejlesztő programok és egészségnevelő módszerek hatékonyságának a vállalat vezetői apparátusával való megismertetésében, illetve a vállalkozások ösztönző támogatásában látom. A részproblémákra koncentrááló kezdeményezések helyett a felkészült szakemberek által irányított komplex, interdiszciplináris szemléletű munkahelyi egészségfejlesztő akciókra pedig nagy szükség van Magyarországon is!

Munkanélküliség a pályakezdő fiatalok körében

Integráció a szegmentált munkaerőpiacra

Szerző: Tóth Ibolya

Intézmény: Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Tanulmányom célja, hogy rávilágítsak a 21. század egyre veszélyeztetőbb problémájára, a pályakezdők magas munkanélküliségi rátájára.

A kutatásomat végzős egyetemi hallgatók körében készült interjúk másodelemzésével végeztem. Alapvető hipotézisem az volt, hogy még a diplomások esetében is jelentős a távolság a munkaerőpiac elvárásai (kereslet) és a pályakezdők munkára vonatkozó elképzelései (kínálat), kompetenciái között. Ez sok szempontból jelent magyarázatot a pályakezdők körében tapasztalható nagyarányú munkanélküliségre. A pályakezdők munkáról alkotott elképzeléseit elsődlegesen a szülői generáció, másodsorban az ideális munkára vonatkozó médiakép határozza meg, míg kompetenciáik alakításában az iskolarendszer tölti – vagy sok esetben nem tölti – be az elsődleges szerepet.

Az elemzés során négy dimenziót – a munkaerő-piaci ismeretek, a munka fogalmának meghatározása, a speciális kompetenciák köre és a munkakép – kiemelve próbáltam következtetéseket levonni a vállalt hi-

potézissel kapcsolatban. Az elemzés során a következő eredményekre jutottam: a pályakezdők ismerik a munkaerőpiac elvárásait; többségük tisztában van jelenlegi tudásának munkaerő-piaci értékével; bár ismerik a piaci feltételeket, a többség mégis a tipikus, fordított foglalkoztatási formákat, míg a kisebbség az atipikus, gatesi megoldásokat preferálja.

Az elemzés eredményei azt igazolják, hogy a kiinduló hipotézisünk, ha nem maradéktalanul is, de alapvető összefüggéseiben igazolható.

Tanulási zavarral küzdő középiskolások az iskolai szociális munkában

Szerző: Vass Veronika

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Tanítóképző Főiskolai Kara

Dolgozatomban a középiskolás, tanulási zavarral küzdők helyzetével foglalkozom, mivel társadalmunk megoldatlan problémájának látom helyzetüket. Három középiskolában végeztem kutatást. Kérdőíveket állítottam össze az intézményvezetők, a pedagógusok, a diákok és a szülők számára. Arra kerestem választ, miként él meg az iskolában és az iskolán kívül a tanulási zavarral járó nehézségeket. Kutatásom során felkerestem még egy iskolában dolgozó fejlesztő pedagógust és egy iskolai szociális munkást is. Őket munkájukról, tapasztalataikról kérdeztem. Az iskolák kiválasztásában elsődleges szempontnak tartottam, hogy különböző szemléletű iskolák véleményét, helyzetét vethessem össze. Így választottam egy olyan középiskolát, amelyben fejlesztő pedagógus dolgozik, egy olyat, amelyben szociális munkás, végül egy olyan intézményt, amelyben nincs semmiféle megoldás a tanulási zavar tüneteivel küzdők segítésére.

Felméréseim alapján azt tapasztaltam, hogy az iskolákban sok szempontból meghatározó az iskolai szociális munkás és/vagy egy fejlesztő pedagógus jelenléte. A kérdőívek adatainak elemzése során olyan útmutatókat kaptam, amelyekre felépítettem egy projektet. Az a cél vezérelt, hogy a tanulók, szülők, pedagógusok – és ha lehetséges, a fejlesztő pedagógus – együtt tudjon dolgozni, közös megoldásokat találjanak a sajátos nevelési igényű középiskolai tanulók megsegítésére.

Pusztuló és újjászülető közösségi terek Budapesten

Szerző: Balog Dániel

Intézmény: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Szociológia és Kommunikáció Tanszék

Dolgozatom napjaink közterekkel és közösségi terekkel kapcsolatos tendenciáit vizsgálja. Bemutatva azok fő típusait, valamint különféle lehetséges funkcióit, mint például a társadalmi reprezentáció, a közlekedés, a véleménynyilvánítás, a köztéri művészi alkotás, a vendéglátás, a rekreáció, vagy az ismerkedés, kapcsolattartás tere. Az egyes jelenségekre vonatkozó példákat elsősorban Budapest életéből merítettem, nem kerülve meg azonban a nemzetközi összehasonlítást sem: utána jártam, mik az akadályai fővárosunkban az élhető, barátságos, közösségi életnek otthont adó közterek létrejöttének és működésének.

A gyakorlati példák közt megkísérlem megragadni, mi kell ahhoz, hogy élhető és élettel teli legyen egy közösségi tér vagy köztér, hogy összekösse, ne pedig szétválassa használóit. Szintén Budapesti példákon mutatok be különféle, egymással olykor konfliktusban álló köztérhasználó csoportokat, mint a nyugdíjasok, a gyermekek, az ifjúsági szubkultúrák, a hajléktalanok vagy a mozgáskorlátozottak, továbbá foglalkozom a városi közterek helyett előszeretettel használt félnyilvános terekkel – mint az üzletközpontok belső terei –, vagy a virtuális közösségi terek által kínált új lehetőségekkel.

A dolgozatom elméleti megállapításait négy fővárosi esettanulmányon keresztül mutatom be a gyakorlatban, ezek közt szerepel két, állami beruházásban létrejött, extravagáns látványpark, mint a II. kerületi Millenáris Park, vagy az V. kerületi Erzsébet téri Gödör, illetve olyan kisebb léptékű, de városrészükben jelentős, megújult közterek, mint a VIII. kerületi Mátyás tér és Mikszáth Kálmán tér. (A Mikszáth Kálmán térről szóló fejezet a TDK-konferencia után született meg, így az a *Tudományos Diákköri Konferencia [TDK] prezentációját követő fejlemények* című mellékletben található.)

A munka megváltozott világa

Elméletek a prekaritás okairól jellegéről és a kiutakról

Szerző: Benedek Hajnal

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A munka világa, a kapitalizmus sok más dimenziójával együtt, paradigmátikus változáson ment át a 70–80-as évek környékén. Dolgozatomban megpróbálom ismertetni ezt változást és a hozzá közvetlenül kötődő gazdasági, értékrendbeli, szervezési átalakulásokat, néhány általános elmélet keretein belül tárgyalva ezeket. A dolgozathoz röviden kiderül, mit ért Boltanski és Chiapello a kapitalizmus harmadik szellemén, a projektrenden; miről beszél Hardt és Negri sokaság címén, és mit értenek ők és más olasz posztoperaista szerzők anyagtan munkán; hogyan beszél Castel ugyanerről a paradigmátikus változásról integráció vs. kirekesztés néven.

A dolgozat a prekaritás (bizonytalanság, kiszolgáltatottság) jelenségének bemutatásra fut ki ezeken keresztül, majd rámutat a bizonytalanságból kollektívan kivezető egyik lehetőségre, a sokaságra. A dolgozat alapvetően elméleti, analitikus jellegű, a releváns irodalom elemzésére és szintézisére koncentrálnak. A pusztán ismertetésén túl sajátos interpretációba helyezi a prekaritás jelenségét, mivel hiányzik egy általános, összefoglaló elméleti keret.

A dolgozat konklúziója, hogy sokféle prekaritás, bizonytalan helyzet létezik, és az egyes csoportok, rétegek közötti szolidaritás, összefogás kialakításának lehetősége kétséges, s ugyanakkor ez az összefogás s a belőlük születő társadalmi mozgalom szükséges akár a problémák megoldásához, akár enyhítéséhez, s ez a sokaság koncepcióján keresztül (talán) lehetséges.

Ugyanakkor az így létrehozott rendszerkritikus mozgalom korántsem garantálja a mozgalom sikerességét, sőt akár az ellenkezője is bekövetkezhet, azaz a kritikával ahelyett, hogy gyengítené vagy megdöntené, csak még erősebbé teszi a rendszert.

Egy posztmodern irodalmi mű szociológiai befogadásvizsgálata

Garaczi László Csigacsók című novellája
húsz mélyinterjú mérlegén

Szerző: Bitter Janka

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Az irodalomszociológiai befogadásvizsgálatok gyakorlatát folytatva egy újszerű témát és kérdéskört volt céлом feldolgozni kutatásom során. Egy kortárs magyar szerző jellemzően posztmodern novellája áll a mélyinterjúk középpontjában. Több fejezetet szentelve az országos olvasási szokások bemutatásának, reprezentatív kontextusba helyeztem eredményeimet.

Az interpretáció folyamatát, az aktív, reflexív értelmezői munkát kívántam figyelemmel kísérni hozzáértő és nem hozzáértő olvasók között. Ezt a válaszok elemzésével, többek között az olvasottságra, az értelmezések közti hasonlóságokra és különbségekre, a sablonok használatára, az olvasói attitűdre koncentrálnak próbáltam elérni. A műelemzés túlmutat a művön, értékes információkat tartalmaz az egyén gondolkodásának folyamatáról.

Tíz műszaki és tíz magyar szakos egyetemi hallgató alkotja a kutatási csoportot, ezzel laikus–professzionális olvasói megoszlást mutatva. A meg-egyező kérdésekkel irányított interjúk kezdetén felmértem az interjúalanyok olvasási szokásait is, majd a mű elolvasása után arra vonatkozó kérdések következtek.

A mű valóban komoly kihívást jelentett minden olvasónak, a benne rejlő bizonytalanság révén igen különböző, egyéni olvasatok születtek. Ezzel párhuzamosan minden esetben jelen van az iskolában tanult értelmezési stratégiák használata, melyek azonban nem feltétlenül működnek e novella esetében. Kevés hallgató volt képes a kreatív, elvonatkoztató, szimbolikus gondolkodásra.

A mai irodalomnak csökkent a közösség-összetartó ereje, a szubjektív értelmezési lehetőségek szabadsága révén ezen a területen is erősödik az individualizálódás. A reflexív, erőfeszítést kívánó gondolkodás kihat társadalmi gondolkodásunkra, életünkre is.

Kilincs nélkül: börtönkörkép

Szerző: Bodnár Judit és Mátrai Mirella Hajna

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Kutatásunk célja az volt, hogy mélységében ismerjük meg a magyarországi büntetés-végrehajtás rendszerének hatásmechanizmusait. Abból a feltevésből indultunk ki, hogy a büntetett előélet meghatározó az emberek életútjában, ha későbbi életkilátásaikat tekintjük. Különösen igaz ez, ha az elítélt fiatalokként szenved joghátrányt, mert ebben a rendkívül szenzitív fejlődési szakaszban személyisége még formálható, és ez felveti a bűnözői társadalomhoz való végleges kötődésének esélyét.

Hat büntetés-végrehajtási intézetbe látogattunk el, ahol fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival készítettünk strukturált interjúkat. Kérdéseinkben különös hangsúlyt fektettünk a szabadságvesztés idejének személyiségformáló kurzusaira, valamint a büntetés letelte utáni személyes kilátások feltérképezésére. Célunk az volt, hogy rámutassunk a büntetés-végrehajtás elméleti törekvései és gyakorlati megvalósulása között feszülő ellentmondásokra. Írásunkban a hazai jogszabályok és a nemzetközi gyakorlat bemutatásával párhuzamosan utalunk a magyar börtönrendszer visszasságaira.

Lehetőségeinkhez mérten a börtönpopuláció reprezentatív keresztmetszetét igyekeztünk elérni, de a fogadó intézmények rendje szerint végül a szakértői kiválasztásra kellett hagyatkoznunk.

A kutatás eredményei nem reprezentatívak, így dolgozatunk az aktuális börtönhelyzet pontos leírására szorítkozik. Mindezek mellett – ismerve a külföldi tendenciákat – megállapítjuk, hogy a honi büntetés-végrehajtás korszerűtlen, ennek okai pedig egyaránt keresendők a rendszerváltás utáni társadalmi közeg bűnözéshez való viszonyában, valamint a megújulni mindedig képtelen büntetőpolitika eszköztárában. Jelen rendszerben nem várható el, hogy a fogvatartottak szabadulásuk után képesek legyenek az elvárt új életminta szerint élni, tartózkodni az újabb bűncselekményektől, amiért egyre nehezebbé válik az újratermelődő börtönpopuláció eltartása – amíg ki nem épül egy eszköztárában liberálisabb, ténylegesen reszocializációs indíttatású büntetés-végrehajtási rendszer.

Városi közlekedési beruházások megtérülési mutatói

Szerző: Botos Bálint

Intézmény: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Dolgozatomban abba a folyamatba szeretnék betekintést nyújtani, ahogy ma Magyarországon egy városi közlekedési viszonylat megtérülési számításait végzik. Noha egy város népsűrűsége akár százszorosa is lehet a vidék népsűrűségének, érdekes módon mégis ugyanazzal, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által kiadott útmutatóval kell értékelni a városi és a városon kívüli közlekedési beruházásokat. Ez az útmutató mindössze három jelentős bevételi forrást jelöl meg: a nagyobb sebességből eredő időmegtakarítás monetarizált értékét, az alacsonyabb üzemeltetésből eredő költségmegtakarítást és a kevesebb balesetből eredő alacsonyabb károkozást. De vajon nevezhetünk-e például egy olyan új kéregvasutat pozitív megtérülésűnek, amely egy buszvonalat felváltva, (szélsőséges esetben) nem gyorsítja meg a közlekedést, nem okoz kevesebb balesetet, és fenntartási költsége sem alacsonyabb. Véleményem szerint igen. A GKM-útmutató nem veszi figyelembe, hogy a városi beruházás közvetlen szomszédságában is emberek élnek, így a különböző forrásokat más érteken kellene figyelembe venni, mint a városon kívüli közlekedési viszonylatoknál. Úgy gondolom, hasonlóan, mint ahogy ezt Németországban is teszik, monetarizálni kell a lehető legtöbb externális hatást, és egy egységes, jól strukturált és fixen meghatározott megtérülésszámítási rendszert kell felállítani, melyben az adatok manipulálásának lehetősége minimális. A levegő szennyezésétől és a klímaváltozást előidéző gázok kibocsátásától kezdve a zajterhelés változásán és a területek értékváltozásán keresztül a jelenleg is használatos idő- és karbantartási költségmegtakarításig minden egyes bevételi forrást valós súlyán kell kezelni. A számba vehető bevételi tételek rendezését követően megnézem, milyen stádiumban áll a városi közlekedési viszonylatok kiépítésének értékbecslését illetően a klímavédelem legfőbb közbenjárója, Németország; és megnézem, milyen lehetőségek és irányok közül válogathat Magyarország.

Nemiszerep-játék

Szerző: Csaba Réka

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Tanulmányomban az óvodások nemiszerep-sztereotípiáiban az elmúlt 25 évben bekövetkezett változásokat kívántam megvizsgálni. Ehhez H. Sas Judit, a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetének munkatársa 1980-as évek elején végzett kutatását ismételttem meg, és ennek alapján vontam le következtetéseimet.

A kutatás módszere adott volt: nagycsoportos korú (5-6) éves, különböző lakhellyel és szociális háttérrel rendelkező gyermekeket kérdeztem meg projektív technikák segítségével arról, hogyan látják ők a nemi szerepeket, a családon belüli munkamegosztást, és milyen sztereotípiák élnek bennük a nemekkel kapcsolatban. H. Sas Judit engedélyével, az eredeti és az újonnan kapott eredmények összehasonlíthatóságát figyelembe véve némi változtatást hajtottam végre a kutatás eszközein, az azóta eltelt idő és a technikai fejlődés miatt.

A kutatás eredményei összefoglalva a következők: a gyermekekben élő, nemekkel kapcsolatos, főként a személyiségre és a viselkedésmintákra vonatkozó sztereotípiák kevésbé változtak az elmúlt időkben. Tapasztalataim alapján a mai gyerekek is – néhány tulajdonságot kivéve – nagyon hasonlóan, vagyis meglehetősen sztereotipizáló módon gondolkodnak a nemek „helyes” viselkedéséről, vagy általános tulajdonságairól. A kutatás másik fontos tapasztalata azonban, hogy a családon belüli munkamegosztást, a családban felmerülő feladatok elvégzését a gyerekek már sokkal kevésbé látják hagyományosan, tehát a nemek szerint megkülönböztetve, mint 25 évvel ezelőtti társaik.

Nők a dualizmus korában

Szerző: Csiba Kitti Klára

Intézmény: Kodolányi János Főiskola

Pályamunkámban a nők helyzetét kívánom bemutatni az 1867 és 1918 közötti időszakban. Vizsgálódásom középpontjába elsősorban az oktatásügy kérdését állítom, valamint foglalkozom a korszak közjogi és választójogi küzdelmeinek nőkre vonatkozó fontosabb vívmányaival is.

A 19. században újtukra induló, a nők jogi, művelődési és oktatási ügyének előrevitelét zászlajukra tűző, különböző nőemancipációs mozgalmakat is érintem, amelyek hatása a korszakban egyre inkább felerősödött. Ezek a mozgalmak a dualizmus korában a megváltozó társadalmi és gazdasági viszonyok, valamint az iparosodás hatására még jelentősebbé váltak. Az emancipációs igények új kihívásokat fogalmaztak meg az iskoláztatás számára is. Ezért a dolgozat középpontjában a nőnevelés ügye áll, vagyis az a folyamat, amelynek következményeként megdőlt az a 19. századig elfogadott nézet, miszerint a nő feladata a gyermekek nevelése és a háztartás vezetése.

Mindezek mellett igyekeztem lényegre törő áttekintést adni a magyar iskolarendszer fejlődéséről is. Részletesebben ismertetem a korszakban felállított nőképző intézmények létrehozására irányuló törekvéseket, illetve két ekkor alakuló iskolatípust: a felsőbb leányiskolát és a leánygimnáziumot.

Hajléktalanok Magyarországon

Egy pillanatfelvétel tükrében

Szerző: Daróczi Gergely

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,

Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatom alapvetően leíró jellegű: a magyarországi hajléktalanok tömegeinek megismerésére és a helyzetükkel kapcsolatos mögöttes összefüggések feltárására tesz kísérletet. Ennek megfelelően első, rövidebb szakaszában a hajléktalankutatás területén alkalmazott módszerek di-

verzitását igyekeztem áttekinteni – minden egyes alternatíva esetén a szóba kerülő problémákra, illetve esetlegesen az enyhítésüket célzó speciális módszerekre koncentrálni.

Témám aktualitását az adta, hogy a Február 3-a Munkacsoport évenkénti kutatásának 2008-as adatgyűjtési szakasza nemrég fejeződött be, amelyben számos, Magyarországon korábban még nem alkalmazott módszer került tesztelésre. A részletes eredmények nyilvánosan nem voltak még hozzáférhetők, számomra azonban már a 2007-es felvétel adataiba való betekintés is több mint elégséges forrásul szolgálhatott a dolgozat megírásához. Ez alapján az elméleti kitekintést a 2007-es kérdőív vizsgálat módszertani hátterének bemutatása követi.

A dolgozat fő részét, és ennek megfelelően meghatározó hányadát ezen adatbázis feldolgozása teszi ki a korábban már bemutatott módszerek alapján. Ennek megvalósítása nem tér ki a kérdőívben szereplő összes kérdésre, céloom ugyanis inkább a változónkénti összefüggések mélyebb megismerése volt, aminek nyomán ténylegesen is feltárulhat az adatok egyfajta struktúrája.

Végezetül, a kibontakozó összefüggések alapján kíséreltem meg egy lehetséges tipológiát kidolgozni a hajléktalan emberek igen változatos csoportjairól. E kísérlet során tudatosan nem tekintettem át a már korábban elkészített és tudományos körökben elfogadottan használt, egyéb tipológiákat, hiszen céloom a módszertani megközelítés hangsúlyozása, ezáltal a remélt tipológiának kizárólag a mintán alapuló felépítése volt.

A Magyarországon tanuló horvátországi magyar egyetemisták identitása

Szerző: Ditzendy Orsolya

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsész tudományi Kar, Szociológiai Intézet

Dolgozatom célja a határon túli magyar egyetemista fiatalság nemzeti tudatának bemutatása. Tíz olyan fiatallal készítettem témaorientált interjút, akik magyarországi intézményt választottak továbbtanulásuk színhelyéül. Az interjúk során korábbi kutatásokban megalapozott

(identitás) tényezők révén közelítettem nemzeti identitásukhoz. Interjúalanyaim elmesélték családi hátterük, származásuk történetét, melynek a délszláv háború okozta, különböző élethelyzetek meghatározó részévé váltak. Magyarországon tartózkodásuk körülményeinek tisztázásával feltárult magyarországi magyarokkal való kapcsolatuk is, amely nemcsak identitásuk meghatározásában, de távlati terveikben is markáns elemnek bizonyult. Többen a diploma megszerzése után a helyi magyarság helyzetét akarják javítani. Két interjúalanyom azóta helyi iskolában tanít magyarul magyar diákoknak, mivel a magyar anyanyelv elsajátítását kulcskérdésnek tartják a kisebbségi lét fennmaradása érdekében. A haza, hazaszeretet fogalmainak definiálásával vált világossá, hogy a tizből nyolcnak teljes mértékben lokalizálódott hazatudata alakult ki, s csak egy ember említette Magyarországot is a hazájaként. Úgy gondolom, ebben a 2004. december 5-i népszavazás nemleges eredménye is szerepet játszott, hiszen a téma felvetése négy év távlatából is komoly érzelmeket váltott ki interjúalanyaimból. Bár egy eddig feltáratlan terület, a drávaszögi magyarság fiataljairól tíz interjú alapján nem lehet általános megállapításokat tenni, de az mindenképpen elmondható, hogy interjúalanyaim mindennapjait, céljait meghatározza erős magyarságtudatuk. Beszámolnak róla, hogy magyarnak maradni egyre nehezebb ugyan, hiszen e szórványmagyar terület mind erősebb asszimilációs tendenciát mutat, hisznek abban, hogy a folyamat megfordítható és megfordítandó, s ennek feladata rajtuk áll vagy bukik.

Támogatott döntéshozatal a fogyatékos emberek szemszögéből

Az önérvényesítő élet lehetősége értelmileg akadályozott személyek és pszichiátriai kliensek számára

Szerző: Egri Tímea

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar

Dolgozatom központi témája a támogatott döntéshozatal (TD), hiszen hazánkban a gondnokság jelenti az egyetlen jogi választ azon személyek részére, akik segítséget igényelnek a döntéshozatal során. Jelenleg szá-

mos országban zajlik a gondnoksági rendszer reformja. Az államok a klasszikus, helyettes döntéshozatalon alapuló paradigmákat felváltják az önrendelkezés erősítésével és a döntési szabadság minél szélesebb meghagyását célzó paradigmákkal. Ez a folyamat a nyugati világban a második világháború óta tart, és az ENSZ *Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményében* csúcsonódott ki.

Jelen kutatás célja, hogy képet kapjunk arról, az értelmileg akadályozott személyek, valamint a pszichiátriai kliensek megfelelő mértékben hozhatnak-e döntéseket saját magánéletükről.

Mivel a TD szakirodalma jelenleg még erősen korlátozott, olyan esz-közök kiválasztására volt szükség, amelyek megfelelő szakmai publicitás mellett szakmailag is és empirikusan is megalapozottak. Ezen kritériumok alapján két strukturált kérdőívet választottam, a WHO által kidolgozott WHODAS II. kérdőívet és a Döntéshozatali önállóság kérdőívet, melyet Wehmeyer és Metzler dolgozott ki.

A kutatás egyértelműen rámutatott arra, hogy a klinikai csoport tagjainak önrendelkezése szignifikánsan alacsonyabb szintű, mint a referenciacsoport tagjaié. A két klinikai csoport hasonló mértékű akadályozottságot mutatott az önálló döntések terén, ennek ellenére más-más mintázat jellemzi őket a különböző élethelyzetekben. A gondnokság alatt álló kliensekre nagyobb mértékben jellemző az önálló döntéshozatal hiánya.

A jövő fontos feladata, hogy a társadalomban elterjedjen a TD mint újfajta gondolkodásmód, melynek hátterében jogszabályi reformoknak kell állniuk ahhoz, hogy a rendszer sikeresen működhessen.

Mi a siker záloga?

Orfű és Abaliget rendszerváltást követő fejlődési trendjei

Szerző: Endre Melinda

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom központi témája Orfűnek a 90-es évektől egyre hangsúlyosabb központi, térségi, irányító szerepkörének vizsgálata volt, mindezt egy szomszédos – a rendszerváltást megelőzően a vizsgált településhez képest fejlettebb – községgel, Abaligettel összevetve. Orfű fejlődése az

1970-es és 80-as évektől indult meg, s kiemelkedő szerepet játszott benne a községegyesítés és a mesterséges tavak létrehozása, amelyeket turisztikai céllal a mai napig is nagyon jól tud hasznosítani a település. Abaliget központi, térségi irányítói funkciója a 18. századra nyúlik vissza, majd az 1950-es évektől a falu már ún. centrumközségi feladatokat is ellátott. A rendszerváltás mindkét település „életében” gyökeres változásokat idézett elő.

Ebből kiindulva: a helyi társadalom dimenziót, de leginkább a lokális politikai részvételt tanulmányoztam, majd kísérletet tettem arra, hogy a két, vizsgált település lakosságát különböző alcsoportokra, kategóriákba soroljam az integráltságuk fokozatai szerint. Az elemzésben a levéltári adatgyűjtés, a kérdőíves kutatás, valamint a célzott interjúk által összegyűjtött információkra támaszkodtam. Orfű prosperitásának vizsgálatát a falvak társadalmi, gazdasági és műszaki tényezőinek, illetve a humán infrastruktúra mutatóinak összehasonlításával kezdtem, melyekből kiderült, hogy a másik község, Abaliget, mind a demográfiai mutatókat, mind a foglalkoztatottak számát tekintve, illetve a gazdaságot és az infrastrukturális tényezőket is figyelembe véve, jóval elmaradottabb Orfű ugyanezen mutatóihoz viszonyítva. Ebben többnyire még szerepet játszott az önkormányzatok költségvetése és a polgármesterek tevékenysége is. A kutatás adatai alátámasztották: Orfű, a szuburbanizációs folyamatok következtében a magasan kvalifikált népesség közkedvelt lakóhelye lett, és a község lokális társadalma integráltabb Abaliget helyi társadalmánál.

A testi fogyatékossgal élő emberek sajátos identitása, szerepfelfogása

Szerző: Halmai Réka

Intézmény: Debreceni Egyetem

Dolgozatunkban a gyermekkoruk óta testi fogyatékossgal élő emberekkel szemben kialakult szerepelvárásokon és a bennük stabilizálódott identitáson keresztül az önállóság aspektusát vizsgáljuk. Feltételezésünk szerint a fogyatékossgal élő emberekkel szemben a családban és a társadalomban kialakult attitűd azt eredményezi, hogy egyfajta gyereksze-

repben stabilizálódnak az élet számos területén. Ez pedig számos akadályt állíthat fel társadalmi integrációjuk szempontjából, illetve a felnőtt önállóságon is számos csorba eshet.

Kutatásunk választott módszere az életútinterjú volt, amelyben kiemelt figyelmet szenteltünk oktatásban való részvételnek és a szülői hozzáállásnak. A tizennégy interjú elemzésekor arra a következtetésre jutottunk, hogy a vizsgált fogyatékossgal élő emberek életében egy tágabban értelmezett gyerekszerep számos esetben tetten érhető. Ez nem is mindig a szó szoros értelmében vett teljes önállótlanyságot jelent, hanem a kiszolgáltatottság egy-egy szeletét, amely jelentkezhet a családi élet vagy a munka területén. A gyerekszerep mellett tetten érhető az egyén egy másfajta hozzáállása is, mégpedig a dac, amelynek forrása egyfajta bizonyítási vágy – ez a stratégia is szoros kapcsolatban áll tehát az egyén fogyatékossgához való viszonyulásával, identitásával.

A szülői stratégiákat illetően beszélhetünk egyrészt az elrejtésről, másrészt a problémával való szembenézésről. E típusoknak további altípusait különböztettük meg elemzésünk során. Az oktatással kapcsolatos hipotéziseink ellenőrzésekor megállapítottuk, hogy a fogyatékossg ténye valóban befolyásolja az iskolaválasztási lehetőségeket, és azonos végzettség esetén differenciálja az elhelyezkedési esélyeket.

Reményeink szerint a kapott eredmények további kutatások alapjául szolgálhatnak majd.

Túlélni a Felvidéken

A csehszlovákiai magyarság sorsa 1918–1950 között

Szerző: Harmati Edina

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

A kutatás célja, hogy bemutassa, milyen meghurcoltatásokat, megpróbáltatásokat kellett átélnie a felvidéki magyarságnak Trianon után. Dolgozatomban leginkább a második világháború utáni időszakot mutatom be részletesen, mivel ebben az időben születtek az úgynevezett Beneš-dekrétumok, amelyek kimondták a magyarok kollektív bűnössé-

gét. Azért vizsgálódom ebben a tárgykörben, mert a Szlovák Parlament 2007-ben megszavazta a dekrétumok sérthetetlenségét. Véleményem szerint ahhoz, hogy megértsük, miért sértő a parlament eme döntése a mai felvidéki magyarságra nézve, tudnunk kell, milyen vádak árnyékában voltak kénytelenek a negyvenes években a csehszlovákiai magyarok élni és túlélni.

A kutatásomban elsősorban a szakirodalomra támaszkodtam. Ahogy egyre jobban elmélyültem a beneši dekrétumokban, úgy talákoztam azzal a ténnyel, hogy a hitleri és a beneši ideológia között számtalan párhuzamot fedezhetünk fel. A benešizmus eszméjére nagy befolyást gyakoroltak az antiszemita tanok, illetve Johann Gottfried Herder német filozófus gondolatai. A zsidók ellen felvonultatott vádak a magyarokkal szemben is felhozták. Míg a zsidóknak Hitler szerint azért kellett bűnhődniük, mert Jézust keresztre feszítették, addig a magyarokat az első Csehszlovák Köztársaság gyilkosainak bélyegezték. Ahogy a hitleri időszak európai polgáira hatott az antiszemitizmus, úgy a csehszlovák társadalom tagjainak gondolataiba is beszivárgott a Beneš által hangoztatott magyarsággyűlölet.

Érvényteleníteni kell a beneši dekrétumokat, mert ha nem teszik, úgy tovább élhet a társadalomban a magyarellenesség, amely oly szorosan összefügg az antiszemitizmussal. A felvidéki magyarság a második világháború után szintén elszenvedte a holokausztot.

Hippikultúra a 60-as években és ma

Szerző: Hegedűs Eszter

Intézmény: Eötvös József Főiskola

Ez a tanulmány az 1960-as évek hippimozgalmával foglalkozik, szem előtt tartva az elődök, a beatnikék hatását, és vizsgálva a hippik örökségét a legendás korszak elmúltával.

A dolgozat a tartalom és a forma összefüggésében épül fel. Az eszme, a tartalom határozza meg az arra épülő külső megjelenéseket, formákat, mint a zene, életforma, öltözködés.

A hippiket megelőzte a beat mint mozgalom és mint irodalom. Az 50-es évek beatnemzedéke a társadalmi paradoxonok ellen lépett fel,

előőrseként a majdani hippiknek. A beatkultúra alapmagatartása a lázadás mellett az antikomformizmus volt.

A beatnikék lázadásában a zene volt a legfőbb erő, és ehhez társult formailag az öltözködés. A hangos zene üvöltésétől frászt kaptak a csendesebb muzsikához szokott kispolgári fülek, és az addig jól felismerhető nemek a külső megjelenésben szinte eggyé váltak: fiú-lány egyaránt „trapézgatyát”, színes felsőt, hosszú hajat hordott. Visszatértek ahhoz az ősi felfogáshoz, miszerint a lélek és test erejét a hosszú haj hordozza. Csak egy baj volt ezzel a nemzedékkel: hiányoztak közülük az igazi egyéniségek, a csoportok tagjai inkább a népszerű előadók utánzására törekedtek. Igazi és sajátos filozófiát, belső tartalmat, egyéni stílust az ezt követő nemzedék, a hippik mutattak.

Nevezhetjük őket csodabogaraknak, virágnemzedéknek, szeretetharcosoknak; egyik sem pontos meghatározás azokra a fiatalokra, akik megváltoztatták az addig megszokott nyugati életformát, bevezetve a szabadság, a boldogság, a változás forradalmi szellemét. A hippiközöség vagy elherdálja magát dilizésben, vagy továbbhalad, és azzá válik, ami ma már történelem. Gondolkodásukra jelentős hatással voltak a keleti vallások és filozófiák (konfucianizmus, a zen buddhizmus), eszmerendszerükben és életmódjukban a társadalmon kívüli kötetlen életet követték. Filozófiájuk sokféle művészeti ágban megjelent: így elsősorban a zenében, de a szürrealista képzőművészek és irodalmárok is a pártolói voltak, és komoly stylest-et diktáltak az öltözködésben is (bár nem akartak „divatdiktátorok” lenni). Művészetükben erősen elmosódtak a határok a műfajok között, rengeteg átfedést találhatunk.

Életformájuk is átmenetet mutat a totális társadalom és a magányos lét között: újra megtalálták, felfedezték a kommunát mint az ősi társadalom önfenntartó közösségét.

Hippik ma is vannak a világ bármely pontján, de az életformájuk megváltozott, és a mozgalom is véget ért. A „goás”-ok legfontosabb közösségi együttléte a fesztivál, ahol még követik a legendás korszak külsőségeit, de már nem meghatározó részei a társadalomnak. Bár ezek az emberek gondolkodásukban, hétköznapjaikban, viselkedésükben alig térnek el az egykori hippiktől, egyben mégis különböznek: nincsen társadalomformáló szerepük, forradalmiságukat a tömeg nélkül elveszítették. Ám hordozzák az ember ősi vágyát a természetszeretben, a harmóniakeresésben, a szabadságvágy átélésében, a toleranciában.

Az etno stílus a 20. század végének, a 21. század elejének divatirányzata. A divatot csináló, diktáló, marketingfogásokkal élő stylestek meglovagolták a nők kényelmes, nőies öltözék utáni vágyát: így élesztették fel, leheltek új életet a könnyű, lágy, népies motívumokkal díszített kényelmes ruhadarabokba. De ez csak külső. A hippik maguk kreálta blúzaitól, nadrágjaitól, sálaitól igen messze van: hiányzik belőle a gondolatiság.

Lehet, hogy a hippikről csak múlt időben lehet beszélni. De nem lehet elhallgatni azt a tényt, hogy a 20. század történelme nem írható meg nélkülük.

Miss Marple, a szomorúmanók és a szegénység, vagy hogyan írt Solt Ottilia a szegénységről, mikor az nem is létezett?

Szerző: Hordósy Rita

*Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar*

Dolgozatomban szeretném a szegénységről folyó beszéd elmúlt évtizedeit felvázolni Solt Ottilia néhány írása kapcsán. Kiválasztott kutatási beszámolója két helyen is megjelent kétféle változatban, egyrészt egy pedagógiai folyóiratban, tehát hivatalos közegben, másrészt szamizdatként. Ezt az írását elemezve mutatom be a legfontosabb megszorításokat, melyeket a rendszer az öncenzúra által a közlőre kényszerített, illetve azt, ahogy Solt mégis szembemegy néhány tilalommal. Emellett fontosnak tartom, hogy bemutassam a korszak néhány fontosabb folyamatát, mint például az ellenzékiség kialakulását. A szegénység történetéből, az ezt kezelő szociális intézkedésekből néhány sarkalatos részletet emelek ki, illetve a korszakban jellemző beszédmódot jól illusztráló konferenciabeszámolót elemzem. Solt írásain kívül a korszakból vett további példákön keresztül törekszem bemutatni a diskurzus feletti ellenőrzés megszerzésének technikáit, a legfontosabb kizáró eljárásokat és korlátozó elveket.

Fő kérdéseim, amelyekre a dolgozatban választ kerestem: hogyan lehetett a szocializmus éveiben a szegénységről nyíltan írni, a véleményt

vállalni, mi is történt az ideológiának ellenszegülőkkel? Lehet-e Foucault kritikai elemzésének módszerét alkalmazni a szegénységről folyó diskurzussal kapcsolatban? És ha igen, akkor a foucault-i genealógia-módszer egyik fontos terminusával élve, milyen „töréseket” lehet felfedezni ebben a diskurzusban? Milyen különbségek találhatók az első és a második nyilvánosság szegénység-diskurzusai között? Milyen töréspontok rejlenek ebben a diskurzusban, milyen hatásai vannak ennek a jelenben?

Képregényes szubkultúra Magyarországon

Szerző: Illés Jácint

Intézmény: Eötvös József Főiskola

A képregény – amely meggyőződésem szerint önálló művészeti ág – megközelítőleg százéves múltra tekint vissza, kialakulása a filmével tehető egy időszakra. Eszközeiben talán ehhez is áll a legközelebb. Rengeteg bennük a hasonlóság. Ahogy a képregény, úgy a film is képekben meséli el a történetet, és ezt szöveggel (írottal vagy hangossal) egészíti ki. Míg azonban a képregény egymás mellé teszi a képeket, a film egymásra. A filmnél az idő tölti be azt a szerepet, amit a képregénynél a tér.

Bizonyos tévhitek szerint aki képregényt olvas, nem bír végigolvasni egy nagyobb lélegzetvételű írott szöveget. Ezt nem lehet kijelenteni, mivel a képregény teljesen eltérő művészeti ág, olvasása még nehezebb is, mint a folyamatos szövegé. A képregény nem lineáris olvasási élményt nyújt, ami azt jelenti, hogy több módja is van egy mű befogadásának. Az olvasót döntéshelyzetek elé állítja, és a kép és szöveg együttes hatása miatt többfajta jel kombinációjára kell figyelnie.

A képregény magyarországi fejlődése eltér a nyugati mintától. Kezdetekben, a 19. század második felében nálunk is fejlődött ez a fajta közlési mód, voltak képregényrajzolóok, és hazai lapokban megjelentek az amerikai képsorok. A legnagyobb fordulatot a szocialista rendszer hatalomra kerülése hozta. A Nyugaton született képregényt „imperialista szemétnek” bélyegezték, és közel ötven évre kitiltották a hazai piacról a farmerrel, Coca-colával és rágógumival együtt.

Kompromisszumos megoldások adódtak, ami szépirodalmi regények adaptálását és propagandafeladatokat jelentett.

A rendszerváltás előtt nem sokkal mégis megindult a nyugati képregények kiadása, mely pár év alatt elhalt, nem volt elég olvasó, hogy a sorozatokat elartsák. A megmaradt kevés rajongó alternatív forrásokból szerezte be a füzeteket, majd hálózatot épített ki a világhálón. A régi képregényolvasók felnőttek, és újrászervezték szubkultúrájukat. Valaki úgy, hogy interneten osztotta meg a külföldi történetek magyarosított változatát, míg mások képregénykiadókat hoztak létre mikrovállalkozásként, minimális haszonnal, amit az újabb kiadványokba ölnek, így osztják meg másokkal kedvenceiket. Ők alkotják a szubkultúra gerincét. A szubkultúra megközelítőleg négyezer főt számlál, de ez nem is határozható meg pontosan, mivel igen nyitott közösségről van szó. A közösség magja körülbelül száz-kétszáz főből áll. Fő fórumaik az internet és a képregényes találkozók, rendezvények.

Hatások és ellenhatások egy település szempontjából a rendszerváltás után

Szerző: Kajári Ferenc

Intézmény: Eötvös József Főiskola

A címben szereplő hatás és ellenhatás kifejezés a fizikából kölcsönzött fogalom. Ezt alapul véve két település kapcsolatát vizsgálom. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy egy nagyobb város hogyan hat egy, a közelében fekvő kis településre. Dolgozatomon végigvonultatom a kérdésre kutatások alapján kapott válaszaimat. Ezen kutatások: SWOT-analízis, survey-módszer, interjú- és dokumentumelemzések.

Dolgozatom túlmegy azon, hogy egy nagyváros pozitív hatásait vizsgálja egy kis településre, ugyanis az ellenhatások bevonásával teljesen más perspektívából látszik a téma. Ezeket a hatásokat nemcsak leírom, de meg is magyarázom, és alátámasztom táblázatok, diagramok és tényeszerű adatok segítségével.

Rendszerszerű megközelítést alkalmazok, hogy a hatásokat és ellenhatásokat minden területen kimutassam. A rendszerváltás politikai változásai nagy hatással voltak a többi alrendszerre. A gazdaságon belül a politikai változások hatására átalakult hazánk gazdasága, így az általam vizsgált települések gazdasági helyzetében is történtek változások. Szé-

keszfehérvár gazdasági átalakulása több hatást és ellenhatást is jelent Kőszárhegy gazdasági életére nézve. Az országos kulturális életben bekövetkezett paradigmaváltás elmaradása a kis településen, valamint a megyeszékhely kulturális központ jellege összefüggésben állnak egymással, és hátterükben komoly változások érhetők tetten. Társadalmi szinten a többi alrendszerben bekövetkezett változás hatással volt a társadalomra, továbbá különböző jelenségek figyelhetők meg a két település között. Dolgozatomban felvázolom a jövő elképzeléseit, és megoldásokat javaslok a hatásokból és ellenhatásokból következő problémákra.

A cigány identitás változása az asszimiláció és a szegregáció tükrében

Szerző: Kanczler Balázs

Intézmény: Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Két Győr-Moson-Sopron megyei faluban (Fertőrákoson és Ivánban) végeztem kutatást, melynek célja a cigány identitás változásának bemutatása volt az asszimilációt és a szegregációt illetően.

A kutatás interjúkészítéssel és dokumentumelemzéssel történt. Mindkét faluban készítettem interjút a polgármesterrel, a Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökével, a Gyermekjóléti Szolgálat munkatársával, az önkormányzat szociális előadójával és 15 helyi cigány lakossal. A Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltárban, Sopronban dokumentumokat kutattam fel a két falu cigány lakosságával kapcsolatosan.

A kutatás eredménye az egyik faluban (Fertőrákos) azt mutatja, hogy a cigány identitás az asszimiláció következtében teljes mértékben megváltozik, a cigány lakosok a nem cigány lakosság életmódját, szokásait átveszik, sok a vegyes házasság, és megszűnt az egykori cigánytelep mint a falu egykori szegregált negyede. A másik faluban (Iván) megállapítottam, hogy megmaradt, sőt erősödött a cigány lakosok identitása, nagy részben annak következményeként, hogy a nem cigány lakosok szegregálják őket. Vegyes házasságra csak egy példa akadt, de szokásaik jelentős részét a cigány lakosok ma is tartják.

Látható tehát, hogy milyen következményekkel jár a cigány lakosok asszimilálása, illetve szegregálása. A két folyamat alapfeltétele a cigány

és a nem cigány lakosság egymáshoz való viszonya, illetve a település földrajzi elhelyezkedése. E két falu vizsgálata hozzásegít a magyarországi cigány kisebbséggel kapcsolatos problémák gyökereinek felkutatásához.

A lakótelepi élet változása

Szerző: Kisgyörgy Nikoletta és Volford István

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kérdésünk, melyre a dolgozatban választ szeretnénk adni, az, hogy társadalmi rétegződés szempontjából különböznek-e a lakótelepek a nem lakótelepektől. Hipotézisünk szerint a válasz nem, vagyis feltételezzük, hogy nincs különbség a lakótelepen, illetve a nem lakótelepen élők között, ha a társadalmi hovatartozás különböző tényezőit vizsgáljuk. Témánk elméleti alapja – sok egyéb irodalom mellett – a magyarországi lakótelep-kutatás klasszikusának számító írása, *Az új lakótelepek szociológiai problémái* Konrád György és Szelényi Iván tollából. Így a dolgozat sok helyütt hivatkozik és összehasonlít a könyvvel. Kutatásunk adatbázisa a Szeged Studies 2008-as adatbázis volt. A Szeged Studies évről évre megismételt kérdőíves adatgyűjtés a szegedi lakosság körében. Az adatfelvétel a város minden városrészét érintette, és a megkérdezés a szegedi felnőtt lakosság minden korosztályára kiterjedt. A megkérdezettek számítógéppel, véletlen kiválasztással kerültek a listára, a kor-, nem-, városrész-változókat figyelembe véve. A mi témánkkal releváns kérdések a kérdőívekből a városrészszel, a lakásnagysággal, a lakókörnyezettel való elégedettséggel kapcsolatosak. Valamint olyan háttérváltozókat is felhasználtunk, mint az anyagi helyzet, az iskolázottság, az életkor és a foglalkozás. Mivel az elemszámot figyelembe véve egy reprezentatív felmérés adatait használtuk, adataink elemzése és eredményeink megbízhatóak. Adataink elemzésével igazolni tudtuk hipotézisünket, miszerint a lakótelepen élők rétegződésükben nem térnek el a nem lakótelepen élő lakosságtól. Nem találtunk jelentős eltérést sem az életkort, sem a foglalkozást, sem a jövedelmi helyzetet illetően. A 69-es vizsgálattal való összevetésünk eredménye pedig az, hogy főként az életkor dimenziójában történtek változások, ahogyan azt már Konrád és

Szelényi is előrevetítette könyvében. Míg akkor a nyugdíjas korúak szinte hiányoztak a lakótelepi lakosság köréből, addig napjainkra számuk jelentősen megnőtt, de még nem beszélhetünk arról az előrege-
dési folyamatról, amit a szerzőpáros feltételezett.

Testépítés

A szteroidfogyasztók szubkultúrája

Szerző: Kis Mihály

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A tanulmány elsődleges célja, hogy egy olyan társadalmi jelenséget mutasson be, amellyel a társadalomtudományok mind ez idáig igen keveset foglalkoztak. A test és formálása, átalakítása, megváltoztatása egyre nagyobb népszerűségnek örvend az egész nyugati kultúrában, s ebből kifolyólag hazánkban is. A testépítés mint sportág, valamint a különféle konditermek látogatása ennek hatására egyre több embert érint, és folyamatosan növekszik azok száma, akik valamilyen módon (akár közvetlenül is) kölcsönhatásba kerülnek ezzel a trenddel.

Éppen ezért úgy gondolom, hogy a szóban forgó jelenség nem kerülheti el a szociológusok figyelmét sem. Dolgozatom alapvető kérdése pedig az volt, hogy a doppingolás milyen szerepet tölt be az edzőtermek világában, milyen arányban van elterjedve, és milyen a testépítők viszonya hozzá.

A kutatási probléma (a doppingolás szerepe), valamint a testépítő közösség nagyfokú zártsága, a kívülállókkal szemben tanúsított bizalmatlansága következtében elsődleges módszerként a résztvevő megfigyelést választottam, és másfél éven keresztül alkalmaztam. Később, az utolsó fél évben, amikor több testépítővel bizalmi viszonyba kerültem, beszéltem nekik kutatásom céljáról. Így 7 mélyinterjú elkészítésére is sor került.

A tanulmány a testépítő szubkultúrában jelen lévő értékrendszer bemutatásával kezdődik, majd azt taglalja, hogy az ott uralkodó értéktriád miként szervezi a hierarchikus viszonyokat. Ezek után tárgyalom a közösség sajátos normarendszerét, majd a következő fejezetben a doppingolással kapcsolatos alapfogalmakat rögzítem, viszonylag röviden,

hiszen ez elsődlegesen sportelméleti kérdés, és részletezése nem szükséges a szociológiai megértés szempontjából. Később sor kerül még az interakciók természetének elemzésére is, melyek a vártnál sokkal összetettebb jelentéssel rendelkeznek.

Mindezen szubkulturális jellemzők részletezése azért különös jelentőségű a kutatási probléma megválaszolása szempontjából, mert meg kell érteni őket, hogy tisztán lássuk a tanulmány végkövetkeztetését, vagyis azt, hogy a doppingolás annyira centrális szerepet tölt be ennek a szubkultúrának a szerkezetében, hogy nélküle nem is létezne, s így ki-
fejeződik minden létező formációjában.

A „jó” és a „rossz” civil társadalom határán?

Esettanulmány a lakóparki egyesületekről egy agglomerációs településen

Szerző: Koltay Elvira

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A dolgozat a nemzetközi és a hazai lakóparki kutatások eredményeire támaszkodva egyrészt – tágabb kontextusban értelmezve a lakóparki „zártság” fogalmát – egy agglomerációs településen vizsgálja a lakóparkokat, másrészt a lakóparkokban élők által létrehozott civil szerveződé-
seket állítja a kutatás fókuszába.

A lakóparki egyesületek vizsgálatát indokolja, hogy működésük számos kérdést és problémát vet fel: miként értelmezhetők azok a civil szervezetek, amelyek az eleve a szegregáció megtestesítőjének tartott lakóparkokban tevékenykednek? A szegregációt erősítik-e, vagy inkább lehetőséget teremtenek az általuk „kiszolgált” csoportnak arra, hogy közösséget építsenek és/vagy a helyi társadalom életébe integrálódjanak? A „jó” civil társadalom tulajdonságaival rendelkeznek-e a lakóparki egyesületek, vagy – mint ahogy azt néhány teoretikus sejteti – a „rossz” civil társadalom kategóriájába sorolhatók?

A kutatás eredményei szerint a vizsgált lakóparki egyesületek – a funkcionális nonprofit klasszifikáció alapján – a csoportkiszolgáló civil szervezetek közé tartoznak. Létrejöttük és öngazgatásuk működési lo-

gikájára – hasonlóan a lakóparkokhoz – a klubjavak elmélete ad magyarázatot. A lakóparki egyesületek fejlődéstörténete azt mutatja, hogy az érdek-képviselői, az öngazgatási és a közösségépítési funkciók eltérő időszakban és eltérő mértékben jellemezték őket. Szegregációs törekvéseiket főként a helyi önkormányzattal való kapcsolataik határozták meg (mindenekelőtt a közszolgáltatások biztosítása érdekében). Közhasznúságukat és a helyi társadalomba való integrálódásukat elemezve megállapíthatjuk, hogy – szemben az elméletekből levezethető elvárásokkal – különböző mértékben és szervezeti fejlődésük más-más korszakában eltérő módon, de döntően a „jó” és „rossz” civil társadalom határán mozogtak.

Volt hallgatóink életútja

Szerző: Kovács Dóra

Intézmény: Zsigmond Király Főiskola

Tanulmányomban egy kutatás eredményei kapcsán elemzem a fiatalok körében a „posztmodern” jelenségeket. A kérdőíves adatfelvételt a Zsigmond Király Főiskola Társadalomtudományi Kutatóközpontja készítette végzett hallgatók körében. A kérdőív összeállításakor felmerült az a gondolat, hogy ne csak a munka és az oktatás világával kapcsolatban kérdezzük volt hallgatóinkat, hiszen nem csak ezek a tényezők meghatározók további útjuk sikere szempontjából. A vizsgálat így kiterjedt a kérdezettek családi hátterére, eddigi életútjukra és elégedettségük mérésére is, ami jelen elemzéseim empirikus alapjául szolgál.

Bevezetésképpen felvázolom a „meghosszabbodott ifjúkor” mögöttes társadalmi tényezőit, a „posztadoleszcencia” különböző – olykor egymásnak ellentmondó – megközelítéseit. E jelenségkör három aspektusát emelem ki: a munka és a tanulás világának kapcsolatát, a családról való leválás folyamatát, végül a harmadik dimenzió a nemi szerepekhez kapcsolódik.

Empirikus adataink révén 14 életesemény bekövetkezésének és „tervezett időpontjának” alapján elkészítem a vizsgálatba bevont öt intézmény volt hallgatóinak egyfajta életciklus-tipológiáját, majd az életutak összesített adatai alapján elemzem az egyes korcsoportok, nemek, in-

tézmények és tagozatok szerinti jellegzetes eltéréseket. Kísérletet teszek annak kimutatására is, hogy a magukat „sikeresnek”, illetve „sikertelennek” tekintők között kimutassam az életutak különbségeit. Részletesebben is elemzem friss diplomásaink életterveit, személyes elképzeléseit a közeljövőre vonatkozóan.

Végül két speciális csoport (a nappali tagozaton végzett 25–29 évesek és a nem nappali tagozaton végzett 35–49 évesek) életútját vetem össze 14 és 25 éves koruk között – évről évre a tanulás, a munkába állás, a szülői háztól való elszakadás, a családalapítás és gyermekvállalás dimenzióiban –, amiből plasztikusan előttűnnek a különbségek.

Coco Chanel divatforradalmának jelentősége a női szerepek átalakulásában

Szerző: Kovács Krisztina

Intézmény: Dunaújvárosi Főiskola

A női divat évszázadokon át háttérbe szorította a nők szabad szerepvállalását. Egészen a 20. század elejéig ez a tendencia uralkodott, amikor is Coco Chanel divatforradalma felszabadította a nőket a hagyományos női szerepek alól. Olyan sajátos viselkedés- és viseletmintát teremtett, amely a női emancipáció megtestesítője lett. Jellegzetes stíluselemeit napjainkig megtalálhatjuk.

Dolgozatom célja, hogy a divat szociológiai megközelítése után Coco Chanel divatforradalmán keresztül mutassam be, milyen hatással van a nők öntudatára és társadalmi megítélésére a jelentésekkel felruházott öltözet.

A dolgozatom során használt módszer a divattörténeti és nőtörténeti irodalom összevetése mellett egy kérdőíves felmérés volt.

Hipotézisem szerint Coco Chanel új tartalommal töltötte meg a női öltözködés és szerepfelfogás kapcsolatát, melynek stílusjegyeit valamilyen formában minden modern nő őrzi.

Dolgozatomban ennek alátámasztására, többek között a következő kérdésekre keresem a választ: valóban van-e identitásformáló szerepe az öltözködésnek? Képes-e egy nő harmonikus megjelenésével elérni célját? Mennyiben befolyásolja a nőket a divat hatalma?

A vizsgálatom megerősítette azt a feltételezésemet, mely szerint a 21. században is van identitásformáló szerepe az öltözködésnek. Kérdőíves kutatásomból kiderült, hogy a harmonikus megjelenés egyik alapvető vonása a nő kisugárzásában van, ennek pedig alapfeltétele az, hogy a számára legmegfelelőbb öltözéket viselje. Ez az öltözék a mai sokszínűségben nem feltétlenül az aktuális divatot jelenti. Chanel már a húszas években elérte, hogy a nők megjelenése ne a túldíszítettség miatt legyen lenyűgöző, hanem a belülről áradó elegancia miatt, amely minden nőben ott rejtőzik, csupán meg kell találnia a saját stílusát.

Hajléktalan nők helyzete és megküzdési stratégiái az ózdi Átmeneti Szálláson

*Szerző: Kovács Misa Adrienn
Intézmény: Miskolci Egyetem*

Kutatásomban az ózdi hajléktalan nők helyzetének feltárásával foglalkozom: mi vezethet oda, hogy valaki a család védő közege után egy szállón élje le napjait? Látnak-e esélyt ezek a nők életük jobbra fordulására? A folyamatos túlélés és a jobb élet érdekében mi jellemzi életüket, azaz milyen megküzdési stratégiák szövik be mindennapjaikat?

A kutatásom során strukturált interjúkat készítettem az ózdi Átmeneti Szállást és a Nappali Melegedőt egyaránt igénybe vevő hajléktalan nőkkel.

A szakirodalom, az interjúk és a statisztikák alapján a nők hajléktalanságát leggyakrabban a családi állapotukban bekövetkező változás, valamint önálló életvezetésük hiánya okozza, gazdasági, családi helyzetük függvényében. Mindegyik megkérdezett nő életében volt egy meg-rázó pont, egy válsághelyzet, amellyel nem tudtak megbirkózni, majd jöttek a folyamatos problémák, végül a szállóra kerültek.

A megküzdés során a következő stratégiák használatosak a leggyakrabban: külső segítség kérése (hajléktalanszálló, szociális ellátórendszer, közösség), saját képességek felhasználása egyrészt a kiadások csökkentésére (pl. főzés lehetőségének kihasználása a szállón, saját készítésű cigaretta), másrészt jövedelemszerzésre (kézügyességre alapozott tevékenységek végzése, napszámosmunka).

Az alkoholfogyasztás nem túlélési stratégiaként, hanem csapdaként értelmezendő.

A bizalom szerepe az 1983 és 1985 között született fiatalok gyermekvállalási terveiben

*Szerző: Kovács Zsolt
Intézmény: Debreceni Egyetem*

Dolgozatom célja, hogy bemutassam, milyen szerepet tölt be az 1983 és 1985 között született fiatalok gyermekvállalási terveiben és feltételeiben a bizalom: a jó jövőbe vetett hit, a más emberekbe vetett bizalom. Kutatásomhoz 40 strukturált interjút használtam, azzal a céllal, hogy kiderítsük a korcsoport gyermekvállalási terveit. A megkérdezettek középosztálybeli fiatalok, többségük az interjú felvételekor a felsőoktatásban tanult, kisebb részük munkahellyel rendelkezett, és a nemek aránya egyenlő volt.

Kutatásom során kiderült, hogy a megkérdezett fiatalok anyagi biztonságra vágynak, s hogy a megváltozott munkapiac megnehezíti helyzetüket a jövő tervezésében. Ezenkívül kirajzolódott, hogy terjedőben van a kezdeti élettársi kapcsolat, de ehhez képest legtöbbször gyermeket csak házasságban vállalnának, és kiderül, hogy ezek milyen szintű bizalmat feltételeznek. Végül látszik, hogy ők maguk mennyire igénylik a bizalmat, és ennek feltételül mennyi felelősséget képesek vállalni.

Következtetésem az, hogy a magyarországi társadalmi bizalmatlanság hozzájárul az ország népességének csökkenéséhez, és a bizalmatlanság árt a hosszú távú tervezésnek. Ezen lehetne segíteni, ha javítanának a női munkavállalók lehetőségein, ha csökkenne a magyarországi normaellenes hangulat, ha megváltozna bizonyos kulturális értékekhez való viszonyulás, és a legfontosabb, hogy ebből tanulva a későbbi generációkat bizalomra és megbízhatóságra kell nevelni.

„Nekünk szóló vallás”

Szerző: Lakatos Zsombor

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Kutatásunkban egy bakonyi falu és az ott 98-ban újraalapított bencés monostor viszonyának alakulását vizsgáljuk. Munkánk során, amelyben a vallás és vallásosság köre szerveződő társadalmi relációkat, kommunikációs megnyilvánulásokat és ezek alakulását elemeztük, megakartuk érteni azt a jelenséget, hogy a katolicizmusnak mint intézményszerű, „egységes” vallásnak ez a speciális formája, amely a monasztikus életformát jelenti, mennyire és hogyan van hatással egy olyan faluközösségre, amelyben a vallási formák és a valláshoz kötődő társadalmi események egy jól megszokott, tradicionálisnak mondható rend szerint zajlottak.

A kutatás során főként interjú módszerrel dolgoztunk. Összesen 26 interjút készítettünk el 2007. június első hetében. Az elemzés kezdeti lépéseként a pontos helyzetet akartuk megérteni. A bencés szerzetesek célja az alapítással a bencés regulához szorosan kapcsolódó élet folytatása volt, emellett azonban egy plébánia gondozását is kezükbe kellett venniük. Így már kezdetben belső feszültség jött létre a saját maguk által vállalt és a tőlük elvárt szerep között. A plébánia átvétele után radikális – a falu lakói számára szokatlan és önkényesnek tűnő – változtatásokat hajtottak végre a vallásgyakorlás minden területén. A viszonylag zárkózott falusi közegbe idegenként érkező bencések nem rendelkeztek kellő bizalmi tőkével a változások elfogadtatásához. A rögzült szokások felbontása, átalakítása társadalmi párbeszéd nélkül folyt le, s ebben a helyzetben a hitközség tagjai kiszolgáltatottnak érezték magukat a szerzetesekkel szemben. A formák megváltozása és a bencések vallásos attitűdje magával vonta a szertartások bonyolultabbá válását. Sok ember nem értette a prédikációkat, nem volt tisztában az újonnan bevezetett szimbólumok és rítusok jelentésével. Ennélfogva nem is érezték magukénak ezt a fajta vallásgyakorlatot.

Az élet átmeneti rítusait szimbolizáló vallási ünnepek – házasság, bérnálás, keresztesítés – vallásos értékektől lecsupaszítva is jelentősek, meg-

változtatásuk a közösség identitásának egyik alapkövét érinti. Az itt felmerülő probléma több szinten értelmezhető: a legfelső szinten egy kommunikációs defektusba botlunk, a középső rétegekben a megmerevedett értékek megváltoztatása szül konfliktust, amelyek viszonyítási pontot jelentenek az egyénnek. A legmélyebb szinten az egyházzal alkotott kép és a bakonybéli szerzetesekről alkotott kép közötti különbséget találhatjuk. Eszerint az egyház egy tradicionális, sok esetben mozdulatlan intézmény. Ezzel szemben Bakonybélben éppen az egyház az, amely a vallási status quót megváltoztatja.

Szerep és tekintély

Hagyományos és új szerepek a faluközösség életében

Szerző: Lengyel Lea

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Tanulmányom a 2008 nyarán Tolna megyében végzett kutatásomon alapul, melynek során a faluközösség hagyományos vezetőinek szerepét, illetve az új vezetők feladatkörét vizsgáltam.

Legfőbb célom annak bemutatása volt, hogy a pap és a tanító hiánya – mivel mindhárom településen körzeti intézményekhez tartoznak – milyen változásokat indított el, ki vette át a szerepüket – különös tekintettel arra, hogy ki a jelenlegi tanácsadó személy –, a helyiek mennyire elégedettek a helyzettel, mennyire hiányolják a régi tekintélyeket. Ennek felmérésére a kérdőíves és az interjú technikát egyaránt használtam.

Eredményeim összegzéseként elmondható, hogy a pappal való elégedettség összefügg a vallásossággal és a végzettséggel – a szekularizációs elméleteknek megfelelően –, a papigény pedig a vallásossággal és a település többségi felekezettel. Első hipotézisem, mely szerint az intézménybezárások negatív hatással vannak a faluközösség életére, igazolódott, de nem tekinthető egyedüli magyarázó erőnek. Szintén helytálló volt azon feltevésem, hogy a korábbi tekintélyek helyét átvevő, jelenlegi vezető részt vesz a politikában, tősgyökeres helyi férfi, és kapcsolatban áll a közösség minden tagjával. Nem bizonyult igaznak azon feltevésem, hogy a fiatalok nem fordulnak családjukon kívül máshoz ta-

nácsért, hogy a tanácsadó mindig azonos felekezeti, és hogy a jelenlegi vezető személyét nem tisztelik a fiatalok.

Végeredményben elmondható, hogy egyik faluban sem találtam olyan embert, aki a régi feladatokat teljes mértékben átvette volna, vagy akit egységesen tisztel minden lakos, akihez a nagy többség tanácsért fordul.

Kérdőíves módszer kidolgozása a hallássérültek kései hallásjavító műtéti eljárásának (cochleáris implantáció) eredményességére ható tényezők vizsgálatához

Szerző: Loványi Eszter

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar

Saját példamból kiindulva, dolgozatom célja egy olyan predikatív kérdőív kidolgozása volt, amely részletes kiegészítő adatszolgáltatással segítheti a szakembereket a kései (fiatal- vagy felnőttkori) hallásjavító műtétre, cochleáris implantációra (CI) vállalkozó hallássérült személyek kiválasztásának folyamatában, a különböző ellátó területeken (klinikák, CI-centrumok). Munkám alapjául implantált személyek eset-elemzése szolgált.

Első lépésben szakirodalmi forrásokra támaszkodva végiggondoltam a kései CI sikerességére ható valamennyi lehetséges egyéni és környezeti faktort. Ezek figyelembevételével két kérdőívet állítottam össze, az első a vizsgálati minta kialakítását szolgálta, a második pedig a vizsgálati személyek helyzetének részletes megismerését, a CI hatékonyságát befolyásoló tényezőkkel összefüggésben. A SZOTE Fül-Orr-Gégészeti és Fej-Nyaksebészeti Klinika CI-műtéten átesett gondozottjai közül kialakított, majd szűkített bázismintából – a kérdőívekből nyert információk alapján – kiválasztottam öt személyt, akiknek „CI-élettörténete” viszonylag tipikusnak tekinthető. Esettanulmányaik tartalmi elemzésével próbáltam levonni következtetéseimet, és igazolni hipotéziseimet a CI eredményességi összetevőire vonatkozóan. Megállapíthatók voltak azok a tényezők, amelyek a CI használatának sikerességét döntően, kevésbé vagy egyáltalán nem befolyásolják. Mindezek alapján elkészítet-

tem a predikatív, harmadik változatú, véglegesnek szánt kérdőívet, melynek a *Kérdőíves eljárás a kései cochleáris implantáció hatékonyságát befolyásoló tényezők áttekintésére* címet adtam. Tisztában vagyok azzal, hogy eljárásom a heterogén összetételű, kis létszámú vizsgálati minta miatt további módosítást és pontosítást igényel. Tervem az, hogy felajánlom a szakellátó intézményeknek első szintű kipróbálásra, és majd az így szerzett tapasztalatok segíthetik a kérdőív teljessé tételét, illetve hasznos járulékos eszközként való alkalmazását a kései CI klinikai, habilitációs, rehabilitációs gyakorlatában.

A vallás szerepe a cigányság társadalmi integrációjában

Szerző: Lukács Ágnes

Intézmény: Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Kutatásunk során a cigányság társadalmi beilleszkedésének egy olyan útját vizsgáltuk, amellyel eddig meglehetősen kevés szociológiai kutatás foglalkozott. Habár a köztudatban él a cigány vallásosság fogalma, a vallás identitásformáló, társadalmi integráló erejéről a cigánysággal kapcsolatban kevés szó esik.

Vizsgálatunk során három romungro – hagyományokban kevésbé gyökerező, identitását erőteljesebben kereső – cigány közösséget hasonlítottunk össze: a mintának tekintett, Péterfi Rita és Szűcs Hajnalka által megfigyelt uszakai és a saját magunk által vizsgált fővárosi és tuzséri közösségeket. Ezekben a közösségekben az alapvető különbségek ellenére lényeges hasonlóságokat találtunk. A kutatás során részt vevő megfigyelést és strukturált, illetve mélyinterjú technikákat alkalmaztunk.

Eredményeink alapján igazolódni látjuk azt a hipotézisünket, miszerint az intenzív közös vallási élmény segíti az integrációt. Szintén verifikálni tudjuk, hogy a vallás erősíti az identitás felépítését az integráció során. Vizsgálataink alapján továbbá azt állíthatjuk, hogy azok az egyházak, gyülekezetek folytatnak sikeres missziót a cigányok körében, amelyek lehetőséget biztosítanak az aktív közösségi életre, és feltétele-

ket tudnak nyújtani egy színes, mozgalmas, attraktív vallásgyakorlási módhoz. Végül pedig megerősíthetjük, hogy a vallásosság életmódváltást és cselekvő attitűdöt vált ki.

Kutatásunknak nem lehetett célja, hogy differenciált és sokoldalú integrációs stratégiát dolgozzon ki. Mindössze egy olyan lehetséges útra szerettünk volna rámutatni, amely hozzájárulhat a cigányság sikeres beilleszkedéséhez a magyar társadalomba. A vallásosság önmagában természetesen nem oldhatja meg az integrációs problémákat, egy összetett gazdasági fejlesztőprogram és szociálpolitikai stratégia nem pótolható vele; de olyan együttműködő attitűdöt alakíthat ki a romákban, amely nagymértékben befogadóvá, kompromisszumkésszé teheti őket azáltal, hogy egy alapvető rendezettséget hoz létre az életükben.

Utazás egy életen át

Mérföldkövek az utazó vidámparkok életében

Szerző: Májer Emese

Intézmény: Dunaújvárosi Főiskola

Dolgozatomban az utazó vidámparkok múltját, jelenét és jövőjét vizsgálom. Bemutatom a mutatványosokat: honnan, miért és hová települtek le. Leírom, hogyan jutottak el a koldulástól a vidámparkig, és azt kutatom, miért csökken a népszerűségük. Kutatásom célja, hogy megállapítsam, szükséges az interperszonális kapcsolatok kiépítése az utazó vidámparkok számára, és hogy a technikai változások nagymértékben befolyásolták, befolyásolják a vidámparkok külső és belső kommunikációját. Írásomban arra is választ adok, hogyan próbálnak fennmaradni a búcsúsopek ebben a rohanó világban. Arculatváltásukat és PR-tevékenységüket is levezetem. Mindezek által változásmenedzsmentjük lépéseit is nyomon követhetjük.

Temetővirágok, avagy a zombifilm története és társadalomkritikai kontextusa

Szerző: Mateisz Martin

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Előfeltevésem, hogy az iratlan normákat nélkülöző, a bizonytalan relációkban élő és politikai agresszióval terhelt közösségek dezintegrációja, valamint a fogyasztói társadalmak visszáságai jól vizsgálhatók a zombifilmek történetén és kritikai kontextusain keresztül.

A horror műfajának mélyebb megismerésével próbáltam eljutni a zombi-szubzsánerig, miközben kitekintettem az adott korra reflektáló amerikai és más nemzetiségű társadalomkritikai megközelítésekre is. A téma aktualitását a napjainkban megjelenő és kialakuló „válságtársadalom” bizonytalan, tervezhetetlen és nem létező jövőképe adja, melyre ugyan vigaszt és megoldást nem, ám lehetséges alternatívák antiutópisztikus narratíváit kínálják a zombifilmek, gyakran időben is megelőzve a kortárs művészetek hasonló koncepciójú problémaérzékenységet. Ennek számos példáját is bemutatom dolgozatomban, adott filmek elemzésén keresztül. A téma egyediségét pedig jelzi, hogy Magyarországon néhány filmesztéta rövid „megemlékezésén” kívül semmilyen átfogó elemzés nem született korábban a vizsgált területen.

Mindehhez segítségül hívom többek között Király Jenő elméleteit, és próbálom összekapcsolni munkásságát az élőhalotti filmek világával. Így a realizálható eredmény egyfajta szintézis létrejötte az ismeretterjesztés és a társadalomtudományok határterületein.

Kilátás a kukoricaföldre

Szerző: Mátrai Mirella Hajna

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Kutatásom célja az volt, hogy feltérképezsem a hazai gyermekvédelem működését a lakásotthoni ellátáson keresztül. 2007 tavaszán látogatást tettem a tiszadobi gyermekotthonban, augusztusban pedig három hétig laktam különböző nyírségi lakásotthonokban, együtt a gondozott gyermekekkel.

rekkal és az őket felügyelő szakemberekkel. A sűrű leírás módszerét alkalmazva interjúk, megfigyelések összegzése ez az írás, amely néhol esettanulmány segítségével mutat rá a jelenlegi rendszer sajátosságaira.

Nyáron nyolcvanhat fiattal készítettem beszélgetést, akiket jövőbeli terveikről, az érvényesülés mikéntjéről kérdeztem. Az érdekelt, vajon realisan mérik-e fel az életpályájuk nyújtotta lehetőségeket, milyen értékeket vallanak és követnek mindennapjaikban, rákérdeztem az önállósodás nehézségeire a lakásotthon küszöbén túl.

Szem előtt kellett tartanom, hogy a rendszer, amellyel megismerkedem, még csak első szárnypróbálgatásain lépett túl, folyamatos átalakulásban van az egymásra következő törvényi előírások hatására. A tiszadobi helyzet leírásának szentelt rész rávilágít, miféle erőfeszítéseket követel a szakemberektől a lakásotthonrendszer megvalósítása mind technikai, mind pedagógiai-pszichológiai és ember jogi okok miatt. Kitérek a gyermekvédelem kereteit kijelölő jogi adottságokra, az iskoláztatásban alkalmazott irányelvekre és a fogyatékossgal élők jelentette speciális igényekre is.

Részben a szakemberek szavai alapján, részben pedig saját megfigyeléseimre alapozva elmondhatom, hogy jelen formájában a gyermekvédelmi ellátás ezen szegmense komoly problémákkal küzd mind anyagi, mind szakmai területen. Nincsenek bejáratott eljárási sémák, amelyek gördülékenyebbé tennék az ügyintézés és a jelzőrendszer működtetését, pedig ebben az esetben emberi sorsokról kell döntéseket hozni. A fiatalok kisiklott elvek mentén helyezik el magukat a későbbi életükben, sokuknak nincsenek fogalmai az önálló élet alapvető kereteiről, oktatásuk nem alkalmazkodik a munkaerőpiac igényeihez, és életükben esetleges az utógondozás jelentősége, amely pedig az utolsó kapaszkodójuk, mielőtt végleg saját lábukra állnának.

Flashmob: cél a céltalanság!

Szerző: Meixner Boglárka

*Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar*

A flashmob – magyar fordításban villámcsődület – többnyire az interneten keresztül szerveződő egyszeri közösség, amely egy előre megadott helyszínen gyülekezik, ott a megadott időkeretek között előre eltervezett koreográfia szerint cselekszik, majd szétszéled. Az első flashmobot 2003-ban rendezték meg Amerikában, innen 3 hónap múlva terjedt át hazánkra is. Az utolsó flashmobra Magyarországon 2007 tavaszán került sor.

A tanulmány során arra kerestük a választ, hogy az Amerikából érkezett alternatív jelenség, a flashmob milyen módon jelenhet meg Magyarországon, mennyire életképes, és ezt mi befolyásolja. Annak érdekében, hogy feltérképezzük a villámcsődületeket, megpróbáltuk megkeresni a róluk szóló internetes tudósításokat (fórumok, videók), valamint interjút készítettünk a hazai flashmobok szervezőivel, a résztvevőket pedig egy online felméréssel próbáltuk meg elérni. A flashmob céltalanságot hirdető esemény, ezért nem képes újabb értékeket beolvasztani, mivel az ellentétes lenne alapeszméjével, miután azonban a beavatottság érzése és az újdonság varázsa elmúlik, melyet ez a fiatal jelenség jelentett résztvevőinek, már nem tudja ugyanezt a kielégülést nyújtani számukra, mint az első alkalom során. Ebből fakad, hogy a flashmobok eredeti formájukban gyakorlatilag elhaltak hazánkban, de továbbra is életképes maradt néhány, a villámcsődülethez hasonló alternatív jelenség (a legközelebb a smartmob, illetve az urban playground áll hozzá). Ezek legfőképpen abban különböznek a flashmoboktól, hogy a villámcsődület értékei mellett más értékeket is képesek beépíteni egy hasonló mechanizmusba, így a beavatottság érzésén túl fontos szerepet kaphat a közösségiség, vagy a fontos ügyért való harc. A flashmobok hanyatlása ellenére a szót és a jelenséget mégiscsak napjainkban kezdik megismerni és alkalmazni. Ez abból fakad, hogy a villámcsődületekhez hasonló jelenséget, hiába definiálják máshogy, mégis sokan ezzel a szóval illetik.

Összességében elmondhatjuk, hogy a flashmob mint sajátos kulturá-

lis önkifejezési mód vizsgálatával megismerhetünk egy különleges nagyvárosi viselkedésmódot. A tanulmány segíthet megérteni, hogy a fiatal generáció miért választ olyan szórakozást, melynek során a céltalanságot – a politikai passzivitás hagyományának ellenére – utcára vonulva hirdeti.

Közönség és kultúrafogyasztás a Művészetek Völgyében

Szerző: Mikolai Júlia, Hordósy Rita, Antók Péter Marcell,
Győri Lóránt és Bak Anita Zsófia
Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A kvantitatív kérdőíves kutatás az újszerűnek számító mobilcellás adatforgalmi mintavétel segítségével arra kereste a választ, miként jellemezhető a Művészetek Völgyének 2007-es közönsége. Továbbá a korábbi kvalitatív interjúk előkutatás során kidolgozott szempontok révén próbálta megragadni a kultúrafogyasztási szokásokat és a fesztiválhoz kapcsolódó sajátos látogatói narratívákat. Eredményeink arra utalnak, hogy a látogatók összetétele megfelel a fesztivál „értelmiségi” pozicionálásának a médiapiacra, s a látogatók sajátos kultúrafogyasztási (klaszter) csoportokba sorolhatók. A völgygel kapcsolatos narratívák funkcióját már nehezebb meghatározni, bár létük kvantitatíve igazolható.

Tanárok a pálya kezdetén

Pályakezdő pedagógusok

Szerző: Müller Dóra
Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Jelen dolgozat keretében a pályakezdő pedagógusokkal kívánunk foglalkozni. A téma iránti rendkívüli érdeklődésünk egyik tanóránk kötelező feladatának köszönhető. A 2006/2007-es tanév második félévében *Pedagógusmesterség* című tárgyunk teljesítésének feltétele volt egy önálló kutatás elvégzése. A felsorolt témák közül a *Pályakezdő pedagógusok szo-*

cializációját választottuk. A kutatás során érdeklődésünk egyre nőtt. Most pedig ezen dolgozat keretében szeretnénk összefoglalni gondolatainkat, tapasztalatainkat és kibővített vizsgálódásunk eredményeit. Kutatásunk célja, hogy feltárjuk, 2007/2008-ban pályakezdőként dolgozó pedagógusok (egyetemet, főiskolát végzettek, PhD-hallgatók) hogyan vélekednek a tanári pályára felkészítő képzésekről, a magyarországi vezető tanári rendszerről és vezető tanáruk munkájáról, illetve mennyire jelentenek számukra nehézségeket a például Veenman, Young és Beverly által az 1980-as, 90-es években feltárt, pályakezdőkre jellemző tipikus problémák. Kutatásunk céljának megfelelően egy 30 – a témánk szempontjából releváns – kérdésből álló kérdőívet állítottunk össze, melyet a kutatásban részt vevők 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték. Hogy eredményeinkről még teljesebb képet adhassunk, néhány megkérdezett személyes interjúra is hívtunk. Vizsgálódásunk kezdetén két hipotézist állítottunk fel: 1. jelentős különbségek mutatkoznak a tanár szakos végzettségű és a tanár szakos végzettséggel nem rendelkezők között; 2. jelentős eltérések mutatkoznak az 1-3 éve és 4-5 éve oktatók között. Feltárt eredményeink alátámasztották ezen két kezdeti feltevésünket. Az egyes kérdések megítélése egyénenként és megkérdezettjeink három csoport szerinti bontásának (egyetem, főiskola, PhD) átlagait tekintve is igen jelentős eltéréseket mutat.

Négy falu története: ki, kivel és kivel nem házasodott

Komló és a környékének házasodási kapcsolatai 1792–1854

Szerző: Nagy Viktória
Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A Komló és környékének házasodási kapcsolatait feltáró kutatás célkitűzése az volt, hogy szülővárosom története egyik meghatározó szakaszának társadalmi változásait a házassági kapcsolatok felhasználásával feltérképezze. Az akkor még csekély lakosságú falu és három környező település lakosainak házassági viszonyait felgöngyölítő kutatás a francia antropológus, Claude Lévi-Strauss kölcsönös házasodási kapcsolatokat tárgyaló elméletére épül, amelyet ő *A rokonság elemi struktúrái* című művében publikált. Az elmélet bizonyításához a Baranya

Megyei Levéltárban található házassági anyakönyvek adatait használtam fel, a feldolgozott adatokból építve fel a házassági kapcsolatok rendszerét. A kutatás eredményeképpen ki tudtam mutatni a falvak családjainak kölcsönös házastársválasztásait, a vizsgált települések nagyrészt zárt körből való házasodását, a betelepített németek és a magyar családok eltérő struktúráját, valamint öröklési rendjük következményeit és házastársválasztásban megnyilvánuló különbségeiket. Az eredményekből levonható következtetések ezeken felül a családok közti kapcsolatrendszerek kialakulását, ezek rokonsági kapcsolatainak további erősödését és az adatok további feldolgozása során valószínűsíthetően Lévi-Strauss elmélete más tételeinek bizonyítását teszik lehetővé további kutatásokban.

„Új Vizeken”

**A társadalmi tőke és a kapcsolathálók szerepe
a szegénység mérsékelésében**

Szerző: Németh Ádám

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A kutatás területe: társadalmi hálózatok, társadalmi tőke, szegényebb társadalmi rétegek dimenziói. A kutatás célja: a társadalomtudományok új irányzatai, a társadalmi tőke és társadalmi hálózatok bemutatása, a társadalmi rétegződés vizsgálata e szempontok alapján. Tanulmányomban elméleti alapot elemzek, illetve állítok fel a szegénység csökkentésére. A dolgozat a kapcsolati elemzés újfajta szemléletéből közelíti meg a társadalmi viszonyokat. Az átfogó képen felül a társadalmi tőkét és a társadalmi hálózatokat, valamint a köztük lévő kapcsolatokat vizsgálom meg alaposabban, illetve azt, hogy a két tényező, illetve összefüggéseik hogyan hatnak a társadalomra – azon belül is a szegényebb társadalmi osztályokba tartozókra. Továbbá a szegénység megletének elemzését a szociális hálózatok, illetve a társadalmi tőke aspektusából világítom meg, a szegénység csökkentésének újabb keletű és kevésbé kiforrott eszközeit mutatva be. Vizsgálati kérdések: a társadalmi hálózatok és a társadalmi tőke kapcsolata, a szegénység csökkentésének eszközei a kapcsolathálózati szempontok alapján, a társadalmi hálók

kiepítésének lehetőségei. Az alábbi hipotézisek mentén épül fel a tanulmány.

- I. Ha a társadalmi tőke növekszik, akkor mind az egyén, mind a társadalmi tőke növekedése által érintett társadalmi réteg életszínvonala növekszik.
- II. A társadalmi tőke, kizárólag a társadalmi hálózatok mentén alakul ki.
- III. Ha kapcsolathálók alakulnak ki, akkor növekszik az érintett társadalmi réteg, illetve az egyén életszínvonala. A tanulmányban lefektetett gondolatok alapul szolgálhatnak arra, hogy a szegénységet ezekkel az eszközökkel ne csak elemezni tudjuk, hanem problematikájának új, hatékonyabb és tartósabb megoldását dolgozhatjuk ki.

Életvilág és élettörténetek

Meddig ér az emlékezet?

Szerző: Németh Krisztina

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A pályamunka egy olyan letűnt életvilág rekonstruálásának módszer-tani kérdéseit vizsgálja, amely mára csak az egyéni emlékezetekben él, és amelyet már egyetlen tanú sem képvisel Sárbogárdon. A feltáró munka során megelevenedtek a régi idők; főként levéltári kutatómunkán („történeti és morfológiai tények”) és interjúkon („narratívumok”) keresztül próbáltuk felszínre hozni az egykori sárbogárdi zsidó életvilág tárgyi emlékeit és a városra hagyott szellemi örökséget.

A dolgozat a kutatás második fázisában felvett narratív életútinterjúk felhasználhatóságát és módszertani határait vizsgálja. Feltűnt ugyanis, hogy ha a kutatás két szakaszában nyert információkat jellegük szerint csoportosítjuk („tény” – „narratívum”), és a két halmazt egymással összevetjük, a várt egyezések és kölcsönös megerősítések mellett markáns, csomópontokba sűrűsödő ellentmondáscsoportok rajzolódnak ki. Továbbá felfigyeltünk arra is, hogy másként kell kezelnünk egy „objektív, ellenőrizhető tény”, és másként egy strukturált interjúból szerzett in-

formációt csakúgy, mint egy narratívából kiragadott emléktöredéket. Emellett esetenként az egyes narratívák is ellentmondanak egymásnak, megkérdőjelezve ezzel a biztos tudáshoz jutás esélyét. Mindezen problémák okait, lehetséges értelmezési kereteit és módszertani válaszait az emlékezet sajátos működésében kerestük.

Az elemzés vezérfonala a tények és narratívumok közötti kapcsolat feltárása, valamint az esetleges ellentmondások kimutatása; azonban a Bruner által felvázolt paradigmatis és narratív gondolkodásmód dichotómiáján túl a rekonstrukciós kutatások során felmerülő módszertani problémákat – mindenekelőtt a „felhasználhatóság” határait, valamint a narratív technika erősségeit és gyengéit – is vizsgálat tárgyává teszi.

A dolgozat rámutat, hogy az emlékezés által nyújtott társas keretek szabályok közé szorítják az egyéni felidézést és a rekonstrukciót, mintegy megakadályozva a szabad konstruálást, s ezért a narratívumok – korlátaik figyelembevételével – igen alkalmasak a társas meghatározottságból fakadó viszonyrendszerek, normák, értékek feltárására.

A győri lakosság környezeti tudatának elemzése

Szerző: Németh Szilárd

Intézmény: Széchenyi István Egyetem

A kutatás során a Kautz Gyula Közgazdász Szakkollégium tagjai 400 kérdőívet kérdeztek le Győr város különböző pontjain. A felmérés a lakosság környezettel kapcsolatos attitűdjeit vizsgálta. A felmérés során a korábbi, hasonló témájú kutatások állításainak többségével azonos eredményre jutottunk.

Nagyon érdekes volt megfigyelni, hogy a média által felkarolt környezeti problémákkal a lakosság többet foglalkozik, jóllehet nincs is közvetlenül érintve. A térbeli távolság növelésével párhuzamosan pedig a környezet állapotának megítélése rosszabbodik. A felelősség áthárítása is nagyon erősen megmutatkozott egyes kérdések kapcsán.

A korábbi eredményekkel szemben a kutatásunk szerint a nők fogékonyabbak a környezeti problémákra. Összességében megállapítható, hogy leginkább az iskolai végzettség hat az attitűdökre, amíg a jövede-

lem hatása néhol csekély, olykor erős, főképp, ha anyagi hozzájárulásról van szó.

Végül megpróbáltuk röviden jellemezni az átlagos attitűdöt, mely szerint a lakosság nagy többségére egyfajta „passzív környezetvédelmi magatartás” jellemző, olyan tevékenységekkel óvja környezetét, amelyek közvetlen anyagi hasznát érzi, vagy amelyek nem kerülnek túl nagy erőfeszítésébe.

Állami gondoskodásban élő gyermekek fogyasztási szokásai, értékpreferenciái

Szerző: Ország Tímea

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Munkám célja az állami gondozott gyerekek fogyasztási szokásainak, értékpreferenciáinak, valamint az ezek mögött rejlő összefüggéseknek a feltárása.

Dolgozatom megírásához a megfigyelés és adatbázis-elemzés módszerét alkalmaztam. Ezek mellett fontos hangsúlyozni e téma korlátait, azazhogy nagyon kevés irodalom, adatbázis áll az érdeklődők rendelkezésére. A megfigyelést 2008 nyarán folytattam, a Szegeden megrendezett ÁGOTA-táborban, ahol több napon keresztül figyelhettem az állami gondozott gyermekek életét. Fogyasztási szokásaiknak, értékpreferenciáiknak vizsgálatához az ÁGOTA Alapítvány 2004–2009 között végzett reprezentatív kérdőíves felmérésének erre vonatkozó kérdéseit elemeztem.

Kutatásom eredményei közé tartozik, hogy az állami gondozott gyermekek életét sokban befolyásolja nehezített szocializációjuk. Fogyasztási szokásaikban sok olyan elem figyelhető meg, amely életkori sajátosságnak tekinthető, de dohányzási szokásaik ettől igencsak eltérnek. Kulturális fogyasztási szokásaikról kiderült, hogy igényük van rá, de az anyagi feltételek és a települési korlátok hátráltatják őket ebben. Értékpreferenciájuk igen pozitívnak bizonyult, mivel elég reális jövőképpel rendelkeznek. Fontos számukra a megfelelő iskolai végzettség megszerzése, s később egy jó munkahely, de ennél is jelentősebbek életükben a társas kapcsolatok.

Ezek hatására megfogalmazódott bennem, hogy a gyermekvédelmi törvénynek hiányosságai ellenére pozitívumai is vannak. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról, hogy ezek a gyerekek mégiscsak „mesterséges családban” nőnek fel, s így számukra a legnagyobb kihívást az intézményből való kikerülés, a társadalomba való integráció jelenti, amelyhez elengedhetetlen a megfelelő kiléptető rendszer, biztos munkahely és lakhatás, s nem kevésbé a befogadó társadalom szolidaritása.

Játszóterek

Esettanulmány a színházi világ működéséről

Szerző: Pataki Teréz

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

Duma és pszicho. Por, plüss, félhomály. Fura szagok, sejtelem. Művér, műkönny, veríték. Premier, darabtemetés. Istenem, de öreg, ki ez?? Paróka.

Esettanulmányunk: két karakteres színházi produkció leírása, melyen keresztül a rendszerváltás utáni színházi világ jellemzőit igyekeztünk megragadni. Interjúinkat olyan fiatal művészekkel készítettük, akik a kilencvenes évek elején kezdték pályájukat. Munkánk elméleti háttérét az a beckeri gondolat adta, mely szerint minden műalkotás kooperációs hálózatok együttes tevékenysége révén jön létre; valamint, hogy ezek az együttműködési hálózatok hiteles képet festenek a színházi világ működéséről.

Két produkció útját kíséreltük meg rekonstruálni az ötlet megszületésétől a kritika megjelenéséig. Az egyik egy kevéssé ismert magánszínház zenés nyári előadása, csekély szakmai visszhanggal, a másik egy ismert alternatív színház díjnyertes alkotása; origónk mindkét esetben a rendező.

Vizsgálatunk során kirajzolódtak azok a stratégiák, melyek a művészi és anyagi függetlenség kialakítására és megőrzésére irányulnak. Feltárult előttünk a csapatépítés mechanizmusa, a művésztudat kialakulása és megélése, ugyanakkor ezzel párhuzamosan a szakmától való elhatárolódás igénye is.

A produkció létrehozása folyamatos küzdelem eredménye – küzdelem egymással, a szakmával, a szakma irányítóival, és főleg: a külvilággal. Hol húzódik a szakma határa? Ki állhat fel a színpadra? Ki számíthat művésznek ma a színházban?

„Nem tudják, de te(t)szik”

A korrupció társadalmi megítélése és a cselekvés közötti ellentmondások

Szerző: Pauleczki Andrea

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Egy közismert tételt, „Nem tudják, de teszik” választottam értekezésem címeként, amelyet Marx a társadalmi törvényszerűség elvének cselekvéseméleti magyarázatára használt. Szerinte mindenki az önös érdekei alapján cselekszik, mégis a „közjó motorját” hajtja. Amikor korrupcióról beszélünk, úgy gondolom, ugyanezzel szembesülünk, azonban leegyszerűsíténénk magát a fogalmat, ha megelégednénk pusztán ennyivel.

A korrupcióban olyan mechanizmusok és folyamatok húzódnak meg, amelyek bemutatása interdiszciplináris gondolkodást és szemléletet kíván. A tudományok közöttiség, és főként a korrupció iránti érdeklődésem motivált abban, hogy ennek a tanulmánynak a megírására vállalkozzam, így a szociológia, a szociálpszichológia, a jog, a közgazdaságtan elméletei is megtalálhatók munkámban.

Elsőként operacionalizálásként a korrupció definícióját és jellemzőit ismertetem, ami azért fontos, mert a korrupció olyan fogalom, mint a globalizáció vagy akár a terrorizmus. Amikor egy eset kapcsán szembesülünk velük, rögtön tudjuk, miről is van szó, de a pontos meghatározás már sokkal nehezebb.

Az elmúlt évben két reprezentatív felmérésben is lehetőségem volt kérdéseim vizsgálatára. Az egyik, a Szegedi Tudományegyetem Szociológia Tanszékének segítségével valósulhatott meg városi, a másik pedig a TÁRKI Omnibusz-kutatásának egyik blokkját alkotta országos szinten.

A kérdőívekben, pontosan az összehasonlítás végett, ugyanazon kérdésekkel arra igyekeztem választ kapni, hogy milyen a korrupcióhoz

való hozzáállás a magyar felnőtt lakosság körében, és milyen egyéb változókkal (iskolázottság, jövedelem, pártpreferencia stb.) járnak együtt a korrupcióval kapcsolatos megítélések.

„Madarat tolláról, embert barátjáról”, avagy a szakkollégisták kapcsolatrendszerének elemzése

Szerző: Rózsás Tímea

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

A dolgozat témája a szakkollégiumok közötti kapcsolatrendszer kutatása a Budapesti Corvinus Egyetem karain működő öt szakkollégium vizsgálata alapján. Kíváncsiak voltunk, hogy az elemzés mennyire hozza a várt eredményeket, vagyis mennyire igaz az, ahogy mi látjuk a szakkollégiumok közötti kapcsolatokat, és mennyire ítéltük meg jól saját szakkollégiumunk közösségi helyzetét. Ez azért fontos számunkra, mert ha feltárjuk a jelenleg fennálló rendszert, megismerhetjük gyengeségeinket, s ez segítheti jövőbeni kapcsolatrendszerünk és kapcsolati hálónk fejlesztését és erősítését a másik négy szakkollégiummal. Vizsgálatunk során kérdőíves felmérést végeztünk minden szakkollégiumban, és társadalmi kapcsolatháló-elemzés segítségével boncoltuk őket.

A kutatás során a következő eredményekre jutottunk: a befokok számát tekintve a Rajk László Szakkollégium tagjainak kicsit nagyobb a centralitásuk, mint a többi szakkollégium tagjainak, vagyis átlagosan a Rajkból ismerik a legtöbb embert, de ez az arány nem annyira kimagasló, hogy erős központiségről beszéljünk. Léteznek bizonyos szakkollégisták, akik sok fokszámmal és erős központiséggel rendelkeznek, ugyanakkor ilyen egyén minden szakkollégiumban van, így biztosított az összeköttetés a szakkollégiumok között. Kölcsönös és szoros kapcsolat áll fent az EVK Szakkollégium és a Heller Farkas Szakkollégium között, amit néhány közelmúltban megrendezett közösségi programnak és a NYATA-n való aktív részvételnek tudtunk be. Hasonló kapcsolat áll fent a Társadalomelméleti Kollégium és a Széchenyi István Szakkollégium között, amit a közös kollégiumi elhelyezéssel magyarázunk, hiszen ezáltal nagyobb valószínűséggel találkoznak egymással a mindennapi életben, mint más szakkollégistákkal.

Szegregált politikák egy komplex problémára

Szerző: Ruszkai Zsolt

*Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar*

A pályamunka témája a munkanélkülieket ellátó intézményrendszer, az ellátások lefedettsége, hatékonysága és az ellátást végző szereplők együttműködése. A tanulmány a munkanélküliség fogalmának és típusainak ismertetésével, értelmezésével kezdődik, majd a munkanélküli-ellátások kilencvenes évekbeli kialakulásával, változásaival foglalkozik. Ezt a szakirodalom feldolgozásával végzi a szerző.

A munka következő részében, közelmúltbeli kutatások eredményeit felhasználva próbál meg képet formálni a foglalkoztatáspolitikai és szociálpolitikai eszközök hatékonyságáról, majd röviden bemutat néhány nemzetközi példát ezek összehangolásáról, integrálásáról.

Ezt követi egy hazai, stratégiaileg kiemelt operatív program eredményeinek ismertetése, valamint a gyakorlatot közelebről bemutató interjúk és néhány helyi gyakorlat leírása. A dolgozat megállapítja, hogy a dekoncentrált munkaügyi kirendeltségeknek jobban kell figyelniük az egyéni szükségletekre a munkanélküli ügyfelek ellátásában, a családsegítő szolgálatoknak pedig dekoncentráltabb szociálpolitikai igazgatásra van szükségük az ellátások standardizálásához.

A szegénység megítélése Borsod-Abaúj-Zemplén megyében szisztematikus adatgyűjtés alapján

Szerző: Siposné Nándori Eszter

Intézmény: Miskolci Egyetem

A szegények társadalmon belüli arányának növekedése a gazdaság és a társadalom fejlődését is veszélyezteti. Ezért rendkívüli jelentőségűek a szegénységkutatások. Dolgozatom célja a szubjektív szegénységkonceptió alkalmazása, vagyis annak vizsgálata, hogy az emberek hogyan vélekednek a szegénységről, kiket tartanak szegénynek. További célom, hogy a szegénységgel kapcsolatban gyakran használt fogalmak jelen-

tését a lakosság véleménye alapján pontosítsam, illetve meghatározom, van-e eltérés az emberek vélekedése és a hivatalos álláspont között, és ha van, milyen irányú és mértékű.

Vizsgálatom módszerül a szisztematikus adatgyűjtést választottam. Ezt a kvalitatív kutatási technikát az 1980-as években fejlesztette ki Susan C. Weller antropológus és A. Kimball Romney matematikus az Amerikai Egyesült Államokban. Ennek a világon csak lassan terjedő kutatási módszernek a legnagyobb előnye, hogy jelentős mértékben csökkenti a szükséges mintanagyságot úgy, hogy közben az adatok megbízhatósága a nagy mintákat használó kutatási technikáknál megszokott szinten marad. A módszer megbízhatóságának tesztelésére hagyományos adatgyűjtést is végzek, amelynek során a társadalomtudományokban általánosan elfogadott mintanagyságot alkalmazom. A két adatgyűjtés eredményének összehasonlításával azt vizsgálom meg, hogy a kis mintanagyságot alkalmazó, szisztematikus adatgyűjtés valóban képes-e a hagyományos technikákkal azonos megbízhatósági szintet elérni.

Vizsgálatom területül Borsod-Abaúj-Zemplén megyét választottam, hiszen a szegénységben élők aránya itt rendkívül magas. A munkanélküliség, ezen belül is a tartósan munkanélküliek aránya a megyében jelentős mértékben meghaladja az országos átlagot, a havi nettó átlagkereset pedig több évtizede elmarad az országos átlagtól.

A kultúra nyugati végvára és a hagyományörzés otthona

Szerző: Szabó Fanni Mária, Dulics Éva és Győri Lóránt

*Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar*

A 2007–2008-ban lezajlott kvalitatív kutatás célja két, hasonló adottságokkal rendelkező kelet- és nyugat-magyarországi kisváros civil kulturális életének összehasonlító elemzése. A civil szervezeti vezetőkkel készült strukturált mélyinterjúk segítségével arra kerestük a választ, hogy mi okoz az egyik városban kulturális homogenizációt a civil tevékenységek körében, míg a másik városban inkább „piaci” jellegű működés látszott megvalósulni. Az eredmények arra utalnak, hogy a kultúraszervezők hálózata döntő jelentőségű a kulturális reprodukció

meghatározásában, továbbá a városi kultúra narratív technikái alapvető szerepet játszanak a civil kulturális paletta bármifajta homogenizációjában.

Ózd város szerkezetének változásai

Szerző: Szilágyi László

*Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar*

Ózd városát 150 évig szinte kizárólag a kohászat és a hozzá kapcsolódó szénbányászat élte. A rendszerváltozást követő időszakban az itt élőknek szembe kellett nézniük az addigi városfejlesztési politika minden következményével. A csökkenő állami támogatás miatt az Ózdi Kohászati Üzemek – a város legnagyobb munkáltatója – folyamatos létszámleépítésre kényszerült, majd több társasági átalakulás után megszűnt. Az elszegényedő városban a különböző városrészek között nagyon nagy fejlettségi különbségek alakultak ki. Ez függ a lakott terület és a gyár közötti távolságtól, a terület építészeti kialakításától és geológiai-földrajzi körülményeitől is. A nagymértékű munkanélküliség miatt megindult a lakosságvándorlás a városon belül, a népesség csökkenése pedig már a válság kitörése előtt megkezdődött.

A volt gyárterület funkcióinak jövőbeni megváltozása a város szerkezetének alapvető változását is előrevetíti. A városon belüli fejlettségi különbségek miatt a szukcesszió és a filtráció folyamata meghatározó jelenség volt és lesz a városban. Dolgozatomban e jelenség okainak feltárására törekszem a szociológia kvalitatív és kvantitatív eszközeivel, városszociológiai és társadalomtörténeti szempontok figyelembevételével.

Ózd nagyon ritkán szerepel a médiában és akkor is csak valamilyen negatív hír kapcsán, ezért a közvélekedés sommás ítélete szerint ez csak egy „lepusztult” hely lehet. A problémák feltárásáról és megoldási lehetőségeikről nagyon kevés szó esik. Többéves munkám célja éppen az, hogy a város problémáira felhívjam a figyelmet, a megoldási javaslatokat a nagyobb szakmai nyilvánosság elé tárjam, illetve a téma iránt érdeklődőket a szakirodalom feldolgozására és bővítésére inspiráljam.

A párválasztás magyarázata

A szubjektív megítélés ellentmondásai

Szerző: Székács Tamás

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Jelen kutatás célja olyan kognitív struktúrákban felbukkanó ellentmondás magyarázata volt, amely a politikai szociológia témakörének szerves problémája. Fő célom volt, hogy megmagyarázzam, mi az oka annak, hogy a szubjektíve az ország gazdasági helyzetéről alkotott kép és a kormány teljesítménye felé mutató attitűd között ellentmondás lehet fel. Nevezetesen, mi okozhatja azt a logikai ellentmondást, hogy a társadalom egyes csoportjai, miközben úgy vélekednek, hogy az ország gazdasági helyzete romló vagy stagnáló tendenciát mutat, az ország kormányzóiról és munkájukról mégis pozitív képet alkotnak.

A kitzűzött kutatási célt egy 2007-ben és egy 2008-ban készített kérdőíves adatfelvétel alapján vizsgáltam. Az elemzés dominánsan keresztátlák vizsgálatára épül, chi-négyzet statisztika alkalmazásával. A kutatás eredményei kizárólag a 2007 tavasza és 2008 tavasza közötti időintervallumban tekinthetők érvényesnek. A legfontosabb eredmény a problematika értelmezésének szempontjából az, hogy a vizsgált csoportok a második adatfelvétel tanúsága szerint, arányukat tekintve az egy évvel korábbihoz képest csökkenő tendenciát mutatnak.

A kapott eredmények alapján azt a következtetést fogalmaztam meg, hogy az inkonzisztens csoportokat elhagyók viselkedése racionális cselekvésként értelmezhető, tehát esetükben a racionális döntések elméletével feloldható az ellentmondás. Másrészt a csoportok fennmaradó része olyan erős identitással rendelkezik, amely a felvetett problematikának időben hosszú távú érvényesülését is magyarázza. Tehát a csoportoknak a véleménybeli ellentmondását a pártidentifikációs elmélettel sikerült értelmezni. Továbbá a kutatás rámutatott arra is, hogy ezek az erős identitással rendelkező egyének a rendszerigazolás elméletének megfelelően egyfajta rendszerigazoló szerepet is betöltenek.

Tervezett munkanélküliség

Szerző: Székács Tamás, Valach Endre és Benedek Dániel

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

Kutatást végeztünk 2007 őszén négy községben, célunk az aktív korú és munkaképes lakosság munkától való távolmaradása okainak a vizsgálata volt. Ekkor figyeltünk fel a közhasznú és a közcélú foglalkoztatás viszszasságaira, melyeket a jelen kutatásunkban vizsgáltunk. Ezen foglalkoztatási formák során a törvényben rögzített módon a legfeljebb pár hónap foglalkoztatást több hónap szünet követi. A foglalkoztatást egyik esetben sem az önkormányzatok finanszírozzák. Korábban megfogalmazódott bennünk az a sejtés, hogy ezek a programok lekötnek maguknak egy csoportot, amelynek tagjai megrekednek ezekben a rendszerekben, és így kiszorulnak a munkaerőpiacról.

A kutatásunk során négy hipotézist teszteltünk: a foglalkoztatás e formái nagyfokú állandóságot mutatnak, nem átmeneti jellegűek; a programban részt vevők nem törekszenek állandó munkaviszony létesítésére; az önkormányzatok törekszenek a munkaerő megtartására, a foglalkoztatottak státusának fixálása így számukra hasznos; a résztvevők várják, várattják velük a következő lehetőséget a foglalkoztatásra.

2008 augusztusában és szeptemberében egy magyarországi nagyváros vonzáskörzetébe tartozó három községben félig strukturált interjúkat készítettünk az önkormányzatokkal, a családsegítő szolgálatokkal és a közmunkásokkal.

Minden hipotézisünket sikerült alátámasztanunk, minden településen megtaláltuk a fixált kört. A megfigyelt jelenség okai: az alulképzettség, a nyugdíjközei kor, a munkalehetőségek és az utazási költség megtérítésének hiánya. Ez a staccato (szaggatott) foglalkoztatás csak elodázza a munkanélküliség problémáit, tüneti kezelés csupán. A segélyek, közmunkabérek, alkalmi jövedelmek nem feltétlenül kevesebbek, mint az elérhető állandó munkahelyeken fizetett bérek, mínusz az úti költség. Ilyen formán létrejön egy minden oldalról önként vállalt olyan szegénygondozási forma, amely a casteli zárt és nyílt jellemzőket egyaránt mutatja.

A családon belül elkövetett életellenes bűncselekmények női elkövetői Magyarországon, kalocsai börtöninterjúk alapján

Szerző: Tóth Kata

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A családon belüli bántalmazás megítélésének ambivalenciáját mutatja, hogy bár a köztudatban majdnem természetes jelenségnek számít, ugyanakkor mind a mai napig a tabutémák közé tartozik. Ez akkor is így van, ha az elkövető férfi, de még inkább a társadalmi konvenciók ellen szól, ha az erőszaktevő nő. 2005-ben a személy elleni bűncselekmények 33,9%-át, míg 2006-ban a 32,7%-át követték el nők (KSH-adatok). A családon belül a legtöbb erőszak (az elkövetések 43%-a) a partner, illetve a volt partner ellen irányul, a partner sérelmére elkövetett esetek 54%-a a volt házastárs/élettárs elleni cselekmény.

Dolgozatomban női rabokkal készített interjúk elemzésén keresztül arra kerestem választ, milyen folyamatok játszódhatnak le addig, amíg egy kapcsolat annyira megromlik, hogy a problémákat erőszakba forduló cselekedetekkel oldják meg.

Kutatásom alanyai női elkövetők. A kevés interjúszám és a téma speciális volta miatt az interjúkból levont következtetések nem általánosíthatók, ám az elemzések által feltárt esetek betekintést engednek egy olyan világba, ahova még kutatóként is nehéz bejutni. Témaválasztásom indoka, hogy többet tudjunk meg az életellenes bűncselekmények miatt elítélt női rabokról, tettük társadalmi, mikrokörnyezeti és egyéni okairól.

Az interjúk alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az életközösségi konfliktusból származó bűncselekmények hátterében sokszor valójában a kölcsönös erőszak húzódik meg. A házastárs, élettárs durva, erőszakos magatartásának huzamos ideje szenvedő alanya, áldozata egy hirtelen indulat kapcsán, amelynek eredményeként kitör az évek során felhalmozódott szenvedés és megaláztatás, a korábbi agresszor ellen fordul, és elkövetővé válik.

Fiatal nők figyelmi preferenciái

Szerző: Végh Viola

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A dolgozat a modern társadalmak számára egyre súlyosbodó, megoldandó kérdéssel, nevezetesen a termékenység csökkenésével, a gyermekvállalási magatartás átalakulásával foglalkozik. Értelmezhetőek ezek a folyamatok makrotársadalmi, átfogó elméletekkel, de közelebb kerülhetünk a helyzet megismeréséhez, ha közelebbi perspektívát választunk. Ez a közelebbi perspektíva a szerepkészlet, a szerep szociálpszichológiai értelmezése, melyen keresztül a nők szerepváltozásait, szerepkonfliktusait tudjuk értelmezni. Ez a középszintű elmélet alkalmas arra, hogy az empirikus megismerésben alkalmazzuk.

Az empiriát egy szociálpszichológiai kísérlet képviseli a dolgozatban, ahol a kísérlet alanyainak egy olyan, legnagyobb részben automatikus viselkedését vizsgáltuk, mint a tekintetük vezérlése bizonyos képek megtekintése közben. Azt szeretnénk volna megtudni, hogy a gyermekvállalás szempontjából eltérő élethelyzetben lévő nők, akik megegyeznek az olyan fontos tulajdonságokban, mint a korcsoport, iskolai végzettség, lakhely, hogyan reagálnak az olyan vizuális ingerekre, mint egy kisgyerek fotója. Előnyben részesíti-e, vagy elkerüli tekintetével, ha lehetősége van ugyanakkor egy másik fotóra is nézni. A kísérleti személyek képpárokat tekintettek meg, miközben szemmozgásukat szemkamera segítségével rögzítettük. Ily módon utólag megtudhattuk, merre haladt a tekintetük, és mennyi ideig időzött az egyes képrészleteken, van-e különbség a perцепcionális viselkedésben aszerint, hogy nevelnek-e gyermeket, vagy a gyermekvállalás előtt állnak.

Az eredményekből egyértelműen kimutatható valamilyen hatás érvényesülése, amelynek értelmezése azonban nem lehet kizárólagos. Egyrészt figyelembe kell vennünk a kísérlet validitásának korlátait, másrészt az attitűdök és a viselkedés között nem tételezhető determinisztikus kapcsolat. Mindezek mellett nem szabad elfelejteni, hogy a szemmozgások kutatása nem tekint vissza hosszú múltra, ezért jelen kutatás is leginkább felderítő jellegű vizsgálódás.

Önkategorizáció és individualizáció

Szerző: Vincze Anikó

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja Ulrich Beck individualizációs tézisének tesztelése Magyarországon, szubjektív vonatkozásban, az emberek tudatában létező önkategorizációs csoportokon keresztül. Ulrich Beck az individualizáció fogalmával a 20. század végének társadalmi átrendeződési folyamatait értelmezte, melyeknek egyik meghatározó dimenziója a hagyományos társadalmi nagycsoport-identitások eloldódása. Dolgozatomban megvizsgálom, hogy tapasztalható-e Magyarországon is a nagycsoport-kötődések változása, háttérbe szorulnak-e a hagyományos csoportidentitások, és amennyiben igen, milyen új típusú nagycsoport-kötődések lépnek a helyükre. Bemutatom továbbá a hagyományos és a nem hagyományos csoportidentitással rendelkezők legfontosabb társadalmi jellemzőit, feltárva a köztük lévő esetleges különbségeket.

A csoportidentitásokat egy 2000-ben és 2008-ban Szegeden végzett kérdőíves kutatás nyitott kérdésére adott válaszain keresztül vizsgálom, amelyben a megkérdezettek számára lehetőség nyílt az önkategorizációra, arra, hogy szabadon megnevezzék azt a társadalmi csoportot, amelyhez tartozónak érzik magukat. A válaszokat egy egységes, 22 elemű kategóriarendszerben kódoltam, megkülönböztetve a hagyományos nagycsoport-kötődésként definiált kategóriákat és az ezektől eltérőket, amelyek az individualizáció kifejeződéseként is felfoghatók.

Elemzésem azt mutatja, hogy bár mindkét évben a tradicionális nagycsoport-identitások vannak túlsúlyban, megfigyelhető a nem hagyományos csoportidentitások növekvő tendenciája. Társadalmi jellemzőiket tekintve nem mutatkozott jelentős eltérés a két kategória között, tapasztalhatók kisebb különbségek, de ezek nem karakterisztikusak, és nem egységesen jellemzik a tradicionálistól eltérő kötődést megfogalmazók csoportjait. Annak ellenére, hogy hazánkban is elterjedtek a posztmodern szociológiai elméletek, kutatásunk nem igazolta Beck individualizációs tézisének Magyarországon, az önkategorizációs csoportokon keresztül megragadva.

TUDOMÁNY- ÉS TECHNIKATÖRTÉNET TAGOZAT

(összevonva a Művelődéstörténet és -elmélet tagozattal)

A hazai gerinces őslénytán nagy alakjai

Szerző: Mészáros Csaba

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Természettudományi Kar

Az őslénytán (paleontológia) a földtörténeti múlt életének tudománya. Amolyan történettudomány a természettudományok között. A paleontológia önálló diszciplína, de két tudomány: a biológia és a geológia lábain áll. A biológiától elkülöníti a történetisége, a geológiától pedig biológiai tárgyköre, mégis elválaszthatatlan a kapcsolat.

Ezen belül a gerinces őslénytán mindig kiemelt szerepet kapott, jóllehet az őslénytán témakörének és leletanyagának egyik nem túl nagy fejezete. Talán ez azért van, mert a tudomány művelői maguk is a gerincesek törzsébe tartoznak. Mivel ma a Homo sapienst tekintik a legértelmesebb lénynek a földön, talán érthető, ha annak a csoportnak, amelyből maga a tudós is származik, kiemelt figyelmet szentel.

A magyarországi gerinces őslénytán kutatása az 1800-as évek második feléig nyúlik vissza. Az őslénytannak Magyarországon sikerekben gazdag múltja van. A dolgozatban azon tudósoknak szentelem a figyelmet, akik hazánkban ennek a tudománynak a fejlődését meghatározták. Teszem ezt azzal a célzattal, hogy rávilágítsak, milyen nagyszerű, világhírű szakemberek művelték egykoron ezt a szakmát. Nem titkolt szándékom az sem, hogy bemutassam ezen emberek életén keresztül, hogy a tudományos elhivatottság mellett hogyan van jelen az ezt a szakmát még ma is körülengő romantika.

A sebességre épült modern világunk aspektusai és határai

Szerző: Viola Boglárka

Intézmény: Pannon Egyetem

Az a kifejezés, hogy „rohanó világban” élünk, ma már közhelynek számít. Az élet minden terén érezzük a „felpörgetettséget”, nincs idő semmire, minden az azonnalíságot sugallja – ez a sebesség világa. Ezt a

problémakört Paul Virilio, a kortárs francia gondolkodó vizsgálta behatóan, s ő teremtette meg a dromológia tudományát. Dolgozatomban a technikai sebesség életre és társadalomra gyakorolt különböző aspektusait kívánom feltárni és elemezni.

A „lóerő” felfedezése óta jelentős az ember életében a tempó. Ez mára beleivódott a világ minden szegmensébe. Gondoljunk a kommunikációs csatornák nyújtotta hihetetlen sebességre. A sebesség és a technika együttesen hatnak az emberre: a közlekedésben, a média területén, az étkezési szokásainkban és az internet használatában. A háborúkat is új logisztikai módszerekkel és eszközökkel vívják. Pszichológiai aspektusból az emberi kapcsolatainkra nyomja rá bélyegét a túlzott elszigetelődés, elidegenedés, a lelki dolgok háttérbe szorítása, az elmagányosodás. Ennek legszemléletesebb példája Howard Hughes élete, amely az egyik első példa a sebesség feletti uralomra. Beszédtempónk felgyorsulása látványosan tapasztalható a régebbi korokhoz képest, de változott a memóriánk, íráskészségünk, látásunk is. A lassúság öröme, értéke tehát eltűnni látszik. A megoldás e problémákra éppen az, hogy lassulni kellene. Fizikailag lassulni képtelenség, de szellemileg még van rá esély. A The Long Now Foundation azon munkálkodik, hogy megváltoztassa az időfelfogást, és egy hosszú távú gondolkodási módot terjesszen el. A következő feladat a technika és az ember közötti harmónia kialakítása, amely napjainkban meglehetősen kérdőjelesnek tűnik, de mindenképpen ez a kívánatos út – erre keresem az érveket és lehetőségeket.

A rendelkezésemre álló magyar és idegen nyelvű szakirodalom összehasonlító elemzése révén kívánok párhuzamot vonni a tudományos-technikai valóság helyzete és az euroatlanti ember pszichikai, szellemi, etikai dimenziója között.

VALLÁS- ÉS HITTUDOMÁNYI TAGOZAT

Feltámadás – vagy a veszedelemből való kimenekülés?

A 16. zsoltár magyarázata

Szerző: Andrásy Gergely

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

A halál utáni élet kérdése minden embert foglalkoztat, s így vagy úgy a legtöbben reménykednek abban, hogy tovább élnek gyermekeikben, alkotásaikban, életművükben. Erre a reményre az embernek nagy szüksége van, hiszen ez ad célt, értelmet az életének.

Az ószövetségi ember sokáig nem reménykedett a halál utáni életben. Ám a Kr. e. 3–2. századtól egyre erősebb bizonyossága volt, hogy Isten a benne hívő embert megmenti az örök haláltól.

Dolgozatomban a 16. zsoltárt vizsgálom meg, és arra a kérdésre keresem a választ, található-e benne utalást a feltámadásra vagy a halál utáni életre. A 16. zsoltárt az Ószövetség és a Zsoltárok könyvének kontextusában vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy a Seól nem úgy szerepel benne, mint a betegségnek vagy valamilyen veszedelemnek a jelképe. Véleményem szerint ebben a bizaloménekekben a szerzőt Isten valóban a halálból, a holtak országából mentette ki, hiszen az egész zsoltár egy olyan ember hitvalló hálaadása, akinek az Úr az öröksége, ezért megelégedett a földön, és nem fél a halál gondolatától sem, mert tudja, hogy Isten Úr a halál felett, és nem hagyja a halálban, hanem kiemeli, feltámasztja őt onnan.

Ez az a bizonyosság, amelyet a 16. zsoltár szerzője így fogalmazott meg: „Te tanítasz engem az élet ösvényére, teljes öröm van veled, a te jobboldon gyönyörűségek vannak örökké.” (Zsolt 16,11)

A valdensek első ötszáz éve és a dicsőséges hazatérés

Szerző: Boza Kristóf

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatom célja, hogy megmutassam: egy kis közösség mekkora dolgokat képes véghezvinni a történelemben úgy, ha tagjaiban megvan az stenbe vetett hit, az összetartás és a hazaszeretet. Ezt két részben ismertetem, történetüket vizsgálva megalakulásuktól a száműzetésükből való hazatérésükig.

Magyar szakirodalomra nem támaszkodhattam (mindössze egy könyvet találtam magyarul), így munkám java része olasz, angol és okcitan nyelvű forrásokra támaszkodik. Dolgozatom hiánypótló munka, hiszen Magyarországon nagyon keveset tudunk a valdensek történetéről, pedig sodaként értékelhető, hogy napjainkig fennmaradtak csekély létszámuk és folyamatos üldöztetésük ellenére.

A dolgozat részben a valdensek középkori és kora újkori történetét dolgozza fel (megalakulás, szabályzat, elterjedés), részben pedig azt a meghatározó élményt életükben, amely gyakorlatilag az újrakezdésüket s megmaradásukat szolgálta. Ez, ahogy ők nevezik, a „dicsőséges hazatérés” (*glorioso rimpatrio*), egy kicsiny létszámú csapat hatalmas munkája, mely több említést érdemel, és a mai napra nézve is tanulságos. Munkámhoz csatoltam egy kis függelék, amely nem tartozik a témához, de nem szerettem volna, ha a történet megáll az 1600-as évek égen, és néhány mondatban leírtam históriájukat napjainkig.

Mivel Magyarországon a valdensek története nagyrészt ismeretlen, így érzem, sikerült egy kicsit részletesebb betekintést nyújtanom történetükbe, mindennapjaikba. Remélem, sikerült felkeltenem a figyelmet értük, hisz sok párhuzam vonható a magyarok, de különösen a magyar protestantizmus és a valdensek szenvedése, kitartása és gyümölcsöző munkája között.

A valdensek példája láttatja velünk: ha megtaláljuk közösségként az életünkben, semmiféle erőszak, elnyomás (testi-szellemi) nem törhet meg minket, és ez az öntudat nem hagyja, hogy bármiféle hatalom irányítson bennünket.

Köleséri Sámuel igehirdetései

Szerző: Csizmadia Máté

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatomban a magyarországi puritanizmus egyik kiemelkedő alakját, Köleséri Sámuel és az ő homiletikumát mutatom be. Az első részben röviden írok a puritanizmus eredetéről, kialakulásáról és elterjedéséről Nyugat-Európában, majd bemutatom a magyarországi helyzetet. Ezután térek rá dolgozatom fő témájára, azaz Köleséri Sámuel prédikációinak ismertetésére. Itt hozok Köleséri Sámuelről néhány életrajzi adatot, majd általánosságban vizsgálom az *Arany alma* című prédikációs kötetét. A 20. századi homiletikai normák felhasználásával elemzem Köleséri *Keserü-Edes; Avagy Olly Idvességes Elmélkedés* című prédikációját és egy temetési beszédét.

Dolgozatomban röviden összefoglalom a 20. századi homiletikának az igehirdetésekkel szemben támasztott általános elvárásait is. Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem a 17. századi normákkal vetem össze Köleséri két elemzett igehirdetését. Azért nem, mert igyekeztem valami különlegeset hozni, olyan elemzést készíteni, amit tudomásom szerintem előttem még senki sem csinált Köleséri igehirdetéseiről.

Dolgozatomban kitérek a puritán istentisztelet két másik fő elemére, az éneklésre és az imádságra is. Az énekek és az imádságok liturgián belüli elhelyezkedésének ismertetése után Köleséri *Bánkódó lélek nyögési* című imádsággyűjteményét és egy imádságát is bemutatom.

Köleséri Sámuel munkássága – jó értelemben – rányomta bélyegét a magyarországi puritanizmusra és egyházi gondolkodásra. Biblia-központúságával és változatos, gyakorlati tanácsokat is adó prédikációival az emberek széles rétegét meg tudta szólítani. Emellett aktuális és személyes hangvételű egyházi beszédei etikai útmutatásokat hordoznak. A mai teológus számára is igazi kincsesbánya egy-egy Köleséri-prédikáció, melyekben a prédikátor példát és feladatokat adott a református egyháznak, ezzel is hozzájárulva az egyházi megújuláshoz.

„Nyugtalan a szívünk...”

Érvényes-e a vágyon alapuló istenérv?

Szerző: Dányi-Nagy Márió

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

A kutatás célja, hogy a vágyon alapuló, kevésbé ismert istenérvre fel-
ívja a figyelmet, illetve annak érvényességét kimutassa. Először meg-
vizsgálja, milyen főbb gyökerei vannak a teológia- és szellemtörténetben
az Isten/transzcendens utáni vágy motívumának, illetve argumentum
formájában való megfogalmazásának, majd ezek alapján definiálja a
vágy fogalmát. Ezután a formális logika segítségével, szillogizmus for-
májában írja fel az istenérvet: két premisszával és egy konklúzióval. Az
első premissza: Minden természetes vágnak van egy megfelelő tárgya,
melynek elérése vagy megtapasztalása kielégíti azt. A második pre-
missza: Természetes vágy van bennünk a transzcendentális beteljesü-
lésre, ám ez a beteljesülés nem érhető el, nem tapasztalható meg ebben
a világban. Az ezekből levonható konklúzió: Létezik tehát az, ami ki-
elégítheti a bennünk levő transzcendentális beteljesülésre irányuló ter-
mészetes vágyat, de ezt ezen a világon kívül találjuk.

A dolgozat lényegében nem áll másból, mint hogy e két premissza
szátságértékét tanulmányozza, részeit boncolgatja. Ily módon először
meghatározza, hogy mik a természetesség kritériumai, majd ismeretel-
eséleleti kitérővel kimutatni igyekszik, hogy valóban minden természetes
vágnak kell hogy legyen létező tárgya. A második premisszával kap-
csolatban először megválaszolja, hogy a transzcendentális vágy megfe-
lel-e a természetesség kritériumainak. Másodszor pedig, hogy tárgyuk
világban nem található-e meg az immanens világban. Utolsó pontként
egy bibliai függelék arra világít rá, hogy az érv összhangban van a ke-
sztyén hagyománnyal. Konklúzióként levonható, hogy az első pre-
missza nagyon valószínű, a második pedig igaz. Következésképpen na-
gyon valószínű, hogy létezik valamilyen transzcendentális valóság, „és
t érti mindenki Istent”. Gyakorlati haszna, hogy sok más istenérv-
vel ellentétben kapcsolópontot talál az ateista emberrel – nemcsak a fi-
zofussal, de a hétköznapi lélekkel is.

„Góg és Magóg fia vagyok én”

Löw Immánuel nemzetkonceptiója

Szerző: Détár Imre

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja az volt, hogy betekintést engedjek egy szegedi főrabbi,
Löw Immánuel (1854–1944) életébe. Mind közéleti, mind hitéleti te-
vékenysége említésre méltó, de munkássága még nincs feldolgozva. Ez
esetben a zsinagógai beszédeire, elsősorban az 1874 és 1899 között el-
hangzott szövegekre helyeztem a hangsúlyt. Főszempontom a vallási
alapú öndefiníció, valamint a politikai dimenzió vizsgálata volt, amihez
különböző diszciplínák eredményeit használtam fel. Mivel egy egyedi
dupla értelmezési rendszert találtam, ezért Karl Mannheim, Peter L.
Berger és Thomas Luckmann tudásszociológia munkásságának alap-
ján vizsgáltam meg, Philipp Mayring kvalitatív elemzési módszereit fel-
használva.

Fontosnak találtam, hogy vázlatos történeti kitekintést nyújtsak a
dualizmus kori zsidóság helyzetéről, illetve körüljárjam az emancipáció
kérdéskörét. Főleg Gyurgyák János munkáira alapoztam, de felhasz-
náltam Frojimovics Kinga és Karády Viktor értekezését is.

Végkövetkeztetésemben egy minden logikát áthidaló hitvallás képe
jelent meg Löwnél, amely koherens, biztos alapot teremtve próbálta
megadni az adekvát választ a kor kihívásaira, amit Robert N. Bellah a
civil vallásosság fogalomkörével írt le.

A részeredményeimre alapozva ezért egy részkutatást végeztem. Né-
hány keresztény gondolkodó (Bangha Béla, Prohászka Ottokár, Szabó
Dezső és Tóth Tihamér) munkásságát összehasonlítottam a főrabbi
szemléletével, és próbáltam kiemelni a különbségeket és hasonlóság-
kat, ezzel is megalapozva egy jövőbeli összetettebb vizsgálatot.

A magyar állam és a Magyarországi Református Egyház kapcsolatának nemzetközi megítélése (1945–1957)

Szerző: Hajdú Éva

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatom célja a második világháború utáni időszak és az 50-es évek egyházi vetületeinek bemutatása Magyarországon, valamint a nemzetközi visszajelzések ismertetése.

A kutató tizenhárom évet elsődleges és másodlagos források alapján vizsgáltam meg, felhasználva az akkori hivatalos, cenzúrázott református sajtó írásait. Kutatásaim során szembesültem azzal, hogy mennyire megvezette az államhű egyházvezetés a külföldi egyházakat. Közben az állam egyre jobban igyekezett kifelé azt kommunikálni, hogy segíti és pénzzel is támogatja az egyházak munkáját, a valóságban ugyanakkor próbálták szétzilálni az egyházat: a régi egyházvezetést cserélték állami érdekeket kiszolgáló emberekre, akik végrehajtották az egyházban az állam akaratát.

Dolgozatomban évről évre ismertetem, hogyan igyekezett az állam mind jobban ellehetetleníteni a Magyarországi Református Egyház tevékenységét, valamint hogy ezt hogyan látták a hazánkba érkező, megvezetett egyházi képviselők. A külföldiek éveken át nem látták reálisan a magyarországi helyzetet, hiszen elhitték, amit el akartak hitetni velük. 1955-től azonban, ahogyan a felhasznált levéltári anyagok is mutatják, kezdtek egyre tisztábban látni. 1956 után pedig fokozottan figyeltek a magyarországi helyzetre, az országok képviselői egy emberként álltak a magyarok ügye mellé. Ez azonban kevésnek bizonyult az oroszokkal szemben.

Az általam vizsgált korszak tehát nagyon zűrzavaros, hazugságokkal, elfélemlítéssel és álságokkal teli, az államhű egyházvezetés éppen ezért akarta eltitkolni külföld előtt.

Pál apostol fő műve, a Római levél

Szerző: Horváth Judit

Intézmény: Veszprémi Hittudományi Főiskola

Előadásomban két nagy részt különítettem el. Az első részben Szent Pál életével és leveleivel, a másodikban pedig a Római levéllel foglalkoztam részletesebben.

Az első részt három szóban foglalhatjuk össze: előkészület, megtérés, misszió.

Előkészület: Hogyan lett a kis Saulból a keresztények legvéresebb üldözője?

Megtérés: A nagy fordulat és hatása az Apostolra. Melyek a megtéréshez kapcsolódó történelmi emlékhelyek Damaszkuszban?

Misszió: A vándorlások éve, a három missziós út és a fogság időszaka.

A következőkben általánosságban próbáltam bemutatni az Apostol személyét, személyiségét és leveleit.

A második részben az általam nagyon fontosnak tartott témákat tárgyaltam: megigazulás, a hit életalakító szerepe, és a szeretet mint a keresztény egzisztencia.

Megigazulás: A zsidók kiváltságos helyzetben vannak-e a pogányokkal szemben? Mi hogyan juthatunk el a megigazulásra?

A hit életalakító szerepe: Mikor és hogyan lehetséges a megigazulás? – Ábrahám példájával igazolva.

A szeretet mint a keresztény egzisztencia: Mit jelent a szeretet? Milyennek kell lennie a szeretetnek?

Célom a dolgozattal, hogy átfogó képet adjak Szent Pál életéről és leveleiről. Különösképpen a Római levélről, amely nemcsak a Szentírásban elfoglalt helye miatt az első levél, hanem az Apostol levelei közül is a legjelentősebb, és véleményem szerint ez a levél mutatja be a benne fellelhető témák által Szent Pál tanításának a lényegét.

Vendég és vendéglátó az Ószövetségben

A vendégszeretet szokása és funkciója a Genézis könyvének pátriárka-történeteiben és a József-narratívákban

Szerző: Jenei Péter

Intézmény: Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Az Ószövetséget olvasva számos olyan társadalmi és kulturális jelleggel találkozhatunk, amelyek a 21. század emberének több ezer évtizedből már nem magától értetődők, hanem magyarázatra szorulnak. A problematika áthidalása érdekében a dolgozat az Ószövetség társadalomtudományi szemszögű kutatásainak eredményeire épít, és e szűkítőben lévő paradigma kutatási területéhez kapcsolódik. E tág kutatáson belül a dolgozat témája a kulturális antropológia által ösztönzött szövegszereteti szokáskutatás részterületébe sorolható.

A jelen kutatás az ókori Közel-Kelet egyik legegységibb szokásának, a vendégszeretet szokásának gyakorlata iránt érdeklődik, központi elemzés tárgyává téve Izrael népének a vendégszeretet-gyakorlatát az e tekintetben különösen gazdag irodalmi forrásán, az Ószövetségen (héber Biblia) keresztül. A vendégszeretet szokásával kapcsolatos legautentikusabb ószövetségi források a Genézis könyvének pátriárka-történeteiben találhatók: hat olyan szövegrészt lehet azonosítani, amely a vendégszeretet szokását kulturális megjelenési formájában mutatja be (Genézis 18:1–16; 19:1–16; 24:28–33, 50–61; 29:1–15; 33:1–17; 43:15–34; 43:24–44:4a).

A dolgozat módszerét tekintve először a vendégszeretet szokását és szabályait próbálja meghatározni úgy, ahogy azt ókori és ószövetségi kontextusban értették (ehhez veszi segítségül a kulturális antropológia szövegszereteti-kutatásainak eredményeit). Második lépésben pedig a szokással kapcsolatba hozható ószövetségi szövegek figyelmes elemzése és értelmezése történik meg (a hallgatóságorientált, irodalomkritikai módszer segítségével).

A kutatás eredménye: a vendégszeretet szokásának a dolgozatban felvázolt paradigmája egyrésztől segítségünkre lehet a választott szövegen túli ószövetségi, ilyen típusú szövegek olvasásakor, de a gyakorlatban a mai nyugati típusú vendégszeretetünk érdekes paralelljeként is vizsgálható, amelyből a morális, vallási dimenziók kiveszőben vannak.

A polgári engedelmesség és az ellenállás joga Kálvin János teológiai felfogásában

Szerző: Kocsis Áron

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

A dolgozat célja, hogy Kálvin János (1509–1564) munkásságában a polgári engedelmesség és az ellenállás jogáról szóló teológiai interpretációt bemutassa. A vizsgált gondolati rendszer tárgyalásakor szükséges felvázolni Kálvin államról, a felsőbbbségről alkotott véleményét és az engedelmesség, illetve az ellenállás/ellenszegülés lehetőségeit. Érvelésben arra fordítok figyelmet, hogy Kálvin gondolkodása e szegmensének fokozatosságát, strukturáltságát tárjam fel és fogalmazzam meg.

A kontextuális megértés és elmélyülés elősegítésére alapvető kutatási területet jelent a korabeli történelmi és politikai viszonyok feltárása, a politológia szélesebb összefüggéseinek tárgyalása (állam, legitimitáció, engedelmesség, polgári ellenállás).

Primer forrásként az *Institúció* 1559-es kiadását, illetve Kálvin egyes kommentárjait (Római levél, Apostolok Cselekedetei), szekunder irodalomként magyar és külföldi teológusok, történészek, politológusok munkáit dolgoztam fel.

Kálvin a polgári engedelmisséget, az államhoz való hűséget alapvető princípiumként állítja a keresztyén ember elé. Az Istentől rendelt államhoz való lojalitásban és engedelmisségben a Teremtő iránti tisztelet és ragaszkodás mutatkozik meg, illetve ez az eszköze az emberek rendben és békességben megvalósuló egymás mellett élésének. Kálvin realista, és ismeri a hatalom, a bűnös ember természetét, ezért fenntartja az ellenállás jogát az Isten parancsaival szembeszegülő felsőbbbség ellen. Az ellenállás jogának gyakorlatát azonban nem az egyén, hanem politikai ellenőrző intézmény, a magisztrátus hatáskörébe utalja.

Kálvin János hermeneutikája

A reformátor kommentárjainak időszerűsége a 21. században

Szerző: Magyar Balázs Dávid

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

A nagy reformátor születésének 500. évfordulójára emlékezve egyre fontosabbnak érezzük, hogy szakítsunk az eddig oly népszerű „egykönyvű Kálvin-képpel”. Jóllehet Kálvin János szinte egész életén át főművének, a Keresztyén Vallás Rendszerének (*Institutio*) a tökéletesítésén fáradozott, a jelenkor számára is értékes kommentárirodalmát olvasva mégis jól láthatjuk, hogy ő elsősorban a Biblia magyarázójaként tekintett önmagára.

Nem vizsgálhatjuk Kálvin hermeneutikáját anélkül, hogy bibliamagyarázatait életművébe ne helyoznánk. Jelen dolgozatunkkal csatlakozni kívánunk az újabb kori Kálvin-kutatás azon felismeréséhez, amely szerint Kálvin egyszerűen nem érthető meg kizárólag az *Institutio*-ból. Írásainak egésze, így levelei, értekezései, kommentárjai és az *Institutio* különböző kiadásai mind hozzájárulnak gondolatainak helyes megértéséhez.

Kálvin János hermeneutikáját kutatva pályamunkánk egyik legfőbb célja – a magyarországi Kálvin-év szempontjából – nem csupán a magyar nyelven megjelent összes „Kálvin-kommentár” felkutatása, hanem együttes használatuk is. Ennek következtében dolgozatunk alapvető módszertani sajátossága, hogy – az eddig elérhető Kálvin kommentárirodalmával foglalkozó munkákkal ellentétben – bibliamagyarázatainak nem csupán egy-egy (ó- és újszövetségi) korpuszát vizsgálja, hanem egyes bemostratásokra törekszik. Mindezek következtében Kálvin egész kommentárirodalmát három nagyobb csoportra osztottuk: **I.** prédikációinak és **II.** akadémiai előadásainak leiratai/jegyzetei és **III.** az általa írt és szerkesztett „nagy kommentárok”. Tettük ezt annak érdekében, hogy bennük felismerhető különböző módszertani mintázatok összehasonlítása által megjeleníthessük hermeneutikájának legidőszerűbb és legértékesebb jegyeit: 1. tömörség, 2. hasznosság, 3. az író gondolatának megjelenítése, 4. nyitottság, 5. könnyen érthetőség, 6. világos,

pontos fordítás, 7. a mindenki számára személyessé váló bibliai üzenet megfogalmazása, és végezetül 8. a bibliamagyarázat megtisztítása a nehezen érthető dogmatikai fejtegetésektől.

Jób könyvének vallástörténeti elemzése

Szerző: Nagy Zsófia

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a bibliai Jób könyvét elemzem grammatikai, történet-tudományi és vallásfilozófiai szempontból. Módszertanom része az eredeti héber szöveg részleges magyar fordítása. Munkám első felében a vallástudomány és a teológia metodológiai differenciáit ismertetem. A különféle vallások módszertanai nem tartják szükségesnek, hogy exegéziseikben a legtagabb nézőpontból származó (hitelveiknek nem megfelelő) adatokat felhasználják. Ezzel ellentétben a valláskutatónak törekednie kell a lehető legszélesebb interdiszciplináris szemléletmódra a hermeneutika során. Ebből kiindulva a Jób-hagyomány analíziséhez felhasználtam a zsidó és a keresztény írásmagyarázatok jelentős részét, ugyanakkor a belőlük nyert információkat „új” jelentéstartalommal ruháztam fel. A könyvhöz kapcsolódó (zsidó-keresztény) kommentárokból leginkább erkölcsi és morális okfejtések sorozatával találkozunk. Ezek a tanításmagyarázatok – néhány elenyésző kivétellel – egy pontban egyeznek: témájuk középpontjában az „igaz ember” szenvedése áll. Jóbot a történet exponálásából kiindulva kegyes életűnek és életvitelét tekintve példaértékű embernek mutatják be. Jób „igaz volta” így szép lassan *a priori* fogalommá vált a teológiában és az írásmagyarázatokban egyaránt. Szemléletmódomban a mű társadalomkritika, melyből kiderül, hogy a történet főszereplője a társadalmi ideáloknak megfelelő ember ugyan, ezek az ideálok azonban arra helyezik a hangsúlyt, hogy maguk a rítusok minél praktikusabbak legyenek, a vallási élmény teljes kizárásával. Jób társadalmi szempontból pozitív, a mű szempontjából viszont negatív, istenfélő életet él. Kutatásom célja, hogy bebizonyítsam, a bibliai Jób alakja a gyötrelmei után válik példaértékűvé a textusban. Elképzelésem szerint Jób könyvének üzenete nem az „igaz ember szenvedésében” keresendő, hanem abban, hogy Jób szenvedése miként hoz-

hatja vissza a transzcendenciát egy olyan társadalomba, amelyből teljesen hiányzik az affekció.

A mormon vallási piac egy plurális vallási helyzetben

Szerző: Németh Gábor

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Munkám során a mormon egyházat gazdasági megközelítésből vizsgálom. Eszerint a vallási entitások egyfajta gazdasági szerveződésként fogatnak fel: saját piaccal, termékekkel rendelkeznek, melyekkel a vallási piacon kereskednek. A termelők tehát a vallások s ezáltal azok tagjai. A fogyasztók lehetnek a tagok maguk, illetve bárki, aki kapcsolatba kerül a termékkel.

A gazdasági megközelítés nem új a vallástudomány elméletei között. Max Weber, korának egyik legnagyobb vallástudósa olyan elméleti alapot hozott létre, amit aztán többek között napjaink vallásgazdaságával foglalkozó tudósai is használnak. Ezekre az alapokra építve többek között Iannaccone és Peter Berger számos elméletet dolgozott ki.

Munkám során Jörg Stolz elméletrendszerét segítségül hívva egy kevéssé kutatott egyházat, Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyházát vizsgáltam a termelés menete, az előállított termékek típusa és em utolsósorban a piaci stratégia szempontjából a magyarországi plurális vallási helyzetben.

A mormon egyház napjainkban egy dinamikusan fejlődő, amerikai gyökerekkel rendelkező egyház. Hazánkban a tagok létszáma kevesebb, mint Amerikában vagy más nyugat-európai országban, és talán éppen ezért kevésbé kutatottak.

Kutatásom célja hipotézisem bizonyítása, személyes érdeklődésem elégitése, valamint a kutatás közben felmerülő tévhitek eloszlatása. Lindemellettt igyekeztem olyan vallási entitást vizsgálni, amely ez idáig nem állt a kutatott témák középpontjában Magyarországon.

Egyéni kegyesség – közösségi hitépítés A bibliai zsoltárok előállása a 27. zsoltár fényében

Szerző: Szvoren Attila

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Dolgozatomban a bibliai zsoltárok előállításának folyamatát vizsgáltam egy választott zsoltár példáján keresztül. Minden zsoltár esetében izgalmas kérdés, hogy az élet különböző szituációiban megfogalmazott személyes imádságok milyen folyamaton mentek át, míg el nem nyerték végső formájukat, s ennek során részben kollektív imádságokká, részben pedig a templomi kultusz, illetve később a keresztyén istentisztelet liturgikus elemeivé nem lettek.

A 27. zsoltárt ilyen szempontból vizsgáltam meg. Munkám során a történeti-kritikai exegézis módszerét alkalmazva arra törekedtem, hogy feltárjam a 27. zsoltár előállításának folyamatát, e folyamat egyes fázisait, nyomon követve azt, hogy ennek során hogyan változott, illetve gazdagodott a zsoltár üzenete, s végül igyekeztem rávilágítani mai, hozzánk szóló üzenetére is.

A kutatásaim eredménye, röviden: a zsoltár két, eredetileg önálló imádság egyesítéséből állt elő. A fogság előtti, egymástól független bizaloméneket (1–6. v.) és panaszzsoltárt (7–13. v.) egy késő fogság kori/korai fogság utáni redaktor egyesítette. A kapocsként szolgáló 14. v. valószínűleg e redaktor alkotása, akinek személyéről semmi közelebit nem tudunk. Egyenként olvasva a két fő részt, csak a gondtalan, illetve a megpróbáltatások között őrlődő hívó ember szavai tárulnak elénk. Ám a két ének egyesítésével a redaktor mindkét költemény mondanivalóját gazdagabbá tette azáltal, hogy a panaszos embernek biztatás gyanánt emlékezetébe idézi korábbi bizodalma, a jelenleg jó sorban élő embert pedig arra inti és buzdítja, hogy töretlen bizodalma maradjon meg az esetleg később bekövetkező, nehezebb időszakokban is. Így válik két, egy-egy szituációhoz kötött egyéni imádság minden helyzetben örök igazság hordozójává, és állítja az új kompozíció e „sohasem volt, de mindig élő” zsoltárost követendő példaként az olvasók elé.

A kommunikáció mint elkülönülés Eckhart mester beszédei alapján

Szerző: Tóth János

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatunkban Eckhart mesternek a vallásos cselekedetekkel kapcsolatos tanításait vesszük alapul azon hipotézisünk alátámasztására, mely szerint az isteni világgal történő közösülés folyamata az „e világban” elkülönülésként, vagyis a kommunikáció etimológiailag levezethető, eredeti értelmének ellentétpárjaként jelentkezik. Ez a megközelítés tudományfilozófiai szempontból egyben a „kommunikáció” fogalmának a mai, főszóbeli definícióktól eltérő jelentésváltozataira is rávilágít, melynek visszafejtéséhez egy olyan világ struktúráit és működését kell vizsgálunk, melyet a kommunikációelméletek jelentős része marginálisan – ez tette indokolttá hogy a dolgozat elméleti háttérül Eckhart metafizikai alapvetését válasszuk. A szöveganalízisben kimutattuk, hogy Eckhart szerint a vallásos cselekedetek abban az esetben számítanak kommunikatív (vagyis közösítő) cselekedeteknek, amennyiben maga a cselekedet objektív és érdekmentes, illetve a cselekvő kizárólag Istent látja szem előtt, és elkülönül mind a cselekvés eredményétől, mind a teremtéstől (teremtésmentes) enjéttől; s mindezek alapján előzetes elképzeléseink megalapozottságát, illetve konkrét, gyakorlati alkalmazhatóságát igazoltnak látjuk.

Elképzelések a gondviselés működéséről a zsidó-keresztény kultúrkör különböző mozgalmában az i. sz. 1. században

Szerző: Tóth Tamás Zoltán

Intézmény: Miskolci Egyetem

A kutatás célja az európai kultúrkör egyik gyökere, a zsidó-keresztény-izraeli valláscsoport fejlődéstörténetének, egyik sorsfordító korszaka, az i. sz. 1. században a zsidó-keresztény kultúrkör különböző mozgalmában az i. sz. 1. században a megértése és ismertetése, a róla lévő objektív tudás érthetővé tétele a lényegesen különböző szellemiségű és a

témában félinformációkkal, téves ismeretekkel rendelkező társadalom számára. Módszere a források és a kutatói álláspontok összegyűjtése, ütköztetése és kritikája.

Ismertetés: a gondviselés fajtái és ezek jellemzői a szadduceus, farizeus, esszéus, zelóta, János-követő, zsidó-keresztény, hellenisztikus zsidó és hellenisztikus keresztény vallási irányzatok i. sz. 1. századi gondolatvilágában: e világi, öröklődő, túlvilági, a világkorszakokkal és az „eljövendő világgal” kapcsolatos. Utóbbit a korra különösen jellemzőként kiemelve: Messiás-típusok (az összehasonlító kritika alapján léteztek már a farizeizmusban ködös elképzelések egy szenvedő Messiasról) és egy felkent prófétához (akit a kereszténység előtt nem tartottak Messiasnak) kapcsolódó eschatologikus várakozások. A várakozás fajtái: földi messiási királyság, új világ teremtése, bérószoszi-sztoikus tűz-katakizma reminiscenciái (Keresztelő János evangéliumi szavainak egy lehetséges új megvilágítása).

Consecratio Templi Novi

Egy 17. századi nyomtatvány elemzése 9 szempontból

Szerző: Trajtler Dóra Ágnes

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem,
Hittudományi Kar

A *Consecratio Templi Novi* című 17. századi nyomtatvány nagyrészt feladatlan; átfogó, részletes tanulmány eddig nem jelent meg róla. A prédikációs gyűjtemény egy falusi református templom szentelőjének alkalmából készült, Szenci Molnár Albert szerkesztette 1625-ben, Kassán. A gyűjteményben szereplő prédikációk a korszakra jellemző dogmatikai vitákat tükrözik, szerzőik a külföldön tanult magyar tudós-prédikátorok értelmiségi köréhez tartoznak, a külföldi szerzők cseh, francia protestáns hitújítók. A prédikációk elemzése a kor bibliatudományának szintjét, a bibliafordítások problémáját, a tanító, nevelő irodalom jellemzőit, az ott-honi kegyességet, hitéletet célzó művek hangvételét mutatja be a reformáció, humanizmus, reneszánsz és könyvnyomtatás kapcsolatán keresztül. A prédikációkban, tanításokban felvetett problémák a három részre szakadt Magyarország négy felekezetre tagolt társadalmának

problémái. A vallásos néprajz szempontja e társadalom hitéletét kutatja a mindennapok kérdéses helyzetéből kiindulva. A könyv kiadását Bethlen Gábor fejedelem és Monaki Miklós patrónus támogatta, így az egyház és politika viszonyának vizsgálata külön hangsúlyt kap a dolgozatban.

A forrás egy kivételes művészettörténeti jelenség kutatását is lehetővé teszi, tartalmazza a felszentelt bekecsi templom falának díszítését. A templom falaira hetvennyolc bibliai idézetet festettek, ilyen nagy mennyiségű írásos díszítésről ma hazai párhuzamot nem ismerünk. Az ünnepi istentisztelet liturgiája is fennmaradt, amely sok információt nyújt a korszak protestáns liturgiátörténete számára.

A dolgozat célja e forrás minél több szemszögű bemutatása. E módszer által hangsúlyossá válik, hogy a *Consecratio Templi Novi* a történelem, az egyháztörténet, irodalom- és művészettörténet, néprajz, liturgiátörténet és templomépítészet tudományágak mindegyike számára értékes forrás.

Vallási és egyházi változások Kelet-Közép-Európában

Csehország

Szerző: Vőneki Máté

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Kelet-Közép-Európát mint önálló régiót vizsgálom a rendszerváltozás után beállt vallási és egyházi változások tükrében. Ezen belül is az egyik legspeciálisabb országra, Csehországra koncentrálok, mely ma a régió legateistább országa. E jelenség problémakörét kívánom körbejárni. Célom nem konkrét válaszok keresése, hanem olyan tényezők felállítása, amelyek szerepet játszhatnak a kialakult helyzetben. A kérdés feltárása közben felvázolom az ország legfontosabb történelmi fordulópontjait, különös tekintettel az elmúlt kétszáz év történelmére és a vallási élet változásaira. Megvizsgálom, hogyan hatottak a vallási, egyházi helyzetre a különböző elméletek: modernizáció, szekularizáció, nacionalizmus, easternisation; valamint feldolgozom a 90-es években a régióban végzett különböző kutatások eredményeit. Ezen módszerek alkalmazásával kívánom levonni a konklúziót: milyen kö-

rülmények játszottak közre abban, hogy a rendszerváltozás utáni vallási megújulás ellenére Csehországban ekkora teret nyert az ateizmus.

A „hagyományörzés vallásossága”

Az egyéni vallásosság példái

Szerző: Vukor Anikó Veronika

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban félig strukturált interjúk alapján elemzem a szakirodalom által „bricolage” típusúnak nevezett vallásosság összetevőit. Célom, hogy a posztmodern narratívák keletkezésének mozgatóit és a személyes választás folyamatait rekonstruáljam vallástudományi (vallásszociológiai és -antropológiai) megközelítésben. Interjúalanyaimat a hagyományörző lovasíjászzal foglalkozó, illetve vele kapcsolatba került személyek köréből választottam, mivel előfeltevésem volt, hogy a speciális szabadidős tevékenység befolyást gyakorol a személyes világgépre. Emellett a megkérdezettek egyike sem gyakorló tagja egyháznak vagy vallási közösségnek.

A valamilyen okból szakrális jelentőségűnek tartott terekhez (személyes térben, földrajzi, történelmi helyszínek) és különböző tárgyakhoz való viszonyulás tükrében mutatom be az egyéni vallásosság példáit és a közösségi rítust. A kapott eredményeket többek közt Foucault diskurzuselméletével, illetve különböző identitásdefiníciók alapján (Assmann, Castells) mutatom be, megvizsgálva a *New Age*, újpogányság és a kereszténység területeiről érkező fogalmak, képzetek használatát. Ezt követően arra a problémára kerestem választ, hogy a rögzített beszélők mennyiben tekinthetők „posztmodern narratíváknak”, illetve mi alapján nevezhetők posztmodern szinkretikus jelenségeknek. Meglátásom szerint a szubjektív szelekció, a széles spektrumú kulturális és információs piac jelenléte a legfontosabb tényező e kortárs vallási mezőben, ahol a vallási-kulturális különbségtételt az egyén folyamatos reflexiója végzi el. A individuum által szerkesztett narratíva pedig a pluriális értékpiacon újabb „termékeként” jelenik meg.

A családon belül elkövetett életellenes bűncselekmények női elkövetői Magyarországon, kalocsai börtöninterjúk alapján

Szerző: Tóth Kata

Intézmény: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A családon belüli bántalmazás megítélésének ambivalenciáját mutatja, hogy bár a köztudatban majdnem természetes jelenségnek számít, ugyanakkor mind a mai napig a tabutémák közé tartozik. Ez akkor is így van, ha az elkövető férfi, de még inkább a társadalmi konvenciók ellen szól, ha az erőszaktevő nő. 2005-ben a személy elleni bűncselekmények 33,9%-át, míg 2006-ban a 32,7%-át követték el nők (KSH-adatok). A családon belül a legtöbb erőszak (az elkövetések 43%-a) a partner, illetve a volt partner ellen irányul, a partner sérelmére elkövetett esetek 54%-a a volt házastárs/élettárs elleni cselekmény.

Dolgozatomban női rabokkal készített interjúk elemzésén keresztül arra kerestem választ, milyen folyamatok játszódhatnak le addig, amíg egy kapcsolat annyira megromlik, hogy a problémákat erőszakba forduló cselekedetekkel oldják meg.

Kutatásom alanyai női elkövetők. A kevés interjúszám és a téma speciális volta miatt az interjúkból levont következtetések nem általánosíthatók, ám az elemzések által feltárt esetek betekintést engednek egy olyan világba, ahova még kutatóként is nehéz bejutni. Témaválasztásom indoka, hogy többet tudjunk meg az életellenes bűncselekmények miatt elítélt női rabokról, tettük társadalmi, mikrokörnyezeti és egyéni okairól.

Az interjúk alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az életközösségi konfliktusból származó bűncselekmények hátterében sokszor valójában a kölcsönös erőszak húzódik meg. A házastárs, élettárs durva, erőszakos magatartásának huzamos ideje szenvedő alanya, áldozata egy hirtelen indulat kapcsán, amelynek eredményeként kitör az évek során felhalmozódott szenvedés és megaláztatás, a korábbi agresszor ellen fordul, és elkövetővé válik.

Fiatal nők figyelmi preferenciái

Szerző: Végh Viola

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Társadalomtudományi Kar

A dolgozat a modern társadalmak számára egyre súlyosbodó, megoldandó kérdéssel, nevezetesen a termékenység csökkenésével, a gyermekvállalási magatartás átalakulásával foglalkozik. Értelmezhetőek ezek a folyamatok makrotársadalmi, átfogó elméletekkel, de közelebb kerülhetünk a helyzet megismeréséhez, ha közelebbi perspektívát választunk. Ez a közelebbi perspektíva a szerepkészlet, a szerep szociálpszichológiai értelmezése, melyen keresztül a nők szerepváltozásait, szerepkonfliktusait tudjuk értelmezni. Ez a középszintű elmélet alkalmas arra, hogy az empirikus megismerésben alkalmazzuk.

Az empiriát egy szociálpszichológiai kísérlet képviseli a dolgozatban, ahol a kísérlet alanyainak egy olyan, legnagyobb részben automatikus viselkedését vizsgáltuk, mint a tekintetük vezérlése bizonyos képek megtekintése közben. Azt szeretnénk volna megtudni, hogy a gyermekvállalás szempontjából eltérő élethelyzetben lévő nők, akik megegyeznek az olyan fontos tulajdonságokban, mint a korcsoport, iskolai végzettség, lakhely, hogyan reagálnak az olyan vizuális ingerekre, mint egy kisgyerek fotója. Előnyben részesíti-e, vagy elkerüli tekintetével, ha lehetősége van ugyanakkor egy másik fotóra is nézni. A kísérleti személyek képpárokat tekintettek meg, miközben szemmozgásukat szemkamera segítségével rögzítettük. Ily módon utólag megtudhattuk, merre haladt a tekintetük, és mennyi ideig időzött az egyes képrészleteken, van-e különbség a perцепcionális viselkedésben aszerint, hogy nevelnek-e gyermeket, vagy a gyermekvállalás előtt állnak.

Az eredményekből egyértelműen kimutatható valamilyen hatás érvényesülése, amelynek értelmezése azonban nem lehet kizárólagos. Egyrészt figyelembe kell vennünk a kísérlet validitásának korlátait, másrészt az attitűdök és a viselkedés között nem tételezhető determinisztikus kapcsolat. Mindezek mellett nem szabad elfelejteni, hogy a szemmozgások kutatása nem tekint vissza hosszú múltra, ezért jelen kutatás is leginkább felderítő jellegű vizsgálódás.

Önkategorizáció és individualizáció

Szerző: Vincze Anikó

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja Ulrich Beck individualizációs tézisének tesztelése Magyarországon, szubjektív vonatkozásban, az emberek tudatában létező önkategorizációs csoportokon keresztül. Ulrich Beck az individualizáció fogalmával a 20. század végének társadalmi átrendeződési folyamatait értelmezte, melyeknek egyik meghatározó dimenziója a hagyományos társadalmi nagycsoport-identitások eloldódása. Dolgozatomban megvizsgálom, hogy tapasztalható-e Magyarországon is a nagycsoport-kötődések változása, háttérbe szorulnak-e a hagyományos csoportidentitások, és amennyiben igen, milyen új típusú nagycsoport-kötődések lépnek a helyükre. Bemutatom továbbá a hagyományos és a nem hagyományos csoportidentitással rendelkezők legfontosabb társadalmi jellemzőit, feltárva a köztük lévő esetleges különbségeket.

A csoportidentitásokat egy 2000-ben és 2008-ban Szegeden végzett kérdőíves kutatás nyitott kérdésére adott válaszain keresztül vizsgálom, amelyben a megkérdezettek számára lehetőség nyílt az önkategorizációra, arra, hogy szabadon megnevezzék azt a társadalmi csoportot, amelyhez tartozónak érzik magukat. A válaszokat egy egységes, 22 elemű kategóriarendszerben kódoltam, megkülönböztetve a hagyományos nagycsoport-kötődésként definiált kategóriákat és az ezektől eltérőket, amelyek az individualizáció kifejeződéseként is felfoghatók.

Elemzésem azt mutatja, hogy bár mindkét évben a tradicionális nagycsoport-identitások vannak túlsúlyban, megfigyelhető a nem hagyományos csoportidentitások növekvő tendenciája. Társadalmi jellemzőiket tekintve nem mutatkozott jelentős eltérés a két kategória között, tapasztalhatók kisebb különbségek, de ezek nem karakterisztikusak, és nem egységesen jellemzik a tradicionálistól eltérő kötődést megfogalmazók csoportjait. Annak ellenére, hogy hazánkban is elterjedtek a posztmodern szociológiai elméletek, kutatásunk nem igazolta Beck individualizációs tézisének Magyarországon, az önkategorizációs csoportokon keresztül megragadva.

TUDOMÁNY- ÉS TECHNIKATÖRTÉNET TAGOZAT

(összevonva a Művelődéstörténet és -elmélet tagozattal)

A hazai gerinces őslénytan nagy alakjai

Szerző: Mészáros Csaba

Intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Természettudományi Kar

Az őslénytan (paleontológia) a földtörténeti múlt életének tudománya. Amolyan történettudomány a természettudományok között. A paleontológia önálló diszciplína, de két tudomány: a biológia és a geológia lábain áll. A biológiától elkülöníti a történetisége, a geológiától pedig biológiai tárgyköre, mégis elválaszthatatlan a kapcsolat.

Ezen belül a gerinces őslénytan mindig kiemelt szerepet kapott, jól lehet az őslénytan témakörének és leletanyagának egyik nem túl nagy fejezete. Talán ez azért van, mert a tudomány művelői maguk is a gerincesek törzsébe tartoznak. Mivel ma a Homo sapienst tekintik a legértelmesebb lénynek a földön, talán érthető, ha annak a csoportnak, amelyből maga a tudós is származik, kiemelt figyelmet szentel.

A magyarországi gerinces őslénytan kutatása az 1800-as évek második feléig nyúlik vissza. Az őslénytant Magyarországon sikerekben gazdag múltja van. A dolgozatban azon tudósoknak szentelem a figyelmet, akik hazánkban ennek a tudománynak a fejlődését meghatározták. Teszem ezt azzal a céllal, hogy rávilágítsak, milyen nagyszerű, világhírű szakemberek művelték egykoron ezt a szakmát. Nem titkolt szándékom az sem, hogy bemutassam ezen emberek életén keresztül, hogy a tudományos elhivatottság mellett hogyan van jelen az ezt a szakmát még ma is körüllegő romantika.

A sebességre épült modern világunk aspektusai és határai

Szerző: Viola Boglárka

Intézmény: Pannon Egyetem

Az a kifejezés, hogy „rohanó világban” élünk, ma már közhelynek számít. Az élet minden terén érezzük a „felpörgetettséget”, nincs idő semmire, minden az azonnaliságot sugallja – ez a sebesség világa. Ezt a

problémakört Paul Virilio, a kortárs francia gondolkodó vizsgálta behatóan, s ő teremtette meg a dromológia tudományát. Dolgozatomban a technikai sebesség életre és társadalomra gyakorolt különböző aspektusait kívánom feltárni és elemezni.

A „lóerő” felfedezése óta jelentős az ember életében a tempó. Ez mára beleivódott a világ minden szegmensébe. Gondoljunk a kommunikációs csatornák nyújtotta hihetetlen sebességre. A sebesség és a technika együttesen hatnak az emberre: a közlekedésben, a média területén, az étkezési szokásainkban és az internet használatában. A háborúkat is új logisztikai módszerekkel és eszközökkel vívják. Pszichológiai aspektusból az emberi kapcsolatainkra nyomja rá bélyegét a túlzott elszigetelődés, elidegenedés, a lelki dolgok háttérbe szorítása, az elmagányosodás. Ennek legszemléletesebb példája Howard Hughes élete, amely az egyik első példa a sebesség feletti uralomra. Beszédtempónk felgyorsulása látványosan tapasztalható a régebbi korokhoz képest, de változott a memóriánk, íráskészségünk, látásunk is. A lassúság öröme, értéke tehát eltűnni látszik. A megoldás e problémákra éppen az, hogy lassulni kellene. Fizikailag lassulni képtelenség, de szellemileg még van rá esély. A The Long Now Foundation azon munkálkodik, hogy megváltoztassa az időfelfogást, és egy hosszú távú gondolkodási módot terjesszen el. A következő feladat a technika és az ember közötti harmónia kialakítása, amely napjainkban meglehetősen kérdőjelesnek tűnik, de mindenképpen ez a kívánatos út – erre keresem az érveket és lehetőségeket.

A rendelkezésemre álló magyar és idegen nyelvű szakirodalom összehasonlító elemzése révén kívánok párhuzamot vonni a tudományos-technikai valóság helyzete és az euroatlanti ember pszichikai, szellemi, etikai dimenziója között.

VALLÁS- ÉS HITTUDOMÁNYI TAGOZAT

Feltámadás – vagy a veszedelemből való kimenekülés?

A 16. zsoltár magyarázata

Szerző: Andrásy Gergely

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

A halál utáni élet kérdése minden embert foglalkoztat, s így vagy úgy a legtöbben reménykednek abban, hogy tovább élnek gyermekeikben, alkotásaikban, életművükben. Erre a reményre az embernek nagy szüksége van, hiszen ez ad célt, értelmet az életének.

Az ószövetségi ember sokáig nem reménykedett a halál utáni életben. Ám a Kr. e. 3–2. századtól egyre erősebb bizonyossága volt, hogy Isten a benne hívő embert megmenti az örök haláltól.

Dolgozatomban a 16. zsoltárt vizsgálom meg, és arra a kérdésre keresem a választ, található-e benne utalást a feltámadásra vagy a halál utáni életre. A 16. zsoltárt az Ószövetség és a Zsoltárok könyvének kontextusában vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy a Seól nem úgy szerepel benne, mint a betegségnek vagy valamilyen veszedelemnek a jelképe. Véleményem szerint ebben a bizaloménekekben a szerzőt Isten valóban a halálból, a holtak országából mentette ki, hiszen az egész zsoltár egy olyan ember hitvalló hálaadása, akinek az Úr az öröksége, ezért megelégedett a földön, és nem fél a halál gondolatától sem, mert tudja, hogy Isten Úr a halál felett, és nem hagyja a halálban, hanem kiemeli, feltámasztja őt onnan.

Ez az a bizonyosság, amelyet a 16. zsoltár szerzője így fogalmazott meg: „Te tanítasz engem az élet ösvényére, teljes öröm van veled, a te jobboldon gyönyörűségek vannak örökké.” (Zsolt 16,11)

A valdensek első ötszáz éve és a dicsőséges hazatérés

Szerző: Boza Kristóf

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatom célja, hogy megmutassam: egy kis közösség mekkora dolgokat képes véghezvinni a történelemben úgy, ha tagjaiban megvan az Istenbe vetett hit, az összetartás és a hazaszeretet. Ezt két részben ismertetem, történetüket vizsgálva megalakulásuktól a száműzetésükből való hazatérésükig.

Magyar szakirodalomra nem támaszkodhattam (mindössze egy könyvet találtam magyarul), így munkám java része olasz, angol és okcitan nyelvű forrásokra támaszkodik. Dolgozatom hiánypótló munka, hiszen Magyarországon nagyon keveset tudunk a valdensek történetéről, pedig csodaként értékelhető, hogy napjainkig fennmaradtak csekély létszámuk és folyamatos üldöztetésük ellenére.

A dolgozat részben a valdensek középkori és kora újkori történetét dolgozza fel (megalakulás, szabályzat, elterjedés), részben pedig azt a meghatározó élményt életükben, amely gyakorlatilag az újrakezdésüket és megmaradásukat szolgálta. Ez, ahogy ők nevezik, a „dicsőséges hazatérés” (*glorioso rimpatrio*), egy kicsiny létszámú csapat hatalmas munkája, mely több említést érdemel, és a mai napra nézve is tanulságos. Munkámhoz csatoltam egy kis függeléket, amely nem tartozik a témához, de nem szerettem volna, ha a történet megáll az 1600-as évek végén, és néhány mondatban leírtam históriájukat napjainkig.

Mivel Magyarországon a valdensek története nagyrészt ismeretlen, úgy érzem, sikerült egy kicsit részletesebb betekintést nyújtanom történetükbe, mindennapjaikba. Remélem, sikerült felkeltenem a figyelmet irántuk, hisz sok párhuzam vonható a magyarok, de különösen a magyar protestantizmus és a valdensek szenvedése, kitartása és gyümölcsöző munkája között.

A valdensek példája láttatja velünk: ha megtaláljuk közösségként a célunkat az életünkben, semmiféle erőszak, elnyomás (testi-szellemi) nem törhet meg minket, és ez az öntudat nem hagyja, hogy bármiféle hatalom irányítson bennünket.

Köleséri Sámuel igehirdetése

Szerző: Csizmadia Máté

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatomban a magyarországi puritanizmus egyik kiemelkedő alakját, Köleséri Sámuelt és az ő homiletikumát mutatom be. Az első részben röviden írok a puritanizmus eredetéről, kialakulásáról és elterjedéséről Nyugat-Európában, majd bemutatom a magyarországi helyzetet. Ezután térek rá dolgozatom fő témájára, azaz Köleséri Sámuel prédikációinak ismertetésére. Itt hozok Köleséri Sámuelről néhány életrajzi adatot, majd általánosságban vizsgálom az *Arany alma* című prédikációs kötetét. A 20. századi homiletikai normák felhasználásával elemzem Köleséri *Keserü-Edes; Avagy Olly Idvességes Elmélkedés* című prédikációját és egy temetési beszédét.

Dolgozatomban röviden összefoglalom a 20. századi homiletikának az igehirdetésekkel szemben támasztott általános elvárásait is. Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem a 17. századi normákkal vetem össze Köleséri két elemzett igehirdetését. Azért nem, mert igyekeztem valami különlegeset hozni, olyan elemzést készíteni, amit tudomásom szerintem előttem még senki sem csinált Köleséri igehirdetéseiről.

Dolgozatomban kitérek a puritán istentisztelet két másik fő elemére, az éneklésre és az imádságra is. Az énekek és az imádságok liturgián belüli elhelyezkedésének ismertetése után Köleséri *Bánkódó lélek nyögési* című imádsággyűjteményét és egy imádságát is bemutatom.

Köleséri Sámuel munkássága – jó értelemben – rányomta bélyegét a magyarországi puritanizmusra és egyházi gondolkodásra. Biblia-központúságával és változatos, gyakorlati tanácsokat is adó prédikációival az emberek széles rétegét meg tudta szólítani. Emellett aktuális és személyes hangvétellű egyházi beszédei etikai útmutatásokat hordoznak. A mai teológus számára is igazi kincseshánya egy-egy Köleséri-prédikáció, melyekben a prédikátor példát és feladatokat adott a református egyháznak, ezzel is hozzájárulva az egyházi megújuláshoz.

„Nyugtalan a szívünk...”

Érvényes-e a vágyon alapuló istenérv?

Szerző: Dányi-Nagy Mária

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

A kutatás célja, hogy a vágyon alapuló, kevésbé ismert istenérvre felhívja a figyelmet, illetve annak érvényességét kimutassa. Először megvizsgálja, milyen főbb gyökerei vannak a teológia- és szellemtörténetben az Isten/transzcendens utáni vágy motívumának, illetve argumentum formájában való megfogalmazásának, majd ezek alapján definiálja a vágy fogalmát. Ezután a formális logika segítségével, szillogizmus formájában írja fel az istenérvet: két premisszával és egy konklúzióval. Az első premissza: Minden természetes vágnak van egy megfelelő tárgya, amelynek elérése vagy megtapasztalása kielégíti azt. A második premissza: Természetes vágy van bennünk a transzcendentális beteljesülésre, ám ez a beteljesülés nem érhető el, nem tapasztalható meg ebben a világban. Az ezekből levonható konklúzió: Létezik tehát az, ami kielégítheti a bennünk levő transzcendentális beteljesülésre irányuló természetes vágyat, de ezt ezen a világon kívül találjuk.

A dolgozat lényegében nem áll másból, mint hogy e két premissza igazságértékét tanulmányozza, részeit boncolgatja. Ily módon először meghatározza, hogy mik a természetesség kritériumai, majd ismeretelméleti kitérővel kimutatni igyekszik, hogy valóban minden természetes vágnak kell hogy legyen létező tárgya. A második premisszával kapcsolatban először megválaszolja, hogy a transzcendentális vágy megfelel-e a természetesség kritériumainak. Másodszor pedig, hogy tárgyuk valóban nem található-e meg az immanens világban. Utolsó pontként egy bibliai függelék arra világít rá, hogy az érv összhangban van a keresztény hagyománnyal. Konklúzióként levonható, hogy az első premissza nagyon valószínű, a második pedig igaz. Következésképpen nagyon valószínű, hogy létezik valamilyen transzcendentális valóság, „és ezt érti mindenki Istenen”. Gyakorlati haszna, hogy sok más istenérvel ellentétben kapcsolópontot talál az ateista emberrel – nemcsak a filozófussal, de a hétköznapi lélekkel is.

„Góg és Magóg fia vagyok én”

Lőw Immanuel nemzetkonceptiója

Szerző: Détár Imre

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Kutatásom célja az volt, hogy betekintést engedjek egy szegedi főrabbi, Lőw Immanuel (1854–1944) életébe. Mind közéleti, mind hitéleti tevékenysége említésre méltó, de munkássága még nincs feldolgozva. Ez esetben a zsinagógai beszédeire, elsősorban az 1874 és 1899 között elhangzott szövegekre helyeztem a hangsúlyt. Főszempontom a vallási alapú öndefiníció, valamint a politikai dimenzió vizsgálata volt, amihez különböző diszciplínák eredményeit használtam fel. Mivel egy egyedi dupla értelmezési rendszert találtam, ezért Karl Mannheim, Peter L. Berger és Thomas Luckmann tudásszociológia munkásságának alapján vizsgáltam meg, Philipp Mayring kvalitatív elemzési módszereit felhasználva.

Fontosnak találtam, hogy vázlatos történeti kitekintést nyújtsak a dualizmus kori zsidóság helyzetéről, illetve körüljárjam az emancipáció kérdéskörét. Főleg Gyurgyák János munkáira alapoztam, de felhasználtam Frojimovics Kinga és Karády Viktor értekezését is.

Végkövetkeztetésemben egy minden logikát áthidaló hitvallás képe jelent meg Löwnél, amely koherens, biztos alapot teremtve próbálta megadni az adekvát választ a kor kihívásaira, amit Robert N. Bellah a civil vallásosság fogalomkörével írt le.

A részeredményeimre alapozva ezért egy részutatást végeztem. Néhány keresztény gondolkodó (Bangha Béla, Prohászka Ottokár, Szabó Dezső és Tóth Tihamér) munkásságát összehasonlítottam a főrabbi szemléletével, és próbáltam kiemelni a különbségeket és hasonlóságokat, ezzel is megalapozva egy jövőbeli összetettebb vizsgálódást.

A magyar állam és a Magyarországi Református Egyház kapcsolatának nemzetközi megítélése (1945–1957)

Szerző: Hajdú Éva

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatom célja a második világháború utáni időszak és az 50-es évek egyházi vetületeinek bemutatása Magyarországon, valamint a nemzetközi visszajelzések ismertetése.

A kutatott tizenhárom évet elsődleges és másodlagos források alapján vizsgáltam meg, felhasználva az akkori hivatalos, cenzúrázott református sajtó írásait. Kutatásaim során szembesültem azzal, hogy mennyire megvezette az államhű egyházvezetés a külföldi egyházakat. Miközben az állam egyre jobban igyekezett kifelé azt kommunikálni, hogy segíti és pénzzel is támogatja az egyházak munkáját, a valóságban aknamunkával próbálták szétzilálni az egyházat: a régi egyházvezetést kicserélték állami érdekeket kiszolgáló emberekre, akik végrehajtották az egyházban az állam akaratát.

Dolgozomban évről évre ismertetem, hogyan igyekezett az állam mind jobban ellehetetleníteni a Magyarországi Református Egyház helyzetét, valamint hogy ezt hogyan látták a hazánkba érkező, megvezetett egyházi képviselők. A külföldiek éveken át nem látták reálisan a magyarországi helyzetet, hiszen elhitték, amit el akartak hitetni velük. 1955-től azonban, ahogyan a felhasznált levéltári anyagok is mutatják, kezdtek egyre tisztábban látni. 1956 után pedig fokozottan figyeltek a magyarországi helyzetre, az országok képviselői egy emberként álltak a magyarok ügye mellé. Ez azonban kevésnek bizonyult az oroszokkal szemben.

Az általam vizsgált korszak tehát nagyon zűrzavaros, hazugságokkal, megfélemlítéssel és álságokkal teli, az államhű egyházvezetés éppen ezeket akarta eltitkolni külföld előtt.

Pál apostol fő műve, a Római levél

Szerző: Horváth Judit

Intézmény: Veszprémi Hittudományi Főiskola

Előadásomban két nagy részt különítettem el. Az első részben Szent Pál életével és leveleivel, a másodikban pedig a Római levéllel foglalkoztam részletesebben.

Az első részt három szóban foglalhatjuk össze: előkészület, megtérés, misszió.

Előkészület: Hogyan lett a kis Saulból a keresztények legvéresebb üldözője?

Megtérés: A nagy fordulat és hatása az Apostolra. Melyek a megtéréshez kapcsolódó történelmi emlékhelyek Damaszkuszban?

Misszió: A vándorlások éve, a három missziós út és a fogság időszaka.

A következőkben általánosságban próbáltam bemutatni az Apostol személyét, személyiségét és leveleit.

A második részben az általam nagyon fontosnak tartott témákat tárgyaltam: megigazulás, a hit életalakító szerepe, és a szeretet mint a keresztény egzisztencia.

Megigazulás: A zsidók kiváltságos helyzetben vannak-e a pogányokkal szemben? Mi hogyan juthatunk el a megigazulásra?

A hit életalakító szerepe: Mikor és hogyan lehetséges a megigazulás? – Ábrahám példájával igazolva.

A szeretet mint a keresztény egzisztencia: Mit jelent a szeretet? Milyenek kell lennie a szeretetnek?

Célom a dolgozattal, hogy átfogó képet adjak Szent Pál életéről és leveleiről. Különösképpen a Római levélről, amely nemcsak a Szentírásban elfoglalt helye miatt az első levél, hanem az Apostol levelei közül is a legjelentősebb, és véleményem szerint ez a levél mutatja be a benne fellelhető témák által Szent Pál tanításának a lényegét.

Vendég és vendéglátó az Ószövetségben

A vendégszeretet szokása és funkciója a Genézis könyvének páttriárka-történeteiben és a József-narratívákban

Szerző: Jenei Péter

Intézmény: Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Az Ószövetséget olvasva számos olyan társadalmi és kulturális jelenséggel találkozhatunk, amelyek a 21. század emberének több ezer év távlatából már nem magától értetődők, hanem magyarázatra szorulnak. A problematika áthidalása érdekében a dolgozat az Ószövetség társadalomtudományi szemszögű kutatásainak eredményeire épít, és e születőben lévő paradigma kutatási területéhez kapcsolódik. E tág kutatáson belül a dolgozat témája a kulturális antropológia által ösztönzött ószövetségi *szokáskutatás* részterületébe sorolható.

A jelen kutatás az ókori Közel-Kelet egyik legelemibb szokásának, a *vendégszeretet szokásának* gyakorlata iránt érdeklődik, központi elemzés tárgyává téve Izrael népének a vendégszeretet-gyakorlatát az e tekintetben különösen gazdag irodalmi forrásán, az Ószövetségen (héber Biblián) keresztül. A vendégszeretet szokásával kapcsolatos legautentikusabb ószövetségi források a Genézis könyvének páttriárka-történeteiben állnak előttünk: hat olyan szövegrészt lehet azonosítani, amely a vendégszeretet szokását kulturális megjelenési formájában mutatja be (Genézis 18:1–16; 19:1–16; 24:28–33, 50–61; 29:1–15; 33:1–17; 43:15–18a; 43:24–44:4a).

A dolgozat módszerét tekintve először a vendégszeretet szokását és szabályait próbálja meghatározni úgy, ahogy azt ókori és ószövetségi kontextusban értették (ehhez veszi segítségül a kulturális antropológia Ószövetség-kutatásainak eredményeit). Második lépésben pedig a szokással kapcsolatba hozható ószövetségi szövegek figyelmes elemzése és feldolgozása történik meg (a hallgatóságorientált, irodalomkritikai módszer segítségével).

A kutatás eredménye: a vendégszeretet szokásának a dolgozatban felállított paradigmája egyrésztől segítségünkre lehet a választott szövegeken túli ószövetségi, ilyen típusú szövegek olvasásakor, de a gyakorlatban a mai nyugati típusú vendégszeretetünk érdekes paralelljeként is szolgálhat, amelyből a morális, vallási dimenziók kiveszőben vannak.

A polgári engedelmesség és az ellenállás joga Kálvin János teológiai felfogásában

Szerző: Kocsis Áron

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

A dolgozat célja, hogy Kálvin János (1509–1564) munkásságában a polgári engedelmesség és az ellenállás jogáról szóló teológiai interpretációt bemutassa. A vizsgált gondolati rendszer tárgyalásakor szükséges felvázolni Kálvin államról, a felsőbbbségről alkotott véleményét és az engedelmesség, illetve az ellenállás/ellenszegülés lehetőségeit. Érvelésemben arra fordítok figyelmet, hogy Kálvin gondolkodása e szegmensének fokozatosságát, strukturáltságát tárjam fel és fogalmazzam meg.

A kontextuális megértés és elmélyülés elősegítésére alapvető kutatási területet jelent a korabeli történelmi és politikai viszonyok feltárása, a politológia szélesebb összefüggéseinek tárgyalása (állam, legitimitáció, engedelmesség, polgári ellenállás).

Primer forrásként az *Institúció* 1559-es kiadását, illetve Kálvin egyes kommentárjait (Római levél, Apostolok Cselekedetei), szekunder irodalomként magyar és külföldi teológusok, történészek, politológusok munkáit dolgoztam fel.

Kálvin a polgári engedelmességet, az államhoz való hűséget alapvető princípiumként állítja a keresztyén ember elé. Az Istentől rendelt államhoz való lojalitásban és engedelmességben a Teremtő iránti tisztelet és ragaszkodás mutatkozik meg, illetve ez az eszköze az emberek rendben és békességben megvalósuló egymás mellett élésének. Kálvin realista, és ismeri a hatalom, a bűnös ember természetét, ezért fenntartja az ellenállás jogát az Isten parancsaival szembeszegülő felsőbbbség ellen. Az ellenállás jogának gyakorlatát azonban nem az egyén, hanem politikai ellenőrző intézmény, a magisztrátus hatáskörébe utalja.

Kálvin János hermeneutikája

A reformátor kommentárjainak időszerűsége a 21. században

Szerző: Magyar Balázs Dávid

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

A nagy reformátor születésének 500. évfordulójára emlékezve egyre fontosabbnak érezzük, hogy szakítsunk az eddig oly népszerű „egyikönyvű Kálvin-képpel”. Jóllehet Kálvin János szinte egész életén át főművének, a Keresztyén Vallás Rendszerének (*Institutio*) a tökéletesítésén fáradozott, a jelenkor számára is értékes kommentárirodalmát olvasva mégis jól láthatjuk, hogy ő elsősorban a Biblia magyarázójaként tekintett önmagára.

Nem vizsgálhatjuk Kálvin hermeneutikáját anélkül, hogy bibliamagyarázatait életművébe ne helyeznénk. Jelen dolgozatunkkal csatlakozni kívánunk az újabb kori Kálvin-kutatás azon felismeréséhez, amely szerint Kálvin egyszerűen nem érthető meg kizárólag az *Institutió*ból. Írásainak egésze, így levelei, értekezései, kommentárjai és az *Institutió* különböző kiadásai mind hozzájárulnak gondolatainak helyes megértéséhez.

Kálvin János hermeneutikáját kutatva pályamunkánk egyik legfőbb célja – a magyarországi Kálvin-év szempontjából – nem csupán a magyar nyelven megjelent összes „Kálvin-kommentár” felkutatása, hanem együttes használatuk is. Ennek következtében dolgozatunk alapvető módszertani sajátossága, hogy – az eddig elérhető Kálvin kommentárirodalmával foglalkozó munkákkal ellentétben – bibliamagyarázatainak nem csupán egy-egy (ó- és újszövetségi) korpuszát vizsgálja, hanem egységes bemutatásukra törekszik. Mindezek következtében Kálvin egész kommentárirodalmát három nagyobb csoportra osztottuk: **I.** prédikációinak és **II.** akadémiai előadásainak leiratai/jegyzetei és **III.** az általa írt és szerkesztett „nagy kommentárok”. Tettük ezt annak érdekében, hogy bennük felismerhető különböző módszertani mintázatok összehasonlítása által megjeleníthessük hermeneutikájának legidőszerűbb és legértékesebb jegyeit: **1.** tömörség, **2.** hasznosság, **3.** az író gondolatainak megjelenítése, **4.** nyitottság, **5.** könnyen érthetőség, **6.** világos,

pontos fordítás, **7.** a mindenki számára személyessé váló bibliai üzenet megfogalmazása, és végezetül **8.** a bibliamagyarázat megtisztítása a nehezen érthető dogmatikai fejtegetésektől.

Jób könyvének vallástörténeti elemzése

Szerző: Nagy Zsófia

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban a bibliai Jób könyvét elemzem grammatikai, történet-tudományi és vallásfilozófiai szempontból. Módszertanom része az eredeti héber szöveg részleges magyar fordítása. Munkám első felében a vallástudomány és a teológia metodológiai differenciáit ismertetem. A különféle vallások módszertanai nem tartják szükségesnek, hogy exegéziseikben a legtágabb nézőpontból származó (hitelveiknek nem megfelelő) adatokat felhasználják. Ezzel ellentétben a valláskutatóknak törekednie kell a lehető legszélesebb interdiszciplináris szemléletmódra a hermeneutika során. Ebből kiindulva a Jób-hagyomány analíziséhez felhasználtam a zsidó és a keresztény írásmagyarázatok jelentős részét, ugyanakkor a belőlük nyert információkat „új” jelentéstartalommal ruháztam fel. A könyvhöz kapcsolódó (zsidó-keresztény) kommentárokból leginkább erkölcsi és morális okfejtések sorozatával találkozunk. Ezek a tanításmagyarázatok – néhány elenyésző kivétellel – egy pontban egyeznek: témájuk középpontjában az „igaz ember” szenvedése áll. Jób a történet exponálásából kiindulva kegyes életűnek és életvitelét tekintve példaértékű embernek mutatják be. Jób „igaz volta” így szép lassan *a priori* fogalommá vált a teológiában és az írásmagyarázatokban egyaránt. Szemléletmódban a mű társadalomkritika, melyből kiderül, hogy a történet főszereplője a társadalmi ideáloknak megfelelő ember ugyan, ezek az ideálok azonban arra helyezik a hangsúlyt, hogy maguk a rítusok minél praktikusabbak legyenek, a vallási élmény teljes kizárásával. Jób társadalmi szempontból pozitív, a mű szempontjából viszont negatív, istenfélő életet él. Kutatásom célja, hogy bebizonyítsam, a bibliai Jób alakja a gyötrelmei után válik példaértékűvé a textusban. Elképzelésem szerint Jób könyvének üzenete nem az „igaz ember szenvedésében” keresendő, hanem abban, hogy Jób szenvedése miként hoz-

hatja vissza a transzcendenciát egy olyan társadalomba, amelyből teljesen hiányzik az affekció.

A mormon vallási piac egy plurális vallási helyzetben

Szerző: Németh Gábor

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Munkám során a mormon egyházat gazdasági megközelítésből vizsgálok. Eszerint a vallási entitások egyfajta gazdasági szerveződésként foghatók fel: saját piaccal, termékekkel rendelkeznek, melyekkel a vallási piacon kereskednek. A termelők tehát a vallások s ezáltal azok tagjai. A fogyasztók lehetnek a tagok maguk, illetve bárki, aki kapcsolatba kerül a termékkel.

A gazdasági megközelítés nem új a vallástudomány elméletei között. Max Weber, korának egyik legnagyobb vallástudósa olyan elméleti alapot hozott létre, amit aztán többek között napjaink vallás gazdaságával foglalkozó tudósai is használnak. Ezekre az alapokra építve többek között Iannaccone és Peter Berger számos elméletet dolgozott ki.

Munkám során Jörg Stolz elméletrendszerét segítségül hívva egy kevésbé kutatott egyházat, Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyházát vizsgáltam a termelés menete, az előállított termékek típusa és nem utolsósorban a piaci stratégia szempontjából a magyarországi plurális vallási helyzetben.

A mormon egyház napjainkban egy dinamikusan fejlődő, amerikai gyökerekkel rendelkező egyház. Hazánkban a tagok létszáma kevesebb, mint Amerikában vagy más nyugat-európai országban, és talán éppen ezért kevésbé kutatottak.

Kutatásom célja hipotézisem bizonyítása, személyes érdeklődésem kielégítése, valamint a kutatás közben felmerülő tévhitek eloszlatása. Mindemellett igyekeztem olyan vallási entitást vizsgálni, amely ez idáig nem állt a kutatott témák középpontjában Magyarországon.

Egyéni kegyesség – közösségi hitépítés

A bibliai zsoltárok előállása a 27. zsoltár fényében

Szerző: Szvoren Attila

Intézmény: Tiszántúli Református Egyházkerület
és Debreceni Református Kollégium,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Dolgozatomban a bibliai zsoltárok előállításának folyamatát vizsgáltam egy választott zsoltár példáján keresztül. Minden zsoltár esetében izgalmas kérdés, hogy az élet különböző situációiban megfogalmazott személyes imádságok milyen folyamaton mentek át, míg el nem nyerték végső formájukat, s ennek során részben kollektív imádságokká, részben pedig a templomi kultusz, illetve később a keresztyén istentisztelet liturgikus elemeivé nem lettek.

A 27. zsoltárt ilyen szempontból vizsgáltam meg. Munkám során a történeti-kritikai exegézis módszerét alkalmazva arra törekedtem, hogy feltárjam a 27. zsoltár előállításának folyamatát, e folyamat egyes fázisait, nyomon követve azt, hogy ennek során hogyan változott, illetve gazdagodott a zsoltár üzenete, s végül igyekeztem rávilágítani mai, hozzáink szóló üzenetére is.

A kutatásaim eredménye, röviden: a zsoltár két, eredetileg önálló imádság egyesítéséből állt elő. A fogság előtti, egymástól független bizaloméneket (1–6. v.) és panaszzsoltárt (7–13. v.) egy késő fogság kori/korai fogság utáni redaktor egyesítette. A kapocsként szolgáló 14. v. valószínűleg e redaktor alkotása, akinek személyéről semmi közelebit nem tudunk. Egyenként olvasva a két fő részt, csak a gondtalan, illetve a megpróbáltatások között őrlődő hívő ember szavai tárulnak elénk. Ám a két ének egyesítésével a redaktor mindkét költemény mondanivalóját gazdagabbá tette azáltal, hogy a panaszos embernek biztatás gyanánt emlékeztetébe idézi korábbi bizodalma, a jelenleg jó sorban élő embert pedig arra inti és buzdítja, hogy töretlen bizodalma maradjon meg az esetleg később bekövetkező, nehezebb időszakokban is. Így válik két, egy-egy situációhoz kötött egyéni imádság minden helyzetben örök igazság hordozójává, és állítja az új kompozíció e „sohasem volt, de mindig élő” zsoltárost követendő példaként az olvasók elé.

A kommunikáció mint elkülönülés Eckhart mester beszédei alapján

Szerző: Tóth János

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar

Dolgozatunkban Eckhart mesternek a vallásos cselekedetekkel kapcsolatos tanításait vesszük alapul azon hipotézisünk alátámasztására, mely szerint az isteni világgal történő közösülés folyamata az „e világban” elkülönülésként, vagyis a kommunikáció etimológiailag levezethető, eredeti értelmének ellentétpárjaként jelentkezik. Ez a megközelítés tudományfilozófiai szempontból egyben a „kommunikáció” fogalmának a mai, fősodorbeli definícióktól eltérő jelentésváltozataira is rávilágít, melynek visszafejtéséhez egy olyan világ struktúráit és működését kell vizsgálnunk, melyet a kommunikációelméletek jelentős része marginalizál – ez tette indokolttá hogy a dolgozat elméleti háttéréül Eckhart metafizikai alapvetését válasszuk. A szöveganalízisben kimutattuk, hogy Eckhart szerint a vallásos cselekedetek abban az esetben számítanak kommunikatív (vagyis közösítő) cselekedeteknek, amennyiben maga a cselekedet objektív és érdekmentes, illetve a cselekvő kizárólag Istent tartja szem előtt, és elkülönül mind a cselekvés eredményétől, mind saját (teremtményi) énjétől; s mindezek alapján előzetes elképzeléseink megalapozottságát, illetve konkrét, gyakorlati alkalmazhatóságát igazoltnak látjuk.

Elképzelések a gondviselés működéséről a zsidó-keresztény kultúrkör különböző mozgalmaiban az i. sz. 1. században

Szerző: Tóth Tamás Zoltán

Intézmény: Miskolci Egyetem

A kutatás célja az európai kultúrkör egyik gyökere, a zsidó-keresztény-muszlim valláscsoport fejlődéstörténetének, egyik sorsfordító korszaka kulturális *Sizt im Lebenjének* a megértése és ismertetése, a róla lévő objektív tudás érthetővé tétele a lényegesen különböző szellemiségű és a

témában félinformációkkal, téves ismeretekkel rendelkező társadalom számára. Módszere a források és a kutatói álláspontok összegyűjtése, ütköztetése és kritikája.

Ismertetés: a gondviselés fajtái és ezek jellemzői a szadduceus, fari-zeus, esszénus, zélóta, János-követő, zsidó-keresztény, hellenisztikus zsidó és hellenisztikus keresztény vallási irányzatok i. sz. 1. századi gondolatvilágában: e világi, öröklődő, túlvilági, a világkorszakokkal és az „eljövendő világgal” kapcsolatos. Utóbbit a korra különösen jellemzőként kiemelve: Messiás-típusok (az összehasonlító kritika alapján léteztek már a farizeizmusban ködös elképzelések egy szenvedő Messiásról) és egy felkent prófétához (akit a kereszténység előtt nem tartottak Messiásnak) kapcsolódó eschatologikus várakozások. A váradalom fajtái: földi messiási királyság, új világ teremtése, bérószoszi-sztoikus tűz-kataklizma reminiszcenciái (Keresztelő János evangéliumi szavainak egy lehetséges új megvilágítása).

Consecratio Templi Novi

Egy 17. századi nyomtatvány elemzése 9 szempontból

Szerző: Trajtler Dóra Ágnes

Intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem,
Hittudományi Kar

A *Consecratio Templi Novi* című 17. századi nyomtatvány nagyrészt fel-táratlan; átfogó, részletes tanulmány eddig nem jelent meg róla. A prédikációs gyűjtemény egy falusi református templom szentelőjének alkalmából készült, Szenci Molnár Albert szerkesztette 1625-ben, Kassán. A gyűjteményben szereplő prédikációk a korszakra jellemző dogmatikai vitákat tükrözik, szerzőik a külföldön tanult magyar tudós-prédikátorok értelmiségi köréhez tartoznak, a külföldi szerzők cseh, francia protestáns hitújítók. A prédikációk elemzése a kor bibliatudományának szintjét, a bibliafordítások problémáját, a tanító, nevelő irodalom jellemzőit, az ott-honi kegyességet, hitéletet célzó művek hangvételét mutatja be a reformáció, humanizmus, reneszánsz és könyvnyomtatás kapcsolatán keresztül. A prédikációkban, tanításokban felvetett problémák a három részre szakadt Magyarországnak négy felekezetre tagolt társadalmának

problémái. A vallásos néprajz szempontja e társadalom hitéletét kutatja a mindennapok kérdéses helyzetéből kiindulva. A könyv kiadását Bethlen Gábor fejedelem és Monaki Miklós patrónus támogatta, így az egyház és politika viszonyának vizsgálata külön hangsúlyt kap a dolgozatban.

A forrás egy kivételes művészettörténeti jelenség kutatását is lehetővé teszi, tartalmazza a felszentelt bekecsi templom falának díszítését. A templom falaira hetvennyolc bibliai idézetet festettek, ilyen nagy mennyiségű írásos díszítésről ma hazai párhuzamot nem ismerünk. Az ünnepi istentisztelet liturgiája is fennmaradt, amely sok információt nyújt a korszak protestáns liturgiátörténete számára.

A dolgozat célja e forrás minél több szemszögű bemutatása. E módszer által hangsúlyossá válik, hogy a *Consecratio Templi Novi* a történelem, az egyháztörténet, irodalom- és művészettörténet, néprajz, liturgiátörténet és templomépítészeti tudományágak mindegyike számára értékes forrás.

Vallási és egyházi változások Kelet-Közép-Európában

Csehország

Szerző: Vőneki Máté

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban Kelet-Közép-Európát mint önálló régiót vizsgálom a rendszerváltozás után beállt vallási és egyházi változások tükrében. Ezen belül is az egyik legspeciálisabb országra, Csehországra koncentrálok, mely ma a régió legateistább országa. E jelenség problémakörét kívánom körbejárni. Célom nem konkrét válaszok keresése, hanem olyan tényezők felállítása, amelyek szerepet játszhatnak a kialakult helyzetben. A kérdés feltárása közben felvázolom az ország legfontosabb történelmi fordulópontjait, különös tekintettel az elmúlt kétszáz év történelmére és a vallási élet változásaira. Megvizsgálom, hogyan hatottak a vallási, egyházi helyzetre a különböző elméletek: modernizáció, szekularizáció, nacionalizmus, easternisation; valamint feldolgozom a 90-es években a régióban végzett különböző kutatások eredményeit. Ezen módszerek alkalmazásával kívánom levonni a konklúziót: milyen kö-

rülmények játszottak közre abban, hogy a rendszerváltozás utáni vallási megújulás ellenére Csehországban ekkora teret nyert az ateizmus.

A „hagyományőrzés vallásossága”

Az egyéni vallásosság példái

Szerző: Vukor Anikó Veronika

Intézmény: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Dolgozatomban félig strukturált interjúk alapján elemzem a szakirodalom által „bricolage” típusúnak nevezett vallásosság összetevőit. Célom, hogy e posztmodern narratívák keletkezésének mozgatóit és a személyes választás folyamatait rekonstruáljam vallástudományi (vallásszociológiai és -antropológiai) megközelítésben. Interjúalanyaimat a hagyományőrző lovasíjászárral foglalkozó, illetve vele kapcsolatba került személyek köréből választottam, mivel előfeltevésem volt, hogy a speciális szabadidős tevékenység befolyást gyakorol a személyes világnépre. Emellett a megkérdezettek egyike sem gyakorló tagja egyháznak vagy vallási közösségnek.

A valamilyen okból szakrális jelentőségűnek tartott terekhez (személyes térben, földrajzi, történelmi helyszínek) és különböző tárgyakhoz való viszonyulás tükrében mutatom be az egyéni vallásosság példáit és a közösségi rítust. A kapott eredményeket többek közt Foucault diskurzuselméletével, illetve különböző identitásdefiníciók alapján (Assmann, Castells) mutatom be, megvizsgálva a *New Age*, újpogányság és a kereszténység területeiről érkező fogalmak, képzetek használatát. Ezt követően arra a problémára kerestem választ, hogy a rögzített beszámolóknak mennyiben tekinthetők „posztmodern narratíváknak”, illetve mi alapján nevezhetők posztmodern szinkretikus jelenségeknek. Meglátásom szerint a szubjektív szelekció, a széles spektrumú kulturális és információs piac jelenléte a legfontosabb tényező e kortárs vallási mezőben, ahol a vallási-kulturális különbségtételt az egyén folyamatos reflexiója végzi el. A individuum által szerkesztett narratíva pedig a plurális értékpiacon újabb „termékeként” jelenik meg